

ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของ

พระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี)

**A STUDY OF ROLES IN PROPAGATING BUDDHADHAMMA OF
PHRAWISUTTHATHIPBORDEE (WEERA PHATTHAJAREE)**

พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาธรรมนิเทศ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๕
ISBN : 974 -364 -5691

ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของ
พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภทฺทจารี)

พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิริ (ชัยดี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาธรรมนิเทศ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**: A STUDY OF ROLES IN PROPAGATING BUDDHADHAMMA OF
PHRAWISUTTHATHIPBORDEE (WEERA PHATTHAJAREE)**

PHRAMAHASAKPICHIT THANASITDHO (CHAIDEE)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Dhamma Communication)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand**

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี)
ผู้วิจัย : พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทุโธ (ชัยดี)
ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมนิเทศ)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
: พระมหาชวน สิริธมฺโม ป.ธ. ๕, M.A., Ph.D. (Philosophy)
: รศ. บำรุง สุขพรรณ วบ., สสม.
: รศ. กิตติมา สุรสนธิ ศศบ., นศม.
วันที่สำเร็จการศึกษา : ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี) ผู้เป็นพระสงฆ์ที่เปรียบพร้อมด้วยความรู้ ความสามารถ เป็นผู้สังวรรักษาสมณวัตรเคร่งครัดในพระธรรมวินัย มีศีลาจารวัตรงดงาม มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส เป็นพระเถรอาจารย์ที่เป็นปูชนียบุคคล แห่งคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย ได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แนะนำสั่งสอนให้ประชาชนมีความรู้คู่คุณธรรม ได้ประกอบกรณียกิจเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่พุทธจักร และอาณาจักรอย่างไพศาล เป็นจริยาวัตรที่น่ายกย่อง เป็นกรณีตัวอย่างที่พระสงฆ์ หรือคฤหัสถ์ควรนำไปประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อสืบทอดพระธรรมวินัย หรือพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยิ่งๆ สืบไป

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี) ท่านได้เผยแผ่ผ่านบทบาทภาระงาน กิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ประการ ได้แก่ บทบาทการปกครอง บทบาทศาสนศึกษา บทบาทสาธารณูปการ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทสาธารณสงเคราะห์ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม

นอกจากนี้ ท่านยังมีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม ที่ดำเนินตามพุทธวิธีการสื่อสาร วิธีการเผยแผ่ของพระสาวก และมีการนำหลักการสื่อสาร ตามหลักนิเทศศาสตร์เข้ามาช่วยในการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อเป็นกลยุทธในการโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา กล้าหาญ เลื่อมใส เฝ้าใฝ่อยากฟังอยากประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และเข้าถึงมหาชน หรือกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. รูปแบบการใช้สื่อบุคคล ได้แก่ ตัวท่านอันเป็นสื่อบุคคลที่สำคัญ ในการทำให้ผู้อื่นได้รับสาร สาร คือ พระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การให้โอวาท และการกล่าวสัมโมทนียกถา ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีวิธีการนำเสนอ ๕ วิธี คือ (๑) นำเสนอโดยตรง (๒) นำเสนอ

โดยการเปรียบเทียบ อุปมา อุปมัย (๓) นำเสนอโดยการใช้ตัวอย่าง (๔) นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ (๕) นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม โคลง คำกลอนประกอบ

๒. รูปแบบการใช้สื่อมวลชน ได้แก่ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์

๓. รูปแบบการใช้สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ การสร้างวัดอุ้มงคล บทความ แอบบันทึกเสียง

ด้านแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านมีแนวทางการเผยแผ่ทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ

การเผยแผ่ในเชิงรุก ได้แก่ โครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน โครงการเรายกวัดมาไว้

ที่เขว่นๆ โครงการยกวัดไปไว้ในตลาด โครงการร่มโพธิ์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ แบบบูรณาการ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ การส่งเสริมบุคลากรในการเผยแผ่พุทธธรรมทางวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และการเผยแผ่ในต่างประเทศ

การเผยแผ่ในเชิงรับ ได้แก่ โครงการอบรมพระนวกะตลอดปี การจัดตั้งศูนย์เผยแผ่ พระพุทธศาสนาวิศุทัศน์เทพวราราม

นอกจากนี้ท่านยังมีแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมด้วยการใช้สำนวนภาษา สามารถแบ่งเป็น ๒ แนวทางด้วยกัน คือ

๑. การใช้ถ้อยคำ แบ่งได้ ๓ ลักษณะ ดังนี้ (๑) การใช้คำเข้าใจง่าย ๆ (๒) การใช้คำสัพยอก ซึ่งมีลักษณะเป็นการคุ้นเคยและสร้างความสนิทใจ การใช้คำภาษาบาลี ท่านจะแปลความหมายให้ด้วย (๓) การใช้คำ หรือใช้ภาษาร่วมสมัยในการสื่อสาร

๒. การใช้ภาพพจน์ แบ่งได้ ๒ ลักษณะ ดังนี้ (๑) การใช้ภาพพจน์อุปมา (๒) การใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน

การเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภาทหจรี) จึงประสบผลสำเร็จอย่างสูงยิ่ง เพราะความโดดเด่น ในด้านการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยการชี้ให้ทำ นำให้ดู อยู่ให้เห็น ยิ่งกว่านั้นรูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านก็มีความหลากหลาย ทันสมัย เข้ากับยุค เข้ากับเหตุการณ์ เป็นปัจจัยส่งเสริม สนับสนุนให้การเผยแผ่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแบบอย่าง หรือประยุกต์ใช้ ในการเผยแผ่พุทธธรรมของนักเผยแผ่ ในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งवादต่อพระพุทธศาสนาสืบไป

Thesis Title : A Study of roles in propagating Buddhadhamma of
Phrawisutthathipbordee (Weera Phatthajaree)

Researcher : Phramahã Sakpichit Thanasitdho (Chaidee)

Degree : Master of Arts (Dhamma Communication)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Tuan Siridhammo Pāli 5, B.A., M.A., Ph.D.

: Assoc. Prof. Bamrung Sukhaphan, B.A., M.A.

: Assoc. Prof. Kitima Surasornthi B.A., M.A.

Date of Graduation : November 1, 2006

Abstract

This thesis aims to studying the roles played by Phrawisutthathipbordee (Weera Phatthajaree) in Propagating Buddhadhamma who is endowed with good knowledge and good ability, respectable manners, polite speech, and good thoughts under control according to the Buddha's teaching, a respectable monk in the Thai Sangha and among the Thai Buddhist. He is a good example among the monks to advise the lay people to be clever and valuable. He has done a lot of useful activities to Buddhism and the Thai kingdom.

After finishing this work, the researcher has found that Phrawisutthathipbordee (Weera Phatthajaree)'s works and prestige including his roles and duties involve six aspects: administration, education, public service, educational affair, public affair and propagation.

In other side, he has a form and theoretical concepts concerning Bhuddhamma and communicative science by means of studying Buddha's and His disciples roles in propagating Buddhadhamma and brings communicative science in propagating Buddhadhamma for enabling listeners have faith, courage, respectful and inviting to practice. And all are effective and results and proper ways to all people or all objectives. There are his frameworks, and methods in propagating BuddhaDhamma can be divided into three kinds:

1. Personal media, for example he serves as an important personal media enabling receivers to get the message, the Dhammadesana, the Dhamma explanation, admonition and giving a short speech with five forms of presentation to be mentioned as follows: (1) the direct presentation, (2) the presentation with simile, (3) the sample presentation, (4) the presentation relevant to situation, and (5) the presentation by quoting the Buddhist proverbs, mottoes and poems,
2. Mass media: radio television and printed papers.
3. Specific media: auspicious objects, articles and cassette records.

For his pro-active propagating: Opening the temple at night, we take the temple to Seven Eleven, Taking the temple to market, Bodi shadows, Integrated Buddhist Sunday School, the Dhamma excursion programme, human resources supporting his propagation of Buddhadhamma on radio, television and Buddhist missionaries.

For his passive form: Training the newly-ordained Buddhist monks, setting up the propagation center of Wat Suthat Thepwararam.

Besides, he has his own methods to propagate by using idiomatic language which can be divided into two ways as follows:

- (1) In using wording, there are three characters namely:

1. Simple words,

2. Friendly words, If Pali terms are used, he will explain the meaning of the terms.

3. He uses the modern language to communicate.

(2) Using the contemporary language, there are two characters:

1. Using illustration with simile

2. Using the exposition in term of persons.

Phrawisutthathipbordee's propagatings Buddhadhamma are great successful because, his conduct as good example by pointing out to practice, doing as first example, living as good leader. His form and method in propagating Buddhadhamma are varies, modern works and be applied to present situations. All works support the propagation of Buddhadhamma to be highly successful. And all can be models to apply to Buddhist missionaries' propagations Buddhadhamma for the great benefit of Buddhism.

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระวิสุทธาธิปดี เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ ให้ศึกษาชีวประวัติ รวมทั้งได้เสียสละอันมีค่าของท่านให้การสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะในการค้นคว้าหาข้อมูลที่สำคัญในการจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณสำหรับพระเถรานุเถระที่ได้กรุณาให้ข้อมูลและให้การสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายนามดังนี้ คือ พระธรรมรัตนดิลก (เชิด จิตตคุตโต) พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทรโร) พระประสิทธิ์สุตคุณ (ฉลอง สุภาจาโร) พระปลัดสุวัฒนสารคุณ (คุณิต กุศลบุญ) พระมหาจำสจฺจวาที พระมหาสิทธิชัย อธิธมฺโม พ.ม.คำแสน มงคลเสวี และขออนุโมทนาคุณโยมประจวบ รอดน้อย คุณโยมนพ บางภูมิ ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาตวัน สิริธมฺโม และขออนุโมทนา รongศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ รongศาสตราจารย์กิติมา สุรสนธิ อาจารย์วุฒินันท์ กันทะเดียน และอาจารย์นรรัตน์ คู่เจริญ ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษา คำแนะนำและข้อคิดที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงข้อมูลวิทยานิพนธ์ด้วยดีมาโดยตลอด

ขอขอบคุณกัลยาณมิตร คือ พระมหาสมเกียรติ ปญฺญาสิริ พระมหากานดา นาคสิริ พระไชยไชย สุธมฺโม พระมหาธีรศักดิ์ ธิติกิตติ พระภิกษุสามเณรวัดสุทัศนเทพวราราม และคุณบุญโชค ส่งแสง คุณปวีณา สิงห์คำคา คุณวิภา สิงห์คำคา ผู้มีน้ำใจช่วยเหลือด้านข้อมูล วิทยานิพนธ์และคอมพิวเตอร์ด้วยดีเสมอมา เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทุกท่านที่ให้ความสะดวกในการค้นคว้าข้อมูล

ขอขอบคุณ คุณพ่ออำพร คุณแม่พรพิช ชัยดี ที่ให้กำเนิด เลี้ยงดู อุปถัมภ์บำรุง ด้วยความรัก ความห่วงใย ให้กำลังใจในการทำงาน จนข้าพเจ้ามีความวิริยะ อุตสาหะ พยายามที่จะประสบความสำเร็จด้านการศึกษาดลอดมา

หากงานวิจัยนี้จะพียงมีคุณความดีและคุณประโยชน์ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาแด่พระรัตนตรัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศานุวงศ์ คุณครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ ผู้มีพระคุณ ผู้มีอุปการคุณ ญาติสนิทมิตรสหาย ขออานิสงส์ในคุณงามความดีที่เกิดจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จงมีทั่วถึงกันทุก ๆ ท่านเทอญ

พระมหาศักดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี)

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฅ
สารบัญ	๗
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๔ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ การสื่อสารตามหลักพุทธวิธี	๘
๒.๑.๑ คุณสมบัติผู้สอน หรือนักเผยแผ่	๑๑
๒.๑.๒ จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า	๑๒
๒.๑.๓ หลักการสอนสอนของพระพุทธเจ้า	๑๕
๒.๑.๔ ลีลาในการวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า	๑๕
๒.๑.๕ วิธีการสอนเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า	๑๖
๒.๑.๖ เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า	๑๘
๒.๑.๗ บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสาวก	๒๐
๒.๒ พุทธธรรมกับพุทธศาสนิกชน	๒๓
๒.๓. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พุทธธรรม ๖ ด้าน	๓๐
๒.๔. การสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์	๕๑
๒.๔.๑ ความหมายของการสื่อสาร	๕๑
๒.๔.๒ องค์ประกอบของการสื่อสาร	๕๒

๒.๔.๓ วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร	๕๒
๒.๔.๔ คุณสมบัติของผู้ส่งสาร	๕๔
๒.๔.๕ องค์ประกอบของผู้รับสาร	๕๒
๒.๔.๖ องค์ประกอบของสาร	๕๖
๒.๕. แนวคิดทฤษฎีการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์	๕๗
๒.๕.๑ ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ	๕๗
๒.๕.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อและประสิทธิผลของสื่อ	๖๒
๒.๕.๓ ทฤษฎีการประชาสัมพันธ์	๖๓
๒.๖ วรรณกรรมรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๐
บทที่ ๓ ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี)	๗๔
๓.๑ ประวัติพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี)	๗๔
๓.๒ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี)	๘๐
๓.๒.๑ บทบาทการเผยแผ่	๘๕
๓.๒.๒ บทบาทการปกครอง	๑๐๑
๓.๒.๓ บทบาทการศึกษา	๑๑๒
๓.๒.๔ บทบาทสาธารณูปการ	๑๑๘
๓.๒.๕ บทบาทสาธารณสงเคราะห์	๑๔๓
๓.๒.๖ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์	๑๔๗
บทที่ ๔ รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี)	๑๕๒
๔.๑ รูปแบบการใช้สื่อในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี)	๑๕๔
๔.๑.๑ การใช้สื่อบุคคลในการเผยแผ่พุทธธรรม	๑๕๕
๔.๑.๒ การใช้สื่อมวลชนในการเผยแผ่พุทธธรรม	๑๘๖
๔.๑.๓ การใช้สื่อเฉพาะกิจในการเผยแผ่พุทธธรรม	๑๙๙
๔.๒ แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี)	๒๐๔
๔.๒.๑ แนวทางการเผยแผ่ในเชิงรุก	๒๐๔
๔.๒.๒ แนวทางการเผยแผ่ในเชิงรับ	๒๒๕
๔.๒.๓ แนวทางการใช้สำนวนภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี)	๒๒๙

๔.๓ คุณลักษณะพิเศษ หรือกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาณุทวาร)	๒๓๕
บทที่ ๕ สรุป ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๒๕๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๕๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๒๕๔
บรรณานุกรม	๒๕๕
ภาคผนวก	
ก. แบบสัมภาษณ์พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาณุทวาร)	๒๖๕
ข. แบบสัมภาษณ์ศิษยานุศิษย์เกี่ยวกับคุณลักษณะพิเศษ หรือกุศโลบาย ในการเผยแผ่ พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาณุทวาร)	๒๖๖
ประวัติผู้วิจัย	๒๖๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๕ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	วินัยปิฎก	มหาวิภังคปาฐี (ภาษาบาลี)
วิ.ม.	(บาลี)	วินัยปิฎก	มหาวิภังคปาฐี (ภาษาบาลี)
วิ.ม.	(ไทย)	วินัยปิฎก	มหาบรรค (ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(ไทย)	วินัยปิฎก	จุพรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(บาลี)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวิภังคปาฐี (ภาษาบาลี)
ที.ม.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาบรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา.	(บาลี)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฐิกวิภังคปาฐี (ภาษาบาลี)
ที.ปา.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฐิกบรรค (ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณาสก (ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานบรรค (ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวารวรรค (ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาบรรค (ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ติก.	(บาลี)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต ปาลี (ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.สตุตก.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุตกนิบาต (ภาษาไทย)

อง.ทสก.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ (ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท (ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตะกะ (ภาษาไทย)

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๕ หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๔๐๒ หน้าที่ ๓๓๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเผยแผ่พุทธธรรมหรือการประกาศพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรง เพราะพระสงฆ์มีชีวิตที่เนื่องด้วยผู้อื่นจึงต้องตอบแทนผู้มีอุปการคุณ ดังมีพุทธพจน์ที่ปรากฏในสมณสัญญาสูตร^๑ คำสอนที่ให้ภิกษุสำนึกและตระหนักเดือนใจตนในความเป็นสมณะอยู่เสมอว่า สมณะนั้นมีชีวิตที่ต้องอาศัยผู้อื่น หรือในพหุการสูตร^๒ ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงการตอบแทนที่พระสงฆ์พึงมีต่อคฤหัสถ์ หรือชาวบ้านที่ได้ทำอุปการคุณต่าง ๆ โดยเฉพาะได้อุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัย ๔ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำหรับพระภิกษุ ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชขบบริหาร เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว สงฆ์ก็ควรแสดงกลับให้เป็นอุปการคุณแก่ชาวบ้านเช่นกัน ซึ่งไม่ใช่การตอบแทนด้วยปัจจัย ๔ แต่ด้วยการแสดงธรรมอันงาม ในเบื้องต้น ในท่ามกลาง และในที่สุด ถ้าหากเป็นไปอย่างนี้ หมายถึงทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เกื้อกูลกัน ได้แก่คฤหัสถ์เกื้อกูลด้วยอามิสทานต่อบรรพชิต ๆ เกื้อกูลอนุเคราะห์ด้วยธรรมทาน ชีวิตก็จะประเสริฐและสามารถผ่านพ้นกิเลส ดำเนินชีวิตอยู่ในแนวทางที่เกษมสุข พุทธพจน์ดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหลักการใหญ่และหน้าที่หลักของพระสงฆ์ ดังปรากฏในทิส ๖^๓ ได้แก่ ๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๒) สอนให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม ๔) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๕) ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง และ ๖) บอกทางสวรรค์ให้^๔ คำว่าบอกทางสวรรค์ให้นี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ขยายความว่าหมายถึงการให้รู้จักดำเนินชีวิตในวิถีที่ดีงามมีความสุข^๕ พระสงฆ์จึงต้องประพฤติตัว และทำหน้าที่ให้เหมาะสมแก่อุปการคุณที่คฤหัสถ์มอบให้ โดยเรียกสรุปว่า การถวายทาน จึงเป็น

^๑ ๐.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๐๑/๒๐๘.

^๒ บ. อติ. (ไทย) ๒๕/๒๘๗/๒๕๓.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), บุญ-บาร์มี ที่จะกู้แผ่นดินไทย. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

^๔ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๔/๑๗๒.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), บุญ-บาร์มี ที่จะกู้แผ่นดินไทย. หน้า ๒๓.

ลักษณะบทบาทที่สัมพันธ์กันระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ และอาจจัดได้ว่าพระสงฆ์ทำหน้าที่นี้ นอกจากจะปฏิบัติตามพระธรรมวินัยแล้ว ถือว่ามีชีวิตที่มีความเป็นส่วนตัวน้อย เพราะเป็นส่วนร่วม อยู่ในชุมชนใหญ่ (ชุมชนเมือง) จึงต้องมีบทบาททำหน้าที่ให้เป็นหนึ่งเดียว ทั้งอยู่ในระบบการพัฒนาคนตามหลักไตรสิกขา และสืบทอดธรรมะไว้ให้แก่สังคม^๖ ดังนั้น พระสงฆ์จึงต้องปฏิบัติตน อยู่ในพระธรรมวินัย และเป็นที่ยึดทางจิตใจด้วยการแสดงธรรม สอนธรรม หรือเรียกว่าเผยแผ่ พุทธธรรม การประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยซึ่งถือว่าได้ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ดังจะ สังเกตได้ว่า การเผยแผ่พุทธธรรมของพระพุทธองค์เองก็ดี ของพระอริยสงฆ์สาวกก็ดี ล้วนมี ผลสำเร็จอยู่เบื้องหน้า มักไม่ประสบกับอุปสรรคปัญหา และผู้รับคำสอนก็ได้ประโยชน์ตามสมควร แก่อุปนิสัยสมบัติของตน

แต่ครั้งนับจากพุทธปรินิพพานเป็นต้นมา กระทั่งถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ. ๒๑๘-๒๖๐) บทบาทในการเผยแผ่พุทธธรรมกลับโดดเด่นอยู่ในพระราชวัง เนื่องจาก พระพุทธศาสนาขยายฐาน โดยปริมาณของศาสนิกเพิ่มขึ้น ในขณะที่พระสงฆ์สาวกกลับมีปริมาณ หรือจำนวนเท่าเดิม หรืออาจน้อยกว่าเดิม หรือคงที่ กล่าวคือ พระเจ้าแผ่นดินทรงรับเป็นธุระภาระ ด้วยของค์เอง ดังที่ปรากฏอยู่ในจารึกอโศก ทรงนำเอารัฐประศาสนนโยบายผนวกเข้ากับหลักธรรมจน กำหวัใจหรือเอาชนะจิตใจของประชาชนได้ พระราชจริยวัตรของพระองค์ยังส่งผล กลายเป็น กัลยาณจาริตของพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ต่อ ๆ มา โดยเฉพาะการรับสมัญญาวามหาราช ก็ด้วยถือ ตามกัลยาณจาริตแห่งพระเจ้าอโศกมหาราช เช่น พ่อขุนรามคำแหงมหาราช แห่งพระราชอาณาจักร ไทย เป็นต้น^๗ อย่างไรก็ตาม บทบาทของกษัตริย์ได้มีเพียงช่วงไม่กี่ศตวรรษ และไม่ถาวร เพราะในที่สุด บทบาทนั้นก็ต้องตกมาถึงพระสงฆ์ซึ่งเป็นแกนหลัก หรือแกนกลางในการเผยแผ่ พุทธธรรมอยู่นั่นเอง พระสงฆ์จึงเป็นผู้ตอบสนองหรือเป็นผู้รับผิดชอบต่อการเรียกร้อง หรือความ ต้องการจากประชามมากขึ้น

จากการสำรวจสำมะโนประชากรไทยปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๓)^๘ มีประชากรที่นับถือ พระพุทธศาสนาจำนวนเกือบ ๕๘ ล้านคน ในจำนวนเกือบ ๖๑ ล้านคน (จำนวน ทั้งสิ้น ๕๓,๑๕๓,๗๕๑ คน ในจำนวน ๖๐,๕๑๖,๔๔๑ คน) ในขณะที่สถิติ จำนวนพระสงฆ์มีเพียง

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔ - ๒๕.

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), จารึกอโศก. (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๑), หน้า ความนำ.

^๘ สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๕๓ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี จากเว็บไซต์

<http://www.nso.go.th/nso/data/data23/stat_23/toc_3/3.2.1-1.xls>.

สามแสนกว่ารูป มีหน่วยศีลธรรมที่ทำหน้าที่เผยแผ่ทั่วประเทศ จำนวน ๑๕๓ หน่วย^๕ มีจำนวนพระนักเผยแผ่ทั่วประเทศ ๓,๐๒๕ รูป จากจำนวนสถิติของพระสงฆ์พบว่า มีจำนวนพระสงฆ์คิดเป็นอัตราส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา คือ มีเพียง ๑ : ๑๖๐ รูป/คน และเมื่อพิจารณาสัดส่วนของพระสงฆ์ผู้ซึ่งเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรมมีเพียง ๑ : ๑๐๐ รูปเท่านั้นจึงถือว่าสัดส่วนหรืออัตราส่วนของพระนักเผยแผ่พุทธธรรม หรือพระสงฆ์ที่มีบทบาทเผยแผ่พุทธธรรมอย่างชัดเจนนั้นมีจำนวนน้อยมาก ผลจากการสำรวจดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการเผยแผ่พุทธธรรมแม้จะมีเพียงไม่กี่รูป แต่ก็เป็นผู้มีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะเป็นพระสงฆ์ผู้ดำเนินจริยวัตรตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ซึ่งเผยแผ่พุทธธรรมตามพระธรรมวินัยนั้น พระสงฆ์ผู้ทำการเผยแผ่พุทธธรรมจึงมีความเสียสละ ทุ่มนะ มีใจรัก มุ่งมั่นและเพียรพยายามพระธรรมกถึกผู้เผยแผ่พุทธธรรม ต้องมีความเข้าใจพุทธธรรมอย่างแจ่มแจ้งเสียก่อนแล้วจึงเผยแผ่ออกไป มิจิตเมตตา ทำงานด้วยความเสียสละปรารถนาประโยชน์สุขแก่ผู้รับจริง ๆ ธรรมะที่แสดงจึงจะบริสุทธิ์ไม่เคลือบแฝง ต้องเป็นผู้ซื่อสัตย์ตรงต่อตัวเอง ต่อพระพุทธศาสนา ศีลธรรมให้แตก คั่นกว่าวิจิตรธรรมะเหมือนคั่นขามารักขาโรคจริง ๆ ทั้งสำหรับตนเองและผู้อื่น^๖

จากจำนวนพระสงฆ์ไทยผู้มีบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมในปัจจุบัน พระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภูทกจารี) ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม เจ้าคณะภาค ๔ และเป็นกรรมการมหาเถรสมาคม เป็นพระนักเผยแผ่พุทธธรรมอีกรูปหนึ่ง ที่มีบทบาทด้านการพัฒนาและการเทศนา มีศิลาจารวัตรที่งดงาม ด้านปฏิบัติเป็นพระเถระที่น่าเลื่อมใสศรัทธา มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ยิ้มแย้มแจ่มใส ด้านวัตรปฏิบัติถูกต้องตามหลักธรรมวินัย เปี่ยมด้วยความเมตตาธรรม มีความเชี่ยวชาญด้านเทศนาโดยเฉพาะทำนองธรรมวัตร และสามารถอธิบายธรรมะให้เป็นที่เข้าใจง่ายแก่บุคคลทุกระดับชั้น ซึ่งเป็นที่พึงใจและนำไปให้เกิดศรัทธา แก่ผู้ที่ได้สดับตรับฟังเป็นอย่างยิ่ง มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ “มีความรู้พอเพียง เสียกังวล ภาวนาว่องไว จิตใจสะอาด มารยาทเรียบร้อย” นอกจากนี้ท่านยังสื่อพุทธธรรมสอดคล้อง

^๕ เว็บไซต์ <http://www.moe.go.th/webgrad/data/data_19.htm> จากหนังสือข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา ประจำปี ๒๕๔๕ กองแผนงานกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (มกราคม ๒๕๔๕).

^๖ วศิน อินทสระ และไชย ณ พล, พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์และกฤตยุคการประกาศธรรมสู่โลกกว้าง,(กรุงเทพมหานคร:สถาบันธรรมาธิปไตย,๒๕๓๘) , หน้า ๔๔.

พระวิสุทธิาธิปัตติ (วีระ ภาทกจารี) ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระธรรมกถึกเอกรูปหนึ่งของ
 สำนักวัดสุทัศนเทพวราราม ในด้านการเผยแผ่พุทธธรรม คือ เป็นผู้ริเริ่มโครงการเปิดพระอาราม
 ภาคกลางคืน ทำให้สามารถผลิตพระสงฆ์นักเผยแผ่พุทธธรรมผู้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของมหาชน
 จนถึงปัจจุบันนี้ อาทิ พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทโร) ด้านการศึกษา ได้ส่งเสริม
 พระภิกษุสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรม การศึกษาทางโลกควบคู่กันไปด้วยจนสามารถผลิต
 พระภิกษุสามเณรจบเปรียญธรรมเก้าประโยคเป็นจำนวนมาก ตลอดจนผลิตนักวิชาการด้านพุทธ
 ศาสนาจนเป็นที่ยอมรับ อาทิ ร.ท. ผศ. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ด้านการปกครอง ดำรงตำแหน่ง
 เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม เจ้าคณะภาค ๔ กรรมการมหาเถรสมาคม ด้านสาธารณูปการ
 จัดหาทุนสร้างอาคารหอฉัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา เป็นกรรมาธิกาสังคีตการสงฆ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎก ในวโรกาสที่
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ ๕ รอบ ๗๕

ด้วยบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมอย่างชัดเจนของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภทฺทจารี) ดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความศรัทธา และสนใจที่จะศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของท่าน เพราะเห็นว่าท่านเป็นพระสงฆ์ที่เพียบพร้อมด้วยความรู้ ความสามารถ เป็นผู้สังวรรักษาสถาสมณวัตรเคร่งครัด ระเบียบพระธรรมวินัย ประเพณี ปฏิบัติราชการเรียบร้อย โดยสมควรแก่ตำแหน่งตลอดมา ประกอบด้วยอุตสาหะ วิริยะ ปฏิภาณ ปรีชา ได้ประกอบกรณียกิจเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่พุทธจักรและอาณาจักรอย่างไพศาล มีบทบาทหลาย ๆ ด้านที่น่าศึกษาและยึดถือเป็นแบบอย่าง ตลอดจนการใช้เทคนิค ลีลา ภาษาและวิธีการชักจูงโน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนสนใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ประพฤติตนตามพุทธธรรมได้ถูกต้อง และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

^{๑๒} วัดสุทัศนเทพวราราม, สวดมนต์วัดสุทัศนเทพวราราม, (กรุงเทพมหานคร : สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ก.

บทบาทด้านการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจาโร) จะเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญยิ่งต่อวงการพระพุทธศาสนา เพราะว่า การเผยแผ่พุทธธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าได้รับการสานต่อหรือได้รับการประเพณีปฏิบัติตามอยู่ตลอดมา เป็นจริยาวัตรที่น่ายกย่อง หรือเป็นกรณีตัวอย่างที่พระสงฆ์หรือคฤหัสถ์เองจะนำไปปฏิบัติตาม เพื่อสืบทอดพระธรรมวินัย หรือพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยิ่ง ๆ ไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจาโร)

๑.๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทาง ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจาโร)

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทางเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับการศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจาโร) โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจาโร) โดยจะศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมใน ๖ ด้าน ได้แก่ บทบาทการปกครอง, บทบาทการศึกษา, บทบาทสาธารณูปการ, บทบาทการศึกษาสงเคราะห์, บทบาทสาธารณสงเคราะห์, บทบาทการเผยแผ่

๑.๓.๒ การศึกษาวิจัยเป็นการกำหนดช่วงระยะเวลาตั้งแต่ การดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วัดสุทัศนเทพวรารามของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจาโร) (พ.ศ. ๒๕๒๙ - ปัจจุบัน)

๑.๓.๓ ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจาโร) และศิษยานุศิษย์

๑.๔ คำจำกัดความในการวิจัย

บทบาท หมายถึง การทำตามบท, การทำตามบทโดยปริยาย หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้^{๑๑} เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู ในที่นี้ หมายถึงบทบาทในการเผยแผ่

^{๑๑}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๔๕๕.

พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภทฺทจาโร) ใน ๖ ด้าน ได้แก่ บทบาทการปกครอง, บทบาทการศึกษา, บทบาทสาธารณูปการ, บทบาทการศึกษาสงเคราะห์, บทบาทสาธารณสงเคราะห์, บทบาทการเผยแผ่

รูปแบบ หมายถึง ฉบับ แบบแผน ตัวอย่างที่ใช้อ้างอิงได้ และวิธีการอันเป็นแบบอย่างที่ใช้พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภทฺทจาโร) ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ซึ่งมีหลายรูปแบบ อาทิ การใช้สื่อบุคคล การใช้สื่อมวลชนในการแสดงธรรมผ่าน วิทยู โททัศน์ และการใช้สื่อเฉพาะกิจเผยแผ่พุทธธรรม เช่น การสร้างวัตถุมงคล เป็นต้น

แนวทาง หมายถึง หลักในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ซึ่งในการดำเนินการสื่อสารมี ๒ แนวทางคือ แนวทางเชิงรุก และแนวทางเชิงรับ แนวทางเชิงรุกได้แก่ การใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้ส่งเข้าไปปฏิบัติโดยตรงกับผู้รับสาร ส่วนแนวทางเชิงรับ ได้แก่ การให้บริการตามที่ได้รับสารต้องการ

การเผยแผ่ หมายถึง การทำให้ขยายออกไป การทำให้เป็นที่แพร่หลาย^{๑๔} แพร่ออกไปกว้างออกไป และการทำให้เป็นที่แพร่หลาย เป็นที่รู้จักต่อสาธารณชน

พุทธธรรม หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งรวบรวมไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภทฺทจาโร) นำมาเผยแผ่ อาทิ หลักเมตตาธรรม สามัคคีธรรม สังคหวัตถุธรรม ธิเบตธรรมิกกฎระเบียบ เป็นต้น

พระวิสุทธิธำมณี หมายถึง พระมหาวีระ ภทฺทจาโร (รอดบำเรอ) เปรียญธรรม ๕ ประโยค เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม เจ้าคณะภาค ๔ และกรรมการมหาเถรสมาคม

๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวิธีการศึกษาอยู่ ๓ รูปแบบ ดังนี้

๑.๕.๑ ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และผลงานของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภทฺทจาโร)

๑.๕.๒ ศึกษาเอกสารทุติยาภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๓ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) โดยสัมภาษณ์พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภทฺทจาโร) และ ศิษยานุศิษย์

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๖.

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ทำให้ทราบถึงบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภาทจาโร)

๑.๖.๒ ได้ทราบถึงรูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี
(วีระ ภาทจาโร)

๑.๖.๓ ทำให้ได้ข้อมูลจากการศึกษามาเป็นแบบแผนและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรม
ในเชิงรุกของพระสงฆ์ เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาเกี่ยวแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของ พระวิสุทธิธาดา (วิระ ภูทิจาโร) ซึ่งจะนำเสนอต่อไป

๒.๑ การสื่อสารตามหลักพุทธวิธี

ในส่วนนี้จะศึกษาถึงเทคนิคและรูปแบบวิธีการเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้าและพุทธวิธีในการสอน จากพระไตรปิฎกและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งพุทธวิธีในการสื่อสารอันเป็นเทคนิคการสอน และลีลาการสอนของพระพุทธเจ้าโดยตรง

พุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในชมพูทวีปหรือประเทศอินเดียในสมัยพุทธกาล เป็นดินแดนที่มีความเจริญในด้านศาสนาและปรัชญาเป็นอย่างมากเป็นยุคที่ชมพูทวีปเต็มไปด้วยนักปราชญ์ ศาสตราจารย์เจ้าลัทธิต่าง ๆ เป็นอันมาก แต่ละท่านล้วนมีชื่อเสียง มีความสามารถ ผู้ที่มาเผชิญพระองค์นั้น มีทั้งมาดีและมาร้าย มีทั้งที่แสวงหาความรู้ มาลองภูมิ และที่ต้องการมาข่มมาปราบ^๑ พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมาในท่ามกลางแห่งเจ้าลัทธิเหล่านั้นด้วยการตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้า องค์พระองค์ได้จุดประทีปดวงใหญ่ให้สว่างไสวขึ้นในระหว่างท่ามกลางแห่งดวงไฟเล็กๆ อีกมากมาย

หลังจากพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และเสวยวิมุตติสุข เมื่อสัปดาห์ที่ ๗ ผ่านไป พระองค์เสด็จจากร่มไม้ราชายคณะ กลับไปยังต้นอชปาลนิโครธ ทรงคำนึงถึงการที่จะทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน ในขั้นแรกพระองค์ทรงมีความขวนขวายน้อยเกิดความท้อในการที่จะแสดงธรรมโปรดสัตว์ เพราะทรงเห็นว่าธรรมที่ทรงค้นพบด้วยการตรัสรู้นั้น เป็นสิ่งอันล้ำลึก ยากแก่ผู้ที่ยังยึดติดในกามคุณจะรู้ได้ แต่ก็ทรงตระหนักในหลักความจริงว่า

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั้งปวง มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ คือ เป็นสัตว์ที่แนะนำสั่งสอนได้ แต่ถึงกระนั้นมนุษย์ก็ยังมีระดับของความแตกต่างในความพร้อมทางด้านสติ ปัญญา ความรู้ ความสามารถ และคำอาราธนาของท้าวสหัสบดีพรหมว่า “ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สฤตพระศาสดา จงแสดงธรรมเถิด สัตว์ที่มีรูปในดวงตาน้อยที่มีอยู่ เมื่อไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม แต่เมื่อได้ฟังธรรมจักเจริญ” พระองค์จึงได้ทรงพิจารณาเห็นสัตว์เปรียบเหมือนคอกบัว ๓ ประเภท คือ บัวได้น้ำ บัวเสมอน้ำ และบัวเหนือน้ำ ที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้

มีรูปเล็กน้อย	มีรูปมาก
มีอินทรีย์กล้า	มีอินทรีย์อ่อน
มีอาการดี	มีอาการเลว
รู้ง่าย	รู้ยาก

บางพวกเห็นโทษภัยในปรโลก บางพวกไม่เห็นโทษภัยในปรโลก จึงตรัสว่า “ประตุแห่งพระนิพพานได้เปิดแล้วสำหรับผู้ใคร่สดับ จึงปล่อยศรัทธาเถิด”^๒

หลักการในการสื่อสารของพระพุทธเจ้านั้น เมื่อพระองค์มีพระประสงค์จะประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องล้มล้างความเชื่อเดิมที่เขาถืออยู่ให้หมดสิ้นไปเสียก่อน แต่การที่จะเอาชนะลัทธิต่าง ๆ ที่ประชาชนมีความเชื่อฝังใจอยู่แล้วมิใช่ทำได้ง่ายเลยจะต้องมีเทคนิคหรือวิธีการที่แยบยลจึงจะสามารถให้คนเลิกนับถือลัทธิอันเป็นความเชื่อเดิมของเขาแล้วให้เขามานับถือพระพุทธศาสนา นั้นหมายความว่าพระพุทธเจ้าจะต้องมีศักยภาพที่เหนือกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลายเหล่านั้น จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงแนวความคิดเดิมของเขาได้ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ชาญฉลาดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เมื่อทรงเห็นว่าคำสอนส่วนใดพอที่จะประยุกต์เข้ากับกับความเชื่อเดิมของประชาชนซึ่งเป็นส่วนที่ดีอยู่แล้ว พระองค์ก็จะอนุโลมตาม และบางส่วนก็ยังบกพร่องอยู่บ้าง ก็ทรงนำมาแก้ไขเพิ่มเติมให้ดีขึ้นกว่าเดิม หากส่วนใดที่เป็นการสอนให้คนหลงผิด หลงมกมาย ไร้สาระ พระองค์ก็จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงทั้งหมด พร้อมกันนั้นยังมีการเสนอหลักการแนวใหม่ที่ยังไม่เคยมีใครทำมาก่อนให้ประชาชนได้ทราบ นั่นก็คือหลักแห่งอริยสัจ ๔ เป็นต้น

^๒ วิ. มหา.(ไทย) ๔/ ๘ / ๑๒ -๑๔.

พระพุทธเจ้าทรงมีหลักการและวิธีการในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี คือ ก่อนที่พระองค์จะทำการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนนั้น ได้เตรียมการถึง ๒ ครั้ง ๆ แรกก่อนที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูปไปช่วยประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งที่ ๒ เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ หรือวันจาตุรงคสันนิบาต ซึ่งเป็นวันที่พระอรหันต์สาวก ๑,๒๕๐ รูปมาประชุมพร้อมกันที่เวฬุวันมหาวิหาร แคว้นมคธ ในครั้งนั้นพระองค์ทรงประทานหลักการอันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าโอวาทปาติโมกข์เพื่อให้พระสงฆ์สาวกนำไปเผยแผ่แก่ประชาชน

ในโอวาทปาติโมกข์นั้น พระองค์ทรงใช้สื่อบุคคลช่วยในการส่งสาร และทรงเน้นคุณสมบัติของผู้ส่งสารโดยประกาศหลักการว่า

“ขันติคือความอดกลั้นเป็นตบอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสพระนิพพานว่าเป็นยอด ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่จัดว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนสัตว์อื่นไม่ชื่อว่าสมณะ ผู้เป็นสมณะไม่กล่าวร้ายผู้อื่น ไม่ทำร้ายผู้อื่น พึงสำรวมในปาติโมกข์ รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร และที่นั่งที่นอนอันเป็นสังค ไม้พลุกพล่าน พึงละความชั่ว ประกอบความดี หมั่นประกอบความเพียรเพื่อชำระจิต”^๓

ดังนั้น วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระองค์ จึงเริ่มมีขึ้นทั้งหลักการ และหลักปฏิบัติ แตกต่างกันไปตามกาลเทศะ และบุคคลที่จะทรงสั่งสอน พระธรรมปิฎก (ประยูร ธมฺมปญฺญ) กล่าวว่

สิ่งที่ควรทำความเข้าใจอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ ลักษณะงานสอนซึ่งแตกต่างกันตามประเภทวิชา อาจแยกได้เป็น ๒ ประเภท คือ วิชาประเภทชี้แจงข้อเท็จจริง เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น การสอนวิชาประเภทนี้ หลักสำคัญอยู่ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในข้อเท็จจริง การสอนจึงมุ่งเพียงหาวิธีการให้ผู้เรียนเข้าใจตามที่สอนให้เกิดพหุสัจจะจะเป็นส่วนใหญ่ ส่วนวิชาอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณค่าในทางความประพฤติ โดยเฉพาะวิชาศีลธรรม และวิชาจริยธรรมทั่วไป การสอนที่จะได้ผลดี นอกจากทำให้เกิดความเข้าใจแล้วจะต้องให้เกิดความรู้สึกลมองเห็นคุณค่าความสำคัญ จนมีความเลื่อมใสศรัทธาที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติด้วย สำหรับวิชาประเภทนี้ ผลสำเร็จอย่างหลังเป็นสิ่งสำคัญมาก และมักทำ

^๓ สุริย์ มีกิจผล, **พุทธประวัติ**, (กรุงเทพฯ : บริษัท คอมฟอร์ม จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๘.

^๔ พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมปญฺญ), **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๖ – ๒๖.

ได้ยากกว่าผลสำเร็จอย่างแรก เพราะต้องการคุณสมบัติขององค์ประกอบในการสอนทุกส่วน นับตั้งแต่คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สอนไปทีเดียว ยิ่งในงานประดิษฐ์ฐานพระพุทธศาสนาที่จะให้คนจำนวนมากยอมรับด้วยแล้วยิ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก ฉะนั้น การพิจารณาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า จึงเริ่มตั้งแต่คุณสมบัติของผู้สอน

๒.๑.๑ คุณสมบัติของผู้สอน หรือนักเผยแผ่

ความจริง ผู้สอนหรือนักเผยแผ่ที่ดีต้องสร้างบุคลิกภาพที่น่าเคารพเลื่อมใสแก่ผู้ที่พบเห็นหรือผู้ฟังจะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงมีพระลักษณะทั้งทางด้านความสง่างามแห่งพระวรกายที่งดงาม มีพระสุรเสียงที่ไพเราะน่าฟังใจควรแก่ศรัทธาปสาทะทุกประการ ทรงมีพระมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการ และอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ พระฉวีวรรณผุดผ่องดังทอง นาคู นาคูเลื่อมใส ส่วนพระสุรเสียงก็ไพเราะ สุภาพสละสลวย แจ่มใส ชัดเจน นุ่มนวล ชวนฟัง กลมกล่อม ไม่พรวดพราด กังวาน ดุจเสียงพรหม ลำเนียงไพเราะดุจนกการเวก

พระพุทธศาสนาถือว่าผู้เผยแผ่กับผู้ฟัง หรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้นมีความสัมพันธ์กันในฐานะกัลยาณมิตร นักเผยแผ่พุทธธรรมที่ดีจึงมีลักษณะคุณสมบัติซึ่งเป็นองค์ของกัลยาณมิตร ดังนี้

๑. ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจ คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้ผู้ฟังอยากสนใจที่จะซักถาม
๒. ครุ เป็นที่เคารพ คือ มีความประพฤติเหมาะสมแก่ฐานะ ชวนให้เกิดความอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้อย่างปลอดภัย
๓. ภาวนิโย เป็นที่ยกย่อง คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่ยกย่องน่าเอาอย่าง ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาได้
๔. วัตตะ เป็นนักพูด โดยอาจจะเลือกใช้วิธีการเผยแผ่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่ออธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจ
๕. วัจนิกะโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำใดก็ตาม คำล่วงเกิน คำตักเตือน วิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนได้ไม่เบื่อง่าย ไม่เสียอารมณ์ แม้บางครั้งอาจถูกต่อต้านจาก ลัทธิภายนอกมาขัดขวางต้องงานเผยแผ่
๖. คัมภีรญจะ กะถิง กัตตะ เป็นผู้พูดคำที่ลึกซึ้งได้ ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย นักเผยแผ่ที่ดีจะต้องมีความรู้ในศาสตร์หลาย ๆ อย่าง และต้องฉลาดในการเลือกใช้วิธีเผยแผ่แบบต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟัง เพื่อให้เกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตาม

๓. โน จัฏฐานะ นิโยชะเย ไม่ชักนำในอฐานะ ไม่ชักนำให้ผู้ฟังให้เดินผิดทางไปนอกพุทธดำรัส แต่ต้องรู้จักชักจูง แนะนำในทางที่ถูกที่ควร^๕

นอกจากนี้ แสง จันทรงาม^๖ ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่ดี ดังนี้

๑. มีความกรุณาเป็นพื้นฐานของจิต
๒. ไม่ถือตัวหยิ่งโส
๓. มีความอดทน ใจเย็น
๔. มีความยุติธรรม ไม่เห็นแก่หน้า
๕. มีความรอบคอบ
๖. มีความประพฤติน่าเคารพบูชา
๗. รู้จักภูมิสติปัญญาของผู้ฟัง

๒.๑.๒ จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า

ส่วนเรื่องจุดมุ่งหมายในการสอนเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงคำนึงถึง เพราะจะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ โดยต้องมีเนื้อหา หรือเรื่องที่จะสอน มีตัวผู้เรียนหรือผู้ฟัง และวิธีการสอนครบถ้วนทุกอย่าง พระราชมุนี ได้แยกเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้^๗

๑. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น จุดมุ่งหมายข้อนี้หมายความว่า ทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่จำเป็นสำหรับสาวกนั้น ๆ สิ่งใดที่ทรงรู้แล้วแต่เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือผู้รับการสอน ก็จะไม่สอนสิ่งนั้น ทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่รู้และจำเป็นเท่านั้น เช่น ...พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ สีสพาวน เมืองโกสัมพี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงหยิบใบประคู้ลาย ๒ – ๓ ขึ้นมา แล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความหมายนั้นว่าอย่างไร ใบประคู้ลาย ๒-๓ ใบ ที่

^๕ อจ. สุตตค (ไทย) ๒๓ / ๓๗ / ๕๗.

^๖ แสง จันทรงาม, วิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : กมลการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๔ - ๓๐.

^๗ พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๒๖ - ๓๐.

เราหยิบขึ้นมา กับใบไม้ที่อยู่บนต้น อย่างไหนมากกว่ากัน” ลำดับนั้นภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า “ใบไม้ที่อยู่บนต้นไม้นั้นแหละมากกว่าใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบ ที่พระองค์หยิบขึ้นมามีเพียงเล็กน้อย พระพุทธเจ้าข้า”

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เราารู้แล้วแต่มิได้บอกเธอทั้งหลายก็มีมากเหมือนกัน เพราะเหตุไร เราจึงมิได้บอก เพราะสิ่งนั้นไม่มีประโยชน์ไม่ใช่จุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อคลายความกำหนัด ไม่เป็นไปเพื่อดับทุกข์ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน เพราะเหตุนั้น เราจึงมิได้บอก สิ่งอะไรเล่าที่เราบอกแล้ว คือ เราได้บอกว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เพราะเหตุไร เราจึงบอก เพราะสิ่งนี้มีประโยชน์ เป็นจุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายความกำหนัด เพื่อดับทุกข์ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เพราะเหตุนั้น เราจึงบอกภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุ นั้นเธอพึงทำความเพียร เพื่อรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ”^๘

๒. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรองตาม ให้เห็นด้วยตนเอง เช่น พระองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

ภิกษุทั้งหลาย แม้ว่าภิกษุจะพึงจับชายสังฆาฏิกของเราดิตตามรอยเท้าเรา ดิตตามไปข้างหลัง แต่ภิกษุนั้นมีความละโมภ กำหนดยินดีอย่างแรงกล้าในกาม มีจิตพยาบาท คิดประทุษร้าย หลงลืมสติไม่รู้ตัว มีจิตไม่ตั้งมั่น กระสับกระส่าย ไม่สำรวมในอินทรีย์ แท้จริงแล้วภิกษุนั้น ก็ยังชื่อว่าอยู่ห่างไกลเรา เราก็ห่างไกลภิกษุนั้น นั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นยังไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรม ชื่อว่าไม่เห็นเรา

ภิกษุทั้งหลาย แม้ถ้าภิกษุอยู่ไกลเราถึง ๑๐๐ โยชน์ แต่ภิกษุนั้นไม่มีความละโมภ ไม่กำหนดยินดีอย่างแรงกล้าในกาม มีจิตไม่พยาบาท ไม่คิดประทุษร้าย มีสติมั่น มีความรู้สึกตัว มีจิตตั้งมั่นแน่วแน่ สำรวมอินทรีย์ แท้จริงแล้ว ภิกษุนั้นชื่อว่าอยู่ใกล้เรา เราก็อยู่ใกล้ภิกษุนั้น นั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นเห็นธรรม แม้เห็นธรรม ชื่อว่าเห็นเรา”^๙

๓. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็น มหัศจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน เช่น

^๘ ส.ม. (ไทย) ๑๕ / ๑๑๐๑ / ๖๑๓.

^๙ พ. อิติ. (ไทย) ๒๕ / ๕๒ / ๔๖๕.

ในปรินิพพานสูตร เมื่อพระจวนปรินิพพาน ทอดพระเนตรเห็นมหาชนนำเครื่องสักการะเป็นอันมากมาบูชา พระจึงตรัสกับพระอานนทว่า

การทำการบูชาอย่างนั้น ไม่เชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างอื่น แต่ผู้ใด จะเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาก็ตาม ปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ผู้นั้นแหละ เชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างอื่น เมื่อพระตถาคตเจ้าทรงปลงพระชนมสังขารว่าอีก ๔ เดือนข้างหน้าพระองค์จะปรินิพพาน ภิกษุหลายพันรูปเที่ยวแวดล้อมพระองค์อยู่ ประกียากันว่า พวกเราจะทำอย่างไรหนอ ? ภิกษุรูปหนึ่งชื่อธรรมารามไม่เข้าร่วมกลุ่มกับภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุทั้งหลายถามถึงความรู้สึกเกี่ยวกับการปรินิพพานของพระศาสดา ท่านมิได้ให้คำตอบแต่ประการใด แต่คิดว่า อีก ๔ เดือนข้างหน้า พระศาสดาจักปรินิพพานแล้ว เราเป็นผู้ที่ยังมีรากะอยู่ เราจะพยายามเพื่อบรรลุพระอรหัตผล ในช่วงเวลาที่พระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่นั่นเอง เพื่อเป็นการบูชาพระองค์

ท่านธรรมารามคิดดังนี้แล้ว ก็เป็นผู้เดียวเท่านั้นในอริยาบถต่าง ๆ นึกคิดระลึกถึงธรรมที่พระศาสดาทรงแสดงอยู่ตลอดเวลา ไม่คลุกคลีด้วยภิกษุหลายรูป อยู่รูปเดียวในที่สงัด ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลพระศาสดาว่า “พระธรรมารามมิได้มีความเชื่อใจในพระองค์เลย” พระทศพล (พระพุทธเจ้า) ให้เรียกพระธรรมารามเข้าเฝ้า ตรัสถามถึงเหตุการณ์กระทำเช่นนั้น เมื่อทรงทราบเหตุผลแล้วก็ทรงอนุโมทนาสาธุการว่า “ดีแล้ว ๆ ผู้ที่มีความรัก เคารพในเรา จงประพฤติดอย่างธรรมารามเถิด ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่บูชาเราด้วยของหอม ระเบียบดอกไม้ หาเชื่อว่าบูชาเราจริงไม่ ส่วนผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม จริงเชื่อว่าบูชาเราอย่างแท้จริง”^{๑๑}

๒.๑.๓ หลักการสอนของพระพุทธเจ้า

พระพุทธองค์ได้ตรัสองค์แห่งธรรมกถึกไว้ว่า “อานนทการแสดงธรรมให้คนอื่นฟัง มิใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย ผู้แสดงธรรมแก่คนอื่น ฟังตั้งธรรม ๕ อย่างไว้ในใจ ” คือ

๑. เราจักกล่าวไปตามลำดับ
๒. เราจักกล่าวยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ
๓. เราจักแสดงด้วยอาศัยความเมตตา

^{๑๑} พระมหาบุญเลิศ ฐมฺมทสฺสี, "ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาลัย (หลวงพ่อดูน ปริสุทฺโธ)", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓, หน้า ๑๕-๑๖.

๔. เราจักแสดงโดยไม่เห็นแก่อาภิส

๕. เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตนและคนอื่น^{๑๑}

ในการแสดงธรรมนั้น ผู้ที่เป็นนักเผยแผ่จะกล่าว หรือแสดงธรรมต้องยึดหลักการสอน

๕ ประการดังกล่าวแก่ผู้ฟัง ซึ่งมีอยู่ ๔ ประการ ตามระดับสติปัญญา กล่าวคือ

- อุกมภูติปัญญา ผู้สามารถรู้ได้อย่างฉับพลัน เพียงแต่ยกหัวข้อขึ้นแสดงก็อาจรู้ได้ทันที
- วิปจิตปัญญา ผู้สามารถรู้ได้เมื่ออธิบายความอย่างละเอียดแล้วซักถามทบทวน
- เนยยะ ผู้สามารถเข้าใจได้ เมื่ออธิบายความอย่างละเอียดแล้วซักถามทบทวน
- ปทปรมะ ผู้ไม่สามารถเข้าใจอะไรที่ลึกซึ้ง และมีความเห็นผิดอย่างรุนแรง

๒.๑.๔ สติการสอนของพระพุทธเจ้า

การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่า เป็นสติในการสอนมี ๔ ประการ คือ

๑. สันทติสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนงูมือไปดูให้เห็นกับตา
๒. สมาทปนา ชักงูใจให้เห็นจริงด้วย การชวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับ และนำไปปฏิบัติ
๓. สมุตเตชนา ระวังให้แกล้วกล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกใจให้มีอุตสาหะ
 แข็งจัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จ อดทนต่อความเหนื่อยยาก
๔. สัมปหังสนา ชโลมใจให้เข้มแข็ง ระวัง เบิกบาน ไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะเห็นประโยชน์ในการปฏิบัติ

๒.๑.๕ วิธีสอนของพระพุทธเจ้า

การสอนคนแม้ในเรื่องเดียวกัน ก็ต้องมีรูปแบบในการสอนหลาย ๆ แบบ จึงจะประสบความสำเร็จตามต้องการ เพราะคนฟังมีหลายประเภท ต่างจิตต่างความคิด สนใจเรื่องที่ตนพอใจ พระพุทธองค์เองเมื่อสอน ก็ทรงนำเอาการสอนแบบต่าง ๆ มาสอนตามความเหมาะสม

แบบการสอนเหล่านี้ คือ

^{๑๑} อภ. ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๑๕๕ / ๒๖๓.

๑. แบบสากัจฉา หรือสนทนา เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยที่สุด เพราะผู้ฟังได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำให้การเรียนการสอนมีความสนุกสนาน ไม่รู้สึกว่าคุณกำลังเรียน หรือกำลังถูกสอน แต่กำลังรู้สึกว่าคุณกำลังสนทนาปราศรัยกับพระพุทธเจ้าอย่างสนุกสนาน ในการสนทนานั้น พระองค์ทรงทำหน้าที่นำสนทนา คือ ทำหน้าที่ในการโยนคำถามให้ขบคิดแล้วค่อยเข้าสู่สรุปอันเป็นประเด็นที่ต้องการ เช่น ทรงสนทนากับพระโสมโกฬิวิสะ ผู้บำเพ็ญเพียรอย่างหนักในป่าสี่วัน เคนจกรมจนเท้าแตกทั้งสองข้าง แต่ก็ไม่บรรลุผลที่ต้องการ จึงคิดจะลาสิกขาไปเป็นผู้ครองเรือน

พระพุทธเจ้า : โสมะ เธอเกิดความคิดเช่นนั้นจริงหรือ ?

โสมะ : ถูกแล้ว พระเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า : เธอคิดอย่างไรเวลาสายพินของเธอตึงเกินไป หย่อนเกินไป เสี่ยงสายพินของเธอไพละกระนั้นหรือ

โสมะ : หามิได้ พระเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า : แต่คราวใดสายพินของเธอไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป ตั้งอยู่ในระดับพอดี เสี่ยงพินของเธอไพละ เหมาะจะใช้การได้ใช้ไหม

โสมะ : ถูกแล้ว พระเจ้าข้า

วิธีการสนทนาวิธีนี้ พระพุทธองค์ทรงส่งเสริมให้พระสาวกใช้กัน ดังทรงยกย่องว่า “การสนทนาธรรมตามอุดมกาลเป็นมงคล” และจะมีศาลาเป็นที่นั่งสนทนาธรรมของพระภิกษุสงฆ์ทุกบ่าย เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้บางเรื่อง พระองค์ก็จะเสด็จมาเอง^{๑๒}

๒. แบบบรรยาย จะทรงใช้เสมอในที่ประชุม ส่วนมากจะเป็นโอกาสที่มีผู้ฟังจำนวนมาก ๆ ดังที่ทรงแสดงพระธรรมเทศนาในเขตวันมฬาร ในช่วงบ่ายของทุกวันและที่นำสังเกตคือ ผู้ฟังมักจะมีความรู้ หรือมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นในขั้นพื้นฐานมาบ้างแล้ว ดังเช่นแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ ครั้งแรกทรงใช้วิธีการบรรยาย บรรยายถึงความล้มเหลวของการทรมานร่างกาย กับความหมกมุ่นในกาม แล้วชี้ทางสายกลาง คือ มรรค ๘ และอริยสัจ ๔ เพราะสามารถชี้แจงแสดงเหตุผลได้อย่างละเอียด

^{๑๒} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : เพชรรุ่งเรืองการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๕๔.

๓. แบบตอบปัญหา ในการตอบปัญหาพระองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะ ผู้ถามอาจถามด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน บางคนถามเพื่อให้ตอบคำถามในเรื่องที่สงสัยมานาน บางคนถามเพื่อลองภูมิ บางคนถามเพื่อข่มหรือปราบให้ผู้ตอบอับอาย บางคนถามเพื่อเทียบเคียงกับความเชื่อ หือหลักคำสอนในลัทธิศาสนาของตน พระองค์ตรัสว่า “การตอบปัญหาใด ๆ ต้องคุณลักษณะปัญหาและเลือกวิธีตอบให้ถูกต้องเหมาะสม” จึงทรงจำแนกวิธีตอบปัญหาไว้ ๔ ประเภท^{๑๑} คือ

๓.๑ เอกังสพพยากรณ์ปัญหา ปัญหาบางอย่างต้องตอบตรงไปตรงมา ตอบแบบตายตัวไม่มีเงื่อนไข เช่น ถามว่า จักขุเป็นอนิจจังหรือ พึงตอบไปทีเดียวว่า ถูกแล้ว

๓.๒ ปฏิจปจนาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่พึงย้อนถามแล้วจึงแก้ เช่น โสตะก็เหมือนจักขุ พึงย้อนถามว่า ที่ถามหมายถึงแง่ไหน ถ้าบอกว่า ในแง่เป็นเครื่องมือ พึงตอบว่าไม่เหมือนกัน ถ้าถามว่า ในแง่อนิจจัง จึงควรตอบรับว่า เหมือนกัน

๓.๓ วิทษชพพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ต้องแยกความตอบ เป็นเรื่อง ๆ เป็นประเด็น เช่น พระพุทธร่องค์ทรงดิเคียนตะบะใช่หรือไม่ อย่ารีบตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ เพราะมีส่วนผิด ต้องแยกตอบว่า พระพุทธร่องค์ทรงดิเคียนตะบะที่ทรมานตนเอง แต่ทรงสรรเสริญว่า ความอดกลั้นเป็นยอดแห่งตะบะ เป็นต้น

๓.๔ ฐปณียปัญหา ปัญหาบางอย่างต้องตัดบทไปไม่ตอบ หรือพึงยับยั้งเสีย เพราะถ้าตอบไปจะเป็นปัญหาที่ให้เกิดความทะเลาะ ตอบไปแล้วไม่ทำให้เกิดประโยชน์ เช่น ศาสดานั้นสอนอย่างนั้น อย่างนี้ อยากทราบว่าคำสอนของใครถูก คำสอนของใครผิด พระองค์มักจะตัดบทว่า เรื่องนั้นจงพักไว้ก่อน เราตถาคตจะแสดงธรรมให้ฟัง นี่คือวิธีพักปัญหาของพระองค์

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ โดยใช้วิธีการกำหนดหลักเกณฑ์ กฎ และข้อบังคับให้สาวกหรือสงฆ์ปฏิบัติ หรือยึดถือด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน เช่น เมื่อเกิดเรื่องที่เสียหายขึ้นหรือภิกษุที่ทำความผิดนำความเสียหายมาสู่หมู่สงฆ์ ก็ทรงบัญญัติพระวินัย โดยความเห็นชอบของสงฆ์

^{๑๑} ที. ปา. (ไทย) ๑๑ / ๓๑๒ / ๒๕๑.

๒.๑.๖ เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเป็นแบบอย่างของผู้ที่มีเทคนิควิธีสอนที่หลากหลาย ทรงสอนแบบทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรม หรือจากง่ายไปหายาก ธรรมะเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาหลักซึ่งยากที่จะเข้าใจ โดยเฉพาะธรรมะขั้นสูง เพราะพระองค์ทรงใช้เทคนิควิธีต่อไปนี้

๑. การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ ทรงยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบ ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ดังเช่น เรื่องที่พราหมณ์ทะเลาะกันยึดความเห็นของตนเท่านั้นว่าถูก พระพุทธองค์ทรงทราบแล้วจึงตรัสว่า ผู้ที่รู้เห็นอะไรแง่มุมเดียว ไม่แก่ลัวที่จะทะเลาะกัน คุณคนตาบอดคลำช้าง แล้วเล่าเรื่องคนตาบอด ๕ คนให้ฟัง เป็นต้น

๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา ทำให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น เช่น ตรัสสอนราหุลว่า ราหุลเห็นน้ำที่เราเหลือไว้ในภาชนะน้อยหนึ่งไห้ม ? ราหุลตอบว่า เห็นพระเจ้าข้า ตรัสต่อไปว่า คุณก่อนราหุล คนที่พูดเท็จทั้งที่รู้ มีคุณความดีเหลืออยู่น้อย คุณน้ำในภาชนะนี้แหละ ตรัสแล้วทรงเทน้ำที่เหลือน้อยหนึ่งนั้นทิ้ง เป็นต้น

๓. การใช้อุปกรณ์หรือสื่อการสอน พระองค์ทรงใช้สื่อทุกอย่างที่อยู่ใกล้ตัวมาสอน เช่น ขณะที่เดินไปในป่าแห่งหนึ่ง มีพระสงฆ์หมู่ใหญ่ตามเสด็จ พระองค์ทรงหยิบใบไม้ขึ้นมากำหนึ่ง แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า เห็นใบไม้ในมือตลกตมไหม เห็นพระเจ้าข้า พระสงฆ์ตอบพร้อมกัน นี่คือการใช้สื่อใกล้ตัวในการสอน

๔. การทำเป็นตัวอย่าง เฉพาะในทางจริยธรรม คือ การทำเป็นตัวอย่าง เช่น ทรงพยาบาลภิกษุไข้ และตรัสสอนหนึ่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีบิดามารดา ผู้ใดเล่าจะพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะพยาบาล ผู้ใดจะพึงอุปฐากเรา ขอให้ผู้นั้นพยาบาลภิกษุผู้อาพาธเถิด”^{๑๔}

๕. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ เช่น กรณีของเวรัญชพราหมณ์ เป็นตัวอย่าง

๖. อุปายการเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุปายอันสำคัญการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเริ่มต้นที่บุคคลซึ่งเป็นประมุขหรือหัวหน้าของชุมชนนั้น ๆ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

^{๑๔} วิ.ม. (ไทย) ๕ / ๓๖๕ / ๒๔๐.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก, หน้า ๕๕ - ๖๐.

๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ในการสอนธรรมะอย่างได้ผล

๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอัตรา ตัดคั่นหามาจะทักท้วงให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “เราข่อมฝึกฝนด้วยวิธีอ่อนละมุนละไมและทั้งรุนแรงปนกันไปบ้าง”

๙. การลงโทษและการให้รางวัล การลงโทษในที่นี้ คือ การลงโทษตนเองซึ่งมีทั้งทางธรรมและทางวินัยอยู่แล้ว มีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว การให้รางวัล คือ การแสดงธรรมไม่กระทบกระทั่ง ไม่รุกรานใคร เป็นต้น

๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้ง ต่างคราว ย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมต้องอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยुคต์หลักการ วิธีการ และเทคนิควิธีการต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมเป็นเรื่องเฉพาะคราวไป

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าเป็นต้นตำหรับหลักการนิเทศศาสตร์ กล่าวคือ จะทรงตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนว่าทรงกำหนดจุดมุ่งหมายแต่ละครั้งเพื่ออะไร แล้วก็ทรงเตรียมเนื้อหาหรือเรื่องที่จะสอนไปตามลำดับความยากง่ายไปพร้อม ๆ กัน และทรงคำนึงถึงตัวผู้รับการสอนหรือผู้รับสารด้วยว่า เขาจะสามารถเข้าใจและจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกลอยการเรียนรู้ และสนใจเอาใจใส่มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะเทคนิค และวิธีสอนก็ทรงมีไว้หลายรูปแบบ และวิธีการดังกล่าวก็ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าในขณะนั้น มีบุคคลทุกชั้นวรรณะเลื่อมใสศรัทธา จนทำให้เกิดการอุปสมบทตาม และสามารถบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์เป็นจำนวนมาก ดังที่ปรากฏในพุทธประวัติ ถึงแม้บางคนจะมีอุปสมบทก็ตาม แต่ก็ได้น้อมนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่สงบสุขทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรมาโดยตลอด

๒.๑.๗ บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสาวก

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปทั่วทุกสารทิศ ทั้งจำนวนผู้เผยแผ่และจำนวนของผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาก็มีจำนวนมากยิ่งขึ้น ต้องยอมรับว่าองค์ที่สำคัญ คือ องค์ผู้เผยแผ่ นั่นคือ พระสาวกทำให้งดพุทธธรรมซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นพระธรรมราชา มีพระสาวกเป็นธรรมเสนาบดี มีพระมหาโมคคัลลานะเป็นธรรมเสนาช้าย มีบทบาทสำคัญยิ่งในการ

เผยแผ่พระพุทธศาสนา การวิจัยในครั้งนี้จะเลือกนำเสนอพระสาวกที่ท่านได้ทำงานในเรื่องของการเผยแผ่ที่มีบทบาทสำคัญ ๆ เฉพาะบางรูปเท่านั้นมาเป็นตัวอย่าง เพื่อให้มองเห็นภาพรวมในบทบาทและรูปแบบวิธีการของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑. พระอัสสชิเถระ^{๑๕}

ช่วงเวลาที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณและสั่งสอนธรรมได้ ๑ พรรษา ตอนนั้นพระองค์ได้สั่งสอนจำสามารถทำให้สาวกที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ถึง ๖๐ รูป และทรงส่งพระสาวกชุดนั้นไปประกาศศาสนา ซึ่งบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลายเหล่านั้น มีพระอัสสชิซึ่งเป็นหนึ่งในบรรดาพระปัญจวัคคีย์รวมอยู่ด้วย ท่านเป็นพระสาวกรูปหนึ่งที่ไม่ได้เน้นเรื่องการพูดแต่เน้นในเรื่องของการสำรวม โดยทำให้ดูเป็นตัวอย่าง จนได้บุคลการที่มีคุณภาพถึง ๒ คน คือ พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะซึ่งเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาและเบื้องซ้ายต่อมา ดังมีเรื่องตัวอย่างต่อไปนี้

เช้าวันหนึ่ง พระอัสสชิได้ออกไปบิณฑบาต ณ กรุงราชคฤห์ ระหว่างทางอุปติสสปริพาชกเดินทางกลับมาจากสำนักสังขยปริพาชก พอพบพระเถระเข้าก็เกิดศรัทธาเลื่อมใส เพราะท่านเดินด้วยอาการสำรวมอินทรีย์เหลียวซ้ายแลขวาย่างระมัดระวัง คือ การก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การรู้ และการเหยียดแขน นำเลื่อมใส มินัยน์ตาทอดลงต่ำ สมบูรณ์ด้วยอิริยาบถ” อุปติสสปริพาชกคิดว่า “นักบวชแบบนี้เราไม่เคยเห็นมาก่อน คงจะเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในบรรดาพระอรหันต์ที่มีอยู่ในโลกนี้” และอยากทราบว่าใครเป็นศาสดาของท่าน แต่เห็นว่าไม่ใช่เวลาที่จะถาม จึงได้เดินติดตามไปข้างหลัง เมื่อพระอัสสชิบิณฑบาตเสร็จแล้วเตรียมจะฉันภัตตาหารจึงเข้าไปอุปัฏฐากและได้สนทนาปราศรัยกับพระอัสสชิอย่างอ่อนน้อม “อินทรีย์ของท่านช่างผ่องใส ผิวพรรณผุดผ่อง ท่านบวชอุทิศใจใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน หรือท่านชอบใจธรรมของใคร ? ”

พระอัสสชิ ตอบว่า “มีท่านพระมหาสมณะผู้เป็นศาสดาบุตร เสด็จออกผนวชจาก
ศากยตระกูล เราบวชอุทิศเฉพาะพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

^{๑๕} พระมหาสุชนา โรจนญาโณ, "การศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๐, หน้า ๑๓ – ๑๔.

^{๑๖} วิ.ม. (ไทย) ๔ / ๖๐ / ๗๒.

- พระพุทธรูปเจ้าพระองค์ นั้นเป็นศาสดาของเรา และเราชอบใจ
 ธรรมของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น”
- อุปติสสปริพาชก “ก็พระศาสดาของท่านตรัสอย่างไร สอนอย่างไร”
- พระอัสสชิ “ท่าน เราเป็นผู้บวชใหม่ บวชไม่นาน เพิ่งเข้ามาสู่ธรรมวินัยนี้
 ไม่สามารถแสดงธรรมแก่ท่านโดยพิสดารได้ แต่จกกล่าวแต่ใจ
 ความโดยย่อแก่ท่าน”
- อุปติสสปริพาชก “เอาเถอะ ผู้มีอายุ จะน้อยหรือมากก็ตาม จกกล่าวแต่ใจความแก่
 ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าต้องการแต่ใจความอย่างเดียวเท่านั้น ท่านจะทำ
 พญฺชนะให้มากไปทำไม”
- พระอัสสชิ “ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุเพราะตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น
 และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัส
 อย่างนี้”

หลังจากพระอัสสชิกล่าวจบอุปติสสะก็ได้ดวงตาเห็นธรรมว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความ
 เกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมคว่อมมีความดับไปเป็นธรรมดา” และได้ถามถึงพระพุทธรูป
 ทราบว่าพระพุทธรูปประทับอยู่ที่วัดเวฬุวันมหาวิหาร จึงตามไปส่งพระเถระ แล้วมุ่งหน้าไปสู่
 สำนักของปริพาชกเพื่อลาอาจารย์สญชัย

จากเรื่องนี้จัดได้ว่า วิธีการเผยแผ่ของพระอัสสชิท่านใช้วิธีการสื่อสารทางการสำรวม
 เพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ผู้พบเห็น ไม่จำเป็นต้องพูดอย่างเดียว แต่อาศัยกิริยาอาการแสดงออกเป็น
 เครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และได้ผลดีเกิดคาดอีกด้วย

๒. พระสารีบุตร

ท่านก็เป็นมหาสาวกรูปหนึ่งที่โดดเด่นในเรื่องของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 ยกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน ดังต่อไปนี้

หลังจากอุปติสสปริพาชก ได้ดวงตาเห็นธรรมหลังจากได้ฟังพระอัสสชิแล้ว ก็
 เดินทางไปบอกข่าวสารแก่เพื่อนรักของตน คือ โกณฑกะ โดยกล่าวธรรมที่พระอัสสชิแสดงให้ฟัง
 ทำให้เพื่อนได้ดวงตาเห็นธรรมเช่นกัน ถือว่าท่านก็เป็นกัลยาณมิตรที่ดีที่ทำตามสัญญา ต่อมาท่านก็
 ได้พาบริวารและเพื่อน ได้ไปบวชในสำนักของพระพุทธเจ้าพร้อมกับบริวาร หลังจากที่ท่านบวช
 จนได้บรรลุนิพพานแล้ว ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวา

วิธีการเผยแผ่ธรรมะของพระสารีบุตร ใช้วิธีการเดียวกับพระพุทธเจ้า คือ การเริ่มต้นสนทนาเป็นจุดสำคัญ การเริ่มต้นที่ดีในการเผยแผ่จะให้ผลสำเร็จดีเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังสร้างบรรยากาศให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลินไม่ตึงเครียด ไม่เกิดความอึดอัดใจแก่ผู้รับสารหรือผู้ฟังเป็นสำคัญ อนึ่งการเผยแผ่ได้มุ่งไปที่เนื้อสาระให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่นำมาเผยแผ่ ไม่กระทบทั้งตนและผู้อื่น ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่เลียดสีใคร ๆ ใช้ภาษาที่นุ่มนวล สละสลวย ไม่หยาบคายชวนให้สบายใจ ตั้งใจสอนหรือเผยแผ่โดยเคารพ พระสารีบุตรให้ลัทธิในการสอน ๔ อย่าง คือ

๑. สันทติสนา อธิบายความชัดเจนแจ่มแจ้ง
๒. สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงชวนคล้อยตามยอมรับและนำไปปฏิบัติ
๓. สมุตเตชนา การเร้าใจให้เกิดความแกล้วกล้า เกิดกำลังใจ ไม่ท้อต่อปัญหา
๔. สัมปหังสนา การขโลมใจให้เกิดความร่าเริงเบิกบานใจ เปี่ยมด้วยความหวัง

ดังตัวอย่างของการเผยแผ่ มีดังต่อไปนี้

ครั้งหนึ่งคฤหบดีชื่อนกุลบิดา เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเพื่อทราบถึงวิธีที่ทำให้เกิดสุข พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงกายอันกระสับกระส่าย เหมือนฟองไขอันมีผิวหนังหุ้มเอาไว้ คฤหบดีชื่นชมยินดีกับพุทธภาษิต แล้วทูลลาพระพุทธรองค์มุ่งหน้าสู่ที่อยู่ของพระสารีบุตร ได้ไปขอให้ท่านสอนธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข พระสารีบุตรเถระ กล่าวว่า

ดูก่อนคฤหบดี ผู้ที่มีกายอ่อนเพลีย กระสับกระส่ายเพราะไม่ฉลาดในธรรมของท่าน สัตบุรุษ ไม่ได้รับการแนะนำในสัปปริสธรรม ย่อมเห็นรูปโดยความเป็นตน ย่อมเห็นตนมีรูป ย่อมเห็นรูปในตน ย่อมเห็นตนในรูป เป็นผู้ตั้งอยู่ด้วยความยึดมั่นว่า “เราเป็นรูป รูปเป็นของเรา” เมื่อเขาตั้งอยู่ด้วยความยึดมั่นอย่างนี้ รูปย่อมแปรปรวนไปเป็นอย่างอื่น เพราะรูปแปรปรวนเป็นอย่างอื่นไป โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส จึงเกิดขึ้น ฯลฯ ย่อมเห็นวิญญาณโดยความเป็นตน ย่อมเห็นตนมีวิญญาณ ย่อมเห็นวิญญาณในตน ย่อมเห็น ตนในวิญญาณ เป็นผู้ตั้งอยู่ด้วยความยึดมั่นว่า “เราเป็นวิญญาณ วิญญาณเป็นของเรา” เมื่อเขาตั้งอยู่ด้วยความยึดมั่นอย่างนี้ วิญญาณย่อมแปรปรวนไปเป็นอย่างอื่น เพราะวิญญาณแปรปรวนเป็นอย่างอื่นไป โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส จึงเกิดขึ้น ดังนี้^{๑๑}

^{๑๑} ส.จ. (ไทย) ๑๗ / ๑ / ๑-๔.

พระกิตติศักดิ์ ยโสธรโร (แก้วเหลา), "การศึกษบทบาทของพระสารีบุตรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๕, หน้า ๗๑.

ท่านอธิบายให้เหตุผลดีฟังจนเกิดความเลื่อมใสยิ่งขึ้น ชื่นชมและประทับใจในตัวท่าน พระสารีบุตร ในเรื่องของลีลาการสอน เพราะจะเห็นได้ว่าท่านได้รับคำชมเชยจากพระพุทธเจ้าว่า มีปัญญาที่ละเอียดอ่อน สามารถนับเม็ดฝนที่ตกลงมาจากท้องฟ้าได้ ไม่มีสาวกรูปไหนที่มีปัญญาแตกฉานเหมือนกับท่าน สมกับที่ได้เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาอย่างแท้จริง และวิธีการเผยแผ่ของ พระสารีบุตร กล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

๑. แบบบรรยาย เช่น การบรรยายธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายว่าด้วยผู้มีธรรม ๖ ประการ เป็นต้น
๒. แบบตอบปัญหา เช่น ตอบปัญหานางปริพาชกา ชื่อสุจิมจิ
๓. แบบสากัจฉา เช่น สนทนาธรรมที่ควรใส่ใจโดยอุบายเขยตากับท่านมหาโกณฑัญญะขณะที่ประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน
๔. แบบวางกฎระเบียบ เช่น เมื่อเกิดมีภิกษุทำผิด พระสารีบุตรจะนำเรื่องราวไปกราบทูลพระพุทธเจ้า เพื่อให้บัญญัติพระวินัย

๓. พระมหาโมคคัลลานะ

พระมหาโมคคัลลานะ เป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้ายของพระพุทธเจ้าที่มีผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างโดดเด่น จึงควรนำเอาผลงานของท่านมาเป็นตัวอย่างในการเป็นรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระมหาสุชญา โรจนญาโณ ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระมหาโมคคัลลานะ เถระ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสรุปได้ว่า ท่านมีผลงานการเผยแผ่อยู่ ๔ ด้าน คือ

๑. การแสดงธรรมแก่พุทธบริษัท
๒. การแสดงธรรมแก่เทพบุตร เทพธิดา และบุคคลทั่วไป
๓. การเป็นสมณทูตในเทวโลกและยมโลก
๔. การแสดงฤทธิ์

ส่วนวิธีการเผยแผ่นั้น ท่านใช้วิธีการเผยแผ่แบบสนทนา แบบบรรยาย แบบถามตอบ ปัญหา และแบบการใช้ฤทธิ์ ซึ่งถือว่าแตกต่างไปจากสาวกรูปอื่น ๆ มีตัวอย่างที่ท่านแสดงฤทธิ์ โดยใช้เป็นสื่อในการแสดงธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสเรียกพระมหาโมคคัลลานะเข้าเฝ้า แล้วตรัสสั่งให้ไปสั่งสอนภิกษุทั้งหลาย ที่จิตโจ่งชัน อวดตัว ปากกล้า ขาดสติ อยู่ที่ปราสาทมโหฬาร พระมหาโมคคัลลานะรับพระพุทธบัญชาแล้วใช้อริยฤทธิ์ ทำให้ปราสาทสะเทือนหวั่นไหวด้วยหัวแม่เท้า กล่าวคือ เอาปลายนิ้วเท้าเกี่ยวยอดปราสาท ทำให้ปราสาทเอนไปตั้งอยู่ข้างหนึ่ง^{๔๔} ภิกษุทั้งหลาย ตกใจกลัว จึงไปรวมตัวกัน และได้ฟังธรรมจากพระพุทธ

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้เห็นอุปนิสัยแห่งการบรรลุธรรมของเจ้าลัทธิอัคคิทัตตะ แล้วจึงส่งพระมหาโมคคัลลานะไปปราบ เมื่อพระมหาเถระไปถึงแล้วท่านก็ได้ใช้ฤทธิ์บันดาลให้ฝนตก และปราบนาข้าวที่หิณตะจนยอมสยบ ให้ประจักษ์แก่สายตาของอัคคิทัตตะพร้อมกับบริวาร จนคนเหล่านั้นเกิดความยอมรับในความสามารถ มีผลทำให้พุทธบริษัทและบุคคลทั่วไปที่ยังไม่มีความใสให้มีความเลื่อมใสและที่มีความเลื่อมใสอยู่แล้วก็เลื่อมใสมากยิ่งขึ้น ทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองและมั่นคง

๔. พระมหากัสสปเถระ

พระมหากัสสปเป็นพระมหาเถระรูปหนึ่งที่มีความสำคัญมาก ในบรรดาพระสาวกทั้งหลาย ท่านได้รับการไว้วางใจจากพระพุทธองค์โดยสามารถผลัดเปลี่ยนจีวรกับพระพุทธเจ้าได้ มีเพียงพระสาวกรูปเดียวเท่านั้นที่สามารถทำอย่างนี้ได้ และท่านได้รับยกย่องว่า “เป็นผู้ทรงจุดประกายผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีดังนี้

พระมหาจรัญ ปญฺญาวโร (อินทรีรงค์) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของพระมหากัสสปเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปไว้ว่า บทบาทการเผยแผ่ของท่านจะเป็นการสนทนาธรรมะบ้าง แสดงธรรมบ้าง และตอบปัญหาร่วมกันกับพระสาวกรูปอื่น ๆ หรือแม้กระทั่งอุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไป เช่น สนทนาเรื่องผู้ทำให้ปางามกับพระสารีบุตร แสดงธรรมเรื่องการพยากรณ์พระอรหันต์ผลแก่ภิกษุทั้งหลาย แต่การประกาศศาสนาของท่านก่อนพุทธปรินิพพานนั้น ส่วนใหญ่แล้วตัวท่านจะเน้นในทางปฏิบัติ มากกว่าการแสดงธรรมหรือสนทนาธรรม ถือเอาการปฏิบัติเป็นแบบอย่างของภิกษุ ไม่เน้นการพูด จนได้รับยกย่องว่า “เป็นนักถือธุดงค์เป็นวัตร”

^{๔๔} พระมหาสุชาญ โรจนญาโณ, "การศึกษาบทบาทของพระมหาโมคคัลลานะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา" วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๐, หน้า ๕๔.

หลังจากพุทธปรินิพพาน งานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ท่านทำ คือ การทำสังคายนาครั้งแรก อันเป็นเหตุให้เกิดการมีสังคายนาครั้งอื่น ๆ และพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายก็เพราะมีการสังคายนาขึ้นเอง ท่านได้ทำงานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ การรักษาและการชำระไว้ซึ่งพุทธพจน์โดยเฉพาะ คือไม่มีการเปลี่ยนแปลงคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะถือว่าคำสอนเดิมที่พระพุทธองค์ไว้ดีแล้ว จึงไม่มีการถอนสิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ จึงเกิดเป็นพระพุทธศาสนาเถรวาทที่สามารถรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ได้ วิธีการเผยแผ่นั้นพระมหากัสสปเถระ ใช้วิธีการเหมือนกับพระพุทธเจ้าและพระมหาสาวกผู้อื่น ๆ คือเริ่มจากการสนทนาเป็นจุดสำคัญ^๑

๕. พระอานนท์

พระอานนท์ เป็นพระสาวกองค์หนึ่งในบรรดาพระสาวกที่มีชื่อเสียง พระอานนท์มีความโดดเด่นแตกต่างไปจากพระสาวกผู้อื่น ๆ ในยุคเดียวกัน เช่น เป็นผู้มีรูปงาม น่าเลื่อมใสใฝ่ต่อการศึกษา ช่างคิด ช่างสังเกต ช่างถาม สุภาพอ่อนโยน รักการประหยัด มีจิตเมตตาอนุเคราะห์ผู้อาวุช และเป็นผู้ที่ได้บรรลุอรหัตตผลที่แปลกกว่าผู้อื่น คือ ในระหว่างอริยาบททั้ง ๔ พร้อมทั้งได้รับการสรรเสริญจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นผู้มีบุญ สมบูรณ์ด้วยอภิหาร และบารมีธรรม ๑๐ ประการ และได้รับยกย่องในตำแหน่งเอตทัคคะ ๕ ประการ ได้แก่ เป็นพหูสูตร เป็นผู้มีความรู้ เป็นผู้มีความคิด เป็นพุทธอุปฐาก มีบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะวิธีการแสดงธรรม สนทนาธรรม ได้ตอบปัญหาธรรม สามารถทำให้ผู้ฟังเกิดความว้าวุ่นในธรรมนั้นอย่างถูกต้อง และมีบทบาทในการทูลถามเรื่องเกี่ยวกับการอุปนิสัยของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก ตลอดจนความแตกต่างแห่งบารมีธรรมที่ทรงสร้างสมอบรมมา เรื่องเกี่ยวกับพระธรรมที่มีความลึกซึ้ง ยากแก่การทำความเข้าใจให้กระจ่างชัด เรื่องเกี่ยวกับพระภิกษุ ภิกษุณี ถึงข้อที่ควรประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามพระธรรมวินัย เรื่องเกี่ยวกับอุบาสก อุบาสิกา ผู้ถวายการอุปถัมภ์จะปฏิบัติให้เหมาะสมกับอาชีพการงาน เรื่องที่ควรปฏิบัติต่อบุคคลที่มีได้นับถือพระพุทธศาสนา พอสรุปเป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑) แสดงธรรมเพื่อระงับความกำหนัดที่รบกวนจิตแก่ภิกษุวั่งสะ

^๑“พระมหาจรัญ ปัญญาวิโร (อินทร์รงค์), "การศึกษาวาทะของพระมหากัสสปเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๕, หน้า ๗๓.

- ๒) แสดงธรรมเรื่องบุคคลผู้มีราตรีเจริญแก่ภิกษุทั้งหลาย
- ๓) แสดงธรรมเรื่องสัมมาทิฏฐิแก่ภิกษุฉันนะ
- ๔) แสดงธรรมเรื่องกามคุณแก่ภิกษุทั้งหลาย
- ๕) แสดงธรรมเรื่องเครื่องผูกแก่พระกัมภ
- ๖) แสดงธรรมเรื่องพยากรณ์การบรรลุพระอรหันต์แก่ภิกษุทั้งหลาย
- ๗) แสดงธรรมเรื่องการเสวยอายุคนแก่ภิกษุทั้งหลาย
- ๘) แสดงธรรมเรื่องทีแคบแก่พระอุทายี
- ๙) แสดงธรรมเรื่องบุคคลผู้ทุศีลแก่ภิกษุทั้งหลาย
- ๑๐) แสดงธรรมเรื่องสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นธรรม เป็นประโยชน์แก่ภิกษุทั้งหลาย

- ๑๑) แสดงธรรมเรื่องสิ่งที่เป็นยอด ๕ ประการกับพระภัททชิ
- ๑๒) แสดงธรรมแก่ภิกษุณี เช่น เรื่องการรู้คุณพิเศษ เรื่องอาพาธ เป็นต้น
- ๑๓) แสดงธรรมแก่อุบาสก เช่น เรื่องของการจุติของเทวดาแก้วจุทกเสนาบดี เรื่องพระเสขะแก่พระเจ้ามหายานมะ เรื่องธรรมอย่างเอกแก่ทสมคฤหบดี ตอบปัญหาธรรมของพระเจ้าปเสนทิโกศล เรื่องสติปัญฐาน ๔ แก่สิริวัชฌณคฤหบดี เป็นต้น
- ๑๔) แสดงธรรมแก่อุบาสิกา เช่น เรื่องคติภายภาคหน้าแก่มิสาลาอุบาสิกา เป็นต้น
- ๑๕) แสดงธรรมแก่บุคคลทั่วไป เช่น เรื่องบัญญัติการละราคะ โทสะ และโมหะ แก่นันนะปริพาชก เรื่องสวากขาตธรรมแก่คฤหบดีแก่สาวกของอาชีวก เรื่องการไม่ประพฤติพรหมจรรย์และเรื่องการประพฤติพรหมจรรย์ที่ไม่น่าพอใจแก่ปริพาชกทั้งหลาย เป็นต้น

มีหลายเรื่องที่พระอานนท์ใช้เป็นหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างที่เห็นชัดเจนคือ เป็นผู้ตอบปัญหาธรรมแก่พระมหากัสสปะในครั้งที่ทำสังคายนาครั้งแรก และได้เป็นผู้ทูลถามปัญหาต่าง ๆ เมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ เช่น เรื่องเกี่ยวกับพระธรรม มีเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้น^{๒๐}

จากหลักการสื่อสารตามพุทธวิธีนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ถึงการเผยแผ่พุทธธรรมตามหลักพุทธวิธีของพระวิสุทธาธิปติ ว่า ความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านนั้น ประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ ทั้งในส่วนของคุณสมบัติของนักเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า

^{๒๐} พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม, “การศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗, หน้า ๕๖ - ๗๐.

จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า หลักการสอนของพระพุทธเจ้า ลีลาการสอนของพระพุทธเจ้า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสาวก อย่างไรบ้าง เพื่อให้สามารถมองเห็นสื่อกลยุทธ์วิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรมที่ประสบผลสำเร็จต่อไป

๒.๒ พุทธธรรมกับพุทธศาสนิกชน

หลักพุทธธรรมถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ เพื่อใช้เป็นเครื่องนำทางในการประกอบอาชีพดำเนินชีวิต แต่ในขณะเดียวกัน ก็จำเป็นต้องใช้วิชาความรู้ คู่กับคุณธรรม เพื่อนำมาพัฒนาตนเอง และสังคมประเทศชาติส่วนรวม ซึ่งการศึกษาทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักพุทธธรรม ที่พระวิสุทธิธำมณีนำมาใช้ในการอบรม สั่งสอน เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ประชาชนใช้เป็นเครื่องมือขัดเกลาจิตใจ ประคับประคองตนเอง ให้ใช้ชีวิตอยู่ในท่ามกลางธรรม ซึ่งจะได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับพุทธศาสนิกชนทั่วไปไว้เป็นหมวดหมู่ ดังต่อไปนี้

๑) ธรรมคุ้มครองโลก ๒ ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย

(๑) หิริ ความละอายบาป, ละอายใจต่อการทำความชั่ว

(๒) โอตตัปปะ ความกลัวบาป, เกรงกลัวต่อความชั่ว

๒) ธรรมอันทำให้งาม ๒

(๑) ขันติ ความอดทน, อดได้ทนได้เพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ

(๒) โสรัจจะ ความเสถียร, อธิษฐานงาม รักความประณีตหมดจดเรียบร้อยงดงาม

๓) ฐานะ ๒ หน้าที่การงานที่พึงกระทำ, กิจในพระศาสนา

(๑) กัณธฐานะ ฐานะฝ่ายคัมภีร์, กิจด้านการเล่าเรียน

(๒) วิปัสสนาฐานะ ฐานะฝ่ายเจริญวิปัสสนา, กิจด้านบำเพ็ญภาวนา หรือเจริญกรรมฐาน อันรวมทั้งสมณะที่เป็นเบื้องต้น ซึ่งเรียกรวมเข้าไว้ด้วยโดยฐานมีวิปัสสนาเป็นส่วนสำคัญและคลุมยอด^{๒๐}

^{๒๐}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสื่อตะวัน จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕-๖๖.

๔) พรหมวิหาร ๔ ธรรมเครื่องอย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยรอบ

(๑) เมตตา ความรักความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ทั่วหน้า

(๒) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

(๓) มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นมีความสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

(๔) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตรางั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือผลชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรได้รับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมควรกับความรับผิดชอบของตน

ผู้ดำรงอยู่พรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษารัษฎธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม^{๒๒}

๕) สังคหวัตถุ ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์

(๑) ทาน การให้ คือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

(๒) ปิยวาจา หรือ เปยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาสุดคิมน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ่งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๒๔.

(๓) อุตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

(๔) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๒๓}

๖) กตัญญูกตเวทีกตัญญู หมายถึง การระลึกนึกถึงคุณความดีและการอุปการคุณที่บุคคลอื่นได้ทำแก่เรา กตเวทีกตเวทีก หมายถึง การตอบแทนพระคุณแก่บุคคลอื่นที่ได้ให้อุปการคุณแก่เรา

กตัญญูกตเวทีก เป็นคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับคนดีในสังคมไทยความกตัญญูกตเวทีกได้กลายเป็นกฎทางศีลธรรมหรือเป็นจารีตทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำนุบำรุงพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้รู้จักอุปการคุณ หรือ “บุญคุณ” ที่บุคคลอื่นได้กระทำให้แก่ตน โดยเฉพาะบุตรจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักจริยธรรมข้อนี้ต่อบิดามารดาของตน หากใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะถูกสังคมประณามหรือลงโทษ เช่น จะถูกประณามว่าเป็นลูกเนรคุณ หรือลูกอกตัญญู หรือ “ลูกทมิฬ”

พระพุทธศาสนายกย่องสรรเสริญบุคคลที่มีความกตัญญูกตเวทีกว่าเป็นคนดี ทั้งนี้เพราะความกตัญญูกตเวทีก เป็นเครื่องหมายของคนดี บุคคลที่มีความกตัญญูกตเวทีก จะได้รับผลตอบแทนอย่างแน่นอน ดังคำโบราณที่ว่า คนคิดก้นน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ กล่าวคือ หากประสบความทุกข์ความเดือดร้อนจะมีคนช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที ดังข่าวที่สังคมได้ช่วยอุ้มชูเด็กกตัญญูที่เลี้ยงดูพ่อแม่ ผู้ยากจน ที่ทุพพลภาพ หรือที่แก่ชรา หรือที่เจ็บไข้ได้ป่วยไม่สามารถช่วยตนเองได้ ดังที่ปรากฏตามข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นประจำ^{๒๔}

การศึกษาวิจัยในส่วนนี้ เป็นการศึกษาวิจัยหลักพุทธธรรม ที่พระวิสุทธาธิบดีท่านได้เลือกสรร นำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ หรือใช้เป็นสื่ออุปกรณ์ ในการอบรม สั่งสอนพุทธศาสนิกชนเป็นประจำ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขสูงสุด หรือเป็นการประยุกต์ใช้พุทธธรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสารในแต่ละส่วนเพื่อควมมีประสิทธิภาพของการเผยแผ่หรือการสื่อสาร

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๔๒.

^{๒๔} จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

อาทิ หิริ โอตตัปปะ และขันติ โสรัจจะ ท่านจะใช้ในการเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป พรหมวิหารธรรม และสังคหัตถุธรรม ท่านจะใช้ในการเผยแผ่แก่พระภิกษุ สามเณร ผู้ได้บญชา และศิษยานุศิษย์ ที่จะปรากฏในบทบาทการเผยแผ่ทั้ง ๖ ด้าน และความกตัญญูคุณเวที ท่านจะ ใช้เผยแผ่ด้วยการทำให้ผู้เป็นตัวอย่าง เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวในบทต่อไป

๒.๓ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม ๖ ด้าน

๒.๓.๑ บทบาทการปกครอง

การปกครอง หมายถึง การกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะปกครอง ดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ใน วัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศ ของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่ ภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะ ตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตร^{๒๕} หรือการจัดระบบ ความเป็นอยู่ในสังฆมณฑล เน้นการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขเป็นหลัก ภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ^{๒๖}

๑) นิคคหวิธี ชมนคนที่ควรชม หรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ

๒) ปัลลหวิธี ยกย่องคนที่ควรยกย่อง

๓) ปาวรณวิธี เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้ คือ ให้ตักเตือน ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ (๓.๑) พระธรรมวินัย ที่พระพุทธรองค์ทรง แสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว (๓.๒) กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง

^{๒๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, “รายงานการวิจัย เรื่อง ความสำเร็จในการปฏิบัติ การกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี” (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวาน กราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

^{๒๖} พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภ), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติ เเวที (สุเทพ ผุสสธมโม)” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒. อ้างใน พระราชสีมาภรณ์, พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและ สังคม, หน้า ๑๒๕.

พระกรุณาโปรดใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติ เพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย (๓.๓) ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับ และนำไปปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

การปกครองคณะสงฆ์มีลักษณะเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ครูอาจารย์ปกครองศิษย์อันสืบเนื่องมาแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์ทรงจัดตั้งวางระเบียบต่าง ๆ ก็เพื่อให้บริบูรณ์ คือ พระสงฆ์ ประชาชนได้ประโยชน์จากพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงสั่งสอน^{๒๗} ให้มีความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกันและทำทุกอย่างด้วยความพร้อมเพรียงในหมู่คณะ พระองค์ได้แสดงบทบาทของความเป็นบรมครู ในการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้มีความเป็นระเบียบแบบแผน เป็นที่เคารพสักการะ เป็นแม่แบบของความดีงาม หรือประโยชน์ที่พึงประสงค์ โดยแสดงท่ามกลางประชุมสงฆ์เพื่อบัญญัติสิกขาบทหรือระเบียบการปกครองให้เหมาะสมโดยอาศัยมูลเหตุ ๑๐ ประการ^{๒๘}

- ๑) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
- ๒) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
- ๓) เพื่อข่มบุคคลที่หน้าด้านขาดความละอาย
- ๔) เพื่อความผาสุก แห่งภิกษุผู้มีศีลงาม
- ๕) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
- ๖) เพื่อบำบัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
- ๗) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
- ๘) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
- ๙) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัตถธรรม
- ๑๐) เพื่ออนุเคราะห์วินัย หรือรักษาพระวินัย

ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงปกครองโดยใช้หลักพระธรรมวินัย หรือหลักธรรมธิปไตยเป็นใหญ่ กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมบัญญัติพระวินัย ทรงบริหารการคณะสงฆ์และพระศาสนา และทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระภิกษุสงฆ์โดยที่พระองค์ทรง

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), กัณฑ์แห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย(กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘.

^{๒๘} วิ.ม. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗, พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๘๗-๒๘๘.

เป็นพระธรรมราชา มีพระสารีบุตรเป็นพระธรรมเสนาบดีเป็นผู้ช่วยตามที่ทรงโปรดให้ช่วยพร้อมด้วยพระมหาโมคคัลลานะและพระเถระทั้งหลาย ผู้เป็นสังฆบิดรและสังฆปริณายกเป็นหมู่ ๆ ทรงมอบให้สงฆ์ประชุมกันเป็นการที่สงฆ์ร่วมกันทำสังฆกรรมทั้งปวง ผู้เข้าร่วมประชุมพึงสมาทานสังวาสกัน เป็นไปตามหลักแห่งพระธรรมวินัยและจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์เป็นสำคัญ^{๒๙} จึงกล่าวได้ว่า การปกครองสมัยพุทธกาลแบ่งได้เป็น ๓ ช่วง คือ ในสมัยพุทธกาลตอนต้น ๆ ทรงกระทำด้วยพระองค์ทุกอย่างเพราะเป็นระยะเริ่มแรก พอระยะที่ ๒ ทรงกระทำเองบ้าง ให้พระสาวกช่วยทำบ้าง เป็นการแบ่งเบาภาระและฝึกหัดพระสาวกให้มีความสามารถ เพื่อรับช่วงงานจากพระองค์ ครั้นถึง ช่วงที่ ๓ ตอนปลาย ๆ ทรงมอบความเป็นใหญ่ ให้หมู่พระสงฆ์สาวก ในการอุปสมบท ส่วนพระองค์ทรงดูแลทั่ว ๆ ไป และทำงานด้วยการสอนแต่เพียงด้านเดียว เป็นทำนองว่า บิณฑบาตสั่งสอนบุตรให้รู้จักการงาน บั้นปลายชีวิตก็มอบทรัพย์สินสมบัติให้^{๓๐} และการที่ทรงมอบหมายความเป็นใหญ่ให้พระสงฆ์เต็มที เพื่อว่าพระสงฆ์สาวกจะได้คุ้นกับการปกครองกันเองภายหลังที่พระองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว เมื่อถึงตอนนี้เราจะพบว่า พระพุทธองค์มีพุทธประสงค์อย่างแน่นอนที่จะให้สงฆ์ปกครองกันเอง โดยยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นหลัก ไม่ปรารถนาให้พระเถระรูปใดรูปหนึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ครั้นหนึ่งพระเทวทัตมาขออนุญาตเพื่อจะดูแคลพระสงฆ์แทนพระองค์ พระองค์ไม่ทรงอนุญาต แต่ทรงให้ยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักใหญ่หรือเป็นธรรมนูญในการปกครองเสมือนเป็นศาสดาแทนพระองค์ ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสแก่พระอานนท์ว่า “อานนท์ ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”^{๓๑} แม้แต่หลังพุทธปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะ ได้เป็นประมุขสงฆ์ทำสังคายนาครั้งแรกนั้น ท่านก็ไม่ได้มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองสงฆ์ทั้งหมด เพียงแต่เป็นประมุขในฐานะพระเถระผู้ใหญ่เท่านั้นเอง จึงเห็นได้ว่าการปกครองหมู่ภิกษุด้วยการถือเอาสงฆ์เป็นประมุขและให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยนี้เอง คือพุทธวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงมอบให้แก่พระสาวก^{๓๒}

^{๒๙} มาณ พ.ล.ไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ชุติมาการพิมพ์, ม.ม.ป.), หน้า ๑๐.

^{๓๐} สิริวัฒน์ คำวันสา, ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๕.

^{๓๑} ที.ม.หา. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๓๒} พระวิสุทธิโสภณ, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, เอกสารประกอบการเรียนการสอน คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓, (อัคราณา).

ภายหลังจากพุทธปรินิพพานแล้ว ได้มีความแตกต่างกันในการปฏิบัติของพระสงฆ์แต่ละหมู่แต่ละพวก เป็นเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในคณะสงฆ์ขึ้น พระสงฆ์แยกออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งมีพระกัสสปะเป็นสังฆปริณายก เรียกว่า ฝ่ายเถรวาท มีความเห็นว่า “ไม่ถอนสิกขาบทเล็กน้อยตามพุทธานุญาต” กับอีกฝ่ายหนึ่ง มีพระปุราณะเป็นพระสังฆปริณายกเรียกว่า ฝ่ายอจาริยวาท มีความเห็นว่า “ถอนสิกขาบทเล็กน้อย ได้ตามพุทธานุญาต” การปกครองคณะสงฆ์จึงมีลักษณะกระจัดกระจายกันอยู่ในสำนักในวาทะหรือในหมู่กันนั้น ๆ การคณะสงฆ์ในชมพูทวีปก็ขาดเอกภาพลงสิ้นเชิง คือไม่สามารถจะรวมเป็นอันเดียวกันได้ ต่างสำนักต่างมีลูกศิษย์และบริวารของตนเอง ทุกสำนักต่างก็มุ่งสู่พระศาสดาองค์เดียวกัน หากแต่แนวการสอนการปกครองต่างกันไป

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนามาได้ประมาณ ๒๐๐ ปี พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ครอบครองอาณาจักรอันกว้างขวางของอินเดีย พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ปฏิญาณพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภก ยกพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติเป็นครั้งแรก พวกเดียรถีย์เห็นภิกษุสงฆ์ได้รับพระราชทานพระราชูปถัมภ์จากพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นสุขสำราญ ก็พากันปลอมตัวกันเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระศาสนา เพื่อแสวงหาลาภสักการะ จึงได้เกิดการรังเกียจแตกร้างกันขึ้นในสังฆมณฑล พระเจ้าอโศกมหาราชจึงทรงอาราธนาพระ โมคคัลลีบุตรติสสเถระให้เป็นประธาน พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์จัดทำสังคายนาขึ้น ที่เมืองปาตลีบุตร เมื่อ พ.ศ. ๒๑๘ วางระเบียบพระธรรมวินัยให้รวมลงเป็นลัทธิอย่างเดียว สังฆมณฑลจึงได้ประดิษฐานเรียบร้อยสืบต่อมา^{๓๓}

คณะสงฆ์ไทยเป็นคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาลัทธิหินยานแบบเถรวาท ซึ่งยึดถือปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอันเป็นพระพุทธบัญญัติแบบบริสุทธิ มิได้ปฏิรูปให้แปรเปลี่ยนไปตามผู้ปฏิบัติ เช่นลัทธิอื่นหรือคณะสงฆ์อื่น ดังนั้นในการปกครองคณะสงฆ์ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมาจึงยึดมั่นในพระธรรมวินัยเป็นกฎหมายสูงสุด แม้พระภิกษุสามเณรจะต้องยึดถือปฏิบัติตามตามจารีตประเพณี หรือกฎหมายของบ้านเมืองในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมไทยในทางหนึ่งด้วย ก็จะต้องอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด พระมหากษัตริย์องค์เอกอัครศาสนูปถัมภกที่ดีประชาชนชาวไทยพุทธศาสนิกชน ผู้นับถือและอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา โดยถือเป็นศาสนาประจำชาติที่ดี ทรงหวังและหวังจะได้พระภิกษุสงฆ์ที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัยไว้เป็นมิ่งขวัญ

^{๓๓} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ชุติมาการพิมพ์, ม.ม.ป.), หน้า ๑๐.

และเป็นที่พึงพอใจของประชาชนชาวไทยทั้งชาติ การบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีจนถึงปัจจุบัน คณะสงฆ์ไทยได้อนุวัติให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย และกฎหมายบ้านเมืองให้มีความเรียบร้อยดีงาม สามารถที่จะดำเนินการตามบทบาทการศึกษา บทบาทสาธารณูปการ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทสาธารณสงเคราะห์ บทบาทการเผยแผ่ และการอำนวยความสะดวกสุขแก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ของบ้านเมืองและของโลกปัจจุบัน^{๓๔}

งานด้านการปกครองคณะสงฆ์ เป็นบทบาทที่สำคัญโดยเฉพาะสำหรับพระผู้ใหญ่ ต้องปกครองดูแลพระบวชใหม่และพระในปกครอง โดยเป้าหมายของการจัดการปกครองที่แท้จริงเพื่ออำนวยความสะดวกการศึกษาของพระสงฆ์ เพื่อไม่ให้เกิดการเบียดเบียน สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาชีวิตให้เกิดประโยชน์สุข และอยู่ด้วยกันด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่ได้มุ่งปกครองเพื่อให้เป็นระบบบังคับควบคุม โดยเฉพาะในยุคข่าวสารข้อมูลนี้ มีการจัดการบริหารแบ่งหน้าที่พระสงฆ์ตามความสามารถและความถนัด เพื่อให้ระบบการปกครองมีความเข้มแข็ง^{๓๕} เป็นเอกภาพ เกิดประสิทธิผลสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย เพื่อความเจริญของงานแห่งพระพุทธศาสนา และสามารถรักษาพระธรรมวินัยให้ยั่งยืนสืบไปได้นั้น พระสงฆ์ต้องยึดหลักธรรมเหล่านี้เป็นหลักปฏิบัติกล่าวคือ

๑. อปริหานิยธรรม ๗^{๓๖} หลักธรรมที่อยู่ร่วมกันและสร้างความเจริญให้เกิดขึ้น และเป็นการสะกัดกันความเสื่อมไม่ให้เกิดขึ้น ได้แก่

- ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิิตย์
- ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ
- ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
- ๔) ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๖ - ๔๗.

^{๓๕} รศ. ดร.มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ และคณะ, “รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก” รายงานการวิจัย (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า ๓๗.

^{๓๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๖/๘๒-๘๓.

๕) ไม่ลุ่มอานาจค้นหา คือความอยากที่เกิดขึ้น

๖) ยินดีในเสนาสนะป่า

๗) ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงาม ซึ่งยังไม่มา ขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่ผาสุก

ธรรมทั้ง ๗ อย่างนี้ตั้งอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นไม่มีความเสื่อมเสีย มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับภิกษุทั้งหลาย และนอกจากนี้ยังต้องมีหลักธรรมอื่นอีก เป็นต้นว่า หลักสาราณียธรรม^{๓๗} คือธรรมที่ระลึกถึงกัน เป็นที่รัก เคารพ เพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมี ๖ ประการ

๑. ตั้งมั่นเมตตาภาวกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๒. ตั้งมั่นเมตตาวัจกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๓. ตั้งมั่นเมตตาโมกกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยก ลากทั้งหลายอันประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม โดย ที่สุดแม้เพียงบิณฑบาตบริโภคกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล แม้นี้ก็ เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้ เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความ สามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๕. มีศีลขาด ไม่ทะลุ ไม่ค้าง ไม่พร้อย เป็นไท อันผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหา และทักท้วงครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อ ความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๖. มีอริยปฏิฐานเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตาม เสมอ กันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก

^{๓๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๔/๓๒๑.

ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

ธรรม ๖ อย่างนี้มีอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นจะมีแต่ความรัก ความสามัคคีกัน นอกจากนั้นยังจะต้องมีหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ประการ^{๓๘} ได้แก่คุณธรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน คือ

๑. เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาจะให้เป็นผู้สุข
๒. กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์
๓. มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี
๔. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ

ธรรม ๔ อย่าง เป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้ที่มีโอกาสสร้างความสงบสุขให้กับสังคมได้มาก ในฐานะเป็นผู้บริหารและหลักธรรมที่สำคัญ เพราะเป็นสื่อของพรหมวิหารให้ปรากฏชัดมากขึ้น ได้แก่สังคหวัตถุ ๔ ประการ^{๓๙} คือ

๑. ทาน ให้ปันในสิ่งของของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน
๒. ปิยวาจา เจรจาสุภาพอ่อนหวาน
๓. อัตถจริยา ประพฤติสิ่งที่ประโยชน์แก่ผู้อื่น
๔. สมานัตตา ความเป็นผู้มีตนเสมอไม่ถือตัว

คุณธรรม ๔ อย่างนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ อันเป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ของผู้นั้นในชุมชน จำเป็นจะต้องมีคุณธรรมประจำใจของผู้บริหาร ทั้งนี้เพื่อความสามัคคี ปฏิบัติต่อกันอันก่อให้เกิดไมตรีจิตมิตรภาพ ไม่ทอดทิ้งกันในยามทุกข์และสุข

นอกจากนี้เพื่อการอำนวยความสะดวกให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ผู้บริหารเชิงพุทธ ต้องมีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร โดยต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ๒ ประการคือ อัตตหิตสมบัติ หมายถึง ความเปรียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และ พรหิตปฏิบัติ หมายถึง ความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน ด้วยวิธีการ สอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ผู้

^{๓๘} ที.ม. (บาลี) ๑๑/๓๒๖/๒๑๘-๒๑๙.

^{๓๙} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒, ๒๕๖/๕๑, ๓๗๓.

(ตถาการิ) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถาการิ) ^{๔๐} นอกจากนี้ยังต้องมี พุทธวิธีในการกำกับดูแล แก้ไข ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขัดแย้งขึ้นในองค์กรสงฆ์อันเนื่องมาจากพระสงฆ์บางรูปไม่ยอมรับการกำกับดูแล ปกครอง ซึ่งเรียกว่า อธิกรณ์ นั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติธรรมเป็นเครื่องระงับ หรือวิธีระงับ อธิกรณ์ เรียกว่า อธิกรณ์สมณะ ๘ ประการ ^{๔๑} คือ

๑. สัมมุขวินัย คือ วิธีตัดสินที่พึงกระทำในที่พร้อมหน้าสงฆ์ ในที่พร้อมหน้าธรรมะ และในที่พร้อมหน้าวัตถุ
๒. สติวินัย คือ วิธีตัดสินที่สาวดประกาศสมมติแก่พระอรหันต์ว่า เป็นผู้ที่มีสติสมบูรณ์เต็มที่ เพื่อไม่ให้ใครโจทด้วยอาบัติ หรือวิธีตัดสินที่ยกสติขึ้นเป็นหลัก
๓. อมูพหวินัย คือ วิธีตัดสินที่ให้แก่วิษณุผู้หายเป็นบ้าแล้ว เพื่อไม่ให้ใครโจทด้วยอาบัติที่เธอทำในเวลาเป็นบ้า
๔. ปฏินญาตกรณะ คือ วิธีตัดสินโดยปรับตามคำสารภาพ
๕. ตัสสปาปิยสิกา คือ วิธีตัดสินโดยอาศัยเสียงข้างมากเป็นหลัก
๖. เขยุยสิกา คือ วิธีตัดสินโดยปรับโทษแก่ผู้ทำความผิด
๗. คินวัตถการวินัย คือ วิธีตัดสินโดยยอมความ หรือการประนีประนอมกันทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่ต้องชำระความเดิม ตามศัพท์แปลว่า ระเบียบกลบไว้ด้วยหญ้า

๒.๓.๒ บทบาทการศึกษา

การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ ^{๔๒} การบวชเรียนก็คือ การศึกษาโดยการบรรพชาเป็นสามเณร อุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า เนื้อหาของการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ก็คือ พระพุทธศาสนานั้นเอง ^{๔๓}

^{๔๐} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดัคส์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒-๒๕.

^{๔๑} วิมหา, (ไทย) ๒/๘๗๕/๕๑๑. วิ.จุ. (ไทย), ๖/๑๘๕-๒๑๓/๒๑๘-๒๔๑.

^{๔๒} ชำเลียง วุฒิจันทร์, **การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระสงฆ์เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ**,

^{๔๓} พระครูปลัดเจริญ ฐิตปัญโญ (ชากรรม), “การศึกษาชีวิตและผลงานของพระราชพุทธิญาณ (กุศล อนุวโร)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕ หน้า ๑๔๒.

การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้น เริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาล แล้วบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑล ในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหาสน์โลกและคฤหาสน์ธรรมมาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้น ว่าเรียนจบไตรเพท^{๔๔} มาก่อน การศึกษาของสงฆ์ในสมัยพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ^{๔๕}

๑. คันทธุระ ธุระฝ่ายคัมภีร์, กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนาธุระ ธุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนา หรือเจริญพระกรรมฐาน, ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วย เรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอด

ครั้นพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วพระสงฆ์ผู้เป็นพุทธสาวกได้ประชุมกันทำสังคายนาพระธรรมวินัยเพื่อรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ได้ตรัสสั่งสอนไว้ให้เข้าเป็นหมวดหมู่ โดยกำหนดจำนวนรวม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่า จัดแบ่งออกเป็น ๓ หมวด คือ

๑. หมวดพระสุตต มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่า พระสุตตันตปิฎก

๒. หมวดพระวินัย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่า พระวินัยปิฎก

๓. หมวดพระอภิธรรม มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่า พระอภิธรรมปิฎก รวมทั้งหมดเรียกว่า พระไตรปิฎก พระไตรปิฎกจึงเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบต่อมา

พระไตรปิฎกแต่เดิมเป็นภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาของมณฑลประเทศ ที่พระสงฆ์พุทธสาวกทำสังคายนา ต่อมาพระพุทธศาสนาแพร่หลายไปในนานาประเทศที่ใช้ภาษาอื่น ประเทศนั้นไม่รู้ภาษาบาลี จึงทำให้เรียนพระไตรปิฎกลำบาก เป็นเหตุให้เกิดความคิดขึ้นต่างกัน ประเทศฝ่ายเหนือมีประเทศทิเบตและจีน เป็นต้น แปลพระไตรปิฎกจากภาษาบาลีเป็นภาษาของตน เพื่อประสงค์ที่จะให้เล่าเรียนรู้ได้ง่าย จะได้มีคนเลื่อมใสศรัทธามาก ครั้นไม่มีใครเล่าเรียนพระไตรปิฎกซึ่งต่อมาก็ค่อย ๆ สูญสิ้นไป สิ้นหลักที่จะสอบสวนพระธรรมวินัยให้ถ่องแท้ได้ ลัทธิศาสนาในประเทศฝ่ายเหนือเหล่านั้นก็แปรผันวิปลาสไป แต่ส่วนประเทศฝ่ายใต้มีลังกาทวิป พม่า มอญ ไทย ลาว และเขมร ประเทศเหล่านี้คิดเห็นมาแต่เดิมว่า ถ้าแปลพระไตรปิฎกไปเป็นภาษาอื่นโดยทิ้งของเดิมเสียแล้ว พระธรรมวินัยก็คงคลาดเคลื่อนจึงรักษาพระไตรปิฎกไว้ในภาษาบาลี การเล่าเรียนคันทธุระก็ต้องเรียนภาษาบาลีให้เข้าใจเสียขั้นหนึ่งก่อน แล้วจึงเรียนพระธรรมวินัยใน

^{๔๔} ไตรเพท คือ ความรู้สามอย่างเป็นชื่อแสดงลัทธิไสยศาสตร์ดั้งเดิมของพราหมณ์ ได้แก่ ฤคเวท, ยજุรเวท, สามเวท ปัจจุบันเพิ่มอาถรรพเวท.

^{๔๕} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๖๖.

พระไตรปิฎกต่อไป ด้วยเหตุนี้เอง ประเทศฝ่ายใต้จึงสามารถรักษาลัทธิศาสนาตามหลักพระธรรมวินัยยั่งยืนสืบมาได้^{๔๖}

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ได้จัดการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน คือ^{๔๗}

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสูตร แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสเรียกว่า ธรรมศึกษา แบ่งออกเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น ๘ ชั้น คือ บาลีประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๕

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวง ฯ ประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๔ และฉบับปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๓๕ มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในหลักธรรม และหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขา ก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี นอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะไม่มีความรู้และเข้าใจพระพุทธรวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาจะต้องเสื่อมสูญไปด้วยเหตุนี้ กษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมา จึงทรงทำนุบำรุงสนับสนุนฐานันดรพระราชทานราชูปการต่าง ๆ มีนิตยภัต เป็นต้น จึงจัดให้มีวิธีการสอบพระปริยัติธรรม เพื่อให้ปรากฏต่อชาวโลกทั่วไปว่า พระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้มากน้อยแค่ไหน เพียงใด เมื่อ

^{๔๖} ฝ่ายปริยัติปกรณ์ กองศาสนศึกษา กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติการศึกษาของสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๑.

^{๔๗} ไพฑูย์ เสียงก้อง, “หลักการบริหารวัด”, วัดพัฒนา ๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔) หน้า ๒๑ - ๒๒.

ปรากฏว่าพระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้ถึงขั้นที่กำหนดไว้ พระมหากษัตริย์ก็ทรงยกย่องภิกษุสามเณรรูปนั้นให้เป็นมหาบาเรียน (ปัจจุบันเรียกว่า มหาเปรียญธรรม) ครั้นอายุพรรษาถึงขั้นเถรภูมิ ก็ทรงตั้งให้มีสมณศักดิ์ในสังฆมณฑล ตามควรแก่คุณธรรมและความรู้ เป็นครูอาจารย์สั่งสอนพระปริยัติธรรมสืบ ๆ กันมาจนบัดนี้^{๔๘}

ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตจริง ทั้งทางโลกและทางธรรม ผสมผสานกันไปและเพื่ออนุวัตน์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลก แต่วิชาการพระพุทธศาสนา ยังคงเป็นแกนหลักในการศึกษา ถือเป็นการศึกษาสมัยใหม่ที่ผสมผสานทั้งทางด้านศาสนาและวิชาสามัญศึกษาเข้าด้วยกัน^{๔๙} การศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนคันถธุระ และวิปัสสนาธุระจึงถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงหรือหน้าที่หลักของพระสงฆ์ เป็นการศึกษาเล่าเรียน เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อพัฒนาชีวิตโดยดำเนินตามองค์ประกอบของการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ๓ ประการ คือ^{๕๐}

๑. ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยนับเป็นองค์ประกอบสำคัญโดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติและการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาภาคทฤษฎี คือ การศึกษาธรรมวินัย ให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งว่า คำสอนของพระพุทธองค์ ที่จัดเป็นธรรมบทนั้นบทนี้ว่าด้วยเรื่องอะไร ถ้าผู้เรียนจะน้อมนำเอาธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางหรือแสงประทีปแห่งชีวิต จะทำอย่างไร และเมื่อปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไร เรียกว่า ปริยัติ

๒. ปฏิบัติ ได้แก่การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้นมาสู่ภาคปฏิบัติ คือนำมาประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจา และใจ กล่าวอีกในหนึ่งก็คือ นำเอาหลักธรรมที่เรียนรู้แล้วนั้นเป็นแนวทางหรือปทัฏฐานแห่งชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะของตน เรียกว่า ปฏิบัติ

^{๔๘} ฝ่ายปริยัติปกรณ์ กองศาสนศึกษา กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติการศึกษาของสงฆ์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา ๒๕๒๗), หน้า ๑.

^{๔๙} พระครูปลัดเจริณ จิตปัญโญ (ยากรรม), “การศึกษาชีวิตและผลงานของพระราชพุทธิญาณ (กุศล คนธวโร)”, หน้า ๑๔๒.

^{๕๐} พระราชวรมณี (ป.อ. ปยุตโต), ปรัชญาการศึกษาไทย, หน้า ๑๔-๑๕

๓. ปฏิเวธ ได้แก่ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และพระอริยบุคคล เป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ซึ่งทำให้ยกฐานะจาก ปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอริยบุคคล การบรรลุธรรมขั้นนั้น ๆ ตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัติ นั้น ไม่มีใครมายกย่องหรือแต่งตั้งให้ แต่การยกฐานะดังกล่าวเป็นไปโดยอัตโนมัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ฐานะหรือตำแหน่งแห่งอริยเจ้านั้นไม่มีการแต่งตั้งให้ จะรู้ได้ด้วยตนเอง คือ เป็น ปัจเจกตั้ง เวทิตัพโพ วิญญูหิ เรียกว่า ปฏิเวธ

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมนอกจากประกอบด้วยองค์สำคัญ ๓ ประการ ดังกล่าวแล้ว ยังต้องมีส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญของการศึกษาอีกหลายประการ คือ

๑. การมีความเข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ในการปรับตัวและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง ว่าสิ่งใดควรปรับ ควรปรับที่ใดอย่างไร เป็นต้น

๒. การปรับตัวเพื่อเพิ่มพูนความสามารถใจการดำรงอยู่โดย

ก. พัฒนาองค์ประกอบภายในทางด้านร่างกายให้มีความสามารถและความพร้อมในการดำรงอยู่ด้วยดี เช่น ให้เจริญเติบโต แข็งแรง มีสุขภาพดี เป็นต้น

ข. พัฒนาองค์ประกอบภายในทางด้านจิตใจให้แข็งแกร่งกล้านสามารถยิ่งขึ้น เช่น มีสติปัญญามากขึ้น มีคุณธรรมอื่น ๆ เช่น เมตตา กรุณา สูงขึ้น เป็นต้น

๓. การรู้จักเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ตลอดจนปรับสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์แก่ตน โดย

ก. รู้จักเกี่ยวข้องกับและถือประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมเท่าที่มีอยู่

ข. ไม่ทำลายหรือทำตนให้เป็นอันตรายแก่สิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลแก่ชีวิต

ค. ทำตนให้เกื้อกูลแก่สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ตนเป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่ง ซึ่งร่วมสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี อันเป็นประโยชน์ร่วมกัน

ง. รู้จักจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ที่อำนวยประโยชน์แก่ชีวิต

นอกจากนี้แล้ว พระภิกษุ สามเณร ต้องศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อพัฒนากาย วาจา ใจ ให้สมบูรณ์ยิ่ง อันเป็นกิจที่พระสมณะในพระพุทธศาสนา ของพระศาสดาควรทำ ๓ ประการ^{๕๐} คือ

๑. การสมาทานอริศีลสิกขา (สิกขาคือศีลอันยิ่ง)
๒. การสมาทานอริจิตสิกขา (สิกขาคือจิตอันยิ่ง)
๓. การสมาทานอริปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง)

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฎราชกุมาร เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ แม่กองธรรมสนามหลวง ได้กล่าวไว้ว่า^{๕๑} พระพุทธศาสนาเราถือกันว่า เป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาเป็นตัวตัดสินใจที่ทำให้บรรลุจุด มุ่งหมายของพระพุทธศาสนา และจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาเองก็เป็นปัญญา พระพุทธศาสนามองว่า ชีวิตแห่งมนุษย์เป็นชีวิตแห่งการศึกษา เพื่อนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า ปัญญา เมื่อมีการศึกษาเรียนรู้ ฟึกฝน พัฒนา ชีวิตถึงอภิมหาจิต ประณีตขึ้น ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา การศึกษา (สิกขา) ในทางพระพุทธศาสนาสามารถแยกออกไปเป็น ๓ ด้าน โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เรียกว่า ไตรสิกขาซึ่งมีสาระสำคัญ คือ

๑. ศีล การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรม ทางกาย และทางวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ๒ ประการ

ก) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อมนุษย์รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง

ข) สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ได้แก่ ปัจจัย ๔ เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งเทคโนโลยีและสิ่งทั้งหลายที่มีในธรรมชาติอย่างถูกต้องและมีผลดี

๒. สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรมและพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจ หรือเจตนาและเป็นไปตามเจตจำนงหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาดีแล้ว ก็จะควบคุมดูแล

^{๕๐} อด.ด.ก. (บาลี) ๒๐/๘๒/๒๒๒., อด.ด.ก. (ไทย) ๒๐/๘๒/๓๐๘-๓๐๙.

ดูใน พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภณ), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสสมโม)” หน้า ๔๒.

^{๕๑} พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภณ), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสสมโม)” หน้า ๔๓. อ้างใน สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฎราชกุมาร, “สัมโมทนียกถา”, พระสังฆาธิการ, ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๔๕) : ๗.

และนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย ซึ่งการพัฒนาจิตใจนี้มีสมาธิเป็นแกน หรือเป็นศูนย์กลาง เรียกว่า ว่า สมาธิ

๓. ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความหมายสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นตัวแกนนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหน ก็อยู่ที่ว่า มีปัญญานำหรือบอกทางให้

มาณพ พลไพรินทร์ ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาฝ่ายพุทธจักรนั้นจะเน้นถึงองค์ประกอบของหลักของธรรม ๓ ประการ คือ ปรัชญา ปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งศึกษาตามหลักธรรม ๓ ประการ คือ

๑. การฝึกหัดอบรมกาย วาจาให้เรียบร้อย เรียกว่า สิลสิกขา

๒. การฝึกหัดอบรมจิตให้สงบแน่วแน่เป็นสมาธิ เรียกว่า จิตตสิกขา

๓. การฝึกหัดอบรมปัญญา ให้รู้แจ้งแทงตลอดสภาวะความเป็นจริง ถึงขั้นบริสุทธิหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งปวง เรียกว่า ปัญญาสิกขา สิกขาทั้ง ๓ ประการนี้เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ สิล สมาธิ และปัญญา นี้ คือการศึกษาของกุลบุตรผู้บวชเป็นพระภิกษุสามเณร เพื่อให้เข้าถึงจุดหมายปลายทางของการบวช คือ พระนิพพาน อันเป็นธรรมชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา^{๕๓}

๒.๓.๓ บทบาทสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ หมายถึง การช่วยเหลือ อุดหนุน หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไปหรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย^{๕๔} เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด^{๕๕} ได้แก่ การก่อสร้าง และบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานให้วัดเรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ^{๕๖}

^{๕๓} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, หน้า ๑๕๕.

^{๕๔} พระครูปลัดเจริญ ฐิตปัญโญ (ยากรรม), “การศึกษาชีวิตและผลงานของพระราชพุทธิญาณ (กุศลคุณวโร),” หน้า ๑๘๖.

^{๕๕} ดร. ศิริพร แยมนิล, “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ๒๕๕๕ หน้า ๘.

^{๕๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), การคณะสงฆ์และพระศาสนา, หน้า ๕๔.

ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทย คือ วัด คนไทยไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด เมื่อรวมกันขึ้นเป็นชุมชนก็เกิดความต้องการมีวัด มีพระสงฆ์ไว้สำหรับเป็นที่ทำนุบำรุงเพื่อกุศลตามประเพณี และเป็นที่บวชเรียนศึกษาของกุลบุตร จึงได้ช่วยกันสร้างวัดของตนหรือของชุมชนนั้นขึ้น เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะอาราธนาพระสงฆ์มาอยู่ประจำเป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดของประชาชน เกิดเป็นกิจการของวัดและของคณะสงฆ์ขึ้น การที่พระสงฆ์รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดนี้ถือเป็นการช่วยเหลือประชาชน และกิจการอื่น ๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่เป็นการช่วยเหลือ อุดหนุนหรือเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นหรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดว่า

การสาธารณูปการ^{๕๗} ในมาตรา ๓๖ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ข้อแรกว่า “บำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี” การสาธารณูปการ จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสและเป็นการกิจการของวัดและคณะสงฆ์ตามกฎหมาย

พระราชสีมาภรณ์ ได้ให้ความหมายคำว่า การสาธารณูปการ คือ กระบวนการบำรุงเพื่อกุศลสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก ถื่องานอื่นเป็นงานรองภายใต้หลักการ ๒ ประการ^{๕๘} คือ

๑. ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้

๒. สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย โดยเลือกใช้วิธีการ ๓ วิธี

๒.๑ แน่วแน่งแก้ไขในสิ่งผิด

๒.๒ เต็มใจสนับสนุนในสิ่งถูกให้ดียิ่งขึ้น

๒.๓ ตั้งใจสร้างพัฒนาในสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น

พระสุธีวรญาณ ได้กล่าวถึงบทบาทสาธารณูปการ ไว้ว่า^{๕๙} การพัฒนาสาธารณูปการน่าจะแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) พัฒนาวัด ๒) พัฒนาคณะในวัด ๓) พัฒนาชุมชน

^{๕๗} มานพ พลไพรินทร์, คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์, หน้า ๒๕๔.

^{๕๘} พระราชสีมาภรณ์, พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคม, หน้า ๑๒๘-๑๒๙

^{๕๙} พระสุธีวรญาณ(ณรงค์ จิตตโสภโณ). พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมในผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๗๔.

สรุปความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่ยอานวยประโยชน์แก่ประชาชนหรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้วัฒนาสถาพรสืบไป ในปัจจุบันการกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาพระศาสนาตามสาธารณูปการของวัดแบ่งได้เป็น ๓ เรื่องดังนี้

๑. การบูรณะและพัฒนาวัด

๒. การก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

๓. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

อนึ่ง งานด้านสาธารณูปการทั้ง ๓ ประเภท เมื่อแยกเป็นข้อย่อยแล้ว จะได้ดังนี้

- ๑) ขออนุญาตรื้อถอนและก่อสร้างศาสนวัตถุใหม่
- ๒) ขอสร้างวัด ตั้งวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง
- ๓) ขอยกวัดร้างเป็นวัดที่มีภิกษุจำพรรษา
- ๔) ขอยกวัดเป็นพระอารามหลวง
- ๕) ขอยุบวัดรวมวัด
- ๖) วัดประสบอัคคีภัย วินาศภัย
- ๗) การประชุมตรวจการคณะสงฆ์
- ๘) การขอใช้ที่ดินทางราชการเพื่อสร้างวัด
- ๙) ระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวกับสาธารณูปการ
- ๑๐) ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา
- ๑๑) งานของงบประมาณอุดหนุนการบูรณะวัด

๒.๓.๔ บทบาทสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ การจัดกิจการอันเป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการเพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์ใน

ด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะมี ๔ ประการคือ^{๖๐}

๑) การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเอง ซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบลกิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่น ๆ

^{๖๐} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), การคณะสงฆ์และพระศาสนา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๖๑-๖๒.

๓) การก่อสร้างสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ

๔) การก่อสร้างประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟฟ้าและน้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้^{๖๐}

ไพฑูริย์ เสี่ยงก้อง อธิปัตติกรรมการศึกษา ได้กล่าวว่า งานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบท และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดเจ้าอาวาส พระภิกษุ เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุม อบรมเยาวชน และประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนการช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้^{๖๑}

๒.๓.๕ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชน ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่าง ๆ ตามสมควร^{๖๒}

^{๖๐} พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภา), “ศึกษายบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสสธโม)” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕๕.

^{๖๑} ไพฑูริย์เสี่ยงก้อง “หลักการบริหารวัด”, วัดพัฒนา ๔๔, : ๒๖.

^{๖๒} พระราชสิมาภรณ์, พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม, หน้า ๑๓๐.

การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการดังนี้^{๖๔}

๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้น คือ

ชั้นเตรียม	รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑-๓
ชั้นต้น	รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖
ชั้นกลาง	รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓
ชั้นสูง	รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

หลักสูตรการสอน จะมี ๒ ประเภท คือ วิชาบังคับ ได้แก่ ประวัติพระพุทธศาสนา วิชาธรรมและศาสนพิธี ประเภทที่ ๒ คือ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกวิชาตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นความพร้อมของโรงเรียนความต้องการของท้องถิ่นและความเหมาะสมของเวลางบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๒. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยรับเด็กวัย ๓-๔ ขวบ งบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๓. โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยวัดจัดตั้งขึ้นและให้การสนับสนุน

๒.๓.๖. บทบาทการเผยแผ่

การเผยแผ่ หมายถึง การทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขยายกว้างขวางออกไป เผยแผ่กว้างขวางออกไป ทำให้เป็นที่แพร่หลายเป็นที่รักจกต่อสาธารณชน^{๖๕} หรืองานใน

^{๖๔} ไพบุลย์ เสียงก้อง "หลักการบริหารงานในวัด", ใน อบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ, (ปทุมธานี : บริษัทสื่อตะวันจำกัด, ๒๕๔๓) : ๑๕๓.

หน้าที่ของพระสงฆ์ที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาออกอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชน ตามอำเภอ ตำบล หมู่บ้านต่าง ๆ ในหลายรูปแบบ^{๖๖} เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจ ให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลก และสันติภาพแห่งโลกสากล^{๖๗} สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรถ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เหล่าทายาทและมนุษย์^{๖๘} และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ว่า ๓ ประการ^{๖๙} คือ

๑. ทิฏฐธรรมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน, ประโยชน์โลกนี้, ประโยชน์ขั้นต้น
๒. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า, ประโยชน์สูงขึ้น
๓. ปรมาตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด, จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน

การเผยแผ่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้ามีวิธิดำเนินการในการประสานมนุษย์สัมพันธ์โดยตระหนักในเหตุ ๓ ประการ^{๗๐} อยู่เสมอ และในทุก ๆ กรณีที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการ คือ ๑) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา ๒) ทรงวิจัยถึงความต้องการของเขา ๓) ทรงรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของเขา จึงกล่าวได้ว่าการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหา

^{๖๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๔๕๕.

^{๖๖} พระครูปลัดเจริญ ฐิตปัญโญ (ยากรรม), “การศึกษาชีวิตและผลงานของพระราชพุทธิญาณ (กุศลคนฺธวโร)”, หน้า ๕๘.

^{๖๗} พระพิพิธธรรมสุนทร. คม ชัด ลึก เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๔๗), หน้า ๔๑.

^{๖๘} วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๒๗., วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๖๙} พุ.จุ. (ไทย) ๓๐/๖๗๓/๓๓๓.

^{๗๐} ปิ่น มุกกันต์, มุมสว่าง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๓), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

ข้อข้องใจสงสัย เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบ (หลัก) ในการปฏิบัติ (การแสดงธรรม) ให้มีเหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น^{๓๐} ให้เกิดความกระตือรือร้น ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนมุ่งประโยชน์ต่อมหาชน สอนด้วยเหตุผล เป็นศาสนาที่มีในโลก ที่องค์ผู้ประดิษฐานและผู้เผยแผ่ ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสอยู่เสมอว่า ให้คิดตรองตรองเสียให้ดีก่อน แล้วจึงเชื่อ ให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดี ไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อน แล้วจึงเข้าใจภายหลัง หลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผล ผลทุกประการย่อมมาจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผล ด้วยเหตุดังนี้บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดี จึงประกาศให้ทราบ มีลักษณะอะลุ้มอล่วย แสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตน อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรม นับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้

๑. งานพระธรรมทูต เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะ และความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรม สามารถนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูตเป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคล และเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมิกถา นำฝึกปฏิบัติ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาริต และนำจัดกิจกรรม

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระภิกษุในชนบทได้มีบทบาทเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ๆ

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อมุ่งให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔. การเผยแผ่ทางวิทยุและโทรทัศน์

^{๓๐} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๕/๒๖๓.

๕. วารสาร นิตยสารเผยแผ่ธรรม

๖. งานเผยแผ่ต่างประเทศ

กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีหลายวิธี พระภิกษุสงฆ์จะใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับความถนัด และลักษณะของผู้รับ ซึ่งวิธีที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ ในปัจจุบัน ได้แก่

(๑) การเทศนา คือ การแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งวิธีนี้พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่อยู่เป็นประจำ

(๒) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้ฟัง โดยทั่วไปจะยืนพูด และผู้พูดจะต้องมีลีลาในการพูด เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ เป็นวิธีการแสดงธรรมแบบใหม่

(๓) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ให้ผู้อื่นเข้าใจ เป็นการเผยแผ่อีกรูปแบบหนึ่ง

(๔) สันทนาธรรม คือ การพูดจาหารือกันในหลักธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลาง

(๕) การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งสมาธิภาวนา เพื่อให้ใจเป็นสมาธิหรือเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์ พระบางรูปสอนทั้งพระภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกา มีการบวชชีพรามณ์ บางรูปสอนตามโรงเรียนแนะนำครูและนักเรียนให้ฝึกกรรมฐาน

(๖) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะเช่นการเขียนหนังสือธรรมะ การบันทึกเทปธรรมะหรือวิดีโอเพื่อจำหน่ายแจกไปในกลุ่มคนที่ไม่มีเวลาศึกษาธรรมะด้วยตนเอง หรือมีการการใช้ภาพยนตร์ สไลด์ วิดีโอ และรูปภาพ มาเป็นอุปกรณ์การสอนธรรมะโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นสื่อช่วยในการผลิตสื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ โดยมีญาติโยมให้ความอุปถัมภ์^{๓๒}

จากหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม ๖ ด้าน ที่กล่าวข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจะได้นำมาเสนอในส่วนที่เกี่ยวข้อง สอดคล้อง คล้อยตาม และปรากฏอยู่ในบทบาท

^{๓๒} บุญศรี พานจิตต์ และคณะ, "รายงานการวิจัยเรื่อง ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี" (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย , ๒๕๔๕), หน้า ๒๑-๒๓.

การเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี ทั้ง ๖ ด้าน อันได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่ เพื่อให้ทราบว่า ท่านได้ดำเนินตามหลักการและแนวคิดการเผยแผ่พุทธธรรมข้างต้น ในส่วนใด อย่างไรบ้าง ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวในบทที่ ๓ ต่อไป

๒.๔ การสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

๒.๔.๑ ความหมายของการสื่อสาร

นักนิเทศศาสตร์ ได้ให้ความหมายของการสื่อสารไว้มากมาย กล่าวคือ

๑. อริสโตเติล ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสาร คือ การแสวงหาวิธีการชักจูงใจที่พึงมีอยู่ทุกรูปแบบ

๒. จอร์จ เกร็บเนอร์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสาร คือ การแสดงกิริยาสัมพันธ์ทางสังคมโดยใช้สัญลักษณ์และระบบสาร

๓. ชาร์ลส์ อี. ออสกูด ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสารเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่ง คือ ผู้ส่งสารมีอิทธิพลต่ออีกฝ่ายหนึ่ง ให้เข้าใจตรงกัน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Communication หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้อื่นหรือแก่สิ่งมีชีวิต ด้วยการใช้สัญญาณ เช่น การพูด กิริยาท่าทาง หรือสัญญาณวิทยุ (Communication is activity or process of giving information to other people or living thing, using signal such as speech body movements, or radio signals)^{๑๓}

๒.๔.๒ องค์ประกอบของการสื่อสาร^{๑๔}

องค์ประกอบของการสื่อสาร ประกอบด้วย องค์ ๔ ประการ คือ

ก. ผู้ส่งสาร (Source) ข. ข่าวสาร (Message) ค. ช่องทาง/สื่อ (Channel) ง. ผู้รับสาร (Receiver) ผู้ส่งสารจะมีส่วนประกอบในการดำเนินการเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติ กรอบที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือได้แก่ W's และ ๑ H ได้แก่

๑. Who (ใคร)

๒. What (อะไร)

^{๑๓} ประมะ สดะเวทิน, หลักนิเทศศาสตร์, ๒๕๓๒.

^{๑๔} สมาน งามสนิท, องค์ประกอบของการสื่อสารที่พึงประสงค์ตามแนวทางแห่งพุทธะ, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), เอกสาร หน้า ๓-๔..

๓. Where	(ที่ไหน)
๔. When	(เมื่อไร)
๕. Why	(ทำไม)
และ ๑. How	(อย่างไร)

๒.๔.๓ วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

หากพิจารณาหน้าที่ของการสื่อสารแล้ว พอสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการสื่อสารมี ๓ ประการ เพื่อให้เข้าใจง่าย จะอธิบายตามรูปแบบ KPA Model ได้ดังนี้

K = Knowledge คือ สื่อสารเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้ในเรื่องที่ต้องการรู้

A = Attitude คือ ให้มีทัศนคติที่ต้องการในเรื่องที่ประชาสัมพันธ์

P = Practice คือ ให้นำไปปฏิบัติ

การสื่อสารเป็นกิจกรรมที่มีความตั้งใจหรือมุ่งก่อให้เกิดผลในลักษณะใดลักษณะหนึ่งในตัวของผู้ส่งสารและผู้รับสารเอง โดยทั่วไปการสื่อสารเป็นการกระทำที่พยายามก่อให้เกิดความร่วมมือและความคล้ายคลึงกัน (Commoness) ของทั้งสองฝ่าย คือ ผู้ส่งสารและผู้รับสารซึ่งอาจเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือหรือเอาชนะจิตใจหรือชักจูงโน้มน้าวใจบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งที่กำลังสื่อสารด้วย

ดังนั้น การจำแนกวัตถุประสงค์การสื่อสารโดยพิจารณาจากประเด็นของจุดมุ่งหมายในการสื่อสารดังนี้

๑. พิจารณาวัตถุประสงค์ทั่วไปของการสื่อสารซึ่งเราอาจจะพิจารณาความตั้งใจของผู้ส่งสารและผู้รับสารในการสื่อสารแต่ละครั้ง

๒. พิจารณาถึงลักษณะการนำการสื่อสารไปใช้เพื่อให้เกิดผลทันทีในขณะนั้นหรือไม่

๓. พิจารณาถึงความต้องการ ที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง หรือก่อให้เกิดการพัฒนาในเรื่องต่างๆ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคม

การพิจารณาถึงวัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการสื่อสาร

ในการสื่อสารโดยทั่วไปเราอาจพิจารณาถึงความตั้งใจในการสื่อสารของผู้ส่งสารและผู้รับสารขณะนั้นว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความตั้งใจอย่างไรซึ่งเราอาจแบ่งประเภทของวัตถุประสงค์ของการสื่อสารได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร

๑. เพื่อแจ้งให้ทราบ (To Inform or to tell)
๒. เพื่อให้การศึกษา (To teach or to educate)
๓. เพื่อชักจูง (To propose or to persuade)
๔. เพื่อสร้างความพอใจ (To please or to entertain)

วัตถุประสงค์ของผู้รับสาร

๑. เพื่อทราบ (To know or to understand)
๒. เพื่อเรียนรู้ (To learn)
๓. เพื่อตัดสินใจ (To decide)
๔. เพื่อสนุกสนาน (To enjoy)^{๗๕}

๒.๔.๔ คุณสมบัติของผู้ส่งสารตามแนวทางนิเทศศาสตร์

ผู้ส่งสารจะประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวในการสื่อสารได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้ส่งสารที่สำคัญ ๆ คือ ความน่าเชื่อถือ ความน่าเลื่อมใส ของผู้ส่งสารในสายตาของ

ผู้รับสาร (Source Credibility) ซึ่งแมคครอสกี ได้กล่าวถึงปัจจัย ๕ ประการ ที่จะสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ส่งสาร คือ

๑. ความสามารถ (Competence) อันได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ในข้อมูลข่าวสาร หรือเรื่องที่จะสื่อสาร และการส่งสารของผู้ส่งสาร รวมทั้งความสามารถในการจัดควบคุมสถานการณ์ในการสื่อสาร เช่น ควบคุมอารมณ์ไม่ให้ตื่นเต้นในขณะพูด หรือในขณะทำการสื่อสารได้ดี เป็นต้น

๒. คุณลักษณะ หรือบุคลิกลักษณะ (Character or Appearance) ผู้ส่งสารจำเป็นต้องมีบุคลิกลักษณะที่ดีทั้งภายนอกและภายใน ผู้ส่งสารจะต้องแสดงถึงความเฉลียวฉลาด การเป็นผู้ที่มีไหวพริบที่ดีสามารถที่จะตัดสินใจกระทำในสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม แสดงออกต่อผู้รับสารทั้งลักษณะการให้ความอบอุ่นเป็นที่น่าไว้วางใจ ซึ่งจะทำให้ผู้รับสารมีความเลื่อมใสศรัทธาใน

^{๗๕} กิติมา สุรสนธิ, ความรู้ทางการสื่อสาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒.

ตัวผู้ส่งสาร แต่ถ้าผู้ส่งสารมีบุคลิกลักษณะไม่ดี ไม่น่าไว้วางใจ ผู้รับสารก็จะพยายามหลีกเลี่ยงที่จะรับสารหรือจะสื่อสารได้

๓. ความสุขุมเยือกเย็น (Composure) และความคล่องแคล่วในการสื่อสาร หมายถึง การไม่มีอาการที่แสดงถึงความตื่นเต้นหวาดกลัว หรือไม่แสดงถึงความไม่สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้ในขณะทำการสื่อสารของผู้ส่งสาร การไม่คิดใจที่จะใช้คำใดคำหนึ่งอันแสดงอาการทางประสาท เช่น อ้อ อ้า ในเวลาพูด เหล่านี้ผู้รับสารจะมีความรู้สึกคือผู้ส่งสาร

๔. การเป็นคนที่ยอมรับหรือเป็นที่รู้จักทางสังคม (Socialbility) การเป็นคนที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไปนั้น จะทำให้ได้รับความรู้สึกที่ดีจากผู้รับสาร ผู้รับสารจะให้ความนิยม เชื่อถือ ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการสื่อสารเกิดขึ้น (Prior Attitude) เป็นความรู้สึกที่ผู้รับสนใจที่จะรับข่าวสารจากผู้ส่งสารที่เขาชื่นชอบอยู่ก่อนแล้วอย่างไรก็ตามในครั้งต่อไปหากผู้ส่งสารที่ผู้รับสารชื่นชอบอยู่ทำการสื่อสารไม่ดีก็อาจทำให้เกิดผลทางลบต่อความรู้สึกของผู้รับสารได้เช่นกัน

๕. การเป็นคนเปิดเผย (Extroversion) การเป็นคนเปิดเผยเป็นสิ่งที่สร้างความไว้วางใจต่อตัวผู้ส่งสารให้เกิดขึ้นกับผู้รับสาร โดยการให้ข้อมูลที่เพียงพอและการไม่ปิดบังข้อมูลของผู้ส่งสารซึ่งจะทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเองและรู้สึกไว้วางใจด้วย^{๓๖}

คุณสมบัติของผู้ส่งสารที่พึงประสงค์ตามแนวทางแห่งพุทธะ

คุณสมบัติของผู้ส่งสารตามแนวทางแห่งพุทธะนั้น คือ คุณสมบัติ ๗ ประการที่เรียกว่า สัปปริยธรรม ๗ ได้แก่

๑. มีธัมมัญญตา คือ เป็นผู้รู้ธรรมคือหลักการ หลักความจริง เนื้อหาสาระของเรื่อง สามารถจะสื่อสาร รู้แจ้งแทงตลอดในทฤษฎีและปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของตน

๒. มีอัตถัญญตา คือ รู้จักเนื้อหาสาระ ความหมาย ความมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่แน่นอน ชัดเจน (Goal oriented)

๓. มีอัตถัญญตา คือ รู้จักตนเองรู้ว่าตนคือใคร มีความพร้อมหรือไม่อย่างไร การรู้จักตนเองเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งเมื่อเรารู้จักตนเองดีแล้ว จะมีการยอมรับตนเอง แล้วจะเปิดเผยตนเองสามารถสื่อสารภายในตนเองได้อย่างดียิ่ง ผู้ที่สามารถสื่อสารภายในตนเองได้ดีจะเป็นคนที่สามารถรับรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีวิจารณ์ญาณที่สุขุมรอบคอบ มีเหตุ มีผล ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพยิ่ง

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

๔. มีมัตตัญญตา รู้จักประมาณ และรู้จักความพอดี การสื่อสารบางอย่างหากมากเกินไปผู้รับสารก็รับไม่ได้ หากน้อยเกินไปก็ไม่เพียงพอแก่ผู้รับ การรู้จักประมาณในการสื่อสาร (Frequency) คือไม่ส่งสารซ้ำซากมากเกินไปน้อยเกินไป

๕. มีกาลัญญตา คือ รู้จักกาลเวลา ผู้ส่งสารต้องรู้จักเวลาในการสื่อสารว่าเวลาไหนควรเวลาไหนไม่ควร หากผู้ส่งสารไม่รู้จักเวลาในการสื่อสาร แม้ว่าจะเป็นการสื่อสารภายในตนเอง การสื่อสารระหว่างบุคคล หรือการสื่อสารของมวลชน นอกจากการสื่อสารนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จแล้วบางทีอาจมีอุปสรรคต่าง ๆ ตามมาอีกด้วย การรู้จักเวลาจึงเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของผู้ส่งสารตามแนวทางแห่งพุทธะ

๖. มีปริสัญญตา คือ รู้จักชุมชน รู้จักสังคม ในทางนิเทศศาสตร์เรียกว่ากลุ่มผู้รับสาร กลุ่มเป้าหมาย ผู้ส่งสารต้องรู้จักกลุ่มเป้าหมาย การสื่อสารจึงจะประสบความสำเร็จ ยิ่งรู้จักมากเท่าไร การสื่อสารยิ่งจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น พระพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมะของพระองค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เพราะว่าพระองค์ทรงรอบรู้ผู้รับสารได้อย่างแจ่มแจ้งแทงตลอดทรงรู้ไปถึงภูมิหลังหรือกรรมเก่าแต่ชาติก่อนของผู้รับสาร ผู้ส่งสารที่เป็นปุถุชนธรรมดาที่มีความจำเป็นต้องรู้กลุ่มเป้าหมายว่าเป็นใคร ต้องรู้จักเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ ยิ่งรู้กลุ่มเป้าหมายมาก การสื่อสารก็มีประสิทธิภาพมาก

๗. มีบุคคลปโรปรัญญตา คือ รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล ว่าผู้รับสารแต่ละคน แต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง มีจิต มีอวัยวะ มีศักยภาพในการรับสารมากน้อยแค่ไหนเพียงใด การที่ผู้ส่งสารรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลได้นั้น ทำให้สามารถแยกแยะผู้รับสารได้ดี^{๓๓}

๒.๔.๕ องค์ประกอบของผู้รับสาร

องค์ประกอบของผู้รับสาร หรือกลุ่มเป้าหมายทางตะวันตกแยกไว้ว่ามี 5 กลุ่มคือ กลุ่มที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง กลุ่มที่เห็นด้วย กลุ่มที่เป็นกลาง กลุ่มที่ไม่เห็นด้วย และกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

องค์ประกอบของผู้รับสารตามแนวทางแห่งพุทธะ แบ่งผู้รับสารออกเป็น ๔ กลุ่ม “เปรียบเหมือนดอกบัว ๔ เหล่า” ได้แก่

๑. อุคฆติตัญญ กลุ่มบัวที่พ้นจากน้ำ

^{๓๓} สมาน งามสนธิ, องค์ประกอบของการสื่อสารที่พึงประสงค์ตามแนวทางแห่งพุทธะ, หน้า ๔-๕.

๒. วิปจิตัญญ กลุ่มบัวที่ปริ่มเสมอน้ำ
๓. เนยยะ กลุ่มบัวที่อยู่กลางน้ำ
๔. ปทะปรมะ กลุ่มบัวได้น้ำที่เกลือกกลัวยู่กับโคลนตม

ผู้รับสารที่พึงประสงค์ตามแนวแห่งพุทธะในกาลามสูตร

ผู้รับสารที่พึงประสงค์โดยเฉพาะในยุคข่าวสารไหลบ่ามาจากข่าวสารทิศมากมายเช่นนี้ จะต้องมีความสมบูรณ์หรือความสามารถในการแยกแยะข้อมูลข่าวสาร ว่าอะไรควรเชื่อ อะไรไม่ควรเชื่อ และควรมีคุณสมบัติเพิ่มเติมตามแนวแห่งกาลามสูตร ๑๐ ประการ ซึ่งจะส่งเสริมให้บุคคลใช้เหตุผลและมีความคิดอิสระในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ได้ดี ดังนี้

๑. มา อนุสสาเวนะ อย่าเชื่อเพียงเพราะได้ฟังต่อ ๆ กันมา
๒. มา ปริมปรายะ อย่าเชื่อโดยทำตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบ ๆ กันมา
๓. มา อิตทิงายะ อย่าเชื่อเพียงข่าวลือ
๔. มา ปิฏกสัมปทานะ อย่าเชื่อเพราะอ้างตำรา อ้างคัมภีร์
๕. มา ตักกะเหตุ อย่าเชื่อโดยนิกเคาเอา หรืออย่าเชื่อตามหลักตรรกะ
๖. มา นะยะเหตุ อย่าเชื่อโดยคาดคะเน หรืออย่าเชื่อตามหลักปรัชญา
๗. มา อาการะประวัตักเกนะ อย่าเชื่อโดยตรึงตรองตามอาการ คือ คิดเอาเอง
๘. มา ทิฏฐินิฆมานักขันติยา อย่าเชื่อโดยพอใจว่าตรงกับความเห็นของตน
๙. มา ภัพพะรูปะตายะ อย่าเชื่อเพราะเห็นว่าผู้พูดควรเชื่อถือได้
๑๐. มา สมโณ โน ครุติ อย่าเชื่อเพราะเห็นว่าผู้นี้เป็นครูอาจารย์ของเรา

๒.๔.๖ องค์ประกอบของสาร

องค์ประกอบของสารซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งตามแนวทางแห่งพุทธะนั้น จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ ดังนี้

๑. สัจจะ ได้แก่ เรื่องที่เสนอต่อมวลชนนั้น ต้องเป็นเรื่องจริง ต้องเสนอหรือส่งสารตามความเป็นจริง
๒. ตถตา ได้แก่ เรื่องแท้ คือ เรื่องที่เสนอหรือส่งสารนั้นต้องเป็นเรื่องแท้ เสนอตามสภาพที่แท้จริง ไม่คาดเดา ไม่แต่งแต้มใส่สี
๓. กาละ เรื่องที่เสนอนั้นต้องเหมาะสมกับกาลเวลา
๔. ปิยะ เรื่องที่เสนอนั้นต้องเป็นเรื่องที่คนชอบ หรือเสนอวิธีผู้รับสารชื่นชอบ

๕. อັถละ เรื่องที่เสนอหรือสารนั้น ต้องเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่ในบางครั้ง บางสถานการณ์ ผู้ส่งสารจะต้องพิจารณาด้วยปัญญ่ว่าบางเรื่องอาจไม่เหมาะสมกับกาลเวลา อาจจะไม่เป็นที่ชื่นชอบใจของคนบางกลุ่มบางคน แต่เมื่อเสนอเรื่องนั้นไปแล้วก็เกิดประโยชน์^{๗๘}

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

๒.๕.๑ ทฤษฎีการโน้มน้าวใจ

ทฤษฎีการโน้มน้าวใจ หมายถึง การสื่อสารเพื่อจูงใจ ชี้นำ และชักชวนให้บุคคล ทำตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยอาศัยกระบวนการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวใจ โดยมุ่งไปที่เป้าหมาย คือ ผู้รับสาร สถานการณ์ ข่าวสาร และช่องทางในการรับสาร ในการสื่อสารเพื่อ

การโน้มน้าวใจแต่ละครั้งนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ อย่าง คือ ๑. ผู้ส่งสาร ๒. สาร ๓. ส่งผ่านช่องทางการสื่อสารและ ๔. ผู้รับสารจะปรากฏอยู่ในทุกสภาพการณ์ของการสื่อสาร

ไซมอนส์ (Simons ,) สรุปความหมายของ “ การโน้มน้าวใจ ” ว่า หมายถึง การสื่อสาร ของมนุษย์ที่สร้างขึ้นมา เพื่อให้มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น โดยการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยม หรือทัศนคติ

อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท ได้กล่าวถึงการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ ว่า คือ วิธีการที่ มนุษย์พยายามจะมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของบุคคลอื่น เป็นความพยายามโดยจงใจของคน ๑ คนหรือหลายคน หรือสถาบันในการที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรม ของบุคคลอื่น โดยกล่าวสรุปว่าการโน้มน้าวใจมีลักษณะดังนี้

๑. ผู้โน้มน้าวใจมีความตั้งใจที่จะมีอิทธิพลบางประการเหนือผู้ถูกโน้มน้าวใจ

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

๒. โดยปกติผู้ถูกโน้มน้าวใจจะมีทางเลือกมากกว่าหนึ่งและผู้โน้มน้าวใจ จะพยายามชักจูงผู้ถูกโน้มน้าวใจให้ยอมรับทางเลือกที่ตนเสนอ

๓. สิ่งที่ผู้โน้มน้าวใจต้องการคือการเปลี่ยนแปลงหรือการสร้างหรือการดำรงไว้ซึ่งความเห็น คือ ทศนคติ ค่านิยม และความเชื่อของผู้ถูกโน้มน้าวใจ ซึ่งจะส่งผลต่อปัจจัยอื่นอันได้แก่ อารมณ์ พฤติกรรม เป็นต้น

ทั้งนี้ หากพิจารณาดังกล่าวแล้ว เราจะมองเรื่องการโน้มน้าวใจได้หลาย ๆ ประเด็นดังนี้

๑. การโน้มน้าวเป็นทั้งกิจกรรม (Act) และเป็นทั้งกระบวนการ (Process) การโน้มน้าวใจเป็นกิจกรรมเมื่อเราได้กระทำการเสร็จแล้ว (จะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม) การโน้มน้าวใจถือเป็นกระบวนการเมื่อเราพิจารณาถึงองค์ประกอบของมัน อันได้แก่ แหล่งสารหรือผู้ส่งสาร สาร ช่องทางสื่อ ผู้รับสาร ปฏิกริยาตอบกลับและสภาพการณ์ของการสื่อสาร

๒. การโน้มน้าวใจ (Persuasion) และการข่มขู่ (Coercion) ถือว่าเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน (Continuum) แต่อยู่กันคนละปลายขั้ว มีระดับ (Degree) ของความรุนแรงต่างกัน แต่ไม่ใช่คนละชนิดกัน

๓. การโน้มน้าวใจทำให้เปลี่ยนความเชื่อ ทศนคติ และบางครั้งอาจเปลี่ยนพฤติกรรมได้ซึ่งเป็นขั้นที่ยากและสลับซับซ้อน อย่างไรก็ตาม การโน้มน้าวในอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จใดๆ เลยก็เป็นได้

๔. การโน้มน้าวใจบางครั้งกระทำด้วยความตั้งใจ และบางครั้ง กระทำโดยความไม่ตั้งใจแต่ที่หนังสือเรียนนี้จะเน้น คือ การโน้มน้าวใจที่ผู้สื่อสารตั้งใจเน้นกระทำแก่ผู้รับสาร

ก. องค์ประกอบขั้นพื้นฐานในการโน้มน้าวใจ

๑. มองจากภายนอกของผู้รับสาร องค์ประกอบในการโน้มน้าวใจมีอยู่ ๔ ประการคือ

๑.๑ ความแตกต่างภายในผู้ส่งสาร ผู้ส่งสารแต่ละคนมีปัจจัยต่างๆ กัน ซึ่งทำให้มีความน่าโน้มน้าวใจไม่เหมือนกัน อาทิ ความน่าเชื่อถือ อำนาจทางสังคม บทบาทในสังคม สัมพันธภาพกับผู้รับสาร และลักษณะทางประชากรอื่นๆ เช่น อายุ เพศ อาชีพ

๑.๒ ความแตกต่างภายในสาร สารแต่ละชิ้นจะมีความน่าโน้มน้าวใจแตกต่างกัน การพูดหรือการเขียนมีความน่าโน้มน้าวใจไม่เหมือนกัน ความแตกต่างในหัวข้อหรือเนื้อหาของสาร ลักษณะของการโน้มน้าวใจที่ใช้ การจัดเรียบเรียงสาร ข้อโต้แย้งที่ใช้ ภาษาตลอดจนลักษณะของท่วงทำนองลีลา

๑.๓ ความแตกต่างของสื่อ ความน่าไว้น้ำใจของสารจะแตกต่างกัน เมื่อเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลเปรียบเทียบกับสื่อการสื่อสารโดยผ่านสื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

๑.๔ ความแตกต่างภายในสภาพการณ์ สภาพการณ์ที่มีบุคคลหนึ่ง บุคคลใด หรือขาดบุคคลหนึ่ง บุคคลใด ความคุ้นเคยหรือไม่คุ้นเคย ของผู้รับสารต่อสภาพการณ์หนึ่งๆ การมีตัวเร้าบวกหรือลบในสภาพการณ์ เช่น การโน้มน้าวใจให้บริจาคเงินโดยมีสื่อมวลชนคอยถ่ายทอดภาพ ร่ายล้อมอยู่อาจจะเป็นตัวเร้าบวกในการโน้มน้าวใจก็ได้

๒. สำหรับตัวผู้รับสารเอง การที่ผู้รับสารคนหนึ่ง ๆ จะมีความละเอียดอ่อน (Susceptible) ต่อการถูกโน้มน้าวใจเพียงใดอาจพิจารณาได้จาก

- ลักษณะของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ การศึกษา อาชีพ
- ทัศนคติ และทัศนคติ
- ความรู้ซึ่งผู้รับสารมีเกี่ยวกับสารนั้นๆ
- ลักษณะด้านอารมณ์

ข. สิ่งที่มีผลต่อการโน้มน้าวใจ

นักการสื่อสารนั้น นอกจะต้องคำนึงถึงข้อพิจารณาต่าง ๆ ในการสื่อสารโน้มน้าวใจ ดังที่ได้กล่าวแล้วนั้น นักการสื่อสารยังต้องคำนึงถึงปัจจัยของผู้รับสารที่จะมีผลต่อการโน้มน้าวใจ โดยทั่วไป คือ

๑. ลักษณะบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม และสภาพแวดล้อม บุคคลที่มีการศึกษามีแนวโน้มที่ยอมรับฟังข้อมูล และคิดหาเหตุผลมากกว่าผู้มีการศึกษาน้อย ผู้ฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมองเหตุการณ์กว้างไกลได้มากกว่า เพราะฉะนั้นพื้นฐานของบุคคลสำคัญ สำหรับการที่จะโน้มน้าวใจ

๒. ประโยชน์ของสิ่งที่นำเสนอ สิ่งไหนจูงใจมากกว่า ให้ประโยชน์ในการปฏิบัติ มากกว่า บุคคลอาจจะปฏิบัติตามโดยถือประโยชน์สูงสุด ทั้งที่อาจจะไม่เห็นด้วยกับสิ่งนั้น

๓. ความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้ที่มีความมั่นใจในตนเองสูง การโน้มน้าวใจจะยากกว่า ต้องใช้ความพยายามในการให้ข้อมูล และใช้เวลา แต่จะมีข้อดีกว่าผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นแม้จะขัดแย้งกับความคิดเห็นของตนซึ่งต่างจากผู้ที่มีความมั่นใจในตนเองต่ำจะรับเฉพาะความคิดเห็นข้างเดียวกับตนเองเท่านั้น จะไม่ยอมรับในสิ่งที่ตรงข้ามหรือสิ่งที่ขัดแย้งกับตนเอง

๔. การรับรู้ดั้งเดิม ถ้าบุคคลรับรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งมากพอแล้ว จะไม่สนใจสิ่งนั้นอีกหากไม่ใช่ของใหม่กว่า ฉะนั้นการโน้มน้าวใจต้องนำเสนอเรื่องราวหรือข้อมูลใหม่ ๆ เสมอ หากเป็นของเก่าก็ต้องทำดูเสมือนเป็นสิ่งที่ใหม่กว่าด้วยลีลาใหม่ซึ่งจะขึ้นอยู่กับเทคนิคการนำเสนอ

๕. บุคลิกภาพส่วนบุคคล ผู้มีบุคลิกภาพแบบเผด็จการ แบบอำนาจนิยม จะไม่มีความยืดหยุ่น และจะสื่อสารโน้มน้าวใจได้ยากมาก บุคคลกลุ่มนี้จะได้รับรู้จากผู้ส่งสารที่เหนือกว่าเป็นที่น่าเชื่อถือมากกว่าเท่านั้น ส่วนผู้ที่มิมีใจกว้างมองโลกในแง่ดีจะโน้มน้าวใจได้ง่าย ยินดีจะรับฟังและปฏิบัติตาม แต่ผู้มีใจแคบมองโลกในแง่ร้ายจะไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นใหม่ ซึ่งนับได้ว่าเป็นผู้ที่โน้มน้าวใจได้ยากกว่า

ค. ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

อรรถพร ปิณฑน์โอวาท กล่าวถึงความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารได้ว่ามีการศึกษาโดยนักวิชาการสื่อสารที่สำคัญหลายคน ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารนั้นอริสโตเติล ได้กล่าวถึงเมื่อ ๒๐๐๐ ปี ที่แล้วว่า บุคลิกของผู้พูดเป็นสาเหตุสำคัญของการโน้มน้าวใจโดยการพูด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ฟังไม่รู้จริงในเรื่องที่ฟัง หรือความเห็นที่ถูกแบ่งแยก เมื่อนั้นผู้พูดมีความหมายมาก การโน้มน้าวใจด้วยบุคลิกมาจากเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. ผู้พูดต้องเป็นผู้มีสติปัญญาลึกซึ้งมีไหวพริบไหวพริบชาญปัญญากอปรด้วยวิจารณ์ญาณอย่างดี (Intelligence)

๒. ผู้พูดต้องแสดงให้เห็นว่ามีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง มีความตั้งใจจริงที่จะรักษาประโยชน์ให้ (Good will)

๓. ผู้พูดต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีนิสัยดี มั่นอยู่ในศีลธรรม (Good Character) คือ เป็นผู้รักความยุติธรรม กล้าหาญ ยับยั้งชั่งใจ เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เสร้นิยม สุภาพ สุขุม รอบคอบ พูดจริง ทำจริง รักษาคำพูด

การวิจัยความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารได้พัฒนาโดย เบอร์โล (Berlo) และคณะ ซึ่งวิเคราะห์ออกมาได้ข้อสรุป ว่ามีปัจจัย ๓ ประการที่ผู้รับสารมักจะใช้ในการตัดสินใจความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ได้แก่

๑. ปัจจัยที่สร้างความอุ่นใจ (Safety Factor) ผู้ส่งสารที่จะมีคุณลักษณะด้านนี้ได้ต้องมีคุณสมบัติต่อไปนี้ คือ ใจดี เข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีความเป็นเพื่อน ไม่ขัดคอใคร น่ารัก สุภาพ ไม่เห็นแก่ตัว ยุติธรรม รู้จักให้อภัย เอื้อเฟื้อ ร่าเริง มีศีลธรรม อุดม สงบเยือกเย็น

๒. ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติของผู้ส่งสาร (Qualification Factor) ส่วนใหญ่ปัจจัยนี้ เป็นความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ของผู้ส่งสาร คุณสมบัติเหล่านี้ ได้แก่ มีประสบการณ์ด้านใดด้านหนึ่ง ได้รับการฝึกฝน มีความชำนาญ มีอำนาจในหน้าที่ มีความสามารถ มีเชาว์ปัญญา

๓. ปัจจัยด้านพลวัตรของผู้ส่งสาร (Dynamism Factor) เป็นปัจจัยแสดงความสามารถแล้ว ความกระตือรือร้น ความไม่เฉื่อยชาของผู้ส่งสาร ลักษณะเหล่านี้ได้แก่ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ตรงไปตรงมา กล้าแสดงออก กระตือรือร้น รวดเร็ว คล่องแคล่ว

หากผู้รับสารพิจารณาว่าผู้ส่งสารมีคุณสมบัติดังกล่าวมาแล้วข้างต้นก็กล่าวได้ว่า ผู้ส่งสารมีความสามารถในการโน้มน้าวใจได้ และเชื่อกันว่า เรื่องที่ผู้ส่งสารพูดจะมีความสำคัญน้อยกว่าบุคลิกภาพของตัวผู้ส่งสารเอง ซึ่งจะมีพลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติผู้รับสารได้มากกว่าหรืออีกนัยหนึ่งถ้าผู้ฟังเห็นว่าผู้พูดเป็นที่ไม่น่าเชื่อถือแล้ว ไม่ว่าเรื่องที่จะพูดจะเป็นเรื่องอะไรก็ย่อมไม่น่าเชื่อถือ

๒.๕.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อและประสิทธิผลของสื่อ

ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อและประสิทธิผลของสื่อเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดว่าการสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาไม่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดที่ชัดเจนแน่นอน ไม่สามารถย้อนกลับกระทำใหม่ได้ และองค์ประกอบทุกตัวในกระบวนการต่างมีอิทธิพลต่อกัน ซึ่งสื่อแต่ละอย่างแต่ละประเภทมีข้อดีและข้อจำกัดแตกต่างกันไป ดังนั้น ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสาร ถือเป็นพาหนะตัวนำหรือพาข้าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ดังนั้น ช่องทางการสื่อสารจึงอาจหมายถึง ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ของมนุษย์ที่รับรู้ความหมายจากสิ่งต่างๆ อันได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การสัมผัส และการลิ้มรส เป็นต้น หรือนอกจากนี้ ช่องสารหรือสื่อยังหมายถึง คลื่นแสงคลื่นเสียงและอากาศที่อยู่รอบ ๆ ตัวคนเราด้วย สื่อจึงอาจแบ่งออกเป็นหลายชนิดหลายประเภท ดังนี้^{๓๕}

^{๓๕} กิติมา สุรสนธิ, ความรู้ทางการสื่อสาร, หน้า ๖๕-๖๕.

๑. สื่อบุคคล (Personal media) ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้นำสารไปยังผู้รับสาร หรือในอีกแง่มุมหนึ่งก็คือ ตัวผู้ส่งสารนั่นเอง ที่เป็นผู้เข้ารหัสสาร(Encoder) อันได้แก่ การพูด การฟัง การเขียน การอ่านให้ผู้รับได้รับรู้และเข้าใจในสิ่งที่ตนเองต้องการ

๒. สื่อมวลชน (Mass Media) ได้แก่ สื่อที่เป็นตัวกลางในการนำข่าวสารผ่านไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นมวลชน ซึ่งมีอำนาจไม่แน่นอน สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเผยแพร่ข่าวสารไปสู่มวลชนตลอดอาณาบริเวณกว้างขวางในเวลาเดียวกันหรือในเวลาเดียวกันโดยใช้วิธีการสื่อสารด้วยสื่อ(mediated communication) เมื่อพูดถึงสื่อมวลชนโดยทั่วไปจะหมายถึง หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์หรือสื่ออื่น ๆ ที่มุ่งเน้นการส่งข่าวสารไปยังมวลชน

๓. สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ ใบปลิว ใบประกาศ คู่มือภาพ โฆษณา เอกสารรายงานประจำปี หนังสือเล่มเล็กจุลสาร แผ่นปลิว แผ่นพับ เสี่ยงตามสาย ฯลฯ เป็นสื่อที่ผลิตขึ้นเพื่อปลุกฝังความนิยม สร้างความเข้าใจแก่ผู้รับสาร โดยมีหลักการคือ ใช้ข้อความและภาษาง่าย ๆ ใช้ศิลปะการพิมพ์ที่ดี ใ้ใจผู้อ่านด้วยภาพประกอบ ตัวอักษร สีส และการจัดทำหน้าเล่ม

การเลือกและการใช้สื่อ ไม่ว่าจะเป็นสื่อบุคคล สื่อมวลชน หรือสื่อเฉพาะกิจ ต่างมีวิธีการที่แตกต่างกันไปตามประเภทของผู้รับสาร ลักษณะของเนื้อหาสารและขั้นตอนในกระบวนการการยอมรับของผู้รับสาร หากการเลือกใช้สื่อแต่ละประเภทไม่เหมาะสมแล้วการสื่อสาร อาจจะประสบปัญหาจนไม่อาจสัมฤทธิ์ผลในที่สุด ดังนั้น ผู้ส่งสารควรทำความเข้าใจและเรียนรู้ธรรมชาติและหน้าที่ของสื่อแต่ละชนิดเพื่อเป็นแนวทางในการใช้สื่อให้เหมาะสมต่อไป การใช้สื่อเพียงประเภทเดียวย่อมไม่มีประสิทธิผลเพียงพอ การใช้สื่อแบบผสมผสานจะช่วยให้การสื่อสารสำเร็จผลตามเป้าหมายที่วางไว้ได้รวดเร็วกว่า^{๔๐}

๒.๕.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

ก. ความหมายของการประชาสัมพันธ์

คำว่า "การประชาสัมพันธ์" วิเคราะห์ตามรูปศัพท์ เป็นคำที่แปลจากในภาษาอังกฤษว่า "Public Relations" ซึ่งเราแปลออกมาได้ค่อนข้างไพเราะสละสลวยว่า การประชาสัมพันธ์ โดยแยกเป็น

^{๔๐} ฉันทนันท์ ประกายสันติสุข, ประสิทธิภาพของการสื่อสาร ในการเผยแพร่ธรรมะ หลักสูตรการพัฒนาจิต ให้เกิดปัญญาและสันติสุข, หน้า ๓๐-๓๑.

คำว่า "Public" เป็นภาษาไทยแปลว่า ประชา หมายถึง หมู่คน
คำว่า "Relations" เป็นภาษาไทยว่า "สัมพันธ์" หมายความว่า การผูกพัน
คำว่า "Relations" เป็นภาษาไทยว่า "สัมพันธ์" หมายความว่า การผูกพัน

ดังนั้น คำว่าการประชาสัมพันธ์ ถ้าแปลตามอักษรก็ได้ความหมายว่า "การเกี่ยวข้องกับ
ผูกพันกับหมู่คน" วิชาการประชาสัมพันธ์จึงเป็นวิชาที่ว่าด้วย การเกี่ยวข้องกับผูกพันกับหมู่คน
หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน สถาบัน กลุ่มประชาชนนั่นเอง"^{๔๑}

"การประชาสัมพันธ์ คือ กระบวนการในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถาบัน
ต่อสถาบัน สถาบันกับประชาชน และประชาชนต่อประชาชนโดยวิธีการวางแผน และการกระทำ
อย่างต่อเนื่อง อันก่อให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน โดยอาศัยข้อเท็จจริงและประชาติเป็น
พื้นฐานในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถาบัน"^{๔๒}

พจนานุกรม Webster's New Collegiate ได้อธิบายถึงความหมายของการ
ประชาสัมพันธ์ว่า การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) คือธุรกิจที่ช่วยชักนำให้ประชาชนเกิด
ความเข้าใจและมีความนิยมชมชอบ (Goodwill) ต่อบุคคลหรือหน่วยงานสถาบันนั้น

พจนานุกรม Wold Book Dictionary ได้ให้ความหมายของประชาสัมพันธ์ว่า การ
ประชาสัมพันธ์ คือ

๑. กิจกรรมของหน่วยงาน องค์กร สถาบัน หรือบุคคลที่ปฏิบัติเพื่อชนะใจ
ประชาชนทั่วไป รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าถึงนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรโดย
การแพร่กระจายข่าวสารทางเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง
โทรทัศน์ และภาพยนตร์ เป็นต้น

๒. ทักษะของประชาชนที่มีต่อหน่วยงาน องค์กร สถาบัน

๓. การดำเนินธุรกิจและอาชีพทางด้านนี้

^{๔๑} วิรัช ฤทธิรงค์กุล, "การประชาสัมพันธ์คืออะไร", หนังสือประจำปีของแผนกสื่อสารมวลชนและ
การประชาสัมพันธ์ ฉบับปีการศึกษา ๒๕๑๔. (พระนคร : แผนกสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๔), หน้า ๕.

^{๔๒} สมาน งามสนธิ, รศ.ดร. เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตร "นักเผยแพร่ธรรมะทาง
วิทยุกระจายเสียง", มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๐ เมษายน ๒๕๔๒.

ความหมายของการประชาสัมพันธ์ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นทัศนะและแนวความคิดของสถาบันและผู้เชี่ยวชาญด้านการประชาสัมพันธ์ ที่ได้ให้ความหมายของประชาสัมพันธ์ไว้อย่างละเอียดชัดเจน จะเห็นได้ว่าแนวความคิดด้านการประชาสัมพันธ์จะมีวัตถุประสงค์ที่เป็นไปในทางเดียวกัน คือ มุ่งการพัฒนาและสร้างไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองฝ่าย โดยมุ่งที่จะสร้างและตอบสนองผลประโยชน์ร่วมกัน

ข. วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์

วัตถุประสงค์ในการประชาสัมพันธ์ของสถาบันกับหน่วยงาน โดยทั่วไปมักจะแบ่งวัตถุประสงค์ในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ออกเป็น ๓ ด้านด้วยกัน ดังนี้คือ

๑. วัตถุประสงค์ทั่วไป (general objective)
๒. วัตถุประสงค์เฉพาะงานหรือเฉพาะกิจ (specific objective)
๓. วัตถุประสงค์เพื่อการบริหาร (administrative objective)

๑. วัตถุประสงค์ทั่วไป (General Objective) ของการประชาสัมพันธ์

- ๑.๑ เพื่ออธิบายชี้แจง (explanation) เพื่อให้ประชาชนทราบเรื่องราวความเป็นจริง
- ๑.๒ เพื่อเป็นการบอกกล่าว (to inform) เพื่อเป็นการแถลงข่าว เล่าเรื่องราวความเป็นไปให้ประชาชนทราบ
 - ๑.๓ เพื่อเผยแพร่แจ้งความ (publicity) ประกาศ (declaration)
 - ๑.๔ เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ (knowledge) เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง
 - ๑.๕ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ (understanding) ในเรื่องที่ประชาชนยังเคลือบแคลงสงสัย ยังขาดความรู้ความเข้าใจ เพื่อเป็นการสื่อสารสัมพันธ์กัน
 - ๑.๖ เพื่อเป็นการให้การศึกษา (to educate) ให้การศึกษา ให้ประชาชนเกิดความเฉลียวฉลาด เพื่อเป็นการยกระดับความรู้ความเข้าใจให้สูงขึ้น
 - ๑.๗ เพื่อการชักจูง (to persuade) เพื่อการเกลี้ยกล่อมชักจูงใจให้สนับสนุนการดำเนินงาน
 - ๑.๘ เพื่อให้หน่วยงานได้บริการ (to service) ตระหนักในภาระหน้าที่และความถูกต้อง บริการแก่สังคมได้ถูกต้องเหมาะสมตามความมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

ตามความต้องการของสังคมและประชาชน ตลอดจนอยู่ในจริยธรรม คุณธรรม กฎหมาย ประเพณี

๑.๕ เพื่อให้เกิดความเชื่อถือไว้วางใจ (to belief) เพื่อขจัดความเคลือบแคลง สงสัย ไม่รู้ เพื่อให้เกิดความราบรื่นของการดำเนินงานของหน่วยงาน

๑.๑๐ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธา (trust) ในสถาบัน ในเรื่อง จริยธรรม ศีลธรรม ความถูกต้อง ไม่หลอกลวง ไม่ฉวยโอกาส สำหรับการดำเนินการ ประชาสัมพันธ์

๒. วัตถุประสงค์เฉพาะงานหรือเฉพาะกิจ (Specific Objective)

ในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ นอกจากจะมีวัตถุประสงค์โดยทั่วไปแล้ว ยังมี วัตถุประสงค์เฉพาะงานด้วย เพราะงานแต่ละงานย่อมมีวัตถุประสงค์เฉพาะแตกต่างกันออกไป เพื่อให้เหมาะสมตรงตามลักษณะวัตถุประสงค์หรือชนิดของงาน เช่น งานประชาสัมพันธ์ของ โรงเรียน สมาคม ธุรกิจการค้า หน่วยปฏิบัติงานเข้าถึงประชาชน การซ่อมรถของทหาร การ สังคมสงเคราะห์ ฯลฯ ย่อมจะมีวัตถุประสงค์เฉพาะงานหรือหน่วยงานเพื่อการสร้างเสริม แก้ไข และป้องกันเน้นหนักแตกต่างกันออกไปอีก ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจในเรื่องสิทธิและหน้าที่แก่ ประชาชน เพื่อแนะนำให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละหน่วยงานออกไป

๓. วัตถุประสงค์เพื่อการบริหาร (Administrative Objective)

เป็นวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ที่พิจารณา หรือใช้แง่ของการที่จะเป็นส่วนช่วยหรือส่งเสริมสนับสนุนการบริหาร โดยทั่วไปมักดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อช่วยในการ บริหาร เพื่อเรียกร้องความร่วมมือร่วมใจสนับสนุน ความนิยมเลื่อมใสจากผู้ร่วมงาน เพื่อสร้าง และรักษาสัมพันธภาพอันดีระหว่างฝ่ายบริหารงานกับพนักงาน เพื่อเป็นการให้ข่าวสารให้ความรู้ ความเข้าใจแก่พนักงาน พัฒนาและรักษาคุณภาพระดับการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรให้ทั่วถึง ให้เกิดความสำนึกว่าองค์กรนั้นเป็นศูนย์รวมของทุกคน และมีการประเมิณการบริหารงานในแง่ ของทัศนคติ เพื่อทราบถึงอุปสรรคและแนวทางแก้ไขอันเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน ที่จะมอง หาทาเลือกในการดำเนินการ ศึกษาแนวคิดใหม่ๆ ให้รู้คนหน้าดีกว่าผู้อื่น

ค. ความสำคัญของการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์เป็นงานที่กว้างขวางลึกซึ้งและละเอียดอ่อน ดังนั้นความสำคัญของการประชาสัมพันธ์จึงพอจะสรุป ได้ดังนี้

๑. การเผยแพร่ (Publicity) การบอกกล่าวความจริงให้ประชาชนทราบ ย่อมเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ความเข้าใจ การเผยแพร่ในการประชาสัมพันธ์จึงเป็นการเผยแพร่เปิดเผยความจริง เพื่อแสดงความจริงใจ สร้างความเชื่อถือและศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชน

๒. สังคมหรือประเทศชาติที่มีความเจริญก้าวหน้า มั่นคง ประชาชนในชาติจะต้องมีความสัมพันธ์สามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การดำเนินการประชาสัมพันธ์ก็เพื่อสร้างและธำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดี ของหน่วยงานกับประชาชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ สามัคคีกลมเกลียวกัน

๓. สังคม หรือประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้า ประชาชนในชาติต้องร่วมมือร่วมใจกันด้วยความเต็มอกเต็มใจ การประชาสัมพันธ์จึงช่วยให้เกิดความเข้าใจ ความสัมพันธ์อันดี อันจะช่วยให้เกิดการกระทำหรือแสดงออกถึงความร่วมมือที่ดี รวมถึงกิจกรรมารยาท ความเอื้อเฟื้อไมตรีจิต ความเคารพนับถือ ให้เกียรติซึ่งกันและกันในสังคม

๔. ประชาคมหนึ่ง ๆ ย่อมมีกลุ่มผลประโยชน์อยู่มากรวมด้วยกัน เช่น สถาบันหรือธุรกิจที่มีการแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของกลุ่มตน จึงมีปัญหาและความขัดแย้งอยู่มากรวม การดำเนินการประชาสัมพันธ์จึงคอยประสานและรักษาประโยชน์ของทุกฝ่าย เพื่อป้องกันมิให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบ และชี้แจงเหตุผลความจำเป็นให้เข้าใจร่วมกันเพื่อความราบรื่นในการดำเนินงาน

๕. ปัจจุบันสภาพสังคมพัฒนาไปสู่การปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย สังคมยอมรับนับถือสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในด้านความคิดเห็นและทำทีของตน สถาบันหน่วยงานของสังคม ต้องสนใจและรับผิดชอบต่อการดำเนินการของประชาชนมากยิ่งขึ้น มีความรู้ความเข้าใจเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ละเล็กทีละน้อย ปราศจากความรุนแรง โดยวิธีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องกันไป

ง. การประชาสัมพันธ์ เชิงรับ เชิงรุก

การประชาสัมพันธ์ เชิงรับ

หมายถึง การให้คำปรึกษา (Counseling) อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของการให้คำปรึกษา (Meaning of Counseling) มีนักปราชญ์ชาวตะวันตก ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา และด้านจิตวิทยาให้ความหมายไว้ว่า

Lewis ได้ให้ความหมายว่า "การให้คำปรึกษา คือ กระบวนการอย่างหนึ่งที่มีผู้มาขอรับคำปรึกษา ได้รับการช่วยเหลือ ให้รู้จักประพฤติดนเป็นไปในทางที่พึงพอใจ โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งจะให้ข้อสนเทศและปฏิกิริยาที่จะกระตุ้นให้ผู้มาขอรับคำปรึกษา ได้พัฒนาพฤติกรรมของตน ซึ่งสามารถปฏิบัติต่อตนเอง และต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น"

Tyler ให้ความหมายว่า "การให้คำปรึกษาเป็นการช่วยอำนวยความสะดวกให้บุคคลได้เลือกสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างฉลาด โดยอาศัยการพัฒนาการของคนที่เกิดขึ้นในระยะหลัง"

Shertzer and Stone ให้ความหมายว่า "การให้คำปรึกษาเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ กันระหว่าง ผู้ให้คำปรึกษากับผู้ขอคำปรึกษา เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้มาขอรับคำปรึกษา เกิดความเข้าใจอย่างมีความหมาย เข้าใจสิ่งแวดล้อมและผลที่เกิดขึ้นอาจนำไปสู่การสร้างสรรค์และการทำความกระจ่างในเป้าหมาย และค่านิยมสำหรับค่านิยมในอนาคต"

การให้คำปรึกษา คือ กระบวนการให้ความช่วยเหลือ ผู้ที่มาขอรับคำปรึกษา ทางด้านจิตใจ ให้ความอบอุ่น ให้กำลังใจ รวมทั้งหาทางออกแก่ผู้ที่มีปัญหาที่มาขอความช่วยเหลือ เพื่อให้เขาได้เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองตรงความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามความต้องการจริง ๆ ของตนเอง

ความมุ่งหมายของการให้คำปรึกษา (Purpose of Counseling)

๑. เพื่อช่วยให้ผู้มารับคำปรึกษาได้ศึกษา ตำราเรียนรู้ เข้าใจตนเองอย่างถูกต้อง
๒. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้ระบายความอัดอั้นตันใจ ความทุกข์ และปัญหาต่าง ๆ ออกมา

๓. เพื่อศึกษาปัญหา และความสำคัญที่แท้จริง ของผู้มารับคำปรึกษา

๔. เพื่อชี้แนะแนวทาง การแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ของแต่ละคนได้ดียิ่งขึ้น
๕. เพื่อเป็นศูนย์รวมใจของประชาชน ในการแบ่งเบาภาระปัญหาสังคมได้ดีและถูกต้อง
๖. เพื่อส่งเสริมปรับปรุงสังคมให้มีทางออก เป็นการแบ่งเบาภาระทางสังคมของประเทศได้

การประชาสัมพันธ์เชิงรุก

หมายถึง การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ (Public relations) การประชาสัมพันธ์ (Public relations) คือ การสัมพันธ์กับประชาชน หมายถึง ความผูกพันเกี่ยวข้องกับหมู่ประชาชน ในทางที่ดี เช่น การบอกข่าวที่ดีแก่ประชาชน ตลอดจนการบริการข่าวสารที่ดีต่อประชาชน คำว่าประชาสัมพันธ์เป็นคำที่แพร่หลายในปัจจุบัน ไม่ว่าสถาบัน หรือหน่วยงานต่าง ๆ จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ เพราะการประชาสัมพันธ์เป็นการทำความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงาน กลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องทุกๆ แขนงกล่าวโดยย่อคือ "การประชาสัมพันธ์คือการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีระหว่างองค์กรหรือสถาบัน กับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อหวังผลในความร่วมมือ และสนับสนุนจากประชาชน"

จ. การประชาสัมพันธ์ กับการเผยแผ่ธรรมะ

การให้คำปรึกษาและประชาสัมพันธ์ (Counseling and Public Relations) เป็นวิทยาการที่เป็นทั้งศาสตร์ (Science) และศิลป์ (Arts) เพราะพระสงฆ์ หรือผู้ที่ทำหน้าที่ศึกษา และเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง จึงจำเป็นต้องศึกษารายละเอียดรวมทั้งแนวทางการปฏิบัติและฝึกฝนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการให้คำปรึกษา (Counseling) พระพุทธองค์ พระพุทธสาวกได้ปฏิบัติมาแล้วแต่อดีต เมื่อมีผู้ประสบปัญหาชีวิตมีคัมภีร์ไม่มีทางออก เช่น พระเจ้าพิมพิสารทรงเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ที่วัดเวฬุวันเป็นประจำ อีกทั้งสาวกหลายองค์ก็ได้ปฏิบัติมาแล้ว พระสงฆ์ตามวัดต่างๆ ก็ต้อนรับญาติโยมด้วย คอยชี้ทางบรรเทาทุกข์สุขเกษมสันต์ ทุกวันก็ทำกันอยู่

การประชาสัมพันธ์ (Public Relations) ถ้าจะพูดตามความหมายจริงๆ แล้วก็คือการเผยแผ่เชิงรุกนั่นเอง พระพุทธองค์เองก็ทรงใช้เป็นครั้งแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน หลังจาก

เทศนาโปรดพระปัญจวัคคีย์จนได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นพระอรหันต์ และโปรดพระยสะ และสหายจนได้บรรลुพระอรหันต์ ๖๐ องค์แล้ว พระพุทธองค์ทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนา

ครั้งแรกด้วยคำรัสว่า "จรธ ภิกขเว จาริกัม พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย" คุกรภิกขุทั้งหลาย เธอจงเที่ยวไปสู่ที่จาริก เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของชนเป็นอันมาก^{๔๓}

พระพุทธองค์ทรงประกาศเพื่อหมุนจักรแห่งธรรม จนพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง เราจึงได้รับประโยชน์จากคำสอนของพระพุทธศาสนามาจนบัดนี้ ถึงเวลาแล้วที่พระสงฆ์ไทยและพระพุทธศาสนิกชนชาวไทยจะต้องทบทวนบทบาทตนเอง แล้วเจริญรอยตามพระยุคลบาทแห่งพระพุทธองค์อย่างเคร่งครัด เพื่อพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาอยู่คู่โลกสืบไปชั่วกาลนาน^{๔๔}

จากการศึกษาวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ ซึ่งกล่าวถึง ความหมายของการสื่อสาร องค์ประกอบของการสื่อสาร วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร และแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ อาทิ ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ ทฤษฎีการสื่อและประสิทธิผลของสื่อ และทฤษฎีการประชาสัมพันธ์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำมาประกอบการศึกษาวิจัย และอภิปรายผล ในส่วนของรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธรรมาธิบดี เพื่อให้ทราบว่ามีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ที่สอดคล้องกับการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์อย่างไรบ้าง เพื่อการนำมาประยุกต์ใช้ หรือเป็นแบบอย่าง ที่เหมาะสมกับรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ทั้งในเชิงรุกและในเชิงรับของพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวในบทต่อไป

๒.๖ วรรณกรรมรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาประยุทธ์ ปยุตฺโต ได้กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ ไว้ในหนังสือ พุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน โดยสรุปว่า พระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของสถาบันสงฆ์และวัด เป็นผู้นำจิตใจของชาวบ้าน เป็นศูนย์รวมแห่งความเชื่อถือ การร่วมมือ เป็นที่ประกอบพิธีกรรม หรือให้บริการด้านต่าง ๆ แต่สิ่งที่สำคัญ บทบาทของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีสติปัญญา รอบรู้วิชาการต่าง ๆ สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้าน เป็นเครื่องรักษาความเคารพนับถือได้ยั่งยืนมั่นคง

^{๔๓} พระมหาชวน สิริธมฺโม, การให้คำปรึกษาและการประชาสัมพันธ์, ใน หนังสืออนุสรณ์พระธรรมทูตรุ่นที่ ๑๑, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย กองวิเทศสัมพันธ์ (กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๘) : ๒๒๐ - ๒๒๖.

รวมทั้งปัจจัยที่เชิดชูสถานภาพของพระสงฆ์ในสังคม คือความบริสุทธิ์ ความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ และความเป็นผู้นำทางสติปัญญานั้นเอง^{๔๕}

พระวุฒิกุล วุฑฒิกุล (พรมพิมพ์), ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาวรมุณี (ประยูร ธมฺมจิตโต)” ได้สรุปผลการวิจัยว่า เนื้อหาสาระที่เป็นจุดเด่น คือ มีเนื้อหาเรื่องการบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็น จะมีความรู้ใหม่ ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยเฉพาะการใช้ภาษาร่วมสมัย เข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน สามารถสรุปเป็นประเด็นที่ท่านำเสนอ ได้ ๔ ประเภท ดังนี้ ๑) เนื้อหาประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม ๒) เนื้อหาประเภทบูรณาการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ๓) เนื้อหาประเภทพระธรรมเทศนา ๔) เนื้อหาประเภทวิชาการ^{๔๖}

รติกา อังกูร และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม” โดยได้นำเสนอข้อมูลส่วนที่เป็นการสัมภาษณ์พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนฺทรโร) เลขาณุกการ วัดสุทัศนเทพวราราม ถึงด้านการจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติ ประวัติความเป็นมาของวัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุของวัด ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่ในฐานะพระว่า พระมีหน้าที่โดยตรง และจะต้องรับผิดชอบในการนำเที่ยวเพื่อให้คนได้มีความรู้ และเป็นนโยบายของทางวัดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ แล้ว ตั้งแต่เริ่มปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของวัด จากนั้นก็เริ่มพัฒนาที่ตัวบุคคล และสร้างให้มีความรู้ชัดเจนเกี่ยวกับข้อมูลของวัด ให้รู้จักวัดจริงๆ สร้างอุปนิสัยในการเสียสละ และเตรียมการให้พร้อม โดยเฉพาะด้านการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ในการบริการ เพราะสิ่งนี้คือการสร้างคน สร้างบุคลากรให้มีคุณค่า^{๔๗}

^{๔๕} พระมหา ประยุทธ์ ปยุตโต, พระพุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : สยามสมาคม, ๒๕๒๓), หน้า ๔๕-๔๖.

^{๔๖} พระวุฒิกุล วุฑฒิกุล (พรมพิมพ์), “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาวรมุณี (ประยูร ธมฺมจิตโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๔๗} รติกา อังกูร และคณะ, “รายงานการวิจัยเรื่อง ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม” สถาบันวิจัยและพัฒนาฝ่ายพัฒนาและเผยแพร่งานวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เล่มที่ ๓๖ เดือน ตุลาคม ๒๕๕๔, หน้า ๔๔-๔๕.

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงปัญหาในการเผยแผ่ธรรมะ ของสถาบันสงฆ์ไทยไว้ในหนังสือพระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม ว่า พระสงฆ์และสามเณรส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยไม่เข้าใจพุทธ-ธรรมอย่างลึกซึ้ง และไม่เข้าใจสภาพสังคมปัจจุบัน จึงสื่อกับประชาชนไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชน เป็นเพียงพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ การที่มีพระสงฆ์เข้าใจพุทธธรรมได้ลึกซึ้ง เข้าใจชีวิตและสังคมในปัจจุบัน และมีความสามารถในการสื่อสาร มีความสำคัญต่อประเทศไทยและต่อโลกมาก สมควรที่รัฐบาลและทางคณะสงฆ์จะให้ความสนใจต่อเรื่องนี้ให้มาก และได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของสงฆ์ว่าควรเรียนรู้ใน ๓ เรื่องใหญ่ คือ

๑. เรียนรู้พุทธธรรม ให้ลึกซึ้งทั้งทางปริยัติ และปฏิบัติ
๒. เรียนรู้เข้าใจสังคมปัจจุบัน ให้รู้เท่าทันสังคมในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ในการสอน
๓. เรียนรู้การติดต่อสื่อสาร ให้เป็นที่สนใจของผู้คน ให้จับใจคน ให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือที่เรียกว่าอนุศาสนีปาฏิหาริย์นั่นเอง ในข้อนี้รวมทั้งการใช้เครื่องติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย^{๔๔}

พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุติเมธิ) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักเผยแผ่หรือนักประชาสัมพันธ์ ในเชิงวิชาการ ในหนังสือพระสงฆ์กับการพัฒนาศาสนาและสังคม ว่าควรมีคุณสมบัติดังนี้ ๑. โสดา ต้องฟังเป็น แม้เป็นพระกรุงเทพฯ ก็ต้องฟังพระหัวเมืองได้ แม้เป็นดอกเตอร์ก็ฟังพระ ป.๔ ได้

๑. โสดา ต้องฟังเป็น แม้เป็นพระกรุงเทพฯ ก็ต้องฟังพระหัวเมืองได้ แม้เป็นดอกเตอร์ก็ต้องฟังพระ ป.๔ พุคได้
๒. สาเวตา พุคเป็น
๓. อุกุเลหา เรียนเป็น
๔. ธารตา จำแม่นในเนื้อหาวิชา
๕. วิญญาเปตวา หาอุบายให้คนอื่นเขารู้สึกเร็ว

^{๔๔} ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓-๓๔

๖. กุสโล สติตาสหิตตส คือ จลตในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์
๗. โน กรหการ โก ไม่ก่อการทะเลาะและวิวาท ไม่ว่าเรื่องธรรมยุติหรือมหานิกาย เรื่อง
สี่เหลียง สี่กรัก อย่าเอามาเป็นเรื่องทะเลาะกัน^{๔๕}

พิสิฐ เจริญสุข ได้กล่าวถึง วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีประสิทธิผล โดยสรุป
มีอยู่ ๒ วิธี คือ

๑. การเผยแผ่ทางกาย ได้แก่ การปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง เวลาขึ้น เดิน นั่ง นอน
เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีสติสำรวม ระมัดระวัง แสดงท่าทางของผู้สงบเยือกเย็น
๒. เผยแผ่ทางวาจา ได้แก่ พุทธธรรมะให้ผู้อื่นฟังด้วยวิธีที่เรียกว่าบรรยาย ปาฐกถาธรรม
แสดงธรรม ที่เรียกว่า ธรรมกถึก แปลว่า ผู้กล่าวธรรม ผู้สอนธรรม แสดงให้ผู้อื่นฟังอย่างมีศิลปะ^{๔๖}

สนธิ ศรีสำแดง ได้กล่าวถึง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีเป้าหมายหลัก คือ การสร้าง
สันติภาพให้เกิดแก่ชาวโลก พระสงฆ์คือ “สื่อ” แห่งสันติภาพโลก เพราะตัวพระสงฆ์ (อริยสงฆ์)
เป็นผู้สงบทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เป็นแบบอย่างของผู้มีสันติ ปราศจากความเห็นแก่ตัว
การทำงานของพระสงฆ์เป็นการทำงานเพื่อให้มีใช้เพื่อเอา จึงไม่แฝงไว้ด้วยความขัดแย้ง^{๔๗}

ทัศนีย์ จันทร ได้กล่าวไว้ในเอกสาร “การสื่อสารกับการพัฒนาวัฒนธรรมและศาสนา”
เอกสารการสอนชุดวิชาการสื่อสารเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ ๑๒ ว่า การเผยแผ่ข่าวสาร ข้อมูล
คำสอน และการโน้มน้าวใจของประชาชนให้เข้าถึงและสามารถปฏิบัติตามแนวทางของ
พระพุทธศาสนานั้น สามารถทำได้โดยผ่านสื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อโสตทัศน์ และสื่อกิจกรรม
ศาสนาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมที่ลึกซึ้ง การยอมรับที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เพราะฉะนั้น

^{๔๕} พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตตเมธี), พระสงฆ์กับงานพัฒนาศาสนาและสังคม, หน้า ๑๐๘.

^{๔๖} พิสิฐ เจริญสุข, คู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๓-๔.

^{๔๗} สนธิ ศรีสำแดง, พระพุทธศาสนา: กระบวนทัศน์ใหม่, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๖.

การเผยแพร่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ค่อยเป็นค่อยไป และรูปแบบวิธีการเผยแพร่ต้องเหมาะสมและทันสมัย^{๕๒}

สุภาพรณ ฦ บางช้าง และคณะ ได้กล่าวไว้ในงานวิจัย “หลักการประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาชนบท” ว่า สื่อการเผยแพร่ธรรมะ อันได้แก่ เทปบรรยายธรรมะ เทปเพลงธรรมะ สไลด์ วีดีโอ ภาพยนตร์ แผ่นภาพ การจัดนิทรรศการสัญจร สื่อเหล่านี้เป็นสิ่งที่ขาดแคลนอย่างยิ่ง ถ้าได้มีการผลิตอย่างมีคุณภาพแล้วจะเป็นสื่อที่ช่วยวางรากฐานศีล ๕ ธรรม ๕ และยังช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมะของพระพุทธศาสนาในส่วนที่ละเอียดลึกซึ้งได้เป็นอย่างมาก^{๕๓}

มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ และคณะ ได้กล่าวไว้ในรายงานการวิจัย “บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก” ว่า บทบาทที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือ การอบรมสั่งสอนจริยธรรม และแนวทางการดำรงชีวิตที่พึงามถูกต้องให้แก่ประชาชน การอบรมสั่งสอนให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร การอบรมตน การทำวิปัสสนากรรมฐาน การสงเคราะห์ประชาชน บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การสอนประชาชนในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก โรงเรียน โรงพยาบาล ถนนหนทาง การแต่งหนังสือพุทธศาสนา การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณรให้ทันสมัย และการส่งเสริมวิชาชีพให้ชาวบ้าน^{๕๔}

^{๕๒} ทศนีย์ จันทร, การสื่อสารกับการพัฒนาวัฒนธรรมและศาสนา, เอกสารการสอนชุดวิชาการสื่อสารเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช), หน้า ๑๘๕.

^{๕๓} สุภาพรณ ฦ บางช้าง และคณะ, หลักการประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๑๕๘-๑๖๕.

^{๕๔} มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ และคณะ, บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก, ฦ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

บทที่ ๓

บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี)

การศึกษามหาวิทยาลัยบัณฑิตวิทยาลัย (วีระ ภทฺทจารี) ในบทที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาประวัติชีวิต การศึกษา การงาน เกียรติคุณ และบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี ทั้ง ๖ ด้าน คือ บทบาทการปกครอง บทบาทการศาสนศึกษา บทบาทสาธารณูปการ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการเผยแผ่พุทธธรรม โดยเฉพาะบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม เป็นบทบาทที่ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายโดยตรงที่จะศึกษาจากแหล่งข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ ทั้งนี้เพื่อจะเชื่อมโยงให้เห็นชัดเจนหรือให้เข้าใจชัดเจนในบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี ซึ่งจะเสนอดังต่อไปนี้

๓.๑ ประวัติชีวิตพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี)

พระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ มีบทบาทต่อวิถีชีวิตจิตใจของคนไทยทุกด้าน เข้าถึงจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง พระพุทธศาสนาให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ชีวิตคนไทยและสังคมไทย เปรียบประดุจประทีปส่องทาง ปัจจุบันประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก สังคมไทยประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาประมาณร้อยละ ๙๐ ของพลเมืองทั้งประเทศ บรรดาประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็ยอมรับความจริงในข้อนี้ พระพุทธศาสนากับชาติไทยได้เคียงคู่กันมาตั้งแต่เริ่มตั้งประเทศ สถาบันทั้งสาม คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นตรีเอกานุภาพ (Trinity) อย่างแยกไม่ออก^๑ มีอิทธิพลต่อแนวคิด ความเชื่อ และภูมิปัญญาของคนไทย ได้สร้างความเป็นปึกแผ่นภายในชาติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะสถาบันพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดที่มาแห่งศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี เป็นเสมือนเรือใจ^๒ พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำวิญญาณได้อบรมบ่มนิสัยให้มีการพัฒนาจิต และเป็นหลักชัยเป็นแม่แบบการดำเนิน

^๑ พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), **พุทธทัศน์ร่วมสมัย=Contemporary Buddhist Vition**. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๙๕.

^๒ เสถียร สุภโสภณ, **พระพุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช**, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒. อ้างในพระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภณ), “ศึกษามหาวิทยาลัยบัณฑิตวิทยาลัย” (สุเทพ มุสสุธมโม)” หน้า ๑๖.

ชีวิตที่ดั่งามแก่ประชาชน พระสงฆ์เป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพ นับถือ สรรพคุณ จากสังคม และใกล้ชิดกับจิตใจของประชาชน พระสงฆ์เป็นแบบฉบับชั้นอุดมคติในด้านวัฒนธรรมทางจิตใจของคนไทย^๓

พระสงฆ์เป็นผู้ให้แนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา ถือได้ว่าเป็นแกนกลางที่ได้ช่วยนำสื่อแสงแห่งพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มาช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน เหตุผลเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เห็นความสำคัญและความสัมพันธ์ของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคนไทย^๔ การได้ศึกษาประวัติพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบบทบาทสำคัญ ที่ท่านได้สร้างคุณประโยชน์แก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติ พระพุทธศาสนาเป็นการนำเสนอให้รู้จักธรรมะและพระดี ทั้งนี้เป็นการช่วยยกระดับจิตใจให้พุทธบริษัทมีความข่มขื่น เบิกบานใจ เกิดกำลังใจ และแสงสว่างที่จะปฏิบัติตามท่าน^๕

การศึกษายาทาทิการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธรรมาธิบดี (วีระ ฤทธิธรรมา) พระเถระผู้ทรงคุณวุฒิ ทรงคุณธรรมสูง เป็นพระเถระนักปกครอง นักเผยแผ่พุทธธรรมที่มีความรู้ความสามารถครอบคลุมทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นที่ยอมรับและนับถือ และเป็นที่ทราบกันดีของพุทธบริษัททั่วไปว่าท่านเป็นพระเถระที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีรูปแบบแนวทาง และเทคนิคในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระของพุทธธรรมด้วยคำพูดที่ไพเราะจับใจ และวิธีที่เข้าใจง่าย ได้ภูมิปัญญา เหมาะสมกับยุคสมัย พุทธธรรมที่นำมาเผยแผ่ก็ทันต่อสถานการณ์ เหตุการณ์ในปัจจุบัน และสามารถนำหลักพุทธธรรมที่ท่านนำมาเผยแผ่มาใช้ในการดำเนินชีวิตที่ดั่งตามบรรพบุรุษศาสนา และสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ดังจะได้นำเสนอไปตามลำดับ ดังนี้

^๓ ศาสตราจารย์ ดร. ทินพันธุ์ นาคะตะ, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สหภาพสื่อและการพิมพ์ ๒๕๔๓), หน้า ๕.

^๔ เรื่องเดียวกัน หน้า ๗.

^๕ พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภณ), “ศึกษายาทาทิการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม)”, หน้า ๑๖.

๓.๑.๑ ชีวิตพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภทฺทจารี)

ภูมิลำเนา

พระวิสุทธิธำมณี นามเดิม คือ วีระ นามสกุล รอดบำเรอ เกิดวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะเมียจุลศักราช ๑๒๕๒ ตรงกับวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๔๗๓ รัตนโกสินทร์ศก ๑๔๘ เป็นปีที่ ๖ แห่งรัชกาลที่ ๗

ที่อยู่ปัจจุบัน

วัดสุทัศนเทพวราราม ถนนสีทอง แขวงราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
บิดาชื่อ นายลี รอดบำเรอ อาชีพ ทำนา, แพทย์แผนโบราณ มารดาชื่อ นางมา รอดบำเรอ (ฉลาดนุช) อาชีพ แม่บ้าน มีพี่น้องร่วมสายโลหิต ๕ คนดังนี้

๑. นางสาวนทร ช่างพุก (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๒. พระวิสุทธิธำมณี (วีระ รอดบำเรอ)
๓. นางมอญ รอดบำเรอ
๔. เด็กชายพุด รอดบำเรอ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๕. นายพิสุทธิ รอดบำเรอ

ชีวิตเยาว์วัย

ในทศวรรษหรือทศวรรษวันตก ระยะทางไกลออกไปประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ที่บ้านป่าฝ้าย ตำบลเขาแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี มีบ้านหลังหนึ่งเป็นที่รู้จักกันดีของคนในหมู่บ้านและประชาชนในเขตตำบลเขาแร่ บ้านหลังนี้เป็นบ้านของนายลี หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า พ่อลี รอดบำเรอแพทย์แผนโบราณประจำหมู่บ้าน สมาชิกในบ้านนี้มีไม่มากนัก คือ พ่อลีหัวหน้าครอบครัว แม่มาแม่บ้านผู้จัดการดูแลงานบ้าน ผู้ดำรงวงศ์สกุลเป็นลูกชาย ๒ คน ลูกหญิง ๑ คน และมีพระพรหมของบ้านอีก ๒ คน คือ คุณปู่-คุณย่า ผู้มีอุปการะคุณอันสูงสุดแก่บุตรธิดา และเชื่อว่าได้เผยแพร่เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา โยงใยมาถึงหลาน ๆ อีกด้วย ครอบครัวนี้มีพ่อบ้านเป็นคนดี ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม หาเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม เป็นที่เคารพนับถือของคนบ้านใกล้เคียงเียนมาก^๖ การดำเนินชีวิตในครอบครัวนี้เป็นการดำเนินชีวิตที่ดั่งแบบประเพณีไทยโบราณ คือ ก่อนนอนทุก

^๖ พระวิสุทธิวงศาจารย์ (พลอย ญาณสวโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม เจ้าคณะภาค ๓ อนุสรณ์ถา ในงานพระราชทานเพลิงศพพ่อลี รอดบำเรอ บ.ม. ๒๕๓๗

คืนผู้เป็นภรรยาจะแสดงความเคารพต่อสามี ด้วยการกราบเท้าก่อน นอน ผู้เป็นสามีจะสวดมนต์ให้พรแก่ภรรยาว่าให้ประสบแต่สิ่งที่เป็นมงคล คุณงามความดี และให้ได้บุตรที่ดีมีบุญมาเกิดในครรภ์ ด้วยเหตุนี้ในปีที่เด็กชายวิระ รอดบำเรอ คือ พระวิสุทธิธรรมาธิบดี จะถือกำเนิดมาเป็นบุตรคนที่ ๒ ของครอบครัวนี้ ได้เกิดเหตุอัศจรรย์กับอาของท่านในขณะที่มีอายุครบขวบในคืนที่เป็นนาคพักอยู่ที่วัดโศดาประดิษฐ์ธาราม ตำบลเขาแร่ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ได้ฝันว่า แม่มาได้ลงไปในสระน้ำภายในวัดอุ้มพระพุทธรูปทองคำที่มีสีเปล่งปลั่งเป็นประกายงดงามยิ่งนักขึ้นมาให้ประชาชนได้กราบไหว้ อีกไม่กี่เดือนต่อมาแม่มาได้คลอดเด็กชายวิระ รอดบำเรอ เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะเมียจุลศักราช ๑๒๕๒ ตรงกับวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๔๗๓ รัตนโกสินทร์ศก ๑๔๘ เป็นปีที่ ๖ แห่งรัชกาลที่ ๗ ด้วยเด็กชายวิระเป็นเด็กที่ร่าเริง น่ารัก เรียนรู้ได้รวดเร็ว ใครเห็นก็รักใคร่ เป็นที่รักของปู่-ย่า และครอบครัว รวมทั้งคนรอบข้าง และคนในหมู่บ้านยิ่งนัก

อัยยาศัยน้อมมาทางธรรม

พอเจริญเติบโตได้ ๖-๗ ขวบ เด็กชายวิระยังสอแว่นลาด บุคลิกผิวพรรณสะอาด เป็นคนช่างสังเกตตั้งแต่เด็ก ๆ สมัยเยาว์วัยได้หัดอ่านและเขียนอักษรสมัยอยู่ที่บ้านโดยมีปู่เป็นผู้สอน ลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งของท่าน คือ ชอบติดตามปู่กับย่าไปทำบุญที่วัดทุก ๆ วันพระไม่เคยขาด โดยนิยัส่วนตัวเด็กชายวิระชอบฟังพระเทศน์เมื่อพระสงฆ์เริ่มเทศนาท่านจะนั่งฟังด้วยความตั้งใจ ที่สำคัญเมื่อท่านไปวัดในวันพระท่านจะปฏิบัติต่างจากเด็กในวัยเดียวกัน คือ ท่านจะรักษาศีลอุโบสถอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นเรื่องยากยิ่งที่เด็กในวัยนี้จะปฏิบัติได้

ครั้นเมื่ออยู่ที่บ้าน การเล่นของท่านก็จะแตกต่างจากการเล่นของเด็กในวัยเดียวกัน เช่น ท่านจะนำเอาใบตาลมาจารเป็นพระคัมภีร์เล็ก ๆ สมมุติตัวเองว่าเป็นพระสงฆ์ขึ้นเทศน์ เรียกให้น้อง ๆ และเพื่อน ๆ มานั่งพนมมือฟังเทศน์ หรือเมื่อถึงช่วงปิดเทอม พ่อแม่ไม่ไปทำงานนอกบ้าน เด็กชายวิระ ได้ชักชวนเพื่อน ๆ และน้อง เล่นเป็นพระ เป็นญาติโยม เด็กชายวิระจะนำผ้าสีเหลืองที่มีลักษณะคล้ายจีวรพระ ที่แม่ข้อมไว้ที่บ้าน นำมาห่มสมมุติว่าตัวเองเป็นสมภาร แล้วนำมะพร้าวลูกใหญ่ ๆ ที่ปอกเปลือกผ่าครึ่ง และขัดอย่างสวยงามมาทำเป็นบาตร โดยจัดการตัวเองให้นั่งอยู่ในท่าที่เรียบร้อย มีอาการสงบดังภิกษุรูปหนึ่ง มีญาติโยม คือ น้องสาวกับเพื่อน ๆ นำข้าวปลาอาหารมาถวาย แล้วท่านก็ให้ศีลให้พรเสร็จสรรพราวกับว่าพระสงฆ์จริง ๆ ^๑

^๑ สัมภาษณ์ นางมอญ รอดบำเรอ บ้านป่าฝ้าย ตำบลเขาแร่ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี น้องสาวของพระวิสุทธิธรรมาธิบดี , ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

แสดงให้เห็นว่าท่านมีอัธยาศัย น้อมมาทางธรรมทาง พุทธศาสนาดังแต่เด็กแล้ว เพราะท่านชอบเล่นทำตัวเป็นพระอยู่บ่อย ๆ แรก ๆ นั้นก็อาจจะเห็นเป็นเรื่องสนุกอยู่แต่บ่อยครั้งเข้าจากความสนุกก็กลายเป็นความเลื่อมใสศรัทธาฝังแน่นอยู่ในใจ มีความรู้สึกรักอยากบวชอยู่ลึก ๆ แต่อายุยังไม่ถึงวัยบวชได้ ก็ทำตัวเลียนแบบพระไปพลาง ๆ ก่อน

พระวิสุทธิธำมณีในวัยเยาว์ได้รับการอบรมจากปู่และบิดาอย่างใกล้ชิดโดยได้หัดอ่านและเขียนอักษรสมัยอยู่ที่บ้านและประกอบกับ ได้รับการถ่ายทอดอุปนิสัยที่ดีงามของโยมย่าและมารดา รวมทั้งความอบอุ่นในครอบครัว อีกทั้งตัวท่านเองก็มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ ผู้สอน มีเหตุผลเสียสละ อ่อนน้อมถ่อมตน สุภาพเรียบร้อย มีจิตเมตตา กรุณา รักความสงบ เคร่งครัดในระเบียบวินัยเป็นคนซื่อตรง พุคณีย ไม่โอ้อวด ไม่มีมายา มีจิตใจน้อมไปในทางทำบุญ ทำกุศล รักชาติ ศาสนา วัฒนธรรม หลังทำการบ้านเสร็จ ก่อนนอนจะสวดมนต์ให้พ่อแม่เป็นประจำทุกคืน ท่านจึงเป็นผู้ประกอบด้วยหิริโอตตปละ ไม่ชอบฆ่าสัตว์ ไม่กล้าทำความชั่ว กลัวผลของบาปที่จะตามมาในภายหลัง รวมทั้งมีความรักพี่น้องเพื่อนพ้องให้อภัยอยู่เสมอ เป็นที่ปรึกษาหาแนวทางที่ดีและถูกต้องในยามที่เกิดปัญหา และจะให้กำลังใจในขณะที่ยังรอเวลาแก้ไข ทำตามคำสั่งสอนของบิดามารดาเป็นที่รักของญาติผู้ใหญ่^๔

เมื่ออายุครบเกณฑ์เรียนหนังสือตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา คุณปู่จึงนำท่านไปฝากเข้าเรียนที่โรงเรียนประชาบาลวัดโศดาประดิษฐาราม (เขาแร้ง) ตำบลเขาแร้ง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยการศึกษาของท่านนับว่าอยู่ในขั้นที่เรียกว่า ดีมาก เพราะสอบได้อันดับที่ ๑ อันดับ ที่ ๒ มาโดยตลอด จนกระทั่งเรียนจบชั้นประถมศึกษาจบบริบูรณ์แล้ว ได้เข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนเพ็ญวิจิตร ถนนราษฎร์ยินดี อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในสมัยที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษานั้นบิดาได้นำไปฝากเป็นลูกศิษย์อยู่ในความปกครองดูแลของ ท่านพระครู วิสุทธิสมณวัตร (แหม่ม กนฺตสีโล) เจ้าอาวาสวัดท้ายเมือง ตำบลพงสวาย ไกล่กรมทหารช่างราชบุรี

^๔สัมภาษณ์ นางมอญ รอดบำเรอ บ้านป่าฝ้าย ตำบลเขาแร้ง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี น้องสาวของพระวิสุทธิธำมณี, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘.

ในปี พุทธศักราช ๒๔๘๖ ในขณะที่ท่านเรียนอยู่ชั้น มัธยมปีที่ ๒ ได้มีเหตุการณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้น คือ มหาสงคราม หรือสงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นยาวนานหลายปี มีการโจมตีทางอากาศ สงครามครั้งนี้ได้กระทบกระเทือนทั่วไปหมด ฝ่ายปัจเจกมิตรได้ทิ้งระเบิดทิ้งทำลาย ช่มชู่ทำลายขวัญกำลังใจของประชาชนทั่วไปไม่เลือกที่ ราชบุรีก็เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่โดนโจมตีทางอากาศ เมื่อมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น เพื่อความปลอดภัยของนักเรียน โรงเรียนจำเป็นต้องปิดการเรียนการสอนโดยไม่มีกำหนดเปิด พ่อสีจึงดำริในทางที่ชอบว่า ในระหว่างนี้บุตรชายควรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และได้ให้ศึกษาเล่าเรียนทางธรรมไปพลาง ๆ ก่อน ด้วยเห็นว่าร่มกาสาวพัสตร์นั้นเยือกเย็น มีร่มเงาเย็นเป็นสุขมากที่สุด เพราะตนนับถือ มีความศรัทธาเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ทั้งพ่อและลูกมีความเห็นสอดคล้องกัน ด้วยว่าลูกมีจิตนิยมชมชอบในสมณะเพศเป็นทุนอยู่แล้ว โดยชอบติดตามคุณปู่คุณย่าไปทำบุญ ทำทาน รักษาศีล ฟังเทศน์ฟังธรรม และสวดมนต์ไหว้พระในวันธรรมสวนะที่วัดใกล้บ้านอยู่เสมอ ๆ เมื่อบิดามีความประสงค์เช่นนี้ ลูกชายมีความรู้สึกพอใจ คือใจเป็นอย่างยิ่ง ที่จะได้อย่างเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ ซึ่งเป็นความรู้สึกของคนไทยทั่วไปว่า การได้บวชเรียน เป็นการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายอย่างสูง ดังนั้น บิดาของท่านจึงจัดการให้บุตรชายเข้ามาเป็นเด็กวัดเพื่ออบรมกิริยามารยาทท่องสวดมนต์เจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน ทำวัตรเช้าเย็น เพื่อเตรียมบรรพชาเป็นสามเณรต่อไป

ชีวิตบรรพชา

เมื่อเด็กชายวีระมีความยินดี และมีความเห็นตรงบิดาว่า ตนสมควรที่จะบรรพชาสามเณรเพื่อศึกษาธรรมะ บิดาจึงจัดการให้ลูกชายได้บรรพชาที่วัดเขาสะดิง ตำบลเขาแร่ อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี เมื่อท่านอายุได้ ๑๖ ปี เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๘๘ ตรงกับวันอาทิตย์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๘ ขึ้นปีระกา จุลศักราช ๑๓๐๙ โดยมีเจ้าอธิการ วงศ์ ทุมปาโล วัดเกาะลอย เจ้าคณะตำบลเกาะพลับพลา-เขาแร่ เป็นพระอุปัชฌาย์ บรรพชาแล้วสังกัดอยู่ที่วัดโสธาประดิษฐาราม (เขาแร่) ตำบลเขาแร่ อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยมีพระอธิการนง เป็นอาจารย์ผู้ปกครอง ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือนักธรรมชั้นตรีและสอบได้ในปีนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ประมาณเดือนมีนาคม พระอธิการนง เจ้าอาวาสวัดโสธาประดิษฐารามลาสิกขา พระครูวิสุทธิสมณวัตร (แย้ม กนฺตสีโล) เจ้าอาวาสวัดท้ายเมือง ซึ่งเป็นผู้ปกครองในสมัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมได้รู้ถึงความประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะศึกษาเล่าเรียนธรรมขั้นสูง ๆ ขึ้นไปและได้เห็นแวววาสนาของสามเณรว่าคงจะเจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนาในโอกาสต่อไป ท่านจึงเจรจาขอสามเณรวีระต่อโยมบิดา เพื่อจะส่งให้ศึกษาเล่าเรียนที่กรุงเทพมหานคร โยมบิดาก็นุญาญด้วยดี ท่านพระครูฯ จึงกำหนดวันส่งไปศึกษาเล่าเรียน สามเณรวีระพร้อมด้วยโยมบิดา ได้เดินทางออกจากบ้านในวันพฤหัสบดี แรม ๘ ค่ำ เดือน ๖

ปีวอก ตรงกับ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕ พักแรมที่วัด พ้ายเมืองหนึ่งถิ่น รุ่งขึ้น พระครูวิสุทธิสมณวัตร (แถม กนฺตสีโล) เป็นผู้นำเข้ากรุงเทพมหานครโดยรถไฟขึ้นรถไฟที่สถานีรถไฟราชบุรี มาลงที่สถานีบางกอกน้อย แล้วลงเรือข้ามฟากขึ้นที่ท่าพระจันทร์ นั่งรถสายรอบเมืองไปลงที่ประตูสำราญราษฎร์ประตูผี ท่านพระครูฯ ได้นำไปฝากไว้ในปกครองของ พระมหาพลอย ญาณสวโร ในขณะนั้น^๕ การอยู่ที่วัดเทพธิดารามนี้ อยู่กันแบบพระแบบ สามเณร พออยู่กันไม่ลำบากและสบายเกินไป ต่อมาข้าพเจ้าจึงได้ให้สามเณรท่องหนังสือบาลี ไวยากรณ์ และฝากฝังให้เรียนบาลีไวยากรณ์ในโอกาสต่อมา พร้อมให้เรียนนักธรรมชั้นโทควบคู่ไปด้วย สามเณรวิระเป็นคนเรียบร้อย ขยันเรียน ทำให้ครูบาอาจารย์รู้สึกพอใจเป็นอย่างยิ่ง ความขยันของสามเณรนั้น ขยันหลายอย่าง ขยันเรียนโดยมีวิธีการเรียนที่ไม่เหมือนใคร ท่านจะท่องบ่นหนังสือจนดึก ก่อนนอนจะไหว้พระสวดมนต์แผ่เมตตา แล้วนอนให้ยุ่งกั ด้วยความคิดที่ว่าการทำงานเช่นนี้จะทำให้นอนตื่นแต่เช้ามีได้ เมื่อทำธุระส่วนตัวเสร็จจะท่องบ่นหนังสือต่อจนสว่างก็จะออกไปบิณฑบาต นับได้ว่าท่านมีเทคนิคในการเรียนที่แปลกไม่เหมือนสามเณรรูปอื่น ๆ^๖ ด้วยความมีวิริยะอุตสาหะของสามเณร เมื่อได้ศึกษาในสำนักเรียนวัดเทพธิดารามแล้ว ยังได้เดินทางไปศึกษาในสำนักเรียนอื่น ๆ เช่น วัดสระเกษ วัดจักรวรรดิราชาวาส วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดสามพระยา วัดสุทัศนเทพวราราม วัดทองนพคุณ นับว่าเป็นผู้มีความเพียรและใฝ่ในการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังขยันไหว้พระ สวดมนต์ และขยันทำความสะอาดขัดบริเวณเสนาสนะที่อยู่อาศัย เป็นต้น ผลก็คือ สามเณรสอบได้นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก และประโยค ป.ธ. ๓-๖ ได้ในขณะเป็นสามเณร และก็เป็นเหตุให้สิ่งของที่ตั้งใจไว้เดิม ๆ ว่า จะเรียนมัธยมต่อ เรียนบาลีแล้วมีความเพียร ไม่หวนคิดที่จะกลับไปเรียนมัธยมอีก ดังคำโบราณที่ท่านกล่าวเปรียบเทียบกับว่า ผู้ที่เคยชมวิหคหงส์เลอสรรร จะกลับไปชมอีกนั้น มิได้มี

ข้อนี้มิได้หมายความว่า อย่างอื่น แต่หมายความว่า เรียนธรรมรู้ธรรมของธรรมแล้ว มีความเพียรเพียร ก็ไม่คิดที่จะไปเรียนอย่างอื่น เพราะสิ่งอื่นอาจศึกษาหาความรู้ได้ในภายหลัง และก็น่าชื่นใจน่าภูมิใจในผลสอบได้ดีที่ได้มาด้วยความวิริยะอุตสาหะอันสูง ในระหว่างนี้ ก็มีอายุครบ

^๕ พระวิสุทธิวงศาจารย์ (พลอย ญาณสวโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม เจ้าคณะภาค ๓ ปัจจุบันมรณภาพแล้ว

^๖ สัมภาษณ์ นางมอญ รอดบำเรอ บ้านป่าฝ้าย ตำบลเขาแร้ง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี น้องสาวพระวิสุทธิธรรมาธิบดี, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

อุปสมบทพอดิ จึงพร้อมใจกับโยมพ่อของสามเณร จัดการอุปสมบท สามเณรวีระเป็นพระภิกษุ ในพระพุทธศาสนา ที่วัดเทพธิดาราม กรุงเทพมหานคร^{๑๑}

ปี พ.ศ. ๒๔๕๔ สามเณรวีระ รอดบำเรอ อายุย่าง ๒๒ ปี พระมหาพลอย ญาณสวโร จึงพร้อมใจกับบิดาของสามเณร จัดการอุปสมบทให้เป็นพระภิกษุ ในวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ตรงกับวันอาทิตย์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ ณ วัดเทพธิดาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โดยมีพระมงคลธรรมรังษี (ปาน อินฺทโชโต) เจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม เป็นพระอุปัชฌาย์ พระราชธรรมเสนานี (สุข สุภฺโท) วัดมหาธาตุวรวิหาร เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระวิสุทธิโสภณ (ปลอด กมฺหฺโท ป.ธ.๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ประชุมสงฆ์จำนวน ๒๕ รูป สำเร็จเป็นพระภิกษุด้วยญัตติ จตุตถกรรมวาจา เวลา ๑๔.๒๕ น. พระอุปัชฌาย์ให้นามฉายาว่า “ภทฺทจารี” อุปสมบทแล้ว คงจำพรรษาอยู่ที่วัดเทพธิดาตามเดิม

สามเณรวีระเมื่อได้อุปสมบทเป็นพระเรียบร้อยแล้ว ก็ได้ชื่อใหม่กลายเป็นมหาวิระไป โยมพ่อโยมแม่และญาติพี่น้องก็รู้สึกชื่นอกชื่นใจในการที่ลูกหลานได้บวชเป็นพระ เป็นญาติกับพระพุทธศาสนา ยิ่งกว่านั้นได้ชื่อว่าเป็นพระมหาอันเป็นชื่อที่ได้มาด้วยความรู้ความสามารถ และเป็นที่เคารพนับถือ นิยมของคนในสมัยนั้นมาก พระมหาวิระได้ช่วยทำกิจของวัดเทพธิดารามตามสมควร คือ ได้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม เทศนาสั่งสอนประชาชนในพระอุโบสถในวันธรรมสวนะเป็นเจ้าคณะช่วยดูแลพระภิกษุสามเณรและลูกศิษย์วัดในคณะได้โดยเรียบร้อยเป็นอย่างดี และได้ช่วยทำกิจอื่นๆ อีกหลายอย่างที่ทางวัดจัดให้ทำ พร้อมกันนั้นก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจนสอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ เมื่อมีอายุได้ ๓๒ ปี แล้วคงช่วยกิจการของวัดตามเดิม

และในปีเดียวกันนี้ได้รับมอบหมายภาระเพิ่มเติมในการเป็นครูสอนนักเรียนประโยค ป.ธ. ๔ ที่สำนักเรียนกลางวัดสามพระยาเพื่อแบ่งเบาภาระเจ้าสำนักเรียนตามกำลังความสามารถ นับว่าเป็นการสนองคุณของวัดที่ได้รับความสุขตามอัธยาศัย และได้ปฏิบัติเช่นนี้อยู่หลายปี ต่อมาได้ร่วมงานชำระหนังสือปฐมสมโพธิ ฉบับสมเด็จกรมพระปรมาภิไธยชดเชยกับ พระมหานิกม ฐานิสฺสโร

^{๑๑} พระวิสุทธิวงศาจารย์ (พลอย ญาณสวโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม เจ้าคณะภาค ๓ ปัจจุบันมรณภาพแล้ว

ป.ธ. ๕^{๑๒} เป็นที่ขอบพ้ออหทัยกันมาก ต่อมาพระเดชพระคุณเจ้า ประคุณสมเด็จพะพุฒาจารย์ (เสงี่ยม จันทสิริ) อดีตเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม ในสมัยที่ดำรงสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่พระธรรมวิสุทธิธารจารย์ และเป็นรองเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวรารามในขณะนั้น มีความประสงค์จะปลูกฝังสำนึกเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ได้พุดชักชวนสมเด็จพระมหาธีราจารย์ในสมัยที่ยังเป็นพระเปรียญธรรมอยู่ที่วัดราชบูรณะ ให้มาอยู่ที่วัดสุทัศนเทพวราราม เพื่อช่วยทำงานพระศาสนา ท่านได้กราบเรียนปฏิเสธไป และได้เสนอแนะให้ขอตัวพระมหาวิระ ภทฺทจารี ป.ธ. ๕ จากสำนักเรียนวัดเทพธิดาราม ครั้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ เจ้าพระคุณสมเด็จฯ ในสมัยดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมวิสุทธิธารจารย์ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม

จึงดำเนินการขอตัวพระมหาวิระ จากวัดเทพธิดารามตามคำกราบเรียนของ พระมหานิยมฐานิสฺสโร ป.ธ. ๕ ในสมัยนั้น เพื่อให้มาช่วยสอนหนังสือและช่วยงานพระศาสนา พระมหาวิระก็ยินดีที่จะช่วยปฏิบัติกิจพระศาสนาตามกำลังความสามารถเจ้าพระคุณสมเด็จฯ จึงมีหนังสือขอพระมหาวิระจาก ท่านเจ้าคุณ พระมงคลธรรมรังษี เจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม เวลานั้นเจ้าอาวาสอาพาธ จึงได้มอบหมายให้ พระสุนทรกิจโกศล (บัว นิสฺสโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พร้อมด้วยคณะสงฆ์วัดเทพธิดารามจัดการตามประสงค์ ครั้นถึงวันอาทิตย์ที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ เวลา ๑๕.๒๒ น. ตรงกับวันแรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง จุลศักราช ๑๓๒๖ ได้อุดมมงคลฤกษ์ จึงได้ย้ายมาอยู่วัดสุทัศนเทพวราราม โดยนายชวน จินิชฐ์ เปรียญสำนักวัดสุทัศนเทพวราราม เป็นผู้ถุกย้าย เมื่อมาถึงวัดสุทัศนเทพวรารามได้เข้านมัสการ พระพุทธศรีศากยมุนี ในพระวิหาร พระพุทธตรีโลกเชษฐในพระอุโบสถ และพระอัฐิ สมเด็จพระสังฆราช (แพ ติสสฺสเทวมหาเถระ) ที่ดำเนินสมเด็จพระสังฆราชแล้ว ได้เข้าพำนักที่ กุฏิคณะ ๕ ที่ทางวัดได้จัดให้เป็นที่อยู่ อยู่ในความปกครองของ พระครูพิพัฒน์บรรณกิจ (วิเชียร จันทสิโร)

สมณศักดิ์

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ หลังจากพระมหาวิระ ได้ย้ายจากวัดเทพธิดารามมาสังกัดวัดสุทัศนเทพวราราม ได้รับมอบหมายภาระจาก พระธรรมวิสุทธิธารจารย์ เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวรารามในขณะนั้น ให้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นครูสอนพระนวกะตลอดไตรมาสในพรรษา และเป็นกรรมการนำประโยคบาลีสนาทมูลลงไปเปิดสอบในส่วนภูมิภาค ท่านปฏิบัติภาระกิจ

^{๑๒} ปัจจุบัน พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพะมหาธีราจารย์ เจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม เจ้าคณะใหญ่หนกลาง กรรมการมหาเถรสมาคม

ที่ได้รับบัญชาจากเจ้าอาวาสได้เป็นอย่างดีในทุกประการ และด้วย สมณวัตร จริยวัตรอันงดงาม การเป็นคนซื่อตรง พุคณ้อย ไม่โอ้อวด ไม่มีมายา อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ มีเมตตาธรรมต่อผู้น้อย ท่านจึงเป็นที่เคารพ นับถือ และเป็นที่รักของพระภิกษุภายในวัดเป็นอย่างยิ่ง

พ.ศ. ๒๕๐๘ เมื่อมีสิริอายุได้ ๓๖ ปี พรรษา ๑๕ ด้วยความดีที่ได้สร้างเพื่อประโยชน์อันไพศาลของวัดสุทัศนเทพวราราม และพระพุทธรศาสนาจึงได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ให้เป็นพระราชกณะชั้นสามัญที่ “พระศรีวิสุทธิวงศ์” นับเป็นรูปที่ ๒ แห่งวัดสุทัศนเทพวราราม

พ.ศ. ๒๕๐๙ เมื่อตำแหน่งเจ้าคณะว่างลง เจ้าพระคุณสมเด็จฯ ๑ สมัยสมัยดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมวิสุทธิทศจารย์ เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม มีคำสั่งให้ย้ายจากคณะ ๕ ไปดำรงตำแหน่งเจ้าคณะ ๘ เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ ตรงกับวันอาทิตย์ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะแม จุลศักราช ๑๓๒๘ เวลา ๑๘.๒๕ น. และได้รับตำแหน่งรองอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวรารามในปีต่อมา

พ.ศ. ๒๕๑๔ เมื่อมีสิริอายุได้ ๔๒ ปี พรรษา ๒๑ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ให้เป็นพระราชกณะชั้นราชที่ “พระราชเมธี” นับเป็นรูปที่ ๑๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้รับบัญชาแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม และเป็นรองเจ้าคณะภาค ๔

พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้รับบัญชาแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะภาค ๔ จนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๒๓ เมื่อมีสิริอายุได้ ๕๐ ปี พรรษา ๒๙ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ให้เป็นพระราชกณะชั้นเทพที่ “พระเทพเวที”

พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้รับบัญชาแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยแม่กองธรรมสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้รับบัญชาแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม

พ.ศ. ๒๕๓๐ เมื่อมีสิริอายุได้ ๕๘ ปี พรรษา ๓๗ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ให้เป็นพระราชกณะชั้นธรรมที่ “พระธรรมปิฎก”

พ.ศ. ๒๕๓๕ เมื่อมีสิริอายุได้ ๖๓ ปี พรรษา ๔๒ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ให้เป็นรองสมเด็จพระราชาคณะ (หิรัญบัฏ) ที่ “พระวิสุทธาธิบดี” และได้รับบัญชาแต่งตั้งให้เป็นการกรรมการมหาเถรสมาคมในปีเดียวกัน

๓.๑.๒ การศึกษาของพระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภทฺทจาโร)

สำหรับการศึกษาของพระวิสุทธาธิบดีนั้น รายละเอียดปรากฏในช่วงชีวิตเด็ก และช่วงบรรพชาอุปสมบทดังกล่าวแล้ว แต่จะขอนำเสนอการศึกษาของท่านโดยสรุปดังนี้

การศึกษาสายสามัญศึกษา

พ.ศ. ๒๔๘๔ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จาก โรงเรียนประชาบาลวัด
โศดาประดิษฐาราม บ้านป่าฝ้าย ตำบลเขาแร่ อำเภอมืองราชบุรี
จังหวัดราชบุรี

การศึกษาสายพระปริยัติธรรม

พ.ศ. ๒๔๘๘ สอบได้นักธรรมชั้นตรี สำนักเรียนคณะจังหวัดราชบุรี
วัดโศดาประดิษฐาราม ตำบลเขาแร่ อำเภอมือง ราชบุรี พ.ศ.
๒๔๘๘ สอบได้นักธรรมชั้นโท สำนักเรียนวัดเทพธิดาราม เขต
พระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๔๙๑ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค สำนักเรียนวัดเทพธิดาราม
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๔๙๒ สอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค สำนักเรียนวัดเทพธิดาราม
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๔๙๓ สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดเทพธิดาราม เขตพระนคร
กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๔๙๓ สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค สำนักเรียนวัดเทพธิดาราม
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๔๙๔ สอบได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค สำนักเรียนวัดเทพธิดาราม
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๔๙๖ สอบได้เปรียญธรรม ๗ ประโยค สำนักเรียนวัดเทพธิดาราม
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๐๓ สอบได้เปรียญธรรม ๘ ประโยค สำนักเรียนวัดเทพธิดาราม
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๐๔ สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค สำนักเรียนวัดเทพธิดาราม
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

การศึกษาพิเศษ

- อักษรสมัย (ภาษาขอม)
- ภาษาล้านนา
- ภาษาอังกฤษ

๓.๑.๓ การงานของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภทฺทจารี)

งานปกครอง

พ.ศ. ๒๕๐๕	เป็นเจ้าคณะ ๕ วัดสุทัศน์เทพวราราม
พ.ศ. ๒๕๑๓	เป็นพระอุปัชฌาย์
พ.ศ. ๒๕๑๗	เป็นรองเจ้าคณะภาค ๔
พ.ศ. ๒๕๒๐	เป็นรองเจ้าอาวาสวัดสุทัศน์เทพวราราม
พ.ศ. ๒๕๒๒	เป็นเจ้าคณะภาค ๔-ปัจจุบัน
พ.ศ. ๒๕๒๗	เป็นเจ้าอาวาสวัดสุทัศน์เทพวราราม
พ.ศ. ๒๕๓๕	เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม

งานการศึกษา

พ.ศ. ๒๔๙๔	เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสถาบันนักเรียนวัดเทพธิดาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๔๙๔	เป็นกรรมการตรวจประโยคธรรมสนามหลวง
พ.ศ. ๒๔๙๕	เป็นกรรมการตรวจประโยคบาลีสสนามหลวง
พ.ศ. ๒๕๐๓	เป็นพระอนุจนาประโยคบาลีสสนามหลวงไปเปิดสอบในส่วนภูมิภาค
พ.ศ. ๒๕๐๓	เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สภานักเรียนวัดสุทัศน์ เทพวราราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๐๗	เป็นผู้สอนพระนวกะภิกษุตลอดปี สภานักเรียนวัดสุทัศน์เทพวราราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๑๐	เป็นรองอาจารย์ใหญ่ สภานักเรียนวัดสุทัศน์เทพวราราม เขตพระ นคร กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๑๗	เป็นอาจารย์ใหญ่ สภานักเรียนวัดสุทัศน์เทพวราราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๒๖	เป็นผู้ช่วยแม่กองธรรมสนามหลวง
พ.ศ. ๒๕๒๖ -ปัจจุบัน	เป็นเจ้าสภานักเรียนวัดสุทัศน์เทพวราราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร - เป็นผู้อำนวยการตรวจธรรมสนามหลวงชั้นโท

- ในส่วนการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามได้พัฒนาจากเดิมที่ว่างผู้สอบไล่เปรียญ ๓ ประโยค จนมีภิกษุสามเณรสอบไล่ได้เป็นจำนวนมาก
- ได้ถวายความอุปถัมภ์คณะครูด้วยนิยัตถ์ อุปถัมภ์นักเรียนด้วยอุปกรณ์การศึกษาและรางวัล
- จัดอบรมบาลีก่อนสอบ โดยอนุวัตรตามประเพณีเดิม
- ได้รับมอบหมายให้จัดวัดเป็นสนามสอบประโยคบาลีสนามหลวง
- ส่งพระภิกษุไปศึกษาในต่างประเทศ
- มอบทุนการศึกษาแก่พระสงฆ์นักศึกษาในประเทศอินเดีย ด้านการศึกษาของชาติ ชื่อที่ดินสร้างโรงเรียนวัดโสดาประดิษฐาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นโรงเรียนบ้านเกิด
- สร้างอาคารเรียนวัดโสดาประดิษฐารามและรับเป็นองค์อุปถัมภ์
- จัดตั้งทุนการศึกษาดังนี้ ทุนสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เสด็จมหาเถร), ทุนการศึกษาตามประกาศมหาเถรสมาคม คือ ทุนประถมศึกษา ทุนมัธยมศึกษา ทุนอุดมศึกษา, และ ได้จัดตั้งทุนพระกริ่งธรรมปิฎก ๖๐ มอบทุนการศึกษาทุกปี ปีละไม่ต่ำกว่า ๓ แสนบาท
- นอกจากนั้นยังอุปถัมภ์ โรงเรียนวัดสุทัศน์ โรงเรียนวัดราชบพิธ โรงเรียนเบญจมราชาลัย
- เฉพาะโรงเรียนเบญจมราชาลัยได้จัดสร้างหอพระคิดเครื่องปรับอากาศในห้องประชุมใหญ่ บริจาคสร้างอาคารเรียนและนำประชาชนสร้างบริจาคอุปถัมภ์กิจกรรม จัดเลี้ยงอาหารตั้งทุนการศึกษาพิเศษซึ่งนักเรียนสามารถรับการสงเคราะห์ได้ตลอดปี
- ให้ใช้วัดเป็นสถานที่เรียนตลอดปี
- จัดสอน จัดอบรมศีลธรรมกัมมัฏฐาน สวดมนต์ไหว้พระในพระวิหารหลวงพระอุโบสถตลอดปี

- มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน
นักศึกษาแพทยพยาบาล แก่คณะ แพทยศาสตร์ ศิริราช
พยาบาล
- จัดตั้งทุนการศึกษาโรงเรียนวัดโศดาประดิษฐาราม ๓ แสน
บาท

งานการเผยแผ่

- ฟื้นฟูการฟังธรรมปฏิบัติธรรมในวันธรรมสวนะ ณ วัดสุทัศน์
เทพวราราม โดยจัดพระสงฆ์แสดงธรรม ๓ วาระ คือ ภาค
เช้า กลางวัน กลางคืน เปิดให้อุบาสกอุบาสิการักษาศีล
ศีล จัดสอนธรรม และสอนพระกัมมัฏฐาน ปัจจุบันประมาณ
วันพระละ ๔๐๐ คน
- จัดบวชศีลจาริณีส่งเสริมการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันเฉลิม
ชนมพรรษา ๑๒ สิงหาคม และ ๕ ธันวาคม โดยตั้งทุน
เป็นค่าใช้จ่ายปีละ ๑ แสนบาท
- จัดตั้งองค์การเผยแผ่ประจำวัด ส่งพระภิกษุไปสอนธรรมและ
แสดงธรรมในที่ต่าง ๆ
- ในส่วนคนนอกจากแสดงธรรมในพระอารามแล้ว ยังได้รับ
อาราธนาเป็นพิเศษจากสถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ อ.ส.ม.ท. ให้
แสดงธรรมในรายการธรรมสวนะ ทุกวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ
สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- แสดงธรรมทางโทรทัศน์ช่อง ๓, ๗, ๑๑
- แสดงธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกรม
ประชาสัมพันธ์
- แสดงธรรมผ่านทางหนังสือพิมพ์บ้านเมือง และหนังสือ
เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
- เปิดพระอารามให้เป็นที่ศึกษาความรู้แก่บุคคลทั่วไป และได้
เผยแผ่ประวัติและสิ่งสำคัญภายในพระอารามทางหนังสือพิมพ์
วิทยุ โทรทัศน์
- เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย
- สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา

งานเขียน

๑. โสัดตถกิมหานิทาน
๒. ทำเนียบพระกริ่ง-ชัยวัฒน์ วัดสุทัศน์เทพวราราม
๓. พระกริ่งคู่แผ่นดิน
๔. พระดี – คน
๕. สมโภชหิรัณยบัฏ เป็นต้น

๓.๑.๔ เกียรติคุณพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภาทจารี)

พระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภาทจารี) พระเถระผู้ทรงคุณวุฒิและทรงคุณธรรมสูง ด้วยความรู้ความสามารถ ในการแสดงบทบาทของความเป็นพระสงฆ์ที่ดำรงมั่นในพระสัทธรรมคำสอนขององค์บรมสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านได้รับการพระพุทธานุภาพ มีความอดสาหะวิริยะในการปฏิบัติศาสนกิจให้เจริญก้าวหน้า มุ่งบำเพ็ญประโยชน์ แก่ชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชน เป็นสำคัญ ได้พัฒนาสังคมให้มีความเจริญด้วยความรู้คู่คุณธรรม ผลงานของท่านปรากฏชัดและเป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่า เป็นประโยชน์ยิ่งแก่พุทธจักรและอาณาจักรโดยเอกประการ กล่าวคือ

ด้านการปกครอง ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดสุทัศน์เทพวราราม เจ้าคณะภาค ๔ และกรรมการมหาเถรสมาคม

ด้านการศึกษา ท่านเป็นครูสอนพระปริยัติธรรม กรรมการตรวจประโยคธรรมและประโยคบาลีสนามหลวง เจ้าสำนักเรียนวัดสุทัศน์เทพวราราม ผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิตยวัดสุทัศน์เทพวราราม และผู้ช่วยแม่กองธรรมสนามหลวง ได้ปรับปรุง สนับสนุน ส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นโดยลำดับ จนมีพระภิกษุสามเณรสอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคเป็นจำนวนมาก

ด้านการเผยแผ่ ท่านเป็นพระธรรมทูต และพระธรรมกถึก ผู้ทรงคุณวุฒิ มีธรรมโวหารที่ไพเราะจับใจ ให้สาระชวนฟังก่อให้เกิดศรัทธาในธรรมานุธรรมปฏิบัติแก่พุทธบริษัททั่วไป ได้รับอารณาให้แสดงธรรม ทางสถานีวิทยุกระจายเสียง และสถานวิทยุโทรทัศน์ เสมอมา

ด้านสาธารณูปการ ท่านได้ชวนชวนเอาใจใส่ในการบูรณปฏิสังขรณ์พระอาราม ทั้งในส่วนพุทธาวาสและสังฆาวาส จนปัจจุบันวัดสุทัศน์เทพวรารามปรากฏแก่สายตาของมหาชน ในสภาพแข็งแรง งดงาม เป็นศรีสง่า มีคุณค่าควรแก่การเป็นวัดคู่ครหลวงของประเทศไทย

จากบทบาทและผลงานของพระพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภาทจารี) ที่กล่าวข้างต้นนับว่ามีความโดดเด่นและ เป็นประโยชน์ยิ่งแก่พุทธจักรและอาณาจักรโดยเอกประการ ท่านจึงได้รับการ

ยกย่อง สรรเสริญ ประกาศเกียรติคุณอย่างมากมาย ผู้วิจัยจะขอยก เฉพาะตัวอย่างเกียรติคุณที่โดดเด่นและเห็นว่าสำคัญมาแสดงดังต่อไปนี้

พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้รับอาราธนาให้เป็นกรรมการอุปถัมภ์โรงพยาบาลสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับอาราธนาให้เป็นประธานกรรมการสังคีตการสงฆ์ ในการสังคายนาในการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสที่ทรงพระชนมายุครบ ๕ รอบ

พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์

จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

จากคุณงามความดี และบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม ตามภารกิจ ๖ ด้านของพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันของพระวิสุทธิาธิปัตย์ โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ท่านเป็นพระที่ทันสมัยทั้งทางโลกและทางธรรม มีแนวคิดและข้อธรรมที่ปฏิบัติและได้ผลจริง อีกทั้งมีอรรถาธิบายไตรปิฎกที่เป็นมิตรกับทุกฝ่าย มีวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัด เป็นที่เคารพของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทรงคุณธรรม ทุ่มเทพความรู้ความสามารถเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่พระพุทธศาสนาด้วยความเข้มแข็งและเสียสละทำให้ได้รับความไว้วางใจจากคณะสงฆ์ ให้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงเสมอมา อีกทั้งได้เป็นนักสังคัมสงเคราะห์ ที่มีผลงานเป็นรูปธรรมชัดเจน เป็นที่ยอมรับทั่วไป ท่านเป็นพระเถระที่มีผลงานเอนกอนันต์น่านับการในการที่จะดำรงรักษาไว้ และเผยแผ่พุทธธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

สภาสังคัมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงเห็นสมควร ขอรับพระราชทานโล่รางวัลมหิตลวราวุธธรรม ประจำปี พ.ศ.๒๕๔๕ ถวายแด่พระวิสุทธิาธิปัตย์ และจัดพิมพ์ประวัติและผลงาน เพื่อเผยแพร่ทางสื่อต่าง ๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ หนังสือทั่วไป เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชนและอนุชนรุ่นหลัง และเพื่อเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงผลแห่งการประกอบคุณงามความดี ที่เป็นประโยชน์แก่ ชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ และสังคัมส่วนรวม

คุณงามความดี และผลงานน่านับการที่พระวิสุทธิาธิปัตย์ท่านได้ดำเนินงานผ่านบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมตามภารกิจ ๖ ด้าน มาอย่างสม่ำเสมอสะท้อนผลผ่านรางวัลเกียรติคุณ อาทิ รางวัลพระราชทาน "มหิตลวราวุธธรรม" อันทรงเกียรติยิ่งสืบไป^{๑๑}

^{๑๑} บรรณาธิการข่าวสด " มงคลข่าวสด" ข่าวสด. (๑๗ กันยายน ๒๕๔๕) : ๑๖.

๓.๒ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธาดา (วีระ ภาท พุทฺธ จาริ)

การเผยแผ่พุทธธรรม คือ การเผยแผ่ธรรมะหรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการให้การศึกษาแก่ผู้อื่น การเผยแผ่พุทธธรรมของคณะสงฆ์จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ในฐานะเป็นผู้สืบทอดคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และนับเป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ เป้าหมายที่แท้จริงของการเผยแผ่ธรรมะจึงมุ่งพัฒนาคนให้มีจิตเป็นพุทธ หรือเป็นผู้ประเสริฐอย่างแท้จริง ให้เกิดปัญญา สามารถแก้ปัญหาได้ ให้มีศีลเพื่อนำมาซึ่งการบริโภคอย่างพอเพียง หรือกินอยู่พอดี มีวินัย ให้เข้าใจชีวิต รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญู สุภาพเรียบร้อย เสียสละ ซื่อสัตย์ และสุจริต^{๔๔}

พระสงฆ์เป็นบุคลากรที่เสียสละทำงานเพื่อประเทศชาติ ช่วยอบรมสั่งสอนประชาชนให้ละชั่ว ประพฤติดี ตามพระธรรมคำสั่งสอน ตามกฎหมาย ระเบียบ และกติกาของบ้านเมือง ก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม สะดวกต่อการปกครองพัฒนาประเทศ^{๔๕} ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์มีอุดมคติที่จะนำประชาชนอยู่ ๒ ด้าน ด้วยกัน คือ

๑) ด้านสติปัญญา ความรู้ พระสงฆ์ที่ดีต้องแนะนำทางออก บอกทางสว่างออกมา ตักเตือนสังคมมนุษย์ถึงภัยอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นดังสัญญาณเตือนภัย ห้ามล้อแก่สังคม

๒) เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นแรงบันดาลใจ เป็นสัญลักษณ์ประจักษ์พยานแห่งธรรม ความสงบร่มเย็นและสันติภาพ เป็นตัวอย่างแห่งผู้ประพฤติศีลธรรม ความสำรวมระวัง ความมักน้อย สันโดษ ความอดทน ความรักความเมตตา และเป็นผู้แบ่งปันความรักความเมตตา กรุณา ความสงบรวมเย็นแก่สังคมประเทศชาติ^{๔๖}

^{๔๔} รศ.ดร.มานี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ, “รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก” หน้า ๓๔-๓๕.

^{๔๕} สุนทร สุตะโยธิน, คู่มือสมณศักดิ์ สำหรับผู้บริหาร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ม.ม.ป.), หน้า ๗.

^{๔๖} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), “พุทธธรรมกับการศึกษาเรื่องปัญหาคณะสงฆ์กับการปฏิรูปการศึกษาไทย”, ใน สารนิพนธ์พุทธศาสนศึกษาบัณฑิตรุ่นที่ ๔๖ ปีการศึกษา ๒๕๔๒, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๔๑.

ปัจจุบันแม้ว่า พระพุทธศาสนาจะได้รับผลกระทบ กระเทือนจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างมาก และทำให้มีผู้นับถือศาสนา และสถาบันสงฆ์ ในแง่ต่าง ๆ ทั้งในแง่ดีหรือแง่บวกและแง่ร้ายหรือแง่ลบก็ตาม แต่พระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ยังมีอิทธิพลต่อจิตใจของประชาชนคนไทย และแสดงออกมาในรูปของประเพณี นิสัย วัฒนธรรม หรือความเมตตาปราณี และความโอบอ้อมอารี สิ่งเหล่านี้อาจเรียกว่าเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย ซึ่งเป็นลักษณะอันเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา และผู้ที่มิชอบหรือมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ คือ พระสงฆ์ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า สถาบันสงฆ์จึงได้รับการเคารพบูชาสักการะอย่างสูง เป็นสถาบันที่ขาดเสียไม่ได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน นอกจากเป็นที่พึ่งทางใจ ชี้นำทางศีลธรรมจรรยาโดยชี้ให้ทำ นำให้ดู และเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนพิธีแล้ว พระสงฆ์ยังทำหน้าที่ให้บริการอื่น ๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไม่ถึง ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้นและมีส่วนช่วยสังคมในด้านต่าง ๆ อีกด้วย^{๑๑}

จากสถานภาพของพระสงฆ์ดังกล่าว รองศาสตราจารย์คุณ โทจันทร์ กล่าวว่าได้ส่งผลให้เกิดความหวังที่ประชาชนอยากเห็นพระสงฆ์ แสดงบทบาทที่สำคัญต่อชีวิตประจำวัน ดังนี้คือ

๑) เป็นที่พึ่งบาร คือ เป็นที่พึ่งทางใจ หรือเป็นผู้นำทางจิตใจ หมายถึงเป็นผู้พัฒนาหรือยกระดับจิตใจของคนให้สูงขึ้น ปลอบประโลมจิตใจให้พ้นจากทุกข์ทางกาย ด้วยการมีธรรม มีเหตุผล และเข้าใจสภาพการณ์ต่าง ๆ ตามความเป็นจริง

๒) เป็นพระสอนธรรม คือ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า อันเป็นบทบาทหลักที่สำคัญยิ่งเป็นรากฐานของความเจริญความสุขของสังคมอย่างแท้จริง

๓) เป็นพระนำปฏิบัติ คือ พระสงฆ์เมื่อศึกษาพระธรรมวินัยแล้วจะต้อง ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตนในพระวินัยอย่างเคร่งครัด เพราะคนที่สอนเขาให้ดีมีศีลธรรม ต้องมีความดีสมบูรณ์ในตนก่อนบางทีการปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้ผลดีกว่าการสอนด้วยปากเปล่า

๔) เป็นพระพัฒนา คือ การพัฒนาแบบร่วมมือกันเป็นไตรภาคีทั้ง ๓ องค์การ คือ บ้าน วัด โรงเรียน รวมเรียกว่า หมู่บ้านบวร

^{๑๑} รองศาสตราจารย์คุณ โทจันทร์, พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร :โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๙), หน้า ๗๕.

๕) เป็นพระปริกษาที่ดี คือ การให้คำปรึกษาในปัญหา ชีวิตแก่ประชาชนทุกระดับ จะเป็นปัญหาชีวิต ปัญหาครอบครัว ปัญหาความเครียดทางด้านจิตใจ ปัญหาเด็กเยาวชนและคนชราถูกทอดทิ้ง ปัญหาหมู่บ้าน จนถึงปัญหาของประเทศหรือปัญหาระหว่างประเทศ ควรมี “โครงการพระเพื่อประชาชน” หรือตั้งศูนย์ฮอตไลน์ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้ต้องการคำปรึกษา อันจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคข้อมูลข่าวสารในอนาคตได้

๖) มีส่วนช่วยสังคม คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการปกครอง ด้านสังคม และด้านการศึกษา^{๙๔}

พระเทพสิมาภรณ์ ได้กล่าวว่า ประชาชนอยากเห็นพระสงฆ์แสดงบทบาทของตนในด้านปัจเจกบุคคลและสังคม ดังนี้คือ

ทางด้านปัจเจกบุคคล ประชาชนอยากให้พระสงฆ์ใช้สถานภาพของตนแสดงบทบาทของตน ในลักษณะ ๔ ประการ คือ ๑) เป็นพระดี ทั้งคดีโลก และคดีธรรม คือมีความรู้ความสามารถ ทนโลกทนเหตุการณ์ และมีความประพฤติดีตามพระธรรมวินัย ๒) เป็นพระเก่ง คือ อยากให้พระสงฆ์คิด เป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ตามสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ๓) เป็นพระสอนคนได้ คือ อยากให้พระสงฆ์มีภาวะความเป็นผู้นำคนอื่นให้ทำตามได้ ๔) เป็นพระผสมผสาน คือ สามารถเป็นที่พึ่งได้ ทั้งคดีโลกและคดีธรรม มีรูปการทำงานชนิดเรื่องทางโลกไม่ให้เข้าเรื่องธรรมไม่ให้เสีย

ทางด้านสังคม ประชาชนอยากให้พระสงฆ์ ใช้สถานภาพของตนแสดงบทบาทต่อสังคมในลักษณะ ๓ ประการ คือ ๑) ทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สบายตา สบายใจ แก่ผู้ได้พบเห็น ๒) ทำตนเป็นแบบอย่างแห่งความดี ความสงบเย็น เป็นผู้ที่ไม่มีความเร่าร้อนทั้งทางกายและจิตใจ ๓) ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน^{๙๕}

พระวิสุทธาธิบดี เป็นพระเถระรูปหนึ่งที่ดีว่าเป็นเพชรน้ำเอก ของคณะสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน ท่านมีบทบาทหรือมีอิทธิพลต่อจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นปูชนียบุคคลหรือแบบอย่างที่ดีงามในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้วยคุณลักษณะพิเศษ ๖ ประการ ข้างต้น คือ เป็นที่พึ่งบวร สอน

^{๙๔} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๔-๔๖.

^{๙๕} พระมหาไพสิทธ์ สัตยาวัชร, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท ศึกษากรณี : พระเทพสิมาภรณ์กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา”. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), หน้า ๖๕-๗๐.

ธรรม นำปฏิบัติ พัฒนา ปรีกษาคติ และมีส่วนช่วยสังคม เป็นผู้นำ ด้านสติปัญญา ความรู้ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ได้แสดงบทบาทของตนในด้านปัจเจกบุคคลและสังคม มีอุดมคติในการทำหน้าที่พระสงฆ์ที่ดี ในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ด้วยการศึกษา การปฏิบัติ การพัฒนา และการเผยแผ่พุทธธรรม หน้าที่ในการเผยแผ่พุทธธรรมนี้ เป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งของพระสงฆ์ หากจะเทียบกับบทบาทด้านอื่น บทบาทนี้นับเป็นงานที่คณะสงฆ์จัดทำมากที่สุดกว่าอย่างอื่น^{๒๐} ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งองค์การบริหารคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ในมาตรา ๓๓ ให้จัดระเบียบบริหารคณะสงฆ์เป็น ๔ องค์การ คือ องค์การปกครอง องค์การศึกษา องค์การเผยแผ่ องค์การสาธารณูปการ^{๒๑} พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้มีมติให้เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี^{๒๒} ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๕ ตรี กำหนดหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ควบคุม และส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ ๖ ประเภท คือ

๑) การปกครอง	๒) การศาสนศึกษา
๓) การศึกษาสงเคราะห์	๔) การเผยแผ่
๕) การสาธารณูปการ	๖) การสาธารณสงเคราะห์

จะสังเกตเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้ง ๓ ฉบับ คือ พ.ศ. ๒๔๘๔ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ คณะสงฆ์ได้ให้ความสำคัญกับการเผยแผ่พุทธธรรมเสมอมา เพราะว่าการเผยแผ่พระพุทธธรรมเป็นงานเพื่อปวงชน ที่พระสงฆ์ในฐานะพุทธสาวกต้องทำ ยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาท ทำให้สภาพของสังคมที่ประชาชนดำรงอยู่ด้วยความเรียบร้อยดีงามเชื่อในกฎแห่งกรรมคำสอนในทางพระศาสนา รักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นมา กลับกลายเป็นความล้าหลัง ประชาชน

^{๒๐} พระศรีวิสุทธิโมลี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *ตามทางพุทธกิจ*, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๑๓), หน้า ๑๒.

^{๒๑} มานพ พลไพรินทร์, *คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ชูติมาการพิมพ์, ม.ม.ป.), หน้า ๓๗๓-๓๗๔.

^{๒๒} กรมการศาสนา, *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๖), หน้า ๑๒๑.

ส่วนใหญ่ในปัจจุบันเกิดความคลั่งไคล้ในเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ได้ให้ ความสะดวกสบาย ทำให้คนเป็นจำนวนมากเห็นคุณค่าของศาสนาน้อยลง^{๒๓}

ดังที่ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้มองว่า วิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คนส่วนใหญ่เริ่มละเลยศีลธรรม ผู้บริหารบ้านเมือง ไม่มองเห็นความสำคัญของการศึกษาจริยธรรม สังคมจึงยุ่งเหยิงสับสน ปัญหาโจรผู้ร้าย มีการแข่งขันเอาไรต์เอาเปรียบ สภาพที่ไร้น้ำใจและขาดความเมตตากรุณาต่อกัน ทั้งนี้เพราะคนไทยมองไม่เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา คนไทยในปัจจุบันเจริญทางวัตถุมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาก ทำให้เกิดสภาพความขาดแคลนทางศาสนาและจริยธรรม^{๒๔} พระสงฆ์ในฐานะที่ได้รับการคุ้มครองดีแล้วจากรัฐ ก็มีหน้าที่ตอบแทนรัฐ ๒ ประการ คือ

๑) หน้าที่ในการแนะนำสั่งสอน (educotion) เผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจถูกต้องก็จะประพฤติอยู่ในศีลธรรม รู้จักฝึกอบรมจิต ฝึกอบรมปัญญา ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ประพฤติดี ปฏิบัติชอบแล้ว ก็เป็นประโยชน์ต่อแผ่นดินไปเอง

๒) หน้าที่ในการเป็นผู้ให้คำปรึกษา (advisor) ให้ความรู้ความเข้าใจแก่พระราชาในทางธรรม และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แต่จะไม่เข้าไปกุมอำนาจทางการเมืองอย่างนักบวชบางศาสนา

พระวิสุทธิธำมณี ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน จึงได้ทำหน้าที่เผยแผ่พุทธธรรม ด้วยการชี้ทางออก บอกทางสว่างให้แก่ประชาชน อันเป็นการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองรัฐด้วยการปฏิบัติตามบทบาท ภาระ หน้าที่อันดีงาม ตามพุทธบัญญัติ คือ พระธรรมวินัย และมหาเถรบัญชา คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ และคำสั่งมหาเถรสมาคม โดยนำเสนอผ่านทางบทบาท ๖ ด้าน คือ บทบาทการเผยแผ่ บทบาทการปกครอง บทบาทการศึกษา บทบาทสาธารณูปการ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทสาธารณสงเคราะห์

การนำเสนองานวิจัยในส่วนนี้ทางผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาบทบาทด้านการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณีเป็นหลักจึงขอนำเสนอบทบาทด้านการเผยแผ่เป็นลำดับแรก ดังนี้

^{๒๓} พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภณ), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุพัฒน์โม)” หน้า ๒๘ - ๒๙.

^{๒๔} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), ศาสนาและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๒), หน้า ๔.

๓.๒.๑ บทบาทการเผยแผ่

พระวิสุทธิธำมสฺส ได้ นำวิธีการเผยแผ่ที่พระพุทธเจ้าได้วางเอาไว้มาใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม จะสังเกตเห็นได้จากนโยบายในการพัฒนาวัดของท่านด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การเทศนา ปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม สัมโมทนียกถา การให้โอวาท เอกสารหนังสือ เทปธรรม การเผยแผ่เองและส่งเสริมให้บุคลากรภายในวัดเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทางวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงพุทธ การส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่ในต่างประเทศ ฯลฯ เพราะท่านได้คำนึงถึงว่าการเผยแผ่พุทธธรรมนี้มีประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติเป็นอันมาก และเป็นการเจริญรอยตามบาทพระบรมศาสดา อันเป็นวิธีการสร้างศาสนบุคคลให้เป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นการสร้างคนดี ให้มาควบคุมคนเก่งที่ไร้คุณความดี ทั้งยังเป็นการให้ทานที่มีอานิสงส์มหาศาลมากกว่าการให้ทุกสิ่งสมดังพุทธพจน์บทที่ว่า^{๒๕} “การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง ความสิ้นต้นหา ชนะทุกข์ทั้งปวง”

พระวิสุทธิธำมสฺส ได้ดำเนินการเผยแผ่พุทธธรรมตามรอยพระดำริของพระบรมศาสดา ทำหน้าที่สอนธรรม นำปฏิบัติ ด้วยการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมเป็นประจำทุกวันพระอุโบสถศีล เป็นผู้บรรยายธรรมทางวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และตามสถาบันการศึกษา หน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชน ปฏิบัติกิจของสงฆ์ด้วยการทำวัตรสวดมนต์เช้าเย็นเป็นประจำทุกวัน ลงอุโบสถสังฆกรรมไม่เคยขาดหากไม่มีกิจธุระจำเป็น นอกจากนั้นท่านยังเป็นนักเผยแผ่ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ในการคิดใหม่ทำใหม่ ก้าวไกล ก้าวหน้า มุ่งพัฒนาสังคม^{๒๖} ด้วยการจัดโครงการสนับสนุน ส่งเสริม ฝึกฝน บุคลากรที่เป็นพระภิกษุสามเณรภายในวัด ให้รู้จักการเผยแผ่พุทธธรรมคำสั่งสอนขององค์บรมสมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยการเทศนา การปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม การสอนหนังสือในโรงเรียนต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน การทำวัตรสวดมนต์เช้าเย็น การลงอุโบสถสังฆกรรม และการทำกิจที่พระสงฆ์พึงกระทำ เพื่อการเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพเป็นกำลังของพระพุทธศาสนา การกิจด้านนี้ นับว่าเป็นงานที่โดดเด่นของวัดสุทัศนเทพวราราม เป็น

^{๒๕} พ.ร. (ไทย) ๒๕/๓๕๔/๑๔๔.

^{๒๖} รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ, “บทบาทของพระสงฆ์ยุคปฏิรูป”, กรุงเทพมหานคร : สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖ (อัคราณา).

ภาระกิจที่ประจักษ์ชัดแก่สาธารณชน เพราะพระวิสุทธิธำมณีให้ความทุ่มเทมาก โดยเห็นว่าเป็นงานที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุดอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถประมวลได้ดังนี้

๑) การเผยแผ่ในวัด

ก. การเผยแผ่โดยมีประเพณีเป็นสื่อกลาง กล่าวคือ มีประชาชนจากที่ต่าง ๆ ทั้งใกล้และไกลที่ศรัทธาในการแสดงธรรมของท่านได้เข้ามาทำบุญในวันธรรมมัสสวนะ (วันพระ) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือวันหยุดราชการ โดยพระวิสุทธิธำมณีใช้เวลาในส่วนหนึ่งแสดงธรรมแก่ญาติโยม เพื่อเผยแผ่พุทธธรรมแก่ญาติโยมที่หลงใหลพากันมาฟังธรรม และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะมีการเวียนเทียน ณ บริเวณพระวิหารหลวงของวัดสุทัศนเทพวรารามประมาณ ๕๐๐ คน และมีส่วนหนึ่งจำนวน ๑๐๐ คน ได้รับความอนุเคราะห์โดยพักแรมที่วัด ตลอดทั้งวันมีการเทศน์และบรรยายธรรมแก่ญาติโยมที่เข้าร่วมกิจกรรม

ข. การดำเนินกิจกรรมของวัดสุทัศนเทพวรารามด้วยการใช้หลักธรรม การดำเนินการทุกโครงการ จะแฝงไว้ด้วยการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ทั้งรูปแบบโดยตรงและโดยอ้อม คือการแทรกธรรมะ อบรมปลูกฝังคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้เข้าร่วมโครงการตามจังหวะและโอกาส เช่น โครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้มีสถานที่ในการทำวัตรสวดมนต์ ฟังธรรม และเจริญสมาธิภาวนาเพื่อขัดเกลาจิตใจ แก้ไขปัญหาสังคม ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ทั้งยังส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอันจะดำรงไว้ ซึ่งความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนา

๒) การเผยแผ่นอกวัด

พระวิสุทธิธำมณีต้องการให้พุทธศาสนิกชนชาวไทย มีความเข้าใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม จึงหาวิธีการเพื่อสามารถเผยแผ่ธรรมในสถานที่ต่าง ๆ ภายนอกวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ไปบรรยายธรรมเองบ้าง ส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ภายในวัดให้ไปบรรยายธรรมตามหน่วยงานราชการ บริษัท ห้างร้าน เอกชนที่นิมนต์มาในโอกาสต่าง ๆ บ้าง ตลอดจนการสร้างพระนักเผยแผ่และการใช้สื่อช่วยในการเผยแผ่ ดังนี้

ก. โครงการยกวัดไปไว้ที่ตลาดโชคชัย ๔ และโครงการยกวัดไปไว้ที่เขว่น เป็นโครงการที่ช่วยส่งเสริมให้คนรู้จักการทำวัตรสวดมนต์ เจริญจิตภาวนา ฟังพระธรรมเทศนา และนำธรรมะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างมีสติ

ข. โครงการฝึกพระนักเผยแผ่ มิใช่เฉพาะท่านรูปเดียวเท่านั้นที่เป็นพระนักเผยแผ่แต่ท่านยังได้จัดโครงการฝึกพระภิกษุให้สามารถเป็นพระนักเผยแผ่ที่มีประสิทธิภาพ โดยมอบหมายให้

พระราชวิจิตรปฏิภาณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ด้านการเผยแผ่ ฝึกอบรม เทคนิค วิธีการเผยแผ่ที่ถูกต้องเหมาะสมให้แก่พระภิกษุ สามเณร เพื่อส่งไปเผยแผ่ สอนธรรม บรรยายธรรม ตามสถานที่ต่าง ๆ อาทิ ผู้บริหาร พนักงานของบริษัท ซี พี เซเวน อีเลฟเว่น จำกัด ประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ คน ต่อหนึ่งสัปดาห์ และปัจจุบันมีโครงการต่อเนื่องที่จะขยายการเผยแผ่พุทธธรรมแก่ผู้บริหาร พนักงานของห้างร้าน และบริษัทต่าง ๆ อีก ประมาณ ๑๐ บริษัท ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ต่อไป

ค. การเผยแผ่ด้วยการพูด เทศนา บรรยาย ปาฐกถา ทางสื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เช่น รายการธรรมรส ธรรมรัฐ รายการลีลาชีวิต รายการปักกลดกลางกรุง เป็นต้น ซึ่งจะกล่าวในบทที่ ๔ ต่อไป

พระวิสุทธิธำมณีเป็นพระเถระที่มีคุณสมบัติครบถ้วนของความเป็นพระนักเผยแผ่พุทธธรรม ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และมีภาวะความเป็นผู้นำทางความคิดทางสังคม ได้มีส่วนช่วยเหลือสังคม โดยเฉพาะบทบาทในการเตือนสติทางสังคม มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ท่านจึงเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของประชาชนอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ท่านยังเป็นพระเถระที่มีคุณลักษณะพิเศษ คือ การที่ไม่สั่นโยนในการทำความดี ไม่พอใจกับความสำเร็จครั้ง ๆ กลาง ๆ “กุเลสุ ฐมเมสุ อสนตุญฺหิตา” เมื่อทำอะไรไม่ทำ เหยาะเหยาะ ต้องทำให้สำเร็จ “อุปปฏิภาณิตา ปธานสุมิ” ไม่ทอดยอนในการบำเพ็ญเพียร ไม่ยอมแพ้ง่าย ๆ ในการทำความดี “ลัมเพราะกาวไปข้างหน้า ดีกว่ายืนแต่ทำอยู่กับที่” ในขณะที่ทำงานนั้นพัฒนาตนเองไปด้วย สร้างโอกาสไปด้วย^{๒๓} และไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรท่านยังคงเป็นแม่แบบหรือเป็นแบบอย่างที่ดีงามของพระภิกษุสงฆ์และประชาชนทั่วไปในสังคม ด้วยการยึดถือบทบาทหน้าที่ตามข้อกำหนดของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ในการครองตนอย่างบริสุทธิ์ สงบเรียบง่าย มีความรู้ ธรรมะลึกซึ้ง มีเมตตาให้ข้อคิด ข้อชี้แนะในการแก้ปัญหา ชี้ทางเดินที่ดีงามให้กับประชาชน เป็นแบบจำลองอุดมคติของพระพุทธศาสนาที่ออกมาในรูปของวิถีชีวิต คือ ความเป็นอยู่ที่ไม่เห็นแก่ตัว ไม่สะสมวัตถุและเกียรติยศ เป็นชีวิตที่ไม่เศร้าหมอง และเป็นจริงได้ในโลก เพราะท่านถือว่า การดำรงอยู่ของสมณวงศ์ มีความสำคัญต่อสังคมได้ ไม่เฉพาะว่ามีคนเข้ามาบวชเรียนอยู่ไม่ขาดสายเท่านั้น แต่

^{๒๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเผยแผ่เชิงรุก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔๒.

ย่อมหมายถึงการปฏิบัติพระธรรมวินัยให้เป็นชีวิตในอุดมคติด้วย เพราะคุณค่าของพระภิกษุ
ต่อสังคมอยู่ที่การพิสูจน์วิถีชีวิตอันเป็นอุดมคติร่วมกับชาวพุทธ ไม่ใช่อยู่ที่การดำรงสมณะเพศแต่
เปลือยอก^{๒๘}

พระวิสุทธิธำมณี ได้มีนโยบายการเผยแผ่ทั้งในเชิงรับ คือ การเผยแผ่ด้วยการเทศน์ การ
สอนธรรมเป็นหลัก และการเผยแผ่ในเชิงรุก คือ การใช้การสงเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นตัวนำคน
เข้าหาธรรม^{๒๙} และเพื่อให้การเผยแผ่พุทธธรรมสัมฤทธิ์ผล หรือดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จตามนโยบายที่
วางไว้ หลักการสอนของท่านจึงเน้นให้สอดคล้องกับแบบพุทธวิธี หรือลีลาการสอนของพระพุทธเจ้า ๔
ประการ^{๓๐} คือ

- ๑) สันตัสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา
- ๒) สมาทปนา ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย การชวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับ
และนำไปปฏิบัติ
๓. สมุตเตชนา เร้าใจให้แก่วอกซ์ บังเกิดกำลังใจ ปลุกใจให้มีอุตสาหะ
แข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จ อดทนต่อความเหน็ดเหนื่อย
- ๔) สัมปหังสนา ชโลมใจให้เข้มแข็ง ร่าเริง เบิกบาน ไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วย
ความหวัง เพราะเห็นประโยชน์ในการปฏิบัติ

พระวิสุทธิธำมณี ได้ทำตามบทบาทหน้าที่ของความเป็นพระสงฆ์ ในการสืบทอดธรรม
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และได้สนองงานกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้
เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนส่วนรวม สังคมและประเทศชาติอย่างแท้จริง โดยท่านได้ออกมาในรูปแบบ
ของบทบาทภาระงานกิจการของคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ บทบาทการปกครอง บทบาทศาสน
ศึกษา บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทสาธารณูปการ บทบาทสาธารณสงเคราะห์ และบทบาทการ
เผยแผ่พุทธธรรม ท่านเป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ เลื่อมใส ศรัทธาเป็นอย่าง

^{๒๘} รศ.ดร.มานี ไชยธีรานุวัตรศิริ และคณะ, “รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์
กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก” (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑),
หน้า ๒๐.

^{๒๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเผยแผ่เชิงรุก, หน้า ๑.

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๕) หน้า ๔๕.

ยิ่ง เพราะท่านเป็นแบบจำลองอุดมคติทางพระพุทธศาสนา หรือ เป็นแม่แบบแห่งคุณงามความดีทางสังคม มีภาวะความเป็นผู้นำสูงเพราะท่านทรงคุณธรรม คือ สอนให้รู้(ยถาวาที) ทำให้ดู(ตถาการิ) อยู่ให้เห็น(ยถาวาที ตถาการิ) มีความรู้ความสามารถเผยแผ่พุทธธรรมไปสู่ประชาชนได้อย่างดียิ่ง ด้วยวิธีการที่ชาญฉลาด เลียบขาด เลียบคม ด้วยชี้แนะชี้แนะ ทำเป็นตัวอย่าง เสริมคุณธรรม สร้างจริยธรรม นำคุณค่า พัฒนามวลชน^{๓๑} มีเมตตาธรรมสม่ำเสมอเท่าเทียมแก่บรรดาพุทธบริษัททุกหมู่เหล่า และท่านยังเป็นแบบอย่างของความเป็นผู้นำในการพัฒนาการเผยแผ่ของพระสงฆ์ยุคใหม่ ด้วยการแนะนำพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ใช้หลัก ปฏิบัติ ปฏิรูป ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ประโยชน์ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประชาชน เป็นหลักชัยในการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มองอดีต เน้นปัจจุบัน ใฝ่ฝันอนาคต พยายามให้พระสงฆ์สามเณรยุคปัจจุบัน รู้จักการพัฒนาตนเองให้เป็นคนมีคุณภาพในสังคมด้วยให้รู้จัก การปรับตัว ปรับใจ ใฝ่ความรู้ สู้คุณธรรม นำสังคม ได้ร่วมพระศาสนา^{๓๒}

ในส่วนของการงานการธุระในฐานะเจ้าคณะภาค ๔ ที่พระวิสุทธาธิบดี มีอำนาจหน้าที่ ในการ ปกครอง สอดส่อง ดูแล ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ท่านได้ให้นโยบายในการเผยแผ่ ด้วยมุ่งเน้นพัฒนาวัดทุกวัดในเขตปกครองของท่าน ให้เป็นแหล่งศูนย์กลางของการเรียนรู้ คู่คุณธรรม นำพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นของตน ด้วยการทำให้วัดเป็นสถานที่ สะอาด สงบ ร่มรื่น ร่มเย็น เติบงาม ศาสนา มุ่งเน้นนำประชา เข้าหาสังคม^{๓๓} ในส่วนของพระสงฆ์ ท่านมุ่งให้ทำงานด้วยจิตที่ใฝ่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนอย่างแท้จริง และไม่ทิ้งพุทธธรรมคำสั่งสอน อันเป็นธงชัยในการดำเนินชีวิต เน้นให้พระสงฆ์กับชาวบ้านมีความใกล้ชิดอย่างลึกซึ้ง เพราะการที่พระสงฆ์จะเป็นผู้นำชุมชนเปรียบเสมือนขุนพลที่ไร้ทวนคือไม่มีปัจจัยช่วยสนับสนุนในการทำงาน จึงต้องรวมพลังของ บ้าน วัด โรงเรียน ให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง กล้าแกร่ง กลมเกลียวเป็นหนึ่งเดียว หรือที่เรียกว่า บ้านบวร มุ่งเน้นการสอน การแสดงธรรม การบรรยายธรรม การจงใจ การเผยแผ่ และเป็นผู้นำจิตทางวิญญาณแก่สังคมให้มากที่สุด สมดัง

^{๓๑} รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ, “บทบาทของพระสงฆ์ยุคปฏิรูป”, กรุงเทพมหานคร : สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖ (อัคราณา)

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน หน้า ๗.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐.

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ที่ ได้ตรัสไว้ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ ความว่า

...ถ้าเราสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการศึกษาและชีวิตของคนที่มี มาก ขึ้น ให้กลับมาเป็นอย่างเดิมเหมือนของเก่าโบราณของเรา คือ ให้รู้สึกรู้ว่าโรงเรียนก็คือ วัด วัดก็คือ โรงเรียน ก็จะทำให้บ้านเมืองมีอนุชนที่มีความสามารถในทางวิชาการและมีจิตใจ สูง มี จิตใจดี เป็นพลเมืองที่ดีต่อไป จะช่วยให้ส่วนรวมสามารถที่จะดำเนินต่อไปได้โดย สวัสดิ์...

๓.๒.๒ บทบาทการปกครอง

การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันนี้ถือว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๕ ซึ่งมีมหาเถรสมาคมทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ มีอำนาจในการตรากฎหมายมหาเถรสมาคม วางระเบียบหรือออกคำสั่งโดยมิให้ขัดแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย มีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคม มีอธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการ การปกครองคณะสงฆ์แบ่งออกเป็นเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ตามลำดับ^{๓๔}

พระวิสุทธิธำมณีได้อาศัยพระธรรมวินัย และหลักธรรมดังกล่าวข้างต้น รวมถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ และคำสั่งมหาเถรสมาคม กติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวรารามมาใช้ในการปกครอง ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตการปกครองของตนเอง และตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ได้บังคับบัญชาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และปฏิบัติให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ ของเจ้าคณะภาค เจ้าอาวาส ตามกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๑๐ และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๑๕ ตามลำดับดังนี้

การปกครองในฐานะเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม

วัดสุทัศนเทพวราราม บริหารการปกครองพระอารามตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ และคำสั่งมหาเถรสมาคม และ

^{๓๔} พระครูปลัดเจริญ จิตปัญโญ (ชากรรม), “การศึกษาชีวิตและผลงานของพระราชพุทธิญาณ (กุศล คุนชรโร)”, หน้า ๑๑๖ - ๑๑๗.

“การศึกษาชีวิตและผลงานของพระราชพุทธิญาณ (กุศล คุนชรโร)”, หน้า ๑๑๖ - ๑๑๗.

มิกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จณนมหาเถระ) อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๕ ได้ใช้บริหารการปกครองร่วมกันภายในพระอาราม โดยแบ่งการปกครองออกเป็น ๑๕ คณะ มีเจ้าคณะเป็นผู้แทนเจ้าอาวาสปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด และผู้อยู่อาศัยในวัด

ต่อมาเมื่อ วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้มีการแก้ไข เพิ่มเติม ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของมิกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน และเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาในบางกรณีที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในมิกติกาสงฆ์ เพื่อความเรียบร้อยดีงามตามพระธรรมวินัยของพระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด และผู้อยู่อาศัยในวัด โดยผ่านความเห็นชอบของเจ้าอาวาส เจ้าคณะและผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๓๕}

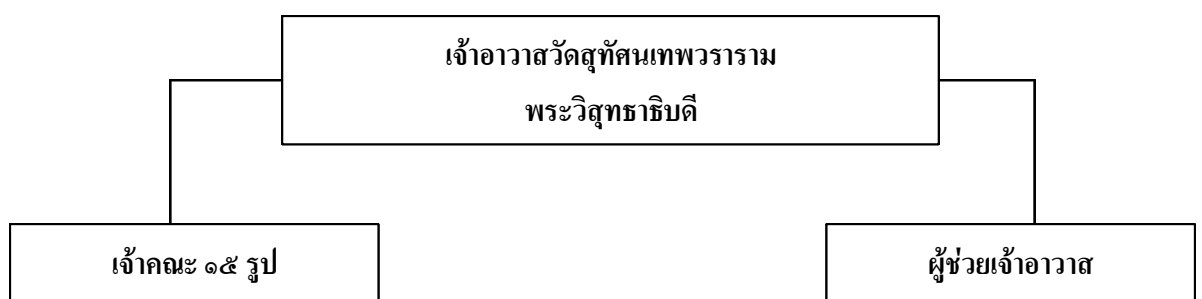
การบริหารการปกครองของวัดสุทัศนเทพวรารามได้แบ่งการปกครองออกเป็นระดับตามมิกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม ดังนี้

ก) การปกครองคณะสงฆ์

ข) การปกครองศิษย์วัด และ ผู้อยู่อาศัยในวัด

ก) การปกครองคณะสงฆ์

แผนผังการปกครองคณะสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม

^{๓๕} สำนักงานเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม, มิกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : มมท., ๒๕๕๑), หน้า ๑.

งานการปกครองคณะสงฆ์ภายในวัดสุทัศนเทพวราราม ได้ แบ่งการปกครองออกเป็นระดับ ตามกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม พ.ศ. ๒๕๔๑^{๓๖} ดังนี้

๑. ระดับวัด มีเจ้าอาวาสเป็นประธานสงฆ์ ปกครองพระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด และผู้อยู่อาศัย ในวัด

๒. ระดับกรรมการบริหารวัด มีเจ้าอาวาสเป็นประธานโดยตำแหน่ง รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกรูป เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการทุกตำแหน่งของเจ้าอาวาส เป็นกรรมการ

การปกครองทั้ง ๒ ระดับ มีเจ้าคณะเขตเป็นผู้บังคับบัญชา ตามกฎหมายเถรสมาคม และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การปฏิบัติงานเป็นไปตามโครงสร้างการปกครองโดยละเอียดของคณะสงฆ์วัดสุทัศนเทพวรารามดังนี้

ระดับวัด พระวิสุทธาธิบดีได้บริหารงานการปกครองตามหน้าที่ และอำนาจของเจ้าอาวาส ในกรอบของพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์^{๓๗} กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือ

^{๓๖} ข้อ ๘ วัดสุทัศนเทพวราราม ปกครองโดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธานมีหน้าที่ตามมาตรา ๓๗ และมีอำนาจตามมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ข้อ ๘ ให้มีคณะกรรมการบริหารวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นประธานโดยตำแหน่ง รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกรูป เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการทุกตำแหน่งของเจ้าอาวาส เป็นกรรมการ

^{๓๗} พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

- (๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- (๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและภุชงค์ที่มีอยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- (๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และภุชงค์
- (๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

- (๑) ห้ามบรรพชิตและภุชงค์ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- (๒) สั่งให้บรรพชิตและภุชงค์ที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บน หรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือภุชงค์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่ง

คำสั่งของมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด มีวิสัยทัศน์ ในการปกครอง มีการกระจายอำนาจในการปกครองอย่างทั่วถึงและเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายหลักในการเอื้อเพื่อต่อการศึกษาของพระสงฆ์ เพื่อไม่ให้เกิดการเบียดเบียนกัน สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อเอื้อเพื่อต่อการพัฒนาชีวิตให้เกิดประโยชน์สุข และให้อยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อยของคณะสงฆ์ภายในวัด มีการจัดการบริหารแบ่งหน้าที่ตามความสามารถและความถนัด เพื่อให้ระบบการปกครองมีความเข้มแข็ง และสิ่งที่พระวิสุทธิธำมณีเคร่งครัด เข้มงวด กวดขันมาก คือ พระธรรมวินัย กฎระเบียบ ความสะอาดเรียบร้อย และการสำรวมระวัง เมื่อกล่าวโดยสรุปนโยบายหลักที่พระวิสุทธิธำมณีใช้ในการปกครองและการบริหารงานคณะสงฆ์ภายในวัดมีดังนี้

๑) การเคร่งครัดในพระธรรมวินัย พระวิสุทธิธำมณีให้ความสำคัญแก่พระธรรมวินัยอย่างมาก โดยถือว่าพระวินัย เป็นระบบแบบแผนต่าง ๆ ที่กำหนดความประพฤติความเป็นอยู่และกิจของสงฆ์ทั้งหมด ถ้าศีลไม่บริสุทธิ์ สมาธิและปัญญาไม่เกิด พระวินัยประกอบด้วยสิกขาบทต่าง ๆ มากมาย มีทั้งข้อกำหนดเกี่ยวกับความเป็นอยู่ส่วนตัว ความสัมพันธ์กับคฤหัสถ์ตลอดจนการปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ พระวินัยเป็นวิธีสร้างคณะสงฆ์ให้เรียบร้อย อยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข พระวินัยเป็นเป็นเครื่องรับรองความสามัคคีของคณะสงฆ์ เพราะผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะวัดสุทัศนเทพวรารามมั่งจะมีแตกต่าง ในเรื่องเชื้อชาติ ภาษา การศึกษา วัฒนธรรม และประเพณีเนื่องจากผู้เข้ามาบวชหรือผู้เข้ามาอยู่อาศัยในวัดเป็นคณะสงฆ์ที่มาจากทิศทั้ง ๔ การมีพระธรรมวินัยเป็นระเบียบแบบแผนในการครองเพศบรรพชิต ทำให้คณะสงฆ์ภายในวัดมีความรู้สึกกลมเกลียวเป็นหนึ่งเดียวมีความเป็นอยู่แบบพอปกครองลูก พี่ดูแลน้อง เปรียบเหมือนสายเลือดเดียวกัน^{๓๘}

๒) การใช้หลักธรรมในการบริหารการปกครอง

อปฺริหานิยธรรม ๓ ประการ เป็นหลักธรรมที่พระวิสุทธิธำมณีใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ เพราะเป็นหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองดังงามของวัดและคณะสงฆ์ ได้แก่

โดยชอบธรรมด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

(๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัย ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัฬหีบทหรือให้ให้ขอมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนดิลก (เชิด จิตฺตคุตฺโต), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม รองเจ้าคณะ ภาค ๔, สัมภาษณ์ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๘.

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิิตย์ พบปะปรึกษาหารือ กิจกรรม
 ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจกรรมทั้งปวง ภายในวัด
 ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
 ๔. ให้เกียรติ เคารพ นับถือ พระเถรานุเถระ เห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง
 ๕. ไม่ล่ออำนาจค้นหา คือความอยากที่เกิดขึ้น อาทิ การประพุดตต่อสตรีในทางที่เหมาะสมแก่สมณะสาวรูป
 ๖. เคารพสักการะบูชาเจดีย์ ปูชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติ เป็นเครื่องเตือนความทรงจำ ระวังใจให้ทำดี และเป็นที่วางใจของหมู่ชน
 ๗. จัดการให้ความรักษา บำรุง ค้ำครอง อันชอบธรรมแก่บรรพชิตผู้ทรงศีล ทรงธรรม เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก
- ความเสมอภาค พระวิสุทธิธำมณี มีหลักในการบริหารการปกครองอีกอย่างหนึ่ง คือ การไม่เลือกที่รักมักที่ชัง หรือการไม่มีอคติ ยึดถือพระธรรมวินัยและประโยชน์สูงสุดของคณะสงฆ์ และศิษยานุศิษย์เป็นหลัก โดยให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เช่น การพิจารณาความดีความชอบของเจ้าคณะหรือพระภิกษุสามเณร การระงับอธิกรณ์หรือปัญหาที่เจ้าคณะ หรือพระภิกษุสามเณรนำเสนอ รวมถึงการพิจารณาลงโทษพระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด ผู้อยู่อาศัยในวัด ที่ประพฤติฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกติกาส่งฆ์ ตามความในกติกาส่งฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม พ.ศ. ๒๕๔๑ หมวดเบ็ดเตล็ด ข้อ ๑๒๐^{๓๕}

^{๓๕} ข้อ ๑๒๐ พระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด หรือผู้อยู่อาศัย เมื่อไม่เอื้อเพื่อปฏิบัติตามหรือละเมิดฝ่าฝืนกติกาส่งฆ์นี้ ย่อมมีความผิดตามโทษานุโทษและฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างซึ่งมีโทษลงโทษดังนี้

- (๑) ให้สึก
- (๒) ให้พ้นจากสังกัดวัดสุทัศนเทพวราราม
- (๓) ให้ออกจากตำแหน่ง
- (๔) ให้พ้นจากตำแหน่ง
- (๕) ให้ทำงานในวัด
- (๖) ให้ทำทัณฑ์บน หรือขอขมาโทษ

การวินิจฉัยของคณะกรรมการบริหารวัด หรือคณะกรรมการที่เจ้าอาวาสแต่งตั้งขึ้น เพื่อวินิจฉัยนั้น โดยเฉพาะ ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นประธานถือเป็นเด็ดขาด

พระวิสุทธาธิปติ บริหารการปกครองโดยใช้หลักธรรม ธิปไตย หลักอภิธานิยธรรม และหลักความเสมอภาค ปกครองคณะสงฆ์โดยให้ความเคารพและให้เกียรติคณะสงฆ์หรือให้คณะสงฆ์ส่วนรวมเป็นใหญ่ ให้นับถือผู้อาวุโส ในการอยู่ร่วมกันให้นับถือตามอายุพรรษา พระนวกะภิกษุผู้มีพรรษาน้อยกว่าเวลาพูดกับพระเถระผู้ใหญ่ต้องประณมมือ เมื่อมีงาน หรือกิจกรรมทุกประการที่เกิดขึ้นในวัด พระวิสุทธาธิปติจะสั่งการให้มีการจัดการประชุมปรึกษาหารือร่วมกับคณะกรรมการบริหารวัด การประชุมคณะกรรมการบริหารวัด พระวิสุทธาธิปติเป็นประธาน มีการประชุมเพื่อทบทวนซักซ้อมนโยบายเก่าและมอบนโยบายใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานตลอด ๑ เดือน โดยกำหนดวันแรม ๑๕ ค่ำของทุกเดือน หรือวันแรม ๑๔ ค่ำ (เดือนขาด) หรือเมื่อมีความจำเป็นเร่งด่วนเจ้าอาวาสจะสั่งการให้มีการประชุมเป็นวาระพิเศษได้ตลอดเวลา

ผลของการบริหารการปกครองโดยใช้หลัก ธรรมาธิปไตย หลักอภิธานิยธรรม และหลักความเสมอภาค ทำให้คณะสงฆ์ภายในวัดประกอบด้วย รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกรูป เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการทุกตำแหน่งของเจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร ได้รับทราบถึงนโยบายใหม่ๆ ของคณะสงฆ์ ได้ทบทวนบทบาท อำนาจหน้าที่ ข้อวัตรปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช นำมาปรับปรุงดำเนินงานบริหารตามอำนาจหน้าที่ และเป็นการพบปะแลกเปลี่ยนระหว่างคณะกรรมการบริหารวัดด้วยกัน เกิดความสามัคคีในคณะสงฆ์ เกิดความสะดวกสบายในการศึกษา ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ไม่เบียดเบียนกัน มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการพัฒนาชีวิตให้เกิดประโยชน์สุข และอยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อย

๓) การปกครองโดยการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง “การทำความคิดครั้งเดียว ย่อมดีกว่าคำพูดเป็นร้อยคำ” คำพูดข้างต้นนี้ พระวิสุทธาธิปติใช้เป็นนโยบายการปกครองคณะสงฆ์ในวัด โดยท่านถือว่า สิ่งที่ทำ ย่อมดีกว่าคำพูด หลักการปกครองทำให้คุณเป็นตัวอย่างเป็นหลักการปกครองสำคัญที่ท่านมอบแก่คณะสงฆ์ คือ ก่อนที่จะสอนคนอื่นให้ปฏิบัติอย่างไร ตนเองจะต้องปฏิบัติให้ได้ก่อน เช่น การสอนให้พระภิกษุ สามเณร ทำกิจของสงฆ์ มี การบิณฑบาต การนุ่งห่ม การลงอุโบสถสังฆกรรม การทำวัตรสวดมนต์ เป็นต้นให้บริบูรณ์ การบิณฑบาตท่านทำเป็นตัวอย่าง ด้วยการออกเที่ยวบิณฑบาตโปรดญาติโยมทุกเช้า การนุ่งห่มท่านก็นุ่งห่มเรียบร้อยเป็นปริณทล ตามระเบียบการนุ่งห่มผ้าหรือตามความนิยมแห่งนิคายในกาลต่างกัน การลงอุโบสถสังฆกรรม คือ การลงพระอุโบสถฟังพระปาฏิโมกข์นั้นท่านให้ความสำคัญมาก เพราะเป็นกิจที่สงฆ์ต้องรักษาพุทธาณูญาติในการสำรวจตรวจตราศีลสิกขาบทของตน ๆ ว่า ในรอบปีภักหนึ่งศีลสิกขาบทของตนยังบริบูรณ์หรือไม่ หรือ

ขาดตกบกพร่องในสิกขาบทใดบ้าง เมื่อฟังไปทราบทั่ว สิกขาบทใด ขาดตกบกพร่อง ภายหลัง จากฟังพระปาฏิโมกข์จบแล้ว ก็แสดงขึ้น เพื่อความบริสุทธิ์แห่งศีลของตนสืบไป

เพื่อความสมัคสมานสามัคคีของพระภิกษุสงฆ์ภายในวัด หากพระสงฆ์ภายในวัดยังร่วม ประชุมกันฟังพระปาฏิโมกข์โดยพร้อมเพรียงกัน ย่อมแสดงว่า คณะสงฆ์ภายในวัด มีศีลาจารวัตร สม่่าเสมอกัน ไม่มีความรังเกียจกันเพราะศีล เป็นเหตุให้อยู่ร่วมกันมีความสุข และเพื่อเป็นการรักษา พุทธานุญาติเรื่องการฟังพระปาฏิโมกข์นี้ ให้เป็นจาริตประเพณีอันดีงามของพระภิกษุบริษัท และเป็น ศึกษานุคติแก่พระภิกษุสงฆ์รุ่นหลังได้ประพฤติ ปฏิบัติต่อไป^{๔๐}

การทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็นเป็นกิจวัตรที่พระวิสุทธิธรรมาธิบดีได้ให้ความสำคัญมากอีกอย่าง หนึ่ง เพราะเป็นการแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย ด้วยการสวดสรรเสริญพระคุณความดีของพระ รัตนตรัย อันเป็นสรณะยอดเยี่ยมและสูงสุด ที่พระภิกษุ สามเณร ผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติชอบ จะพึง ยึดถือเป็นศึกษานุคติประพฤติปฏิบัติทางกาย วาจา ใจ ดำเนินรอยตามพระรัตนตรัยสืบไป และยังเป็น การเจริญภาวนามัยกุศลในการอบรมจิตใจของตนให้สงบระงับจากกิเลส เป็นการแผ่ส่วนกุศลให้แก่ผู้ อุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา และแก่สรรพสัตว์ และเป็นการกำจัดความเกียจคร้านให้ออกจากจิตใจของ ตนเป็นประจำทุก ๆ วันอย่างน้อยก็วันละ ๒ ครั้ง^{๔๑}

ผลของการบริหารการปกครองด้วยวิธีนี้ ทำให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดได้มีจิตสำนึก ในภาวะความเป็นสมณะหรือเหล่ากอของสมณะของตนเอง ได้ปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ เป็นแนวทาง เดียวกันทั้งหมด อาทิ ๑) การเที่ยวบิณฑบาตเป็นประจำทุกวันด้วยการมีสมณสาธูป สำนวณกิริยา มารยาท ด้วยความเรียบร้อย ๒) การนุ่งห่ม พระภิกษุ สามเณร นิยมใช้ผ้าตามความนิยมแห่งมหานิกาย และห่มผ้าเรียบร้อยเป็นปริณทณเหมือนกันทั้งหมด ๓) การลงอุโบสถสังฆกรรม เมื่อถึงวันอุโบสถ พระภิกษุก็มีความเอื้อเฟื้อต่อพุทธานุญาติด้วยการพร้อมเพรียงกันร่วมฟังพระปาฏิโมกข์ในวันอุโบสถ ทุก ๆ ถึงเดือน ๔) การทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น หรือการเจริญพระพุทธรูปในงานมงคล การสวดพระ พุทธมนต์ในงานอวมงคล พระภิกษุ สามเณรภายในวัดจะใช้ศาสนพิธีเดียวกันหมด เป็นต้น

^{๔๐} พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน ป.ธ.๘), ระเบียบปฏิบัติของพระสงฆ์ พิมพ์โดยเสด็จพระราช กุศลในการออกมรฐพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ชุตินธรมหาเถร), (กรุงเทพมหานคร : อาหาร การพิมพ์ ๒๕๓๕), หน้า ๒๘.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

๔) การรักษาพิธีกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

เมื่อวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันธรรมสวนะ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันอัฐมีบูชา เป็นต้น เวียนมาถึง พระวิสุทธิธำมณีจะให้ความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมอันเป็นประเพณี ธรรมเนียมที่งามเหล่านี้อย่างเคร่งครัด ท่านเป็นพระเถระที่มีอริยาสัยดีงาม ตั้งใจในการทำความคิด ไม่ทำเพิกเฉย แม้จะมีศาสนกิจ อาทิ กิจนิมนต์ หรืองานนิมนต์อื่น ๆ ที่จะต้องเดินทางไกล แม้จะรู้สึกเหน็ดเหนื่อยมากหรือน้อย ท่านจะเดินทางกลับให้ทันเวลาในการเป็นประธานสงฆ์ปฏิบัติศาสนกิจทุกครั้งไม่เคยขาด และเป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไปว่าวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มี ๔ วัน คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันอัฐมีบูชา แต่วัดและพุทธศาสนิกชนชาวไทยในปัจจุบัน จะนิยมจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการบูชาเป็นกรณีพิเศษในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพียง ๓ วันเท่านั้น คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา แต่กลับละเลยวันอัฐมีบูชา อันเป็นวันสำคัญยิ่งทางพระพุทธศาสนาอีกวันหนึ่ง เพื่อเป็นอนุรักษไว้ซึ่งประเพณีอันดีงามทางพระพุทธศาสนา วัดสุทัศนเทพวรารามโดยความดำริของพระวิสุทธิธำมณีได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการบูชาเป็นกรณีพิเศษใน วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ หรือวันอัฐมีบูชา เป็นวันถวายพระเพลิงพระสรีรังคารของพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาเอกของโลก โดยในตอนเช้าเวลา ๐๘.๓๐ น. พุทธศาสนิกชนจะเดินทางมาทำวัตรสวดมนต์เช้า สมาทานศีล ๕ หรือศีลอุโบสถ เวลา ๑๐.๓๐ น. ร่วมทำบุญตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนาพรรณนาเกี่ยวกับพระคุณของพระรัตนตรัย เวลา ๑๒.๓๐ น. ร่วมสวดมนต์และปฏิบัติธรรมเป็นพุทธบูชาตลอดทั้งวัน ในตอนเย็นพระภิกษุสามเณรทุกรูป และพุทธศาสนิกชนจะนำดอกไม้ธูปเทียนมาประชุมพร้อมกันที่พระวิหารหลวงวัดสุทัศนเทพวราราม เวลา ๑๕.๐๐ น. ร่วมทำวัตรเย็น สวดพระพุทธรูป เวลา ๒๐.๓๐ น. ชมราสทั้งหลายนับให้เป็นระเบียบอยู่ถัดจากพระสงฆ์ออกไป พร้อมทั้งประนมมือถืดอกไม้ธูปเทียนแล้วพระเถระผู้เป็นใหญ่ในพิธี จะนำกล่าวคำบูชาดอกไม้ธูปเทียน เมื่อกล่าวคำบูชาเสร็จแล้ว พระสงฆ์โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน จะเดินนำหน้าประทักษิณหรือเดินเวียนเทียนพระปฏิมารอบพระวิหารหลวง ๓ รอบ ในขณะที่เดินเวียนเทียนนั้นต้องทำให้สบรำลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย คือในรอบแรกให้รำลึกถึงพระพุทธคุณ ในรอบที่สองให้รำลึกถึงพระธรรมคุณ ในรอบที่สามให้รำลึกถึงพระสังฆคุณ เสร็จแล้วนำเครื่องสักการบูชาไปวางไว้ที่แท่นบูชาที่จัดไว้ ต่อจากนั้นจึงเข้าไปในพระวิหารหลวงเพื่อฟังพระธรรมเทศนาต่อไป เป็นเสร็จพิธีที่ต้องทำในวันอัฐมีบูชา

ผลของการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทำให้สามารถรักษา วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่ประเทศไทย เป็นทิวทัศน์คุณค่าแก่นแท้แห่งความเป็นไทย แม้จรโลงพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี และยังเป็นเครื่องช่วยเสริมสร้างคุณงามความดีทางด้านจิตใจ ส่งเสริมความสามัคคี ความสำนึกในความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ความมีเจตคติในเชิงบวก

ให้แก่ภิกษุ สามเณรภายในวัด รวมถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไป ที่สำคัญ เป็นเครื่องแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยโดยแท้

๕) การปกครองโดยการเป็นพระอุปัชฌาย์

พระอุปัชฌาย์หมายถึง พระเถระผู้เป็นประธานบวชกุลบุตรในพระพุทธศาสนา^{๔๒} หรือในกฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ หมวด ๑ บททั่วไปข้อ ๔ ได้ให้ความหมายไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ หมายความว่า พระเถระผู้ได้รับพระภิกษุแต่งตั้งให้มีหน้าที่เป็นประธานและรับผิดชอบในการให้บรรพชาอุปสมบทตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายตราสามดวงนี้

พระวิสุทธาธิปติเป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่ประกอบด้วยคุณธรรมอันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของพระอุปัชฌาย์ตามพระธรรมวินัย คือ พระอุปัชฌาย์ต้องมีศรัทธาต่อหน้าที่ของตน มีความละเอียดเกรงกลัวต่อการปฏิบัติผิดพระธรรมวินัย มีสติ มีเหตุผล ไม่ทำตามอารมณ์ มีความรอบคอบถี่ถ้วน ไม่เหลวไหลเกียจคร้าน ทำให้งานทั้งค้ำจางอาตุล เป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายแก่พระศาสนาได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า ภิกษุทั้งหลายภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสัย พึงใช้อุปฐาก คือ

๑)เป็นผู้มีศรัทธา ๒)เป็นผู้มีหิริ ๓)เป็นผู้มีโอตตปปะ ๔)เป็นผู้ปรารถนาความเพียร ๕)เป็นผู้มีสติตั้งมั่น^{๔๓} และต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญอีก คือ การเป็นพระเถระ มีพรรษา ๑๐ หรือเกิน ๑๐ เป็นพหูสูต เข้าใจพระวินัย สามารถฝึกศิษย์ตามหลักพระธรรมวินัยให้เป็นพระสงฆ์ที่ดีของพระศาสนาได้ เป็นต้น^{๔๔}

นอกจากคุณสมบัติตามพระวินัยข้างต้นแล้วพระวิสุทธาธิปติยังประกอบด้วยคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ ตามกฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระ

^{๔๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ ๒๕๓๘), หน้า ๕๕๗.

^{๔๓} วิ.ม. (ไทย) ๔/๘๔/๑๒๕.

^{๔๔} พระมหาสุทัศน์ ไชยะภา, “บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะ ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหานิกาย ในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๔.

อุปัชฌาย์ หมวด ๒ การแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ ข้อ ๘ “๕ ท่านจึงได้รับ การแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เมื่อได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์แล้ว เพื่อเป็นการจัดระเบียบพฤติกรรมหรือระเบียบชีวิต และความประพฤติที่อิงตามพระธรรมวินัยของนวกะภิกษุ ในส่วนของการปกครองพระวิสุทธาธิปได้ยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักใหญ่หรือเป็นธรรมเนียมในการปกครองเสมือนเป็นศาสดาแทนสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสแก่พระอานนท์ว่า “อานนท์ ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”^{๕๖}

พระวิสุทธาธิปได้ปกครอง ดูแล และฝึกหัด อบรมพระธรรมวินัยแก่สัทธวิหริกด้วยตัวท่านเองตลอดเวลาที่ยังเป็นพระนวกะ มีพรรษายังไม่พ้น ๕ ท่านจะอบรมพระธรรมวินัย การปฏิบัติกรรมฐาน ระเบียบปฏิบัติของพระนวกะ และศาสนพิธี แก่พระนวกะหลังจากทำวัตรเช้า-เย็นเป็นประจำทุกวัน โดยเฉพาะในช่วงเช้าพรรษาจะเพิ่มกิจกรรมการอบรมพระนวกะเป็นกรณีพิเศษในวันธรรมสวนะเพื่อเป็นการประทับประคองสัทธวิหริกให้ตั้งมั่นในสัมมาปฏิบัติ และมีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยเพื่อรักษาตัวให้ปลอดภัยได้ เปรียบเหมือนบิดามารดาต้องรับเป็นภาระอบรม ดูแล

“๕ ข้อ ๘ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- (๑) มีตำแหน่งในทางปกครองชั้นเจ้าอาวาสขึ้นไปเว้นแต่พระอารามหลวง
- (๒) มีพรรษาพ้น ๑๐
- (๓) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ ไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรืออาพาธ เป็นโรคติดต่อ เช่น โรคเรื้อน หรือวัณโรคในระยะอันตราย
- (๔) มีประวัติความประพฤติดี
- (๕) เป็นที่นับถือของประชาชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์
- (๖) เป็นเปรียญหรือนักธรรมชั้นเอก เว้นแต่ในบางท้องถิ่น ซึ่งเจ้าคณะพิจารณาเห็นสมควรผ่อนผัน
- (๗) มีความสามารถฝึกสอนผู้อยู่ในปกครอง ให้เป็นภิกษุสามเณรที่ดีตามพระธรรมวินัย และสามารถบำเพ็ญกรณียกิจอันอยู่ในหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ได้
- (๘) มีความรู้ความสามารถ ทำอุปสมบทกรรมให้ถูกต้องตามพระวินัยและระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์

^{๕๖} ที.ม.หา. (ไทย) ๑๐/๒๕๖/๑๖๔. อ้างใน พระมหาสุทนต์ ไชยะภา, “บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะ ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหานิกาย ในกรุงเทพมหานคร”, หน้า ๘๖.

สั่งสอนบุตรผู้เยาว์วัย ยังไม่บรรลุนิติภาวะอย่างใกล้ชิด และท่านได้ บัญชาสั่งการให้เลขานุการ เจ้าอาวาสออกหนังสือสุทธิให้พระนวกะทุกรูปภายในหนึ่งวัน ท่านตระหนักเสมอว่าหน้าที่พระอุปัชฌาย์หลังการอุปสมบทของกุลบุตรในส่วนของการปกครองเป็นภาระที่ละเอียดอ่อนที่จะทำให้คุณให้ โทษแก่สังฆวิহারิก คณะสงฆ์ และพระศาสนาได้ โดยท่านไม่เคยละเลยหรือเพิกเฉยต่อหน้าที่ เมื่อมี กุลบุตรผู้มีศรัทธาเข้ามาอุปสมบทท่านจะใส่ใจอบรมสั่งสอนโดยไม่ทอดธุระด้วยการมอบให้เจ้าคณะ หรือภิกษุอื่นดูแลเพียงอย่างเดียว

พระวิสุทธาธิปติได้ปฏิบัติภาระให้สอดคล้องตามบทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ตาม พระธรรมวินัยซึ่งเป็นธรรมบัญญัติสูงสุดในการปกครองของการปกครองคณะสงฆ์ และบทบาทหน้าที่ ของพระอุปัชฌาย์ ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระ อุปัชฌาย์ หมวด ๓ หน้าที่พระอุปัชฌาย์ ข้อ ๑๕ ว่า

“พระอุปัชฌาย์ เมื่อให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรแล้ว มีหน้าที่ต้องถือเอาเป็นภาระ ปกครองดูแลสั่งสอนสังฆวิহারิกของตนให้อยู่ในสัมมาปฏิบัติ ต้องชวนขยายให้ได้รับการศึกษาพระ ธรรมวินัยและต้องออกหนังสือสุทธิแก่สังฆวิহারิกตามความในข้อ ๔๑ เพื่อแสดงสังกัดถิ่นที่อยู่และ ความบริสุทธิ์แห่งสมณะเพศ

ถ้าสังฆวิহারิกผู้มีพรรษายังไม่พ้น ๕ จะไปอยู่ในวัดอื่นใดเมื่อพระอุปัชฌาย์เห็นสมควรก็ ให้สอบถามไปยังเจ้าอาวาสวัดนั้นเมื่อได้รับคำยืนยันรับรองที่จะปกครองดูแลสั่งสอนได้จึงให้ทำ หนังสือฝากและมอบภาระธุระแก่เจ้าอาวาสวัดนั้น ให้เป็นผู้ปกครองดูแลสั่งสอนแทนตน

ถ้าสังฆวิহারิกผู้นั้น จะย้ายไปอยู่วัดอื่นต่อไปอีกภายใน ๕ พรรษา ให้เจ้าอาวาสผู้รับฝาก ปกครองแจ้งไปยังพระอุปัชฌาย์เพื่อได้ปฏิบัติตามความในวรรค ๒ แต่ถ้าพระอุปัชฌาย์นั้นพ้นจาก ความเป็นพระอุปัชฌาย์แล้ว ก็ให้เจ้าอาวาสผู้ปกครองปฏิบัติตามความในวรรค ๒ ”

ตามความในวรรคแรก แสดงให้เห็นบทบาทด้านการปกครองของพระวิสุทธาธิปติใน ปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามพระธรรมวินัยและกฎหมายเถรสมาคม ๓ ด้าน คือ ๑) เป็นภาระธุระ ปกครองดูแลสั่งสอนสังฆวิহারิกให้ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ๒) ได้ชวนขยายให้สังฆวิহারิกได้รับ การศึกษาพระธรรมวินัย ๓) ได้ออกหนังสือสุทธิให้แก่สังฆวิহারิก

และนอกจากการใช้พระวินัยบัญญัติ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายเถรสมาคม ระเบียบ และคำสั่งมหาเถรสมาคม เพื่อเป็นพื้นฐานในการปกครองในฐานะพระอุปัชฌาย์ เพื่อเป็นหลักในการปกครอง และควบคุมพระสงฆ์ผู้อยู่ได้ปกครองแล้วให้เรียบร้อยดีงามแล้ว พระวิสุทธาธิปติ ยังใช้ธรรมเนียมปฏิบัติที่เรียกว่า สังฆวิহারิกวัตร ๔ ประการ คือ

๑) พระอุปัชฌาย์พึงเฝ้าเพื่อโดยการให้การศึกษาพระธรรมวินัยแก่สังฆวิহারิก และเอา ภาระธุระในการศึกษาพระธรรมวินัยของสังฆวิহারิก

๒) พระอุปัชฌาย์พึงสงเคราะห์สัทธวิहारิกด้วยบาตร จีวร และบริวารอย่างอื่น ถ้าตนไม่มี ก็ชวนขวายเป็นให้ เพื่อบำบัดความทุกข์อันเนื่องด้วยบริวาร

๓) พระอุปัชฌาย์พึงชวนขวายป้องกันหรือระงับความเสื่อมเสีย อันจักมีหรือได้มีแล้วแก่ สัทธวิहारิก

๔) พระอุปัชฌาย์พึงทำการรักษาพยาบาล เมื่อสัทธวิहारิกอาพาธ^{๔๓}

และอุปัชฌายวัตร ๗ ประการ คือ

๑) สัทธวิहारิกพึงเอาใจใส่ในการอุปัชฌาย์พระอุปัชฌาย์ในกิจทุกอย่าง

๒) พึงหวังการศึกษาจากพระอุปัชฌาย์

๓) พึงชวนขวายป้องกันหรือระงับความเสื่อมเสีย อันจักมีหรือได้มีแล้วแก่พระอุปัชฌาย์

๔) พึงรักษาน้ำใจของพระอุปัชฌาย์ ไม่คบคนนอกอันเป็นเหตุกินแหนงแคลงใจกัน

๕) พึงเคารพในพระอุปัชฌาย์

๖) ไม่เที่ยวเตร่เตรตามอำเภอใจ จะไปที่ไหนบอกลาพระอุปัชฌาย์

๗) เมื่อพระอุปัชฌาย์อาพาธ สัทธวิहारิกพึงเอาใจใส่พยาบาล^{๔๔}

เป็นนโยบายในการปกครองสัทธวิहारิกเพื่อให้สัทธวิहारิกมีความรักใคร่ ศรัทธา เลื่อมใส มีความเคารพยำเกรง และหวังดีต่ออุปัชฌาย์ พร้อมทั้งจะศึกษาพระธรรมวินัยที่พระอุปัชฌาย์ สั่งสอนอบรม และนำหลักธรรมวินัยที่ตนได้ศึกษาดีแล้วมาปฏิบัติ

เมื่อกล่าวโดยสรุป พระวิสุทธิธำรงดีในฐานะพระอุปัชฌาย์ ได้ดำเนินนโยบายการปกครองด้วยการใช้หลักพระธรรมวินัยเป็นธรรมานุการปกครองสูงสุด ใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ และคำสั่งมหาเถรสมาคม เพื่อเป็นพื้นฐานในการปกครอง และที่สำคัญยังใช้ธรรมเนียมการปฏิบัติของพระสงฆ์ ที่เรียกว่า สัทธวิहारิกวัตร อุปัชฌายวัตร เพื่อเป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่สัทธวิहारิกด้วยอามิสทานและธรรมทาน เป็นการแสดงน้ำใจเพื่อยึดจิตใจของสัทธวิहारิก และเพื่อการปฏิบัติตอบของสัทธวิहारิกด้วยการเคารพเชื่อฟัง การปกครองของ

^{๔๓} วิ.มหา. (ไทย) ๔/๖/๘๘-๘๙, วิ.จุล. (ไทย) ๗/๓๗๗/๒๕๐-๒๕๖. อ้างใน พระมหาสุทนต์ ไซยะภา, “บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระภิกษุ ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหานิกาย ในกรุงเทพมหานคร”, หน้า ๘๘-๑๐๒.

^{๔๔} วิ.จุล. (ไทย) ๗/๓๗๕/๒๔๔-๒๕๐. อ้างใน พระมหาสุทนต์ ไซยะภา, “บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระภิกษุ ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหานิกาย ในกรุงเทพมหานคร”, หน้า ๑๐๒-๑๐๓.

พระวิสุทธิธาริบดีจึงมีหลักปกครอง ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การ บัณฑิต ๒ ประการ คือ นิคเคหะ การข่มจี ก่าหราบหรือลงโทษ เมื่อสัททวิหริกประพฤติผิด ปิคเคหะ การยกย่อง เชิดชูสัททวิหริก ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการบัญญัติข้อว่า เพื่ออยู่ ผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักทั้งหลาย

ทั้งสองหลักนี้เป็นแนวทางการปกครอง อันเป็นเหตุให้เกิดความเคารพยำเกรงกันและกัน ก่อให้เกิดสังฆสามัคคี นำไปสู่ความเป็นปึกแผ่นมั่นคงแห่งพระศาสนา แม้พระสัทธรรมก็ตั้งมั่นไม่พิน ใญ่ ไม่เลือนหาย ดังพระบาลีว่า

กิมพิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว พวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาในพระธรรมวินัย นี้ พึงเป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรงในพระศาสดา ๑ มีความเคารพ มีความยำเกรงใน พระธรรม ๑ มีความเคารพ มีความยำเกรงในพระสงฆ์ ๑ มีความเคารพ มีความยำเกรงใน สิกขา ๑ มีความเคารพ มีความยำเกรงกันและกัน ๑^{๔๕}

ผลของการปกครองทำให้ พระสงฆ์สามารถจัดระเบียบพฤติกรรมหรือระเบียบชีวิตของ ตนเองได้ดีขึ้น และมีความประพฤติที่ดั่งงามตามพระธรรมวินัย ยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักใหญ่หรือ เป็นธรรมนูญในการปกครองกันเองในสังคม เสมือนเป็นศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รู้จักวิธีการปกครองตนเอง คือ มีวินัยในตนเอง ส่งผลให้ไม่มีความเดือดร้อนใจ และมีความเข้มแข็ง เบิกบาน เพราะรู้สึกว่าการประพฤติดีงามจะไม่ถูกลงโทษ สามารถสมาคมกับภิกษุผู้ทรงศีลได้อย่างอา หาญ ไม่สะทกสะท้าน เกิดความเคารพยำเกรงในพระรัตนตรัย มีความรักใคร่ ศรัทธา เลื่อมใส เคารพ ยำเกรง และหวังดีต่ออุปัชฌาย์ พร้อมทั้งจะศึกษาพระธรรมวินัยที่พระอุปัชฌาย์สั่งสอนอบรม และนำ หลักธรรมวินัยที่ตนได้ศึกษาดีแล้วมาปฏิบัติ ก่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในคณะสงฆ์

^{๔๕} ๐.ปญจก. ๓๖/๒๐๑/๔๔๖. อ้างใน พระมหาสุทนต์ ไชยะภา, “บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนา คุณภาพพระนวกะ ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหานิกาย ในกรุงเทพมหานคร”, หน้า ๑๐๓.

๖) การกระจายอำนาจการบริหารการปกครอง

พระวิสุทธิาธิปัตย์ ได้กระจายอำนาจการบริหารการปกครอง ตามความในกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม พ.ศ. ๒๕๔๑ ข้อ ๙ ว่า ให้มีคณะกรรมการบริหารวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นประธานโดยตำแหน่ง รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกรูป เลขาธิการ และผู้ช่วยเลขาธิการทุกตำแหน่งของเจ้าอาวาส เป็นกรรมการ เมื่อได้รับนโยบายบริหารการปกครองแล้วคณะกรรมการบริหารวัดจะมีการเรียกประชุมเชิงปฏิบัติการทุก ๆ ๑ เดือน เพื่อดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารวัด และอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะ ตามกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม พ.ศ. ๒๕๔๑ หมวด ๑ การปกครอง ข้อ ๑๐ และ หมวด ๒ เจ้าคณะและเขตความรับผิดชอบ ข้อ ๓๓ โดยการปกครองจะเน้นให้พระภิกษุ สามเณรปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช กติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม โดยเอื้อเฟื้อ หากฝ่าฝืนให้พิจารณาโทษตามควรแก่กรณี การช่วยระงับอธิกรณ์ หรือสอดส่องดูแลความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นในวัด หรือในคณะ แนะนำ ชักชวน ผู้ได้ปกครอง ให้ศึกษาเล่าเรียน พระปริยัติธรรม และติดตามผลแห่งการศึกษาอยู่เสมอ ให้การสงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ภิกษุ สามเณร ผู้ได้ปกครองด้วยปัจจัยสี่พอสมควร ให้เจ้าคณะพิจารณาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งภายในคณะ แต่งตั้งเป็นเลขาธิการแล้วรายงานให้เจ้าอาวาสทราบ เพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับงานหนังสือทั่วไป และช่วยเจ้าคณะดูแลความเรียบร้อยภายในคณะ

ผลของการกระจายอำนาจการบริหารการปกครอง ทำให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองที่ครอบคลุมทั่วถึงทุกกลุ่ม เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ตามเป้าหมายและนโยบายที่วางไว้ ปัญหาของคณะสงฆ์ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และยุติธรรม ส่งผลให้คณะสงฆ์ภายในวัดเป็นสถาบันที่มีความเจริญมั่นคง กลมเกลียว สามัคคี เรียบร้อย น่านับถือ น่าสักการะบูชาของพุทธศาสนิกชน

๗) การปกครองสามเณร

สามเณร หมายถึง เหล่ากอแห่งสมณะ บรรพชิตในพระพุทธศาสนาผู้ยังมีได้อุปสมบทเพียงแต่รับไตรสรณคมน์ ถือสิกขาบท ๑๐ และกิจวัตรบางอย่างตามปกติ มีอายุยังไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์^{๕๐} หรือผู้ที่จักก้าวสู่ความเป็นสมณะในวันข้างหน้า เป็นผู้สืบทอดคุณธรรมแห่งสมณะ^{๕๑} คือ ผู้

^{๕๐} พระราชวรานุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๓๓๓.

สงบจากความทุกข์จากกิเลสอะไรทุกอย่างที่ไม่สงบ^{๕๒} การปกครองสามเณรนั้น พระวิสุทธิธำมณีได้มอบอำนาจในการปกครองให้แก่เจ้าคณะ ๑๕ คณะเป็นผู้ปกครองสอดส่องดูแล อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ ตามสมควรแก่สามเณรภายในคณะตามอำนาจหน้าที่ของตน โดยได้ให้นโยบาย การปกครองด้วยการมุ่งเน้นให้ศึกษาพระธรรมวินัย จรรยา มารยาทต่าง ๆ สามเณรศึกษา พร้อมเสขีย วัตรต่าง ๆ สามเณรทุกรูปต้องปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัย กฎระเบียบและกติกาสังฆวัดสุทัศน์ เทพวราราม โดยเอื้อเฟื้อ เพื่อให้สามเณรเป็นเยาวชนที่ เก่ง ดี มีความสุข เป็นที่ศรัทธาพุทธศาสนิกชน โดยให้ปฏิบัติตามหลัก ๔ ส คือ

๑) สุหทัย คือ เป็นคนใจดี ยิ้มง่าย ใจเย็น พยายามลดรอยยิ้มระหว่างคิ้ว เพิ่มรอยยิ้มที่ริมฝีปากเป็นคนมีใจดีบริสุทธิ์ มองโลกในแง่ดีหรือในแง่บวก

๒) สุวาจา คือ เป็นผู้ว่านอนสอนง่าย ไม่เป็นคนอวดดี น้อมรับคำสั่งสอนของครูอาจารย์ เจ้าคณะ ผู้ปกครองที่ชอบด้วยพระธรรมวินัย ด้วยจิตใจที่ยินดีปรีดา

๓) สุกโร คือ เป็นผู้เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่จุจิกจู้จี้

๔) สุจริต คือ ดำรงตนอยู่ในคลองของศีลธรรม ให้สมกับภาวะของเหล่ากอแห่งสมณะ นอกจากนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ หรือในการดำเนินชีวิตประจำวัน พระวิสุทธิธำมณีมุ่งเน้น ให้สามเณรทุกรูปใช้หลักธรรมเหล่านี้ คือ ต้องขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู มีระเบียบวินัย และห่างไกลอบายมุข ท่านได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพความเป็นอยู่ของสามเณร การศึกษา และวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัย โดยให้ปฏิบัติศาสนกิจ สรุปได้ ๖ ประการ คือ ๑) ทำวัตรเช้า-เย็น เป็นกิจวัตร ๒) ศึกษาพระปริยัติ ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ๓) ใส่ใจช่วยเหลือกิจการของวัด ๔) ฝึกหัดเทศนา ๕) พัฒนาเยาวชน ๖) ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

เมื่อรับทราบนโยบายแล้วก็จะมีการจัดประชุมอบรมสามเณรขึ้นเป็นประจำ ตามกติกาสังฆวัดสุทัศน์เทพวราราม พ.ศ. ๒๕๔๑ หมวด ๒ เจ้าคณะและขอบเขตความรับผิดชอบ ข้อ ๓๔ ความว่า

“คณินันต์ จันทบุตร ,สุบรรณ จันทบุตร , “รายงานการวิจัย เรื่อง ความสำเร็จในการปฏิบัติภาระกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณี วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี”, (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ), ๒๕๔๕, หน้า ๕๐.

^{๕๒} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), “หัวใจของการบวช” ใน คู่มือการจัดอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ฉบับสมบูรณ์, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย สุทนต์ โสภิกขุ (นิราลัย), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ม.ป.): ๔๒๖.

จัดให้มีการประชุมอบรมสามเณรขึ้นเป็นประจำ ในวัน อาทิตย์แรกของเดือน (สุริยคติ) โดย เจ้าอาวาสแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งเป็นผู้ดำเนินงาน ถ้าสามเณรรูปใดเพิกเฉยละทิ้ง กิจการนี้ ไม่เข้ารับการประชุมอบรม ๒ ครั้ง ติดต่อกัน โดยปราศจากเหตุผล ถือว่าสามเณรรูปนั้นฝ่าฝืนระเบียบ กติกาสงฆ์อันชอบธรรม ย่อมมีความผิดตามความในข้อ ๑๒๐

ผลของการของการปกครองสามเณรตามนโยบายข้างต้นทำให้สามเณรมีจิตสำนึกในภาวะความเป็นเหล่ากอแห่งสมณะของตน ได้เรียนรู้พระธรรมวินัย จรรยา มารยาทต่าง ๆ สามเณรศึกษาพร้อมเสขียวัตรต่าง ๆ ปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ และกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม โดยเอื้อเพื่อ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ เป็นเยาวชนที่ เก่ง ดี มีความสุข และส่งผลให้เกิดศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนที่เข้ามาศึกษา และปฏิบัติธรรมภายในวัดเป็นอย่างยิ่ง^{๕๓}

ข) การปกครองศิษย์วัด และ ผู้อยู่อาศัยในวัด

ในการปกครอง ศิษย์วัด และ ผู้อยู่อาศัยในวัด พระวิสุทธิธำมณีได้มอบอำนาจในการปกครองให้แก่เจ้าคณะ ๑๕ คณะเป็นผู้ปกครองสอดส่องดูแล อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ ตามสมควร เช่นเดียวกับสามเณร เนื่องจากมีศิษย์วัด และ ผู้อยู่อาศัยในวัดจำนวนมากปัจจุบันมีประมาณ ๕๐ คน การปกครองคนหมู่มากให้เกิดความสามัคคี กลมเกลียว และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขนั้น ท่านเน้นให้ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ

๑. ทานการให้ปันในสิ่งของ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ตลอดถึงการให้ความรู้แนะนำสั่งสอนแก่ศิษย์วัด และ ผู้อยู่อาศัยในวัด

๒. ปิยวาจา การใช้วาจาเป็นที่รัก วาจาอุดหนุนน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คำสุภาพอ่อนหวานไพเราะประสานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่เคารพนับถือกัน

๓. อัตถจริยา ประพฤติสิ่งที่ประโชชน์ บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ส่งเสริมปรับปรุงแก้ไขในทางจริยธรรม

๔. สมานัตตา ความเป็นผู้มีตนเสมอไม่ถือตัว ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอ วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะของตน เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนดิลก (เชิด จิตตคุโธ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม รองเจ้าคณะภาค ๔, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

การปกครองศิษย์วัด และผู้อยู่อาศัยในวัดพระวิสุทธาธิ บติได้มุ่งปลูกฝังให้มีสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบเข้าใจในพระรัตนตรัยและให้ยึดเป็นที่พึ่งอย่างแท้จริง ในส่วนของ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ท่านจะเน้นให้ตั้งใจศึกษาให้เชี่ยวชาญทั้งวิชาการทางโลก และวิชาการทางธรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ในส่วนของศิษย์วัด และผู้อยู่อาศัยในวัยทำงานท่านสอนให้ประกอบสัมมาชีพและตั้งอยู่ในศีลธรรม ลดละเลิกอบายมุข ชักชวนให้จำศีล ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ เพื่อให้รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลในทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เพื่อปฏิบัติต่อสิ่งรอบตัวได้ถูกต้อง จนเป็นที่พึ่งของตนเองและคนอื่นได้ โดยทางวัดจะจัดให้มีการประชุมอบรม ศิษย์วัด และผู้อยู่อาศัยขึ้น ตามกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม พ.ศ. ๒๕๔๑ หมวด ๒ เจ้าคณะและ ขอบเขตความรับผิดชอบ ข้อ ๑๕ ความว่า

ทางวัดมีการเปิดประชุมอบรมศิษย์วัดขึ้นเป็นประจำภายในพรรษาเดือนละ ๒ ครั้ง ติดต่อกัน โดยเจ้าอาวาสแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งเป็นผู้ดำเนินงาน เพื่อความดีงามและเรียบร้อย ของ ศิษย์วัด ส่วนสถานที่ประชุมอบรม วัน เวลา หัวข้อประชุมอบรม หรือผู้ที่เป็นองค์ บ ร ร ย า ย เหล่านี้ทั้งหมดคณะกรรมการผู้ดำเนินการประชุมอบรมเป็นผู้กำหนด และเจ้า ค ณ ะ ทู ก คณะต้องถือการนี้เป็นเรื่องสำคัญ ต้องรับเป็นธุระช่วยเหลือให้การประชุมอบรม ค ำ เ นื น ไป ด้วยดีตามสมควร ทุกครั้งที่มีการประชุมอบรม ศิษย์วัด เจ้าคณะหรือเลขานุการเจ้า คณะต้องไป ร่วมด้วย

ถ้าปรากฏว่าศิษย์วัด ผู้ได้ปกครองของเจ้าคณะหรือพระภิกษุรูปใด เพิกเฉยละทิ้งการนี้ ใ ม่ เข้าร่วมประชุมอบรม ๒ ครั้งติดต่อกันโดยปราศจากเหตุผล ทางวัดจะถือว่าศิษย์วัดผู้นั้น ฝ่ า ฝ่ น ระเบียบกติกาสงฆ์อันชอบธรรม ให้ประธานกรรมการประชุมอบรมศิษย์วัดนิมนต์ เจ้าคณะและ พระภิกษุ สามเณรผู้รับเข้าอยู่อาศัยเข้าชี้แจงต่อคณะกรรมการประชุมอบรม ศิษย์ วัด หากยังไม่ได้รับความร่วมมือให้พิจารณาโทษตามความในข้อ ๑๒๐”

จากนโยบายการปกครองข้างต้น จะสังเกตเห็นได้ว่า พระวิสุทธาธิบติ ท่านใช้ทั้งหลักของ พระเดช และหลักของพระคุณตามสมควรแก่กรณี เมื่อมอบนโยบาย และบัญชาการปกครองแล้ว หาก ยังมีผู้ล่วงละเมิด ท่านจะใช้วิธีเรียกมาถว้ดักเตือนก่อน หากเตือนแล้ว ไม่ฟัง ยังขึ้นล่วงละเมิดอีก ท่านจะลงโทษตามสมควรแก่ความผิด นอกจากนี้ท่านยังใช้วิธี นำคนเข้าวัด ผูกมัดจิตใจ สอนให้ ปฏิบัติดี มีสิ่งตอบแทนตามความเหมาะสม ท่านจะเข้าหาผู้ได้ปกครอง ออกไปพบปะพูดคุย ทำความ

เข้าใจระหว่างกัน หากเกิดข้อพิพาทขึ้นท่านจะสั่งการให้สอบสวน และระงับทันที และท่านใช้วิธี สอนอย่างไร ก็ประพฤติอย่างนั้น

ผลของการปกครอง ทำให้ศิษย์วัดและผู้อยู่อาศัยอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข สามารถพัฒนาศักยภาพของตนทั้งทางด้านคิโลกและคิธรรม สามารถนำไปใช้เป็นที่พึ่งของตนได้ เป็นอย่างดี และยังสามารถเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ ไม่เป็นปัญหาและภาระของสังคม

การปกครองในฐานะเจ้าคณะภาค ๔

๑)นโยบายการปกครอง

งานด้านการปกครองถือว่าเป็นงานบริหารบุคคลที่สำคัญ พระวิสุทธิธรรมาธิบดีในฐานะเจ้าคณะภาค ๔ จึงรับผิดชอบในด้านการปกครอง ท่านได้บริหารงานตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะภาค ตามกฎหมายเถรสมาคม^{๕๔} การตรวจการคณะสงฆ์ การสั่งการคณะสงฆ์ การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ การสำรวจวัด การแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ การอบรมพระสังฆาธิการ การแต่งตั้งพระวินยาธิการ โดยมีนโยบายดังนี้คือ

^{๕๔} อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะภาคตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ส่วนที่ ๑ ภาค ข้อ ๑๐

- (๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
- (๒) ควบคุมส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี
- (๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์ คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด
- (๔) แก้ไขข้อขัดแย้งของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ
- (๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาสตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย
- (๖) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๑) จัดดำเนินการให้วัดทุกวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔ จัดทำประวัติของวัด และเก็บข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับวัด เช่น หนังสืออนุญาตให้ตั้งวัด หนังสือประกาศพระราชทานวิสุงคามสีมา เอกสารที่ดินของวัด เอกสารทะเบียนบ้าน (วัด) และรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเก็บที่สำนักงานเจ้าคณะภาค ๔ ส่วนหนึ่ง

๒) จัดให้มีการทำทะเบียนประวัติพระสังฆาธิการ ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาคเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และบัตรประจำตัวพระวินยาธิการ เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการปกครองของคณะสงฆ์ภาค ๔

๓) จัดให้มีการดำเนินการออกระเบียบว่าด้วย การเสนอขอแต่งตั้งพระสังฆาธิการและพระภิกษุในอำนาจของเจ้าคณะภาค เพื่อให้เสนอประวัติและผลงานของพระสังฆาธิการและพระภิกษุในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ มีระเบียบที่ชัดเจนมีความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ใช้ในการพิจารณามากยิ่งขึ้น

๔) จัดให้มีการเปิดโรงเรียนพระสังฆาธิการระดับอำเภอ เพื่อเพิ่มสมรรถภาพพระสังฆาธิการให้มีความรู้ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ของตน เพื่อสนองงานการพระศาสนาและการคณะสงฆ์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และเพื่อความสามัคคี แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในการบริหารงาน อีกส่วนหนึ่ง

๕) จัดให้มี โครงการพัฒนาวัด วัดละหนึ่งตำบล เพื่อยกระดับวัดให้เข้าสู่การพัฒนาอย่างเป็นระบบ เป็นศูนย์กลางแห่งชุมชน เป็นแหล่งแสวงหาความรู้ เป็นศูนย์รวมการทำกิจกรรมร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน วัดละ ๑ ตำบล เพื่อก้าวไปสู่วัดพัฒนาตัวอย่างต่อไป^{๕๕}

๒) สำนักงานเจ้าคณะภาค ๔

ตั้งอยู่ที่ คณะ ๑๒ วัดสุทัศนเทพวราราม แขวงราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่สนองงาน และประสานงานดังนี้

๑) สนองงานมหาเถรสมาคม

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระประสิทธิ์สุตคุณ (ฉลอง สุภาจาโร), เลขานุการเจ้าคณะภาค ๔ , ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

- ๒) สนองงานเจ้าคณะปกครองระดับหน (เจ้าคณะใหญ่ หนเหนือ)
- ๓) ปกครองดูแล ประสานงาน ระดับล่าง (จังหวัด, อำเภอ, ตำบล, วัด) ในเขตปกครอง
- ๔) ติดต่อประสานงานทำงานร่วมกับ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- ๕) ติดต่อประสานงาน ทำงานร่วมกับ จังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ (สำนักงานการศึกษาธิการจังหวัด, สำนักงานจังหวัด)
- ๖) ติดต่อประสานงาน ทำงานร่วมกับหน่วยงานองค์กรพุทธ สถาบันการศึกษา (ภายใน เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ และในประเทศ)
- ๗) ติดต่อประสานงาน ทำงานร่วมกับหน่วยองค์กรอื่น ๆ ทั้งรัฐ เอกชน (ภายในเขต ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔, ในประเทศ, และส่วนท้องถิ่น)

สำนักงานเจ้าคณะภาค ๔ เป็นหน่วยงานที่สนองงานผู้บังคับบัญชาคือ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ^{๕๖}รับผิดชอบดูแลประสานงาน ซึ่งเป็นงานที่หนัก แต่ถึงอย่างไรก็ตามพระวิสุทธาธิปก็ได้พยายามที่จะบริหารงานและดำเนินงาน ตามนโยบายที่ได้รับบัญชาจากเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม โดยยึดพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช กติกาสงฆ์หนเหนือ กฎหมาย โดยขอความร่วมมือจากเจ้าคณะปกครองทุกระดับตลอดถึงพระสังฆาธิการ พระภิกษุสามเณรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีพระประสิทธิสุตคุณ (ฉลอง สุภาจาโร) เลขาธิการเจ้าคณะภาค ๔ เป็นผู้นำที่ประสานงานและสนองงาน

อนึ่งการปกครองคณะสงฆ์ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะภาคนั้นพระวิสุทธาธิปได้บริหารการปกครองโดยแบ่งตามประเภทงานดังนี้^{๕๗} การตรวจการคณะสงฆ์ระดับภาค การสั่งการ

^{๕๖} สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญโญ ป.ธ.๘) เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ กรรมการมหาเถรสมาคม

^{๕๗} อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะภาคตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ส่วนที่ ๑ ภาค ข้อ ๑๐

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

(๒) ควบคุมส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

คณะสงฆ์ การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ การสำรวจวัด การแต่งตั้ง พระอุปัชฌาย์ การ
อบรมพระสังฆาธิการ

๓) การปกครองคณะสงฆ์ระดับต่าง ๆ พระวิสุทธิธำมณีได้แบ่งเป็น ๒ ระดับ ดังนี้

๓.๑ คณะสงฆ์ระดับจังหวัด คณะสงฆ์ระดับจังหวัด ประกอบด้วยเจ้าคณะจังหวัด รอง
เจ้าคณะจังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบงานในเขตจังหวัดปกครอง ซึ่งคณะสงฆ์ภาค ๔ มี ๔ จังหวัด คือ
นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ มีเจ้าคณะจังหวัด ๔ รูป รองเจ้าคณะจังหวัด ๗ รูป เจ้าคณะ
จังหวัดต้องบริหารงานคณะสงฆ์ตามนโยบายของเจ้าคณะภาคและกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ.
๒๕๓๕) หมวด ๓ ส่วนที่ ๒ ข้อ ๑๕ ซึ่งประกอบไปด้วย พระสังฆาธิการ ระดับอำเภอ ระดับตำบล
เจ้าอาวาส และสำนักสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม

การประชุมพระสังฆาธิการระดับจังหวัด พระวิสุทธิธำมณี ได้จัดให้มีการประชุม ตามมติ
มหาเถรสมาคม มติที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ โดยได้จัดประชุมเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และ
เลขานุการ ปีละ ๒ ครั้ง ครั้งละ ๑ วัน เพื่อปรึกษาหารือกิจของสงฆ์ และทบทวนนโยบายที่พระวิ
สุทธิธำมณีได้ให้ไว้ว่ามีอุปสรรคปัญหา หรือบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ รวมถึงเรื่องเศรษฐกิจ สังคม กฎ
ระเบียบ พระธรรมวินัย และหน้าที่ตามกฎหมายเถรสมาคม มาซักซ้อมให้เข้าใจและรับนโยบายใหม่จาก
คณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนของภาคไปดำเนินการต่อไป

และมีการประชุมวิสามัญเพิ่มเติม เมื่อมีเรื่องเร่งด่วนเนื่องจากกิจการทางคณะสงฆ์หรือ
กิจการทางราชการ โดยเจ้าคณะภาคเป็นประธานกรรมการ สถานที่ประชุมให้คณะกรรมการกำหนด
ตามความเหมาะสม

ผลของการประชุมทำให้พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และ
เลขานุการ สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในคณะสงฆ์ระดับผู้นำ ได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใน
ภาระหน้าที่ซึ่งกันและกัน และรับรู้ข่าวสารทั้งส่วน ของคณะสงฆ์ระดับภาค ระดับจังหวัด และส่วน

-
- (๓) วินิจฉัยการลงนิคมกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์ คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด
 - (๔) แก้ไขข้อขัดแย้งของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ
 - (๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาสตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ได้บังคับบัญชาหรืออยู่
ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดย
ความเรียบร้อย
 - (๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ของทางราชการ สามารถสนองงานได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์และ เกิดประสิทธิผลในด้านการบริหารการคณะสงฆ์

๓.๒. คณะสงฆ์ระดับอำเภอ คณะสงฆ์ระดับอำเภอ ประกอบไปด้วยเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เป็นผู้รับผิดชอบงานภายในเขตอำเภอที่ปกครอง ซึ่งคณะสงฆ์ภาค ๔ มี ๔๑ อำเภอ มีเจ้าคณะอำเภอ ๔๑ รูป รองเจ้าคณะอำเภอ ๓๔ รูป เจ้าคณะอำเภอต้องบริหารงานคณะสงฆ์ ตามนโยบายของเจ้าคณะจังหวัดที่ได้รับบัญชา จากเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะภาค และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ.๒๕๓๕) หมวด ๓ ส่วนที่ ๓ ข้อ ๒๐ ซึ่งประกอบด้วยพระสังฆาธิการระดับตำบล เจ้าอาวาส และสำนักสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

การประชุมคณะสงฆ์ระดับอำเภอ มีการประชุม ๒ สมัย คือ

ก) การประชุมสามัญ พระวิสุทธิาธิบดี มีนโยบายให้คณะสงฆ์ระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และเลขานุการ ของคณะสงฆ์ภาค ๔ เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือกิจของสงฆ์ปีละ ๒ ครั้ง ๆ ละ ๑ วัน เรียกว่า การประชุมสามัญ เพื่อทบทวนนโยบายการปกครอง การบริหารคณะสงฆ์ อุปสรรคปัญหาหรือผลสำเร็จ และวิธีการแก้ไขต่อไป

ข) การประชุมวิสามัญ เป็นการประชุมเมื่อมีเรื่องเร่งด่วนเฉลี่ยประชุมเดือนละ ๑ ครั้ง

นอกจากนี้ ในการประชุมพระสังฆาธิการหนเหนือ ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค และเลขานุการ ประชุมตามมติมหาเถรสมาคม มติที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ซึ่งมีคณะสงฆ์ภาค ๔ อยู่ในเขตปกครอง ที่ประชุมมีมติให้เปิดโครงการประชุม อบรมพระสังฆาธิการระดับอำเภอ อาทิ โครงการโรงเรียนพระสังฆาธิการระดับอำเภอ โครงการอุปสมบท ๑ อำเภอ ๑ รูป ถวายเป็นพุทธบูชา โครงการประชุมสัมมนาพระสังฆาธิการ จังหวัดนครสวรรค์ ภาค ๔ ระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เลขานุการ ประจำปี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. โครงการโรงเรียนพระสังฆาธิการระดับอำเภอ

๑.๑ ชื่อโครงการ

โครงการโรงเรียนพระสังฆาธิการระดับอำเภอ

ในการการประชุมพระสังฆาธิการหนเหนือ ประชุมตามมติมหาเถรสมาคม มติที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ มีมติให้จัดการเปิดโรงเรียนพระสังฆาธิการระดับอำเภอเป็นประจำทุกปี ๆ ละ ๑ ครั้ง พระวิสุทธิาธิบดีในฐานะเจ้าคณะภาค ๔ มีหน้าที่สนองงานผู้บังคับบัญชา คือ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ จึงได้

บัญชาการให้เจ้าคณะจังหวัดในเขตปกครองภาค ๔ คือ จังหวัด นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และเพชรบูรณ์ จัดให้มี การเปิดโรงเรียนพระสังฆาธิการระดับอำเภอ ปีละ ๑ ครั้ง

๑.๒ วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อเพิ่มสมรรถภาพพระสังฆาธิการให้มีความรู้ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ของตน
- ๒) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ของตน
- ๓) และเพื่อความสามัคคี แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ในการบริหารงานตามหน้าที่ของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๑.๓ เป้าหมาย

พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เลขานุการ จำนวน ๑๐๐ รูป

๑.๔ การดำเนินงาน

จัดให้มีการอบรมถวายความรู้ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และการบริหารงานคณะสงฆ์ตาม ภารกิจ ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๕ ระยะเวลาในการประชุม

๑ ครั้ง รวม ๗ วัน

๑.๖ สถานที่

ณ วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

๑.๗ งบประมาณ

ใช้งบประมาณศาสนสมบัติกลาง

ผลการดำเนินโครงการ : มีพระสังฆาธิการระดับอำเภอหนเหนือเข้าร่วมประชุม อบรมทั้งหมดจำนวน ๗๐ รูป การประเมินผลเป็นไปตามจุดประสงค์ สามารถสร้างความสนใจและความกระตือรือร้นให้กับพระสังฆาธิการระดับอำเภอได้เป็นอย่างดี ทำให้มีความตระหนักในภาระหน้าที่ มีความรู้ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ของตน เกิดความสามัคคี มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ในการบริหารงานตามหน้าที่ของตน ทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค : พระสังฆาธิการระดับอำเภอมี พรรษาชุกาลมาก ไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมประชุมอบรมได้ บางรูปมีภาระกิจทางคณะสงฆ์ บางรูปอาพาธ ไม่สามารถเดินทางมาเข้าร่วมประชุมได้ตามเป้าหมาย

วิธีการแก้ไข : จัดนำเอกสารวิชาการในการประชุมอบรมในโครงการไปถวายเพื่อให้รับทราบข้อมูลความรู้ อำนวยหน้าที่ ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

๒.โครงการประชุมสัมมนาพระสังฆาธิการ

จังหวัดนครสวรรค์ ภาค ๔ ระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล
เลขานุการ ประจำปี

๒.๑ ชื่อโครงการ

โครงการประชุมสัมมนาพระสังฆาธิการ จังหวัดนครสวรรค์ ภาค ๔ ระดับเจ้าคณะอำเภอ
รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เลขานุการ ประจำปี

๒.๒ วัตถุประสงค์หลัก

เพื่อรับทราบปัญหาและพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ

๒.๓ เป้าหมาย

พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และ
เลขานุการ จำนวน ๒๗๖ รูป

๒.๔ รูปแบบการดำเนินการ

ประชุมสัมมนาและบรรยายความรู้

๒.๕ ระยะเวลาในการประชุมสัมมนา

ครั้งละ ๑ วัน จำนวน ๒ ครั้ง

ครั้งที่ ๑

วันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวม ๑ วัน

ครั้งที่ ๒

วันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวม ๑ วัน

๒.๖ สถานที่

ณ ห้องประชุมโรงเรียนสตรีนครสวรรค์

๒.๗ หัวข้อในการจัดประชุมสัมมนา

- ข้อคิด ข้อธรรม ถึงความจำเป็นต้องจัดการประชุม
- ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลกับการแก้ปัญหาความยากจน, ยาเสพติด, และสิ่งแวดล้อม
- พุทธวิธีการแก้ปัญหา ยาเสพติด
- พุทธวิธีกับการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และโครงการ ๕ ส.
- พุทธวิธีกับการแก้ปัญหาความยากจน

๒.๘ งบประมาณ

ใช้งบประมาณแผ่นดินและงบประมาณศาสนสมบัติกลางรวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒๕๕,๒๖๐ บาท

๒.๙ ผลประเมิน จากผู้ร่วมสัมมนาทั้งหมด สรุปได้ ดังนี้

ครั้งที่ ๑

เหมาะสมมากที่สุด	คิดเป็นร้อยละ	๘๗.๐๐ %
เหมาะสมมาก	คิดเป็นร้อยละ	๘.๐๐ %
เหมาะสมปานกลาง	คิดเป็นร้อยละ	๔.๐๐ %
เหมาะสมน้อย	คิดเป็นร้อยละ	๑.๐๐ %
เหมาะสมน้อยที่สุด	คิดเป็นร้อยละ	๑.๐๐ %

ครั้งที่ ๒

เหมาะสมมากที่สุด	คิดเป็นร้อยละ	๘๘.๐๐ %
เหมาะสมมาก	คิดเป็นร้อยละ	๑๑.๐๐ %
เหมาะสมปานกลาง	คิดเป็นร้อยละ	๔.๐๐ %
เหมาะสมน้อย	คิดเป็นร้อยละ	๑.๐๐ %
เหมาะสมน้อยที่สุด	คิดเป็นร้อยละ	๑.๐๐ %

ที่มา : รายงานผลปฏิบัติงานคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ภาค ๔ หนเหนือ ประจำปี

๒๕๕๘.

ผลของการประชุมอบรมทำให้พระสงฆ์มีการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และเลขานุการ มีความเป็นเอกภาพ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในคณะสงฆ์ ได้แลกเปลี่ยนความ

คิดเห็นในภาระหน้าที่ซึ่งกันและกัน และรับรู้ข่าวสารทั้งส่วนของ คณะสงฆ์ระดับภาค ระดับ จังหวัด ระดับอำเภอ และส่วนของทางราชการ เอกชน รัฐวิสาหกิจ อันเป็นผลดีก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการบริหารงานคณะสงฆ์ ในระดับอำเภอมากยิ่งขึ้น

๓.๓. คณะสงฆ์ระดับตำบล คณะสงฆ์ระดับตำบลประกอบไปด้วยเจ้าคณะตำบล รองเจ้า คณะตำบล เป็นผู้รับผิดชอบงานภายในเขตตำบลที่ปกครอง ซึ่งคณะสงฆ์ภาค ๔ มี ๓๓๑ ตำบล มีเจ้า คณะตำบล ๓๓๑ รูป รองเจ้าคณะตำบล ๕๑ รูป เจ้าคณะตำบลต้องบริหารงานคณะสงฆ์ตำบลภายใต้ พระธรรมวินัย ตามนโยบาย เจ้าคณะภาค และกฎหมายอาณัติมาคม ฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ.๒๕๓๕) หมวด ๓ ส่วนที่ ๔ ข้อ ๒๕ พระสังฆาธิการที่อยู่ใต้ปกครองประกอบด้วย เจ้าอาวาส รัษฎการเจ้าอาวาส ผู้ช่วย เจ้าอาวาส และเจ้าสำนักสงฆ์และพระภิกษุสามเณรภายในตำบลนั้น ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

การประชุม เจ้าคณะตำบลนอกจากจะต้องประชุมทุก ๆ เดือนร่วมกับเจ้าคณะอำเภอ รอง เจ้าคณะอำเภอภายในเขตปกครอง ปีละ ๒ ครั้ง ๆ ละ ๑ วัน ตามมติมหาเถรสมาคม มติที่ ๑๔๓/ ๒๕๔๖ แล้ว ยังต้องประชุมกับ ร่วมกับ เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เลขานุการ อีกปีละ ๒ ครั้ง เพื่อฟังการชี้แจงกิจการสงฆ์ ซึ่งเป็นกิจที่ต้องทราบ รับนโยบายตำบลไปปฏิบัติ พระวิสุทธาธิ บัติจะเน้นนโยบายการปกครองดูแล สอดส่อง พระภิกษุสามเณรภายในตำบลของตนเอง ให้ปฏิบัติตาม พระธรรมวินัย และปฏิบัติตามกฎหมายอาณัติมาคม ระเบียบคำสั่งต่าง ๆ ให้ปฏิบัติเป็นไปในแนวทาง เดียวกันหมด นอกจากนั้นจะเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสอบถามปัญหาอุปสรรคใน การปฏิบัติงานในรอบปี ในการประชุมแต่ละครั้ง ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องแจ้งให้ทราบ และอีกส่วนหนึ่ง เป็นเรื่องให้ถือปฏิบัติ โดยเฉพาะแนวนโยบายด้านการปกครอง การประชุมเจ้าคณะจังหวัดแต่ละ จังหวัดเป็นประธาน สถานที่ประชุม ให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้กำหนดสถานที่ประชุม เมื่อดำเนินการ เสร็จแล้วจะรายงานผ่านพระวิสุทธาธิบัติ เจ้าคณะภาค ๔ เพื่อรายงานให้มหาเถรสมาคมรับทราบ เพื่อ จะได้ประมวลเรื่องกราบทูลสมเด็จพระสังฆราชทรงทราบ และเบิกจ่ายจากเงินงบประมาณศาสนา สมบัติกลาง ประเทงบกลางสำรองจ่าย

พระวิสุทธาธิบัติ ยังจัดให้มี โครงการพัฒนาวัด วัดละหนึ่งตำบล ในเขตปกครองคณะ สงฆ์ภาค ๔ ตามมติการประชุมคณะสงฆ์หนเหนือ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ เพื่อสนองวัตถุประสงค์ของมหา เถรสมาคมในการสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้บรรลุ วัตถุประสงค์อย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้หลักบริหารตาม ระบบ ๕ ส. ได้แก่ สะอาด สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย เพื่อให้วัดพัฒนาดังกล่าวเป็นตัวอย่างที่ดี และเป็นที่ยอมรับของสังคมยิ่งขึ้น อีก ทั้งเป็นแหล่งที่ทุกคนจะแสวงหาความรู้ เป็นศูนย์รวมการทำกิจกรรมร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์

ระหว่างวัดกับบ้าน ให้ได้อย่างน้อยวัดละ ๑ ตำบล ซึ่งจะนำไปสู่การ พัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า ไปสู่การเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างต่อไปในอนาคต

ผลของการประชุมปีละ ๓ ครั้ง ทำให้พระสังฆาธิการระดับตำบลรู้จักคุ้นเคย แลกเปลี่ยน ข้อคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างเจ้าคณะตำบลทุกตำบลในคณะสงฆ์ภาค ๔ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม

๓.๔. คณะสงฆ์ระดับวัด การบริหารงานปกครองคณะสงฆ์ระดับวัดหรือระดับเจ้าอาวาส นี้ พระวิสุทธิธาริบดีในฐานะเจ้าคณะภาค ๔ ได้ร่วมกับเจ้าคณะจังหวัดในเขตปกครอง จัดให้มีการ ประชุมเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ปีละ ๑ ครั้ง ๆ ละ ๑ วัน ตามมติมหาเถรสมาคม มติที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ เพื่อชี้แจงแนวนโยบาย ชักจูงความเข้าใจในข้อวัตรปฏิบัติ อาจารย์ ระเบียบ วินัย และเพื่อให้ทราบนโยบายของทางคณะสงฆ์ภาค และจังหวัดแต่ละปี ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ และ ชี้แจงนโยบายเกี่ยวกับเอกสาร เช่น การขอพระราชทานสมณศักดิ์ การขอเข้ารับการอบรมพระ อุปัชฌาย์ การจัดทำบัญชีจัดส่งรายชื่อ สัทธินาหาริก หรือพระสงฆ์ สามเณร จำนวนนักเรียนอย่างไร เป็นต้น นอกจากนี้จะเน้นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามมาตราที่ ๓๗, ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ให้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของเจ้า อาวาสอย่างเป็นธรรม เพื่อให้พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสมีแนวทางปฏิบัติตามภารกิจและนโยบาย ของคณะสงฆ์เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถปฏิบัติได้จริง และเน้นย้ำให้พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาสเป็นที่พึ่งของชาวบ้าน เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้พระวิสุทธิธาริบดียังสั่งการให้มีการจัดโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาพระสังฆา ธิการระดับวัด เพื่อให้พระสังฆาธิการระดับวัดมีแนวทางปฏิบัติตามภารกิจและนโยบายของคณะสงฆ์ เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถปฏิบัติได้จริง อาทิ โครงการพัฒนาพระสังฆาธิการระดับวัด จังหวัดนครสวรรค์ โครงการชุบชีวิตหลวงพ่อ หลวงตา จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น

๑. โครงการพัฒนาพระสังฆาธิการระดับวัด

๑.๑ ชื่อโครงการ

โครงการพัฒนาพระสังฆาธิการระดับวัด

๑.๒ วัตถุประสงค์หลัก

เพื่อให้พระสังฆาธิการระดับวัดมีแนวทางปฏิบัติตามภาระกิจและนโยบายของคณะสงฆ์
เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถปฏิบัติได้จริง

๑.๓ เป้าหมาย

พระสังฆาธิการระดับวัดทุกวัด จำนวน ๕๕๓ รูป

๑.๔ รูปแบบการดำเนินการ

บรรยายถวายความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

๑.๕ ระยะเวลาในการประชุม

จำนวน ๑ ครั้ง ๆ ละ ๓ วัน

๑.๖ สถานที่

วัดนครสวรรค์ พระอารามหลวง อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗ หัวข้อในการจัดการประชุม

- ภาระกิจนโยบายคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง และบริหารจัดการ
- ภาระกิจนโยบายคณะสงฆ์ ด้านการศึกษา ศึกษาสงเคราะห์
- ภาระกิจนโยบายคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ และประชาสัมพันธ์
- ภาระกิจนโยบายคณะสงฆ์ ด้านสาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์

๑.๘ งบประมาณ

สำรองจ่ายจากวัดนครสวรรค์ ๕๒,๘๓๐

๑.๙ ผลจากการประเมิน จากผู้ร่วมสัมมนาทั้งหมด สรุปได้ ดังนี้

เหมาะสมมากที่สุด	คิดเป็นร้อยละ	๘๓.๐๐ %
เหมาะสมมาก	คิดเป็นร้อยละ	๘.๐๐ %
เหมาะสมปานกลาง	คิดเป็นร้อยละ	๕.๐๐ %
เหมาะสมน้อย	คิดเป็นร้อยละ	๓.๐๐ %
เหมาะสมน้อยที่สุด	คิดเป็นร้อยละ	๑.๐๐ %

ที่มา : รายงานผลปฏิบัติงานคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ภาค ๔ หนเหนือ ประจำปี ๒๕๕๘

ผลของการประชุมอบรมจัดโครงการพัฒนาชีวิต พระสงฆ์ระดับวัด ชีวเจนนโยบาย ต่าง ๆ ปีละ ๑ ครั้งนี้ ทำให้พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสและพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นได้พบปะแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดแก่พระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ อันจะนำมาซึ่งการปรับปรุงอันเกี่ยวเนื่องกับภาระหน้าที่ อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขและความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนายิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. การตรวจการคณะสงฆ์

การตรวจการคณะสงฆ์เป็นนโยบายการปกครองคณะสงฆ์อย่างหนึ่งของคณะสงฆ์ไทย ตามมติมหาเถรสมาคม มติที่ ๑๔๓/๒๕๔๖ ว่าด้วยการให้เจ้าคณะปกครองได้ออกตรวจเยี่ยมคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน^{๕๔} โดยที่เจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ชั้นสูงระดับเจ้าคณะภาคนั้น ส่วนใหญ่มีสำนักงานอยู่ส่วนกลางเช่นเดียวกับการปกครองทางฝ่ายบ้านเมือง ดังนั้นเพื่อทราบความเป็นอยู่และความประพฤติของพระภิกษุสามเณรในเขตปกครอง จึงจำเป็นที่เจ้าคณะภาคจะต้องออกตรวจการคณะสงฆ์ โดยประสานงานร่วมกับเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในการประมวลความเป็นไปของคณะสงฆ์ในแต่ละภาค ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปกครองคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เจ้าคณะภาคได้ทราบปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งมหาเถรสมาคม และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชของพระภิกษุสามเณร รวมทั้งความเป็นไปและสภาพของท้องถิ่นต่าง ๆ ที่เจ้าคณะภาคไปตรวจการคณะสงฆ์ อันจะเป็นผลดีต่อการปกครอง การบริหาร การพัฒนาวัด และอื่นๆ^{๕๕} พระวิสุทธาธิบดี เจ้าคณะภาค ๔ พร้อมด้วยรองเจ้าคณะภาค เลขาธิการ ออกตรวจการคณะสงฆ์ตามมติมหาเถรสมาคมโดยออกตรวจปีละ ๒ ครั้ง ในเดือนมีนาคม และเดือนพฤศจิกายน ได้ออกตรวจเยี่ยมวัดต่าง ๆ ในเขตปกครอง จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แนะนำเรื่องต่าง ๆ ทั้งส่วนการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ และประชาสัมพันธ์ภาระกิจนโยบายคณะสงฆ์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อาทิ การขออนุมัติแต่งตั้งพระสังฆาธิการในระดับต่าง ๆ

^{๕๔} พระครูปลัดเจริญ วิฑูรย์ (ยากรรม), “การศึกษาชีวิตและผลงานของพระราชพุทธิญาณ (กุศล กุศล วัชรโร)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕ หน้า ๑๓๑.

^{๕๕} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ชุติมาการพิมพ์, ม.ม.ป.), หน้า ๑๐๘.

การขอพระราชทานวิสุงคามสีมา การขอพระราชทานสมณศักดิ์ การ เสนอประวัติพระสังฆาธิการเพื่อสอบเป็นพระอุปัชฌาย์ การจัดโครงการพัฒนาพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ การจัดหาเงินกองทุนวัดช่วยวัด การจัดอบรมบวชีก่อนสอบภาค ๔ การจัดตั้งองค์การเผยแผ่ อ.ป.ต. เป็นต้น สั่งการให้เจ้าคณะจังหวัดออกตรวจการปีละ ๓ ครั้ง และสั่งการให้เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบลออกตรวจการ ปีละไม่น้อยกว่า ๓ ครั้ง เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วรายงานให้มหาเถรสมาคมทราบ โดยผ่านเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับ โดยการดำเนินงานตรวจการคณะสงฆ์ระดับต่าง ๆ มีดังนี้

ในระดับจังหวัด พระวิสุทธาธิบดี ออกตรวจการคณะสงฆ์ ปีละ ๒ ครั้ง ในเดือนมีนาคม และเดือนพฤศจิกายน โดยขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในการจัดเจ้าหน้าที่ร่วมเดินทางไปด้วย ๑ คน เพื่อถวายความสะดวกและสรุปผลการดำเนินงาน และได้มีคำสั่งไปถึงเจ้าคณะจังหวัด เพื่อขอพบปะพระสังฆาธิการระดับจังหวัด ที่สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัดทุกจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ได้กล่าวสรุปรายงานภาพรวมของจังหวัดในเขตปกครองของตนทุก ๆ ด้าน ตลอดจนถึงปัญหาอุปสรรคของการปกครอง และได้กล่าวสรุปรายงานถึงการปฏิบัติตามนโยบายของทางคณะสงฆ์หนใหญ่ และคณะสงฆ์ภาค ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ ว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร รวมถึงทำหนังสือชี้แจงอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรเสนอต่อเจ้าคณะภาค เพื่อเสนอต่อไปยังเจ้าคณะหนใหญ่ และมหาเถรสมาคมทราบสืบไป

ในระดับอำเภอ ตำบล พระวิสุทธาธิบดี ได้มีคำสั่งไปถึงเจ้าคณะจังหวัด ให้สั่งการไปถึงเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลในเขตปกครองภาค ๔ เพื่อขอตรวจเยี่ยมพบปะพระสังฆาธิการระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล พระปริยัตินเทศก์ พระจริยนิเทศก์ ที่สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดทุกจังหวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เจ้าคณะจังหวัดมีคำสั่งให้เจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอ เจ้าคณะตำบลทุกตำบล พระปริยัตินเทศก์ พระจริยนิเทศก์ ในเขตปกครองมาร่วมพบปะกับคณะสงฆ์ระดับภาค และระดับจังหวัด ที่สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด เพื่อรับนโยบายและติดตามงานที่ทางเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะจังหวัดได้มอบหมายให้ปฏิบัติ

เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตัวแทนพระปริยัตินเทศก์ ตัวแทนพระจริยนิเทศก์ ท้องที่อำเภอตำบล ที่ตรวจการนั้น ได้สรุปรายงานรวมของอำเภอ ตำบล ในเขตปกครองของตนเองทุก ๆ ด้าน ตลอดจนถึงปัญหาอุปสรรคของการปกครอง และได้กล่าวสรุปรายงานถึงการปฏิบัติตามนโยบายของทางคณะสงฆ์ภาค และจังหวัด ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ ว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร แล้วให้เจ้าคณะจังหวัดเสนอรายงานการตรวจการต่อเจ้าคณะภาค เพื่อเสนอต่อไปยังเจ้าคณะหนใหญ่ และมหาเถรสมาคมทราบต่อไป

ผลของการตรวจเยี่ยมของพระวิสุทธาธิบดี และคณะ สงฆ์ระดับภาค ต่อคณะ สงฆ์ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบลนี้ ทำให้พระสังฆาธิการระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และ ระดับตำบลได้ใกล้ชิด สนับสนุน มีความคุ้นเคย กับคณะสงฆ์ระดับภาคมากขึ้น และในขณะเดียวกัน คณะสงฆ์ระดับภาคโดยการนำของพระวิสุทธาธิบดี ก็มีโอกาสดำเนินการตามผลงาน ตามนโยบายที่วางไว้ ตลอดถึงการให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการบริหารงานปกครองคณะสงฆ์ในระดับ ต่าง ๆ และเป็นโอกาสในการพบปะพูดคุย สนทนา และรับทราบข่าวสารต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ ในเขต ปกครองด้วยทราบ ท่านจะตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสอบสวน วินิจฉัย โดยใช้หลักกฤษฎีกาสมณะ ๑ ประการ ในการตัดสินวินิจฉัย รวมถึง กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คำสั่ง มหาเถรสมาคม และจารีตประเพณี ความเชื่อ ในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นหลัก ในการตัดสินระงับอธิกรณ์

๔. การแต่งตั้ง

การแต่งตั้ง คือ การคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจะทำหน้าที่ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในตำแหน่งต่าง ๆ เพื่อให้การบริหารงานคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความ เรียบร้อย^{๖๐} ดังนี้

ในการแต่งตั้ง เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด พระวิสุทธาธิบดีเจ้าคณะภาค ๔ ได้ ดำเนินการพิจารณาคัดเลือกภิกษุผู้มีคุณสมบัติ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๖ (พ.ศ.๒๕๓๕) หมวด ๒ การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ข้อ ๖ และ หมวด ๓ เจ้าคณะจังหวัด ข้อ ๑๔ เสนอให้เจ้าคณะใหญ่ พิจารณา เพื่อมีบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคมต่อไป

ในส่วนของการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอนั้น เจ้าคณะจังหวัดในเขต ปกครองจะเป็นผู้เสนอรายชื่อภิกษุผู้มีคุณสมบัติ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๖ (พ.ศ.๒๕๓๕) ข้อ ๖ และข้อ ๑๔ มายังพระวิสุทธาธิบดี เจ้าคณะภาค ๔ ให้พิจารณาแต่งตั้งด้วยความเห็นชอบของ เจ้าคณะใหญ่

ในส่วนของการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เป็น อำนาจของเจ้าคณะจังหวัดในการแต่งตั้ง โดยการเสนอของเจ้าคณะอำเภอ เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วให้ แจ้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และเจ้าคณะภาคเพื่อทราบต่อไป

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๓๔.

แนวทางการแต่งตั้งพระสังฆาธิการของพระวิสุทธาธิปติ เจ้าคณะภาค ๔ ท่านจะใช้อำนาจการบริหารการปกครองโดยถือหลักธรรมาธิปไตยเป็นหลัก และในการแต่งตั้ง หรือการพิจารณาเพื่อขอให้อนุมัติแต่งตั้งพระสังฆาธิการระดับต่างๆ ท่านจะพิจารณาตามความต้องการของคณะสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นสำคัญ โดยใช้นโยบายให้คณะสงฆ์ในส่วนนั้นๆ พิจารณา ปรีกษา ประชุม คัดเลือกว่าใครเหมาะสมมากที่สุด ท่านจะไม่ใช้อำนาจโดยเด็ดขาดว่าควรเสนอแต่งตั้งใครในตำแหน่งใดเป็นพิเศษ ไม่ใช้อคติในการพิจารณาแต่งตั้งโดยพระสังฆาธิการที่จะได้รับการแต่งตั้งต้องมีคุณสมบัติของผู้นำที่ดี ๗ ประการดังนี้ คือ มีความรู้กว้างขวาง ใฝ่หาความรู้ได้ ให้โอกาส ปราศจากอคติ มีความดำรงใจก้ำวหน้า เกิดปัญหาต้องแก้ไข ป้องกันภัยผู้ทำงาน นอกจากนี้ยังต้องมีคุณสมบัติของเพื่อนร่วมงานที่ดีอีก ๑๑ ประการ ดังนี้ คือ ส่งเสริมความรู้ อยู่อย่างเสียสละ กระจายตำแหน่งงาน ประสานสามัคคี ไม่เอาดีแต่เพียงตัว ไม่มัวเมาเรื่องเงิน ไม่ใหญ่เกินผู้บังคับบัญชา ตั้งเมตตาไว้เป็นนิมิต ใครทำผิดต้องเด็ดขาด ไม่ประมาทมัวเมา ประมาณตัวทุกเวลา^{๖๐} เป็นการแต่งตั้งตามระบบประชาธิปไตย ภายใต้หลักธรรมาธิปไตยโดยใช้หลักปธานิยธรรม พรหมวิหาร และหลักอภิปิณฑ ๔ อันเป็นหลักใหญ่การปกครองคณะสงฆ์นั่นเอง

๔.การแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์

พระอุปัชฌาย์ คือ พระภิกษุผู้มีหน้าที่เป็นประธานรับและผิตชอบในการบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร และเมื่อให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรแล้วมีหน้าที่เป็นภาระธุระปกครองดูแลสั่งสอนสิทธิวิหาริกของคนที่ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ^{๖๑} และในแต่ละปีจะมีผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ขอบรรพชา อุปสมบทเป็นจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นที่พระวิสุทธาธิปติเจ้าคณะภาค จะเสนอแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ โดยการเสนอประวัติพระสังฆาธิการ เพื่อรับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ ให้เจ้าคณะจังหวัดนำเสนอส่งเจ้าคณะภาค ภายในเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี และเมื่อเสนอชื่อแล้วให้เจ้าคณะจังหวัดต้องกำชับให้ผู้ขอรับการแต่งตั้งเตรียมตัวให้พร้อมก่อนเข้าอบรมภาควิชาการ

^{๖๐} พระราชกิจจานุเบกษา (สุนทร ญาณสุนทรโร), “สุนัขประวัฏเจ้านาย (ตอนที่ ๒) ”ใน ที่ระลึก ทรงพระกรุณาโปรดตั้งสมณศักดิ์ พระสุธีรัตนารณ (สมเจตต์ อธิจิตโต). รวบรวมและจัดพิมพ์โดย พระสุธีรัตนารณ (สมเจตต์ อธิจิตโต), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๔๓) : ๓๔-๓๕.

^{๖๑} ฝ่ายฝึกอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา, “สรุปผลการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์ หนเหนือ ”, กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑ (อัคราณา).

และภาคทฤษฎี โดยนโยบายของคณะสงฆ์ภาค ๔ พระภิกษุรูปใดจะ ขอเสนอชื่อแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ ก่อนที่จะมีการฝึกอบรมสอบความรู้พระอุปัชฌาย์ ส่วนกลางที่วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร นั้น จะต้องเข้ารับการฝึกอบรมในระดับต่าง ๆ ตามลำดับ คือ ในระดับจังหวัด ให้อบรมที่วัดของเจ้าคณะจังหวัดทุกจังหวัดในเขตปกครองภาค ๔ โดยให้เป็นความรับผิดชอบของเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และเลขานุการ ทุกรูป ในการดำเนินการฝึกอบรม ในระดับภาค ให้อบรมที่สำนักเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้ารับการอบรมในส่วนกลาง โดยให้เป็นความรับผิดชอบของเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค และเลขานุการ ทุกรูป ในการดำเนินการฝึกอบรม จากนั้นก็จะเข้าทดสอบการเป็นพระอุปัชฌาย์ที่ส่วนกลาง หากภิกษุรูปใดสามารถผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ข้างต้นได้ ก็จะได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ.๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ และสามารถบรรพชาอุปสมบท กุลบุตรในเขตปกครองของตนเองได้สืบไป

ดังนั้นการปกครองในภาพรวม พระวิสุทธิธำมณี ท่านได้ ดูแล สอดส่อง พระภิกษุสามเณรในเขตปกครองของตนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับระเบียบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คำสั่งมหาเถรสมาคม และจารีตประเพณี ความเชื่อ ของคนในชุมชนนั้นๆ สงเคราะห์ด้วยปัจจัย ๔ ตามสมควร ยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง ชมผู้ที่ควรชม ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณในการปกครอง เป็นที่เคารพ ขอมรับ นับถือ ของคณะสงฆ์ภายในวัด และในเขตปกครองของตน รวมทั้งพระสงฆ์ในขอบเขตประเทศไทยมาโดยตลอด

พระธรรมรัตนดิลก (เชิด จิตคุคุโต) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม รองเจ้าคณะภาค ๔ ได้กล่าวถึงความเป็นพระนักปกครองของท่านว่า ท่านเจ้าอาวาสเป็นพระเถระที่มีเมตตาธรรมสูง ทำงานแบบมีการวางแผน ให้ความสำคัญกับความเห็นของเพื่อนร่วมงาน และพระสงฆ์ได้ปกครองเสมอ มีเหตุผล หลักการในการทำงาน ท่านจะใช้คนให้ถูกกับงาน คือ ตามความสามารถตามความถนัดของแต่ละคน ท่านใช้หลักธรรม คือ ใช้พรหมวิหารธรรม ในการบริหาร โดยผ่านเป็นหลักนโยบาย คือ การประสานคน การประสานงาน และการประสานใจ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ใช้หลักสังกตวัตถุในการผูกมัดใจลูกวัด ลูกคณะ หรือแม้แต่พระภิกษุสงฆ์ระดับภาคในเขตปกครองของท่าน ใช้หลักพระคุณ คือ เมตตาธรรมนำหน้า ใช้หลักพระเดช คือ การดักเตือน การลงโทษ ตามหลัง ไม่ใช้อำนาจในการปกครองโดยพลการ ท่านจะหมั่นอบรมสั่งสอนชี้ข้อถูก บอกข้อผิด ให้เข้าใจด้วยความมีเมตตาธรรม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยท่านตระหนักว่า การสอนด้วยวิธีการ ชี้ให้ทำ

นำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด จึงทำให้การบริหารการ ปกครองของท่านมีความ เป็นระเบียบเรียบร้อยดีงามเป็นที่ยอมรับเป็นประจักษ์คณะสงฆ์และประชาชนทั่วไป^{๖๓}

พระประสิทธิสุตคุณ (ฉลอง สุภาจาโร) เลขานุการเจ้าคณะภาค ๔ ได้กล่าวถึงด้าน ปกครองของพระวิสุทธิธำมณีไว้ว่า หลวงพ่อ ท่านเป็นพระนักปกครองที่ใจดี อาศัยหลักเมตตา แม้มีคน ดำหนดิเตือนให้ร้าย ท่านจะอดทนและนิ่ง ไม่ว่าร้ายใครตอบ ท่านจะเน้นการปฏิบัติเคร่งครัดในพระ ธรรมวินัย ใส่ใจผู้ได้บวช และเน้นความสามัคคี ท่านกล่าวเสมอว่า เพราะความสามัคคีพร้อมเพรียง กันนั้นจะป้องกันสิ่งต่าง ๆ สิ่งชั่วร้ายจะไม่เกิดขึ้น ท่านจะมีวิธีสอน อยู่ ๓ วิธี คือ ๑) น้ำเย็น คือ การชัก นำชี้แจง ให้รู้ถึงผลดีผลเสียแล้วนำไปปฏิบัติ ๒) ด้นขบ คือ การเียนขบ การยกย่อง การสรรเสริญ เมื่อมี ผู้ประพฤติดี พยายามให้เป็นบุคคลตัวอย่างของหมู่คณะ ๓) กอไฟ คือ ไม้เรียว เรียวไฟ หรือการลงโทษ แต่ก่อนจะลงโทษต้องชี้แจงให้เข้าใจในความผิด ก่อนลงโทษต้องดักเตือน ครั้งที่ ๑ ดักเตือน ครั้งที่ ๒ ภาคทัณฑ์ ครั้งที่ ๓ ให้ลงโทษตามความผิด จึงกล่าวได้ว่า ท่านเป็นนักปกครองที่มีความฉลาดในการ บริหารงาน บริหารคน เป็นนักปกครองประเภท อ่อนน้อม ไม่ใช่อ่อนแอ แข็งแรง แต่ไม่แข็งกระด้าง ท่านจึง เป็นผู้ที่น่าที่นั้งอยู่ในหัวใจของผู้ได้บวชไมใช่นั่งอยู่บนหัวของผู้ได้บวช จนเป็นที่ยอมรับ นับ ถือ และเคารพ ของคนไทยในสังคมปัจจุบัน^{๖๔}

๓.๒.๓ บทบาทการศึกษา

พระวิสุทธิธำมณี ได้เป็นแบบอย่างที่ดีของพระสงฆ์ในการแสดงบทบาทของการศาสนา ศึกษาทั้งคันธุระและวิปัสสนาธุระ นับตั้งแต่ที่ท่านบวชในพระธรรมวินัย ท่านทำหน้าที่ของพระสงฆ์ สาวกของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดี ได้ดำเนินการศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และ ปัญญา พระวิสุทธิธำมณีเป็นพระเถระที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่ใครในการศึกษา อาทิ ด้านพระ ปริยัติธรรมแผนกธรรม ปี พ.ศ. ๒๔๕๓ สอบ ได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดเทพธิดาราม กรุงเทพมหานคร แผนกบาลี ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค สำนักเรียนวัดสุทัศน์ เทพราม ด้วยความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญ ที่ท่านได้แสดงบทบาทหน้าที่การศึกษา ในทางพระพุทธศาสนา ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล ชี้ทางออก บอกทางถูก ปลุกทางงามให้เกิดแก่วง

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนดิลก (เชิด จิตตคุโต), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศน์เทพวราราม รองเจ้าคณะภาค ๔, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระประสิทธิสุตคุณ (ฉลอง สุภาจาโร), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศน์เทพวราราม เลขานุการเจ้าคณะภาค ๔, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

การศึกษาพระพุทธศาสนา และด้วยการดำรงสมณะภาวะอันเป็น ต้นแบบที่ดีงามของคณะสงฆ์ไทยด้วยการ ชี้นำให้ทำ นำให้ดู อยู่ให้เห็น ในปี พ.ศ.๒๕๓๖ มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ถวายปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ พระวิสุทธาธิปดี จึงเป็นปราชญ์แห่งวงการศึกษาคณะสงฆ์ไทย สมดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า^๕ การศึกษาเป็นกุญแจนำไปสู่ประตูแห่งความสำเร็จ คนมีการศึกษานับว่า ทำเหตุปัจจัยให้ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้า ส่วนคนที่ขาดการศึกษานั้น ย่อมจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้ยาก การศึกษาที่สมบูรณ์แบบต้องประกอบด้วย ศิลปะ ดังที่เรียกว่า การศึกษาต้องมีศิลปะ หมายความว่า ศึกษาที่เป็นไปตามหลักไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ และปัญญา ครูผู้สอนต้องมียุทธวิธีและชั้นเชิงในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้อื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปปฏิบัติจนเกิดประโยชน์ในชีวิตได้จึงชื่อว่า การศึกษา

พระวิสุทธาธิปดีเป็นพระเถระที่อุปถัมภ์ด้วยศิลาจารวัตรตรงดงาม และมีปฏิปทาน่าเลื่อมใสได้บำเพ็ญทานุประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา มีบทบาทที่โดดเด่นในด้านการพัฒนา การส่งเสริม และการสนับสนุน การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรภายในวัดสุทัศนเทพวราราม และการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ภาค ๔ ดังต่อไปนี้

บทบาทด้านการศึกษาในฐานะเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม

งานด้านการศึกษา ของพระวิสุทธาธิปดี ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวรารามเป็นงานที่สานต่อจากท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เสงี่ยม จันทสรีรมหาเถร) เจ้าอาวาสรูปที่ ๖ เพื่อช่วยในการปลูกฝังการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี และกิจการงานพระศาสนาอันจะพึงมี จึงทำให้การศึกษาของสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวรารามได้เจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ ในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม พระวิสุทธาธิปดีเป็นผู้รับผิดชอบ และได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นทางโลกหรือทางธรรม โดยเปิดโอกาสด้านการศึกษาอย่าง

^๕ พระวิสุทธาธิปดี “คำนิยาม” ใน อบรมก่อนสอบบาลีสนามหลวงปีที่ ๒ คณะสงฆ์ภาค ๔. รวบรวมและจัดพิมพ์โดย คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมก่อนสอบบาลีสนามหลวง ปีที่ ๒, (ปฐมฐาน : บริษัทสื่อตะวัน จำกัด, ๒๕๔๖) ๒๕๔๖.

กว้างขวางให้พระภิกษุสามเณรทุกระดับชั้นได้ศึกษาเล่าเรียนอย่าง อิสระ แต่ต้องเป็นไปตาม กติกาของวัดสุทัศนเทพวรารามและเหมาะสมกับภาวะของภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกธรรม เป็นการศึกษาหลักของพระภิกษุ สามเณร หรือเป็นการศึกษาที่จะดำรงพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงามสืบต่อไป ท่านจึงเน้นให้ ความสำคัญเป็นพิเศษ ส่วนการศึกษาแผนกสามัญศึกษานั้น เป็นการศึกษาปริยัติธรรมควบไปกับการ เรียนการสอนวิสามัญตามหลักสูตรของรัฐบาล ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้เทียบคุณวุฒิเท่ากับการศึก ของรัฐบาลทุกประการ ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์)

พระวิสุทธิธำมณีได้มองเห็นประโยชน์ของการศึกษาหาความรู้ เปรียบเสมือนขุมทรัพย์ อันประเสริฐ เป็นบ่อเกิดของความชำนาญสถานคุณค่าของชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรือง ท่านถือว่าการ ศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาบุคลากร เมื่อดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส พระวิสุทธิธำมณี ได้มีนโยบาย การพัฒนาวัดด้านการศึกษาดังนี้ คือ^{๖๖}

๑. ภิกษุสามเณรวัดสุทัศนเทพวรารามทุกรูปต้องศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและ แผนกธรรมตามระเบียบที่กำหนดในกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม พ.ศ. ๒๕๔๑

๒. จัดหาทุนบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกธรรมให้เพียงพอแก่การ จัดการศึกษา

๓. จัดตั้งโครงการคูหนังสือภาคค่ำก่อนเข้าชั้นเรียน

๔. จัดโครงการพัฒนาคุณภาพนักเรียน เพื่ออบรมกิริยามารยาท การนุ่งห่ม การ ประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ให้เกิดความสำนึกในความเป็นสมณะ และปฏิบัติ ตามศิลาจารวัตรที่ดั่งมาตามพุทธบัญญัติ

๕. จัดโครงการอบรมธรรมะให้แก่พระนวกะตลอดทั้งปี เพื่อให้พระนวกะมีความรู้ความ เข้าใจและปฏิบัติตาม พระธรรมวินัย กฎ กฏระเบียบ กฎมหาเถรสมาคม และกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพ วราราม

๖. รับพระภิกษุสามเณรต่างวัด เข้าศึกษาพระปริยัติธรรม ตามระเบียบที่กำหนด

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระมหาสิทธิชัย อติธมฺโม, เลขานุการสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

ด้านการส่งเสริมการศึกษา พระวิสุทธิธำมณีในฐานะเจ้าสำนักเรียนได้ส่งเสริมการศึกษาของสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวรารามอย่างกว้างขวาง ครอบคลุมในทุกด้านทั้งข้อวัตรปฏิบัติศีลลาจารวัตรที่เป็นพุทธบัญญัติ การให้ตระหนักในหน้าที่หลัก ดังนี้

๑. ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรทำวัตรสวดมนต์เข้าเย็นตลอดปีให้ถื่อ เป็นกิจวัตรหลักภายในวัด

๒. จัดโครงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง โดยบริจาคปัจจัยส่วนตัว แนะนำผู้มีจิตศรัทธาถวายภัตตาหาร น้ำปานะ แก่พระภิกษุสามเณรที่เข้ารับการอบรม ในสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวรารามเป็นประจำทุกปี

๓. จัดงานฉลองเปรียญธรรม โดยบริจาคปัจจัยส่วนตัว แนะนำผู้มีจิตศรัทธาถวายทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบได้ ในนามสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวรารามเป็นประจำทุกปี

๔. จัดงานไหว้ครูประจำปี เพื่อรำลึกถึงบูรพาจารย์

๕. จัดหาเจ้าภาพถวายน้ำปานะ ในช่วงทำการเรียนการสอนตลอดทั้งปี

๖. มอบทุนและจัดทอดผ้าป่าอุปกรณ์การศึกษา อาทิ สมุด หนังสือ อุปกรณ์ช่วยสอน ทีวี วีดีโอ คอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์อื่นๆ ไว้ประจำสำนักเรียน และจัดหาผู้มีจิตศรัทธาในการให้ความอุปถัมภ์การเรียนในด้านต่าง ๆ

๗. ส่งเสริม สนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่จะศึกษาในระดับมัธยมศึกษา หรือในระดับอุดมศึกษาทั้งในมหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยอื่น

๘. จัดตั้งกองทุน สนับสนุน ส่งเสริมพระภิกษุผู้สำเร็จเปรียญธรรม ๕ ประโยค ให้ศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศ ทุนละ ๑ แสนบาท

บทบาทด้านการศึกษาในฐานะเจ้าคณะภาค ๔

งานด้านการศึกษาในฐานะเจ้าคณะภาค ๔ นั้น พระวิสุทธิธำมณีได้ให้ความสำคัญมากเช่นกัน เพราะท่านถือว่าการศึกษาคือหัวใจของการพัฒนาบุคลากร ท่านได้ให้ความสำคัญ สนับสนุน ส่งเสริมดูแลอย่างใกล้ชิดในด้านนโยบาย และได้มอบหมายให้พระธรรมรัตนดิลก รองเจ้าคณะภาค ๔ ฝายการศึกษา พร้อมคณะเป็นผู้สนองงาน ด้วยการรับผิดชอบดูแลในส่วนของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ โดยได้มอบนโยบายในการดำเนินงานด้านการศึกษาดังนี้

๑. ส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการ พระภิกษุ สามเณร มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่คิด ใฝ่ศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี เพื่อพัฒนาคนให้มีศักยภาพสามารถเป็นบุคลากรสงฆ์ที่มีคุณภาพ

๒. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งสำนักศาสนศึกษา ให้มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด

๓. ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งในมหาวิทยาลัยสงฆ์และในมหาวิทยาลัยอื่น

๔. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนและมูลนิธิเพื่อการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร

๕. ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการและงานฝึกอบรม ประชุมสัมมนาวิชาการเกี่ยวกับการศึกษาสงฆ์แก่พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น

๖. กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าคณะผู้เกี่ยวข้องให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม

๗. กำหนดให้มีการอบรมนักเรียนก่อนเข้าสอบบาลีสนามหลวง

๘. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดฉลองพระภิกษุสามเณรผู้สอบได้บาลีสนามหลวง

ในส่วนของการะกิจหลักด้านการศาสนาศึกษาของคณะสงฆ์ภาค ๔ นั้น พระวิสุทธาธิบดีได้มอบหมายให้จัดให้แบ่งออกเป็นส่วนย่อย ดังนี้

๑) การจัดการศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลี

๒) จัดอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง

๓) จัดการสอบและตรวจข้อสอบธรรมชั้นนวกภูมิ

๔) การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ

๕) การกำหนดบทบาทหน้าที่ของเจ้าคณะระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้องซึ่งในปัจจุบันการะกิจด้านการให้การศึกษา หรือส่งเสริม สนับสนุนการศึกษานั้น

พระวิสุทธาธิบดีในฐานะเจ้าคณะภาค ๔ ร่วมกับเจ้าคณะจังหวัดในเขตปกครองได้จัดให้มีการโครงการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นการศึกษาที่มีประโยชน์และโดดเด่นดังต่อไปนี้

๑. โครงการสอน-สอบธรรมชั้นนวกภูมิ เป็นการจัดให้ พระภิกษุผู้บวชใหม่ได้มี การเรียนการสอนตามหลักสูตรนักระรมเป็นประจำทุกปี เพื่อให้มีความเข้าใจในพระวินัยเป็นไปอย่างมี ระบบ เป็นระเบียบ และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน คณะสงฆ์ภาค ๔ จึงได้จัดให้มีการสอบนวกภูมิขึ้น เป็น การทดสอบความรู้ที่ได้รับการแนะนำ สั่งสอนมา ว่าเข้าใจในหลักสูตรถูกต้องหรือไม่ และผู้ที่สอบ ผ่านจะได้รับการรับรองวิทยฐานะตามภูมิธรรม การสอบกำหนดให้มีขึ้น ใน วันขึ้น ๘-๑๐ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี รวมสอบ ๒ วัน การดำเนินโครงการนี้ถือว่าเป็นโครงการเตรียมตัวของพระสงฆ์ สามเณรเพื่อ เข้าสอบพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต่อไป

๒. โครงการอบรมนักเรียนบาลีก่อนสอบสนามหลวง เป็นโครงการที่ส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้นให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้มากขึ้น เป็นการขยายการเรียนการสอนให้ กว้างขวาง และให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เสริมสร้างบุคลากร สร้างวิสัยทัศน์ด้านการศึกษา สร้าง ความสามัคคีธรรมให้เกิดในหมู่พระสงฆ์สามเณร นักเรียนผู้เข้ารับการอบรมมี ความรู้ความเข้าใจ ใน ภาษาบาลีอย่างถูกต้อง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง คณะสงฆ์ และสังคม และ เป็นการรักษาคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตามระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

๓. โครงการชูปชีวิตหลวงตา เป็นโครงการที่เอื้อเพื่อต่อพระสงฆ์ที่มีพรรษาอายุกาลมาก หรือพระสงฆ์ที่มีอายุมากแต่บวชตอนมีอายุ เพื่อให้พระสงฆ์เหล่านั้นมีคุณภาพทางการศึกษา และ คุณภาพชีวิตที่ดีพระวิสุทธิธำมณี ร่วมกับเจ้าคณะจังหวัดได้จัดให้มีการจัดโครงการนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นการ ชูปชีวิตหลวงตาโดยได้ให้เข้ารับการอบรมพุทธธรรม กฎระเบียบ กติกา สงฆ์ต่าง ๆ ให้ร่วม สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม เจริญจิตภาวนา เพื่อพัฒนาความสุขทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้เหมาะสมกับการเป็นสมณะ ศาสนบุตรไม่ใช่เป็นแค่เพียงพระสงฆ์ที่บวชตอนมีอายุมาก และเป็นไม้แก่ที่ตัดยาก แต่จะเป็นพระสงฆ์ ที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ เป็นที่พึ่งของประชาชน ชุมชนและสังคมสืบต่อไป

๔. โครงการถวายเป็นความรู้พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่ โดย ตำแหน่งเจ้าอาวาสถือว่าเป็นตำแหน่งพระสังฆาธิการเบื้องต้นที่มีผลต่อความเป็นไปของพระศาสนา พอสมควร เพื่อให้ได้เจ้าอาวาสที่ดี มีความรับผิดชอบสูง เอาใจใส่ในการธุระของพระศาสนาด้วยดี การพระศาสนาก็มีความมั่นคงยิ่งขึ้นไป ในแต่ละปีมีเจ้าอาวาสได้รับการแต่งตั้งใหม่เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการถวายเป็นความรู้ ให้ทราบถึงอำนาจหน้าที่ กฎ กติกา คำสั่ง ระเบียบปฏิบัติ และวิธีบริหาร จัดการวัดที่มีคุณภาพ พระวิสุทธิธำมณี ร่วมกับเจ้าคณะจังหวัดในเขตปกครอง จึงได้จัดให้มีโครงการ ขึ้น ผลของโครงการเป็นที่น่าพอใจ เพราะได้สร้างนักปกครองที่ดี สนองงานคณะสงฆ์ได้เต็มที่และตรง ตามลักษณะงานที่ควรจะเป็น

จากผลงานด้านการศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า พระวิสุทธิธำมณี เป็นแบบอย่างของการศาสนศึกษาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะท่านเป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยความรู้คุณธรรม ทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ โดยดำเนินการงานตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ในการพัฒนาตนเองและช่วยเหลือพระภิกษุ สามเณร รวมถึงการช่วยเหลือสังคมส่วนรวมให้เกิดสันติสุข สันติภาพสืบไป

๓.๒.๔ บทบาทสาธารณูปการ

บทบาทสาธารณูปการในฐานะเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม

พระวิสุทธิธำมณี เมื่อท่านได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวรารามท่านได้สานต่องานสาธารณูปการจากท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เสงี่ยม จันทสิริมหาเถร) เจ้าอาวาสรูปที่ ๖ แสดงบทบาทพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมของการเรียนรู้ สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น เพราะวัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ที่มีความสำคัญต่อการเกิดขึ้นของศีลธรรมในสังคม เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งอันเกิดจากการเรียนรู้ในวัด อันเป็นต้นทุนทางปัญญาที่พระสงฆ์ได้ชี้ทางออก บอกทางถูก ปลูกทางงามตามแนวทางแห่งพระศาสนา ก็สามารถแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมได้ จะเห็นได้จากนโยบายการพัฒนาวัดเกี่ยวกับด้านสาธารณูปการ ดังนี้ คือ

๑. จัดทำวัดให้เป็นสถานที่ รมณีสถาน เป็นที่รื่นรมย์ เจริญหู เจริญตา สบายใจแก่ผู้พบเห็น ให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุ และด้านจิตใจ ตามระบบ ๕ ส. ได้แก่ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย

๒. ตรวจตราดูแลสอดส่องรอบบริเวณวัด ส่วนใดยังไม่เรียบร้อย แนะนำจัดการให้เรียบร้อยให้มีการบูรณะพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดเพื่อความวัฒนาสถาพร ดังต่อไปนี้

ก) ให้จัดทำป้ายชื่อวัด และติดไว้ในที่มองเห็นชัดเจน ในทิศเหนือ ทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกตามลำดับ

ข) ให้จัดทำแผนผังชี้แจงภายในบริเวณรอบวัดอย่างชัดเจน

ค) ให้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์กุฏิแต่ละคณะที่ชำรุดทรุดโทรม ให้มีสภาพมั่นคงแข็งแรงสวยงาม ตามแบบพุทธาณูญาด และกฎกระทรวง

ง) ให้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ถนน และท่อระบายน้ำบริเวณภายในวัด

จ) ให้บูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ พระวิหาร หลวงศาลาการเปรียญ ปิดทองพระประธาน พระพุทธรูปสำคัญๆ ของวัด จิตรกรรมฝาผนัง ที่ชำรุดทรุดโทรม

ฉ) จัดให้มีการปรับพื้นที่ ปลูก ตัดแต่ง ต้นไม้ให้ร่มเงา ไม้ดอกไม้ประดับ ปลูกหญ้าเพื่อประดับ ปรับปรุง ตกแต่ง สถานที่ และให้รักษาความสะอาดรอบบริเวณวัดให้ดีขึ้น

ช) ให้จัดระบบ น้ำ ไฟฟ้า ให้ได้รับความสะดวกสบาย เพื่อให้วัดเป็นสถานที่รมณีสถาน

๓. สอดส่องดูแลผลประโยชน์ของวัดอันเกิดจากธรณีสงฆ์ ให้เป็นไปตามความเหมาะสม

๔. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการกำหนดของกฎกระทรวง และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบัน(ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๓๕

นอกจากนี้ ในการบูรณะพัฒนา การก่อสร้าง การซ่อมแซม เสนาสนะของวัด พระวิสุทธาธิปได้กำหนดนโยบายให้พระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด และผู้อยู่อาศัย ปฏิบัติให้เป็นไปตามกติกาสงฆ์วัดสุทัศนเทพวราราม พ.ศ. ๒๕๔๑ หมวดเบ็ดเตล็ด ข้อ ๑๒๓ ว่า “การก่อสร้าง การซ่อมแซม การซ่อมแปลง หรือการตัดแปลงเสนาสนะภายในคณะหรือสถานที่ภายในวัด ผู้กระทำได้แจ้งต่อเจ้าคณะ ถ้าเป็นเจ้าคณะต้องแจ้งต่อคณะกรรมการบริหารวัดก่อนทุกครั้งคณะกรรมการบริหารวัดพิจารณาเห็นชอบแล้วจึงเป็นอันกระทำได้”

พระวิสุทธาธิปได้ดำเนินนโยบายด้านสาธารณูปการ ด้วยการพัฒนา ปรับปรุง ซ่อมแซม ดูแลรักษาจัดการศาสนสมบัติของวัด ตามหลัก ๕ ส. ได้แก่ สะอาด สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น โดยเน้นการรักษาเอกลักษณ์ของพระอุโบสถ พระวิหาร เสนาสนะภายในวัดทุกอย่างให้เป็นให้เป็นไปตามศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย ให้มีสัญลักษณ์ของความเป็นวัดไทย และอำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุ สามเณรตามแนวทางแห่งพุทธบัญญัติ ทั้งเป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนพลเมืองในทางด้านศาสนกิจ การศึกษา และศีลธรรมวัฒนธรรมอันดีงาม ตลอดจนการสงเคราะห์สังคมที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและคณะสงฆ์ จึงขอแสดงผลงานการพัฒนาพระศาสนา ด้านสาธารณูปการของพระวิสุทธาธิป ดังต่อไปนี้

พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นประธานกรรมการบูรณะพระอารามฉลองรัตนโกสินทร์ ๒๐๐

พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นกรรมการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารหลวงเป็นเงิน

๑๐ ล้านบาท

- พ.ศ. ๒๕๒๗-ปัจจุบัน ตั้งทุนพระอุปัชฌาย์เพื่อบูรณะพระ อาราม เหล็กปี่ละ
๒๐๐,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้ดำเนินการบูรณะกุฏิสงฆ์ บูรณะพระอุโบสถ ลี้นเงิน ๕ ล้านบาท
- พ.ศ. ๒๕๒๘ ติดตั้งระบบไฟฟ้าในเขตพุทธาวาส
- พ.ศ. ๒๕๒๘ จัดสร้างโคมไฟฟ้าแทนของเก่าทั้งในพระวิหารหลวงพระอุโบสถ
- พ.ศ. ๒๕๓๐ บูรณะพุทธบัลลังก์และปิดทองพระศรีศากยมุนี น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระ
ราชกุศลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเจริญพระชนมายุ ๖๐
พรรษา
- พ.ศ. ๒๕๓๓ ดำเนินการบูรณะสัตตมหาสถานซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธีวิสาขะ
บูชา ในรัชการที่ ๓, ๔, ๕ เป็นเงิน ๔ ล้านบาท
- พ.ศ. ๒๕๓๓ ดำเนินการบูรณะซ่อมแซมประตูพระอารามทั้ง ๑๑ ประตู เป็นเงิน ๑
ล้าน ๘ แสนบาท
- พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นกรรมการสังคีติการกสงฆ์ ในการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระ
พระไตรปิฎกในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสที่ทรง
พระชนมายุครบ ๕ รอบ
- พ.ศ. ๒๕๔๓ ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ถนน ขนาด ความกว้าง ๒.๕๐ เมตร ความยาว
๑๗๐ เมตร และท่อระบายน้ำขนาดกว้าง ๐.๒๐ เมตร ความยาว ๑๗๐ เมตร
เทคอนกรีต
- พ.ศ. ๒๕๔๓ บูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถส่วนเสาโดยรอบพระอุโบสถ พนักกระเบื้อง
ฐานพระอุโบสถมุขหน้าหลัง กำแพงแก้ว ซุ้มประตู เกย ซุ้มเสมา ซึ่งอยู่ใน
สภาพที่ชำรุดทรุดโทรมมาก ให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรง และสวยงาม
- พ.ศ. ๒๕๔๔ ดำเนินการทำฝาปิดรางน้ำ ภายในวัด
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ดำเนินการพร้อมจัดหาทุนในการสำรวจปรับปรุงระบบไฟฟ้า จัดซื้อตู้
ไฟฟ้า สายไฟ แอมแปร์ ติดตั้งภายในเขตพุทธาวาส สังฆาวาส ปรับพื้น
สนามหญ้าโดยรอบพระอุโบสถ เพื่อทำให้เป็นรมณีสถาน ดำเนินการป็น
ลายหน้าบันศาลาทศพิธราชธรรมและศาลาบารมีธรรม ปูหินแกรนิตหน้า
ศาลาเศรษฐีทอง
- พ.ศ. ๒๕๔๕ บูรณะซ่อมแซมหลังคาศาลาการเปรียญที่ชำรุดทรุดโทรมใหม่
- พ.ศ. ๒๕๔๖ ทำการบูรณะคณะ ๑๔ วัดสุทัศน์เทพวราราม

- พ.ศ. ๒๕๔๖ ทำการบูรณะศาลารายรอบพระอุโบสถ ขนาดกว้าง ๘.๕๘ เมตร ยาว ๑๕.๓๐ เมตร จำนวน ๘ หลัง
- พ.ศ. ๒๕๔๖ บูรณะพระศรีศากยมุนีพระประธานในพระวิหารหลวง ด้วยการลงลักปิดทองใหม่รอบองค์พระประธาน
- พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นประธานที่ปรึกษาจัดงานบำเพ็ญกุศลถวายอดีตเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม เป็นประธานที่ปรึกษาจัดงานเทศกาลสงกรานต์ประจำปี
- พ.ศ. ๒๕๔๗ จัดหาทุนบูรณะปฏิสังขรณ์ พระอาราม เช่น พระอุโบสถ พระวิหาร กุฏิ เสนาสนะอื่น ๆ ที่ทรุดโทรม เพื่องานสมโภชพระอารามครบ ๒๐๐
- พ.ศ. ๒๕๔๗ จัดหาทุนบูรณะพระพุทธรูป ๑๕๖ องค์ รอบพระวิหารคด
- พ.ศ. ๒๕๔๘-ปัจจุบัน เป็นประธานที่อำนวยการจัดทำโครงการงานสมโภชพระอารามครบ ๒๐๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๐) ฯลฯ

บทบาทสาธารณูปการในฐานะเจ้าคณะภาค ๔

งานด้านสาธารณูปการ เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุงวัดด้านศาสนวัตถุ ศาสนสถานอาคารสถานที่ ให้อยู่ในความเรียบร้อย ตามสถาปัตยกรรมไทย เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของศาสนสถานแห่งความเป็นวัดไทย เท่ากับเป็นงานรักษาพัสดุ เพื่อสนับสนุนงานการปกครอง การศึกษา และการเผยแผ่ของวัดหรือคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปโดยสะดวกสบาย พระวิสุทธิธรรปดีในฐานะเจ้าคณะภาค ๔ มอบให้พระราชพรหมภรณ์ รองเจ้าคณะภาค ๔ ดูแลและรับผิดชอบงานด้านนี้ ส่วนพระวิสุทธิธรรปดีจะดูแลในระดับนโยบายและได้วางนโยบายให้คณะสงฆ์ภาค ๔ ได้ปฏิบัติดังนี้

๑. การพัฒนาวัด ศาสนสถาน ให้เป็นรมณีสถาน เป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นระเบียบ เจริญตา สบายใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางและเป็นที่พักของชุมชนทั้งด้านวัตถุ และด้านจิตใจดังนี้

ก) ที่ตั้งของวัด ไม่ใกล้ ไม่ไกลจากชุมชนเกินไป

ข) มีการแบ่งเขตพุทธาวาส และสังฆาวาส

ค) มีต้นไม้ตามธรรมชาติ ปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา หรือไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อให้เป็นรมณีสถาน

๒. พัฒนาเสนาสนะที่มีอยู่แล้ว ให้สะอาด สงบ ร่มรื่น ร่มเย็น

๓. ให้วัดทุกวัดจัดทำแผนผังของวัด แผนงาน โครงการพัฒนาวัดให้เป็นระบบ และสร้างเสนาสนะให้เป็นระเบียบ ถูกต้องตามหลักพุทธาณูญาค และกฎกระทรวง และไม่ขัดกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

๔. รวบรวมจัดเก็บเอกสารที่สำคัญของวัดเช่น เอกสาร ที่ดิน วิสุงคามสีมา ใบอนุญาตให้สร้าง วัด ใบอนุญาตให้ตั้งวัด เป็นต้น ถ่ายเอกสารเก็บไว้ที่วัด สำนักงานเจ้าคณะตำบล สำนักงานเจ้าคณะอำเภอ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สำนักงานเจ้าคณะภาค อย่างละ ๑ ชุด

๕. ให้ดูแลสอดส่องโบราณสถาน โบราณวัตถุ ของวัด จัดทำหลักฐาน เอกสาร ข้อมูล ภาพถ่ายให้ละเอียด เก็บไว้ที่ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค อย่างละ ๑ ชุด

๖. การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การขอรับพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ การขออนุญาตจัดงานผูกพัทธสีมาอุโบสถ ขออนุญาตจัดงานวัด ให้เป็นไปตามระเบียบ กติกา ข้อกำหนดทางคณะสงฆ์ และกฎกระทรวง

กล่าวโดยสรุป การสาธารณูปการ หมายถึง การบูรณะ การพัฒนาวัด การปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนได้อย่างแท้จริง โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ สมบูรณ์ตามหลักสัปปายะ ๔ ประการ คือ ให้เป็นที่อยู่อาศัยให้สะอาด (อาวาสสัปปายะ) มีแหล่งอาหารการขบฉันที่สะดวกสบาย สะอาดถูกหลักอนามัย (อาหารสัปปายะ) มีบุคคลที่มีความรู้ดี มีความสามารถดี มีประพฤติดี มีความรู้คู่คุณธรรม (บุคคลสัปปายะ) มีแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรมทางพระศาสนา (ธรรมสัปปายะ) ซึ่งพระวิสุทธิธำมณีในฐานะเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม ได้ทำหน้าที่ดูแลรักษาให้มีความพร้อมครบสมบูรณ์ อาจเรียกได้ว่าเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญบารมีเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและเป็นอุทยานการศึกษาของคนไทยทั้งชาติ

ส่วนงานสาธารณูปการในฐานะเจ้าคณะภาค ๔ พระวิสุทธิธำมณี ได้เน้นให้พระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ในเขตปกครอง ปฏิบัติตามพุทธานุญาต กฎ ระเบียบ ข้อกำหนด พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎกระทรวงอย่างเคร่งครัด เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุและศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม บุคลากรทางศาสนามีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในสังคม สามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคมพ้นความลุ่มหลง ฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และจิตรกรรม โดยมุ่งรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทยให้ได้อย่างที่สุด เมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างเคร่งครัดอย่างนี้ ย่อมสามารถรักษาสถาบันวัด ศาสนสถาน และศาสนสมบัติตามเอกลักษณ์ของความเป็นไทยไว้ได้ และยังเป็นสถานที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้วัฒนาสถาพรสืบไป

๓.๒.๕ บทบาทสาธารณสงเคราะห์

ในด้านบทบาทสาธารณสงเคราะห์ของพระวิสุทธิธำมณี ถือว่าเป็นภาระกิจที่โดดเด่นมาก อีกบทบาทหนึ่ง ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ ในส่วนของการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้จัดให้มีการทำบุญตักบาตร รักษาสิลอุโบสถ และฟังธรรมเป็นประจำ การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน ท่านได้ทำอยู่เสมอเมื่อทราบข่าว หรือมีผู้แจ้งความประสงค์ ได้บำเพ็ญสาธารณกุศลอื่นๆ เช่น สร้างห้องคนไข้ตามโรงพยาบาลต่าง ๆ สร้างโรงเรียน มหาวิทยาลัยสงฆ์ จัดตั้งทุนนิธิเพื่อสงเคราะห์นักเรียน นักศึกษา ผู้ยากจน แต่เรียนดี อุปถัมภ์กิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนวัดสุทัศน์ ฯ โรงเรียนมัธยมวัดราชบพิธ โรงเรียนราชบพิธ(ประถม) โรงเรียนเบญจมราชูทิศ สงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย วินาศภัย อาทิจา วินาศภัย (สิ้นามิ) สงเคราะห์สนับสนุน ปัจจัย เครื่องอุปโภค บริโภคแก่พระภิกษุ สามเณร ผู้ประสบภัยความไม่สงบ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และท่านได้จัดทำโครงการต่าง ๆ ขึ้นเพื่อดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์หรือ การช่วยเหลือสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยอาศัยหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวดำเนินชีวิต อาทิ โครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน โครงการบวชนกขัมมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โครงการห้องสมุดเพื่อเยาวชนและประชาชนวันอาทิตย์ โครงการจัดตั้งกองทุน สนับสนุน โครงการอบรมวิชาชีพโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โครงการสืมาเดียวกัน โครงการจัดหาทุนช่วยเหลือภิกษุสามเณรอพาธ โครงการถวายสวัสดิการพระภิกษุสามเณร ภายในวัดสุทัศน์เทพวราราม โครงการส่งเสริมวัด-ประชาชนอนุรักษ์มรดกไทย จัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัยสงเคราะห์ ฯลฯ

๑. โครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน

โครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน วัดสุทัศน์เทพวราราม ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยมีพระวิสุทธิธำมณี พร้อมด้วยพระราชวิจิตรปฏิภาณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณรภายในวัด เปิดพระอารามให้สาธุชนพุทธบริษัทได้เข้ามาทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีการทำวัตรสวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนา เจริญจิตภาวนา เพื่อขัดเกลาจิตใจให้เกิดความ สะอาด สว่าง สงบ และเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามตามพระธรรมวินัยอันจะธำรงไว้ซึ่งความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนา โดยจัดให้มีขึ้นเป็นประจำทุกวันตั้งแต่เวลา ๑๙.๐๐ น. – ๒๑.๐๐ น. ปัจจุบันได้ดำเนินงานมาเป็นเวลา ๑๖ ปี ผลของการดำเนินงานทำให้พระภิกษุสามเณรเกิดทักษะ มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญสามารถนำประชาทำวัตรสวดมนต์และแสดงพระธรรมเทศนาได้อย่างถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติ และมีศิลาจารวัดทั้งดงาม ในส่วนของประชาชนมีผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม เฉลี่ยวันละ ๒๐๐

คน และประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ ความเข้าใจและความ เชี่ยวชาญสามารถทำวัตร สวดมนต์ และนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๒. โครงการบวชนกขัมมะเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว

ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คณะสงฆ์วัด สุธรรมาธรรม โดยมีพระวิสุทธาธิบดีเป็นประธาน ร่วมกับหน่วยงานราชการ เอกชน และประชาชน ชาวไทย ได้แสดงออกถึงความจงรักภักดี และระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ที่เสด็จเถลิงราชสมบัติ รักรัษฎสีมาอาณาจักร โดยทศพิธราชธรรม ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเป็นคุณูปการแก่ประเทศชาติ อย่างเป็นเอกอนันต์ ยังความร่มเย็นแก่พสกนิกรโดยทั่วหน้า และทรงเป็นพ่อของแผ่นดิน ในวันที่ ๓-๕ ธันวาคม ของทุกปี พระวิสุทธาธิบดี และคณะสงฆ์วัดสุทธรรมาธรรม ได้จัดให้มีโครงการ บวชนกขัมมะ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นมิ่งขวัญร่มโพธิ์ทองของปวงชนชาวไทย โดยได้เชิญชวนพุทธบริษัทให้มาร่วม บวชนกขัมมะรักษาศีล ปฏิบัติธรรม ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ละอบายมุขทั้งปวง ฟังพระธรรมเทศนา และจุดเทียนชัยถวายพระพร เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และแสดงพลังสามัคคีแห่งประชาชนชาวไทย ในการแสดงความความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นสถาบันหลักของชาติ มี ประชาชนเข้าร่วมเฉลี่ยปีละ ๓๐๐-๔๐๐ คน ได้ดำเนินงานมาแล้วกว่า ๒๐ ปี ผลของการดำเนินการ โครงการ นอกจากจะเป็นการเผยแพร่พระเกียรติคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแพร่หลายแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

๓. โครงการบวชนกขัมมะเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ

ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ คณะ สงฆ์วัดสุทธรรมาธรรม โดยมีพระวิสุทธาธิบดีเป็นประธาน ร่วมกับหน่วยงานราชการ เอกชน และ ประชาชนชาวไทย ได้แสดงออกถึงความจงรักภักดี และระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้ทรงปฏิบัติ พระราชกรณียกิจเป็นคุณูปการแก่ประเทศชาติอย่างเป็นเอกอนันต์ ยังความร่มเย็นแก่พสกนิกรโดย ทั่วหน้า และทรงเป็นแม่ของแผ่นดิน ในวันที่ ๕-๑๒ สิงหาคม ของทุกปี พระวิสุทธาธิบดี และคณะ สงฆ์วัดสุทธรรมาธรรม ได้จัดให้มีโครงการบวชนกขัมมะ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวาย เป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงเป็นมิ่งขวัญร่มโพธิ์ทองของ ปวงชนชาวไทย โดยได้เชิญชวนพุทธบริษัทให้มาร่วมบวชนกขัมมะรักษาศีล ปฏิบัติธรรม ประพฤติดี

ปฏิบัติชอบ ละอบายมุขทั้งปวง ฟังพระธรรมเทศนา และจุดเทียนชัย ถวายพระพร เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และแสดงพลังสามัคคีแห่งประชาชนชาวไทยในการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นสถาบันหลักของชาติ มีประชาชนเข้าร่วมเฉลี่ยปีละ ๓๐๐-๔๐๐ คน ได้ดำเนินงานมาแล้วกว่า ๒๐ ปี ผลของการดำเนินการ โครงการ นอกจากจะเป็นการเผยแผ่พระเกียรติคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแพร่หลายแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

๔. โครงการห้องสมุดเพื่อเยาวชนและประชาชนวันอาทิตย์

เป็นโครงการที่ดำเนินการ โดยโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์วัดสุทัศนเทพวราราม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้วัดเป็นแหล่งศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน ในวันหยุดสุดสัปดาห์ และให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ส่งเสริม และปรับปรุง คุณภาพทางการศึกษาและวัฒนธรรมไทย ทำให้เยาวชนและประชาชนทั่วไป ได้เรียนรู้วิชาการทางโลกและวิชาการทางธรรมควบคู่กันไป ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมได้เป็นอย่างดี พระวิสุทธิธำรงปิตินฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์วัดสุทัศนเทพวราราม ได้มีส่วนช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม ด้วยการจัดหาทุน และแนะนำผู้มีจิตศรัทธาบริจาคจัดปัจจัย เพื่อจัดซื้อหนังสือ และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมของโครงการเป็นอย่างดี ปัจจุบันได้ดำเนินการมาแล้วเป็นเวลา ๔ ปี มีนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไปให้ความสนใจเข้าร่วมโครงการ เฉลี่ยสัปดาห์ละ ๑๐๐ คน

๕. โครงการอบรมวิชาชีพโรงเรียนพระพุทธศาสนาวนอาทิตย์

เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ และผู้สนใจ ได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพ จากวิทยากรของภาครัฐและเอกชน ที่ทางโรงเรียนได้เชิญมาทำการอบรม ให้ความรู้ และผู้ที่เข้ารับการอบรม เมื่อจบหลักสูตรสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดแก่ผู้ที่สนใจ หรือนำไปประกอบอาชีพตามวิชาความรู้ที่ตนได้รับ ปัจจุบันได้จัดเป็นศูนย์ฝึกอบรมบริเวณโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ เปิดอบรมในวันอาทิตย์ตั้งแต่ เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น. มีผู้เข้ารับการอบรมเฉลี่ยวันละ ๒๐-๓๐ คน

๖. โครงการสัมาเดยวกัน

โครงการสัมาเดยวกัน เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ ด้วยวัดสุทัศนเทพวราราม มีกุลบุตรผู้มีศรัทธาเข้าอุปสมบทเป็นจำนวนมาก เป็นประจำทุกปี เมื่อลาสิกขาไปประกอบสัมมาชีพ ทำให้เกิดความ

ห่างเหินและขาดการติดต่อกับทางวัด พระวิสุทธาธิปติ ได้ตระหนัก ถึงความสำคัญของสาธุชน ที่เคยอุปสมบทที่วัดสุทัศนเทพวราราม จึงได้ร่วมกับพระเถาณะเถระภายในวัดจัดให้มีโครงการนี้ขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ทีละสิกขา คืบสู้อยู่เข้าพรรษา ชาวสีมาเดียวกัน ได้มีโอกาสมาปฏิบัติธรรมร่วมกัน ได้มากราบไหว้ฟังพระธรรมเทศนา จากพระอุปัชฌาย์ คู่สวด และพระอาจารย์ที่เคารพ นับถือ นำหลักพุทธธรรมที่ได้รับฟังจากพระอุปัชฌาย์และอาจารย์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และได้พบปะสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทักสนคดี กับผู้ที่เคยบวชเรียนในสีมาเดียวกัน ปัจจุบันได้ดำเนินโครงการ ณ พระอุโบสถ วัดสุทัศนเทพวราราม ในช่วงระยะเวลาเข้าพรรษา ๓ เดือน ๆ ละ ๑ ครั้ง ทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน มีผู้ที่ลาสิกขาเข้าร่วมโครงการเฉลี่ย ๕๐ คนต่อ ๑ ครั้ง

๗. โครงการจัดหาทุนช่วยเหลือภิกษุสามเณรอาพาธ

พระวิสุทธาธิปติ ได้ปรารภว่า เพื่อเป็นการดำเนินแนวปฏิบัติตามพุทธพจน์ที่ว่า “ โย ภิกขเว มํ อุปฐกฺขุเหยฺย แปลว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพบบาลเรา ผู้นั้นพึงพบบาลภิกษุให้เกิด” โครงการนี้จัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรอาพาธภายในวัด โดยได้นำเงินดอกผลจากมูลนิธิ อัญมณราชานุสรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มาเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลภิกษุสามเณรอาพาธ โดยมีพระวิสุทธาธิปติเป็นผู้เป็นคณะริเริ่มก่อตั้งเป็นประธานกรรมการ และจัดตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งขึ้นมาบริหาร ดูแลมูลนิธิ เพื่อวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลืองานด้านการศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ของวัด ซึ่งปัจจุบันมีทุนกว่า ๑๐๐ ล้านบาท

๘. โครงการถวายสวัสดิการพระภิกษุสามเณร ภายในวัดสุทัศนเทพวราราม

ให้พระภิกษุสามเณร ภายในวัดสุทัศนเทพวราราม ใช้น้ำประปา และไฟฟ้าได้โดยทางวัด เป็นผู้อุปถัมภ์ค่าใช้จ่ายบางส่วนให้ แต่ขอให้ประหยัด เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณร เป็นการเสริมสร้างกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนและงานพระศาสนาได้อย่างเต็มความสามารถ

๙. โครงการส่งเสริมวัด-ประชาชนอนุรักษ์มรดกไทย

เป็นโครงการเพื่ออนุรักษ์มรดกไทย คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ ความเป็นชาติ โดยได้จัดตั้งกองทุนวัดไว้เพื่อซ่อมแซม โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปวัตถุ ศิลปหัตถกรรม และวรรณกรรม และจิตรกรรมฝาผนังภายในวัด และจัดตั้งกองทุนส่งเสริมศิลปะของชาติ อาทิ นาฏศิลป์และดนตรีไทย ตลอดจนวิถีทางการดำเนินชีวิตและคุณค่าทางจารีตประเพณี

วัฒนธรรมของชาติ เช่น การจัดงานสงฆ์ปีเก่า-ต้อนรับปีใหม่แบบ ไทย การจัดงานสงกรานต์ประจำปี เป็นผลให้ทางวัดสามารถรักษามรดกไทย ไม่ให้สูญสิ้นไปตามกาลเวลา เป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่วัด เป็นเอกลักษณ์ของชาติให้อนุชนรุ่นหลัง และชาวต่างชาติได้ศึกษา และเป็นการบูชาคุณต่อบรรพบุรุษไทย

๑๐. จัดตั้งหน่วยบรรพชาสาธนะภิกษุสงเคราะห์

พระวิสุทธาธิปติ ได้ปรารภว่า ด้วยวัดสุทัศนเทพวราราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร มีพระอุโบสถซึ่งบรรจุพระบรมธาตุใต้ฐานพระประธานเป็นปูชนียสถาน มีพระวิหารหลวงเป็นปูชนียสถานที่ฐานชุกชีได้บรรจุพระศรีรังการ และพระอัฐิของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ มีศาลาการเปรียญซึ่งประดิษฐานพุทธรูปทองคำทำจากกลักผืนเป็นพระประธาน และประดิษฐานรูปปั้นองค์อดีตเจ้าอาวาส มีพระพุทธรูปสำคัญ ๆ ประดิษฐานเป็นพระประธานในศาสนสถานรอบบริเวณวัดเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพระพุทธรูปสำคัญ ๆ พระศรีโลกเชษฐ พระพุทธเศรษฐมุนี ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีพุทธศาสนิกชนชาวไทย และชาวต่างประเทศมาสักการะบูชา มีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคจตุปัจจัยทำบุญถวายสังฆทาน ร่วมกิจกรรมทำวัตร สวดมนต์ ปฏิบัติธรรมเป็นประจำทุกวัน เฉลี่ยวันละประมาณ ๕๐๐ คน เพื่อเป็นการเผยแผ่และเสริมสร้างบารมีของพระพุทธศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมทั่วไป ทั้งนำพระพุทธศาสนาไปสู่สังคมในด้านสันติสุข จึงได้ร่วมกับมูลนิธิอภิมหาเศรษฐี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ก่อตั้งหน่วยบรรพชาสาธนะภิกษุสงเคราะห์ หรือหน่วย อ.ป.ร.ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ หรือประชาชนผู้เดือดร้อน อาทิ ผู้ประสบอุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย วินาศภัย เพื่อให้ผู้ได้รับการสงเคราะห์ ได้เห็นคุณค่าของวัดและพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นหน่วยเสริมหรือรองรับบริการของรัฐที่อาจช่วยเหลือไม่ทั่วถึง และเพื่อเป็นกำลังใจให้ผู้ประสบภัยให้มีกำลังใจต่อสู้ ไม่ย่อท้อต่อการดำเนินชีวิตที่งามตามหลักพระพุทธศาสนาสืบไป

๓.๒.๖ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์

พระวิสุทธาธิปติ เมื่อได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแล้ว ได้มีนโยบายการพัฒนาวัดเกี่ยวกับด้านการศึกษาสงเคราะห์ ดังนี้ คือ

๑. อุปถัมภ์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสุทัศนเทพวราราม ด้วยการให้ทุนอุปถัมภ์การศึกษาเฉลี่ยปี ๓๐๐,๐๐๐- ๔๐๐,๐๐๐ บาท

๒. ให้ทุนการศึกษาตามประกาศเถรสมาคม คือ ทุนประถมศึกษา ทุนมัธยมศึกษา

ทุนอุดมศึกษา,และจัดตั้งทุนพระกริ่งธรรมปิฎก ๖๐ มอบทุนการ ศึกษาทุกปี ปีละไม่ต่ำกว่า ๓ แสนบาท

๓. อุปถัมภ์โรงเรียนวัดสุทัศน์ โรงเรียนวัดราชบพิธ โรงเรียนราชบพิธ และโรงเรียนเบญจมราชาลัย โดยบริจาคสร้างอาคารเรียน อุปถัมภ์กิจกรรมจัดเลี้ยงอาหาร ให้ใช้วัดเป็นสถานที่เรียนตลอดทั้งปี

๔. มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาแพทย์พยาบาล คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล

นอกจากนี้ พระวิสุทธาธิปได้พิจารณาเห็นความสำคัญของการศึกษาโดยเฉพาะเยาวชนที่กำลังเจริญเติบโต ถ้ามีโอกาสได้รับการศึกษาแล้ว ก็จักเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติและพระพุทธศาสนาสืบไป จึงได้ดำเนินการซื้อที่ดินสร้างโรงเรียนวัดโศดาประดิษฐาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นโรงเรียนบ้านเกิด สร้างอาคารเรียนวัดโศดาประดิษฐารามและรับเป็นองค์อุปถัมภ์ และยังได้มีการจัดตั้งทุนการศึกษาโรงเรียนวัดโศดาประดิษฐาราม เพื่ออำนวยการประโยชน์ให้แก่เด็กนักเรียน

จากงานที่พระวิสุทธาธิปได้ทำนั้น ทั้งด้านการให้ทุน การให้ธรรม การสร้างคนสร้างอาคาร สร้างคนให้มีคุณธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลแก่สังคม ประเทศชาติ ศาสนา ดังนั้นเกียรติคุณความดีที่พระวิสุทธาธิป ที่ได้ปฏิบัติศาสนกิจจึงได้ปรากฏเด่นชัดมากขึ้น ทำให้ท่านเป็นพระเถระที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

ด้วยผลงานการเผยแผ่ของพระวิสุทธาธิป ที่ปรากฏในบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม ทั้ง ๖ ด้าน อันได้แก่ บทบาทการเผยแผ่ บทบาทการปกครอง บทบาทการศึกษา บทบาทสาธารณูปการ บทบาทสาธารณสงเคราะห์ และบทบาทศึกษาสงเคราะห์ ที่กล่าวแล้วข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์แจ่มแจ้งต่อสาธารณะชนคนทั่วไปว่า ท่านเป็นพระเถระนักเผยแผ่ที่ดำเนินการเผยแผ่ตามพุทธวิธีการสื่อสาร เริ่มต้นด้วยการนำเอาหลักคุณสมบัติของผู้สอนหรือ นักเผยแผ่ที่ดี อันหมายถึง การสร้างบุคลิกภาพ หรือพัฒนาบุคลิกภาพให้น่าเลื่อมใส หรือน่าศรัทธา แก่พุทธศาสนิกชนผู้พบเห็นหรือผู้ฟังธรรมะ โดยการปฏิบัติตนให้ถึงพร้อมด้วยคุณลักษณะแห่งสมณะ ศากยวงศ์ มีศีลาจารวัตร เคร่งครัดในพระวินัย มีบุคลิกภาพที่สง่างามท่ามกลางสงฆ์ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ทั้งในด้านการครองตน ครองคน ครองงาน และครองธรรม และท่านยังมีน้ำเสียงที่ไพเราะ สุภาพ แจ่มใส ชัดเจน นุ่มนวล ชวนฟัง ไม่พรวด ซึ่ง กังวาน สามารถโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังและควรแก่การศรัทธาปสาทะเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ท่านยังประกอบด้วยคุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่ดี ตามหลักพุทธวิธีการสื่อสาร ด้วยการมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้ที่ได้รับการเผยแผ่ ด้วยท่านเล็งเห็นว่าผู้สอนหรือผู้เผยแผ่กับผู้ฟัง

หรือผู้ได้รับการเผยแผ่พุทธธรรมนั้น จำเป็นต้องมีลักษณะเป็น เ ค รื่ อ ง เ ชื่ อ ม โ ย ง ความสัมพันธ์กันในฐานะกัลยาณมิตรเพื่อควมมีประสิทธิภาพของการสื่อสาร ที่เรียกว่า องค์ของ กัลยาณมิตร ๗ ประการ คือ

๑. ปิโย ท่านเป็นที่รักเป็นที่พอใจ คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้ผู้ฟังสนใจที่จะรับฟังการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านเป็นอย่างดี
๒. กรุ ท่านเป็นที่เคารพ คือ มีความประพฤติเหมาะสมแก่ฐานะ ชวนให้เกิดความอบอุ่นใจ เป็นที่ฟังได้อย่างปลอดภัย
๓. ภาวนิโย ท่านเป็นที่ยกย่อง คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝน ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่ยกย่องน่าเอาอย่าง ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาได้
๔. วัตตา ท่านเป็นนักพูด โดยการเลือกใช้วิธีการเผยแผ่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่ออธิบาย ให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน และตรงตามความเป็นจริง
๕. ว่าจะนักระโม ท่านเป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำใดก็ตาม คำล่วงเกิน คำดักเตือน คำวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนได้ไม่เบื่อง่าย ไม่เสีย อารมณ์ แม้บางครั้งอาจถูกต่อต้านจาก คนภายนอกที่ไม่เข้าใจในวิธีการเผยแผ่พุทธ ธรรมของท่านและทำการขัดขวางต่อต้านเผยแผ่
๖. คัมภีรญจะ กระทั่ง กัตตา ท่านเป็นผู้พูดคำที่ลึกซึ้งได้ ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย เพราะ ท่านเป็นนักเผยแผ่ที่ดีมีความรู้ในศาสตร์หลายๆ อย่าง และฉลาดในการเลือกใช้ วิธีการเผยแผ่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟัง เพื่อให้เกิดศรัทธาปสาทะ และยอมปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ
๗. โน จัฏฐาเน นิโยชะเย ท่านไม่ชักนำในฐานะ ไม่ชักนำให้ผู้ฟังให้เดินผิดทางไป นอกพุทธคำรัส แต่ชักจูง แนะนำผู้ฟังหรือผู้ได้รับการเผยแผ่ในทางที่ถูกที่ควร

และท่านยังเป็นนักเผยแผ่ที่สนใจใฝ่ในการศึกษาเล่าเรียน เป็นนักคิด เป็นนักอ่าน และเป็น นักเขียน มีความรู้แตกฉานทั้งทางโลกและทางธรรม มีความเป็นปราชญ์ ด้วยท่านเป็นผู้มีภูมิรู้ ภูมิ ฐาน ภูมิธรรม โดยเฉพาะเมตตาธรรม และการบำเพ็ญทาน ประกอบภารกิจธุระปรากฏผลเด่นชัดทั้ง ทางโลกและทางธรรม และยังไปกว่านั้น การเผยแผ่พุทธธรรมผ่านบทบาท สาธารณ สงเคราะห์ ท่านได้มีความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทร ช่วยเหลือ เจือจุน ต่อประชนทุกผู้ทุกนามทุก เหล่า โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่มีอคติ ด้วยจิตที่เอื้ออารีปรารถนาดีไม่จำกัดกาลและเวลา เป็นครู เป็นปวงชนียบุคคล ทั้งทางพุทธจักร และอาณาจักร ได้จัดให้มีโครงการพัฒนาบ้าน พัฒนาวัด พัฒนาโรงเรียนแบบองค์รวม ในนามของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ซึ่งถือว่าเป็น

งานการเผยแผ่ที่โดดเด่นเห็นผลชัดเจน และมีประสิทธิผลในส่วน ของคณะสงฆ์ภาค ๔ ที่ ท่านกำกับดูแล ก่อให้เกิดประโยชน์สุขอย่างยิ่งต่อประชาชนทั่วไป และยังไปกว่านั้นท่านยังช่วยเหลือ องค์การต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม โดยไม่เห็นแก่ตัว หรือไม่เห็นแก่ความ ลำบากทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ด้วยท่านมุ่งให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งจิตพุทธะ หรือสังคม แห่งผู้มีจิตใจที่ประเสริฐดีงามตามคำสอนขององค์บรมสมมุตเจ้า

ท่านจึงเป็นพระเถระที่เป็นทั้งนักเผยแผ่ นักปกครอง นักปฏิบัติ นักพัฒนา นักศาสนา และ นักสังคมสงเคราะห์ ท่านเป็นพระนักเสียดละ มีจิตโอบอ้อมอารี มีไมตรี มีจิตใจที่กว้างขวาง พร้อม ที่จะช่วยเหลือส่วนรวมอย่างแท้จริง สมดังคุณธรรมที่ท่านยึดถือเป็นคติเป็นแนวปฏิบัติและสั่งสอนให้ คนอื่นใช้เป็นแนวปฏิบัติและแนวทางในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ความเป็นคนขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู อยู่อย่างนักเสียดละ และด้วยบุคลิกภาพที่เปี่ยมด้วยเมตตาธรรม เลิศล้ำด้วย อุदारคุณ หนักการ วิชาการ และประสบการณ์ ในการเผยแผ่พุทธธรรมที่มุ่งให้ พุทธบริษัท เข้าถึงความรู้ ความเป็นจริง ความเป็นธรรม ขึ้นปัญญา ชี้ทางออกของ ปัญหา เผยแผ่ด้วยการ ไม่กล่าวโจมตี ไม่จ้องบิฑา เพียรรักษาศีล ไม่ทำเพราะ เห็นแก่กิน ไม่ทำเพราะเห็นแก่นอน สอนสอนใจตนเอง

จึงกล่าวได้ว่าท่านเป็นพระธรรมกถึก พระธรรมทูต ที่มีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมที่น่าสนใจ น่าศึกษาวิเคราะห์เป็นอย่างยิ่ง ทั้งในส่วนของพระธรรมเทศนา การ บรรยายธรรม สัมโมทนิยกลา การให้โอวาท การใช้สื่อต่างๆ เป็นช่องทางในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ เทปธรรมะ หนังสือ หรือวารสารต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเผยแผ่ในรูปแบบของการเผยแผ่ในเชิงรุกและการเผยแผ่ในเชิงรับ โดย ท่านได้นำเอาวิธีการสื่อสารตามหลักพุทธวิธีมาเป็นแม่แบบในการเผยแผ่ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทบาทที่ สำคัญในการเผยแผ่ ซึ่งท่านได้นั้นถึงคุณสมบัติของผู้ส่งสารที่พึงประสงค์ตามแนวทางแห่งพุทธะ เป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วย คุณสมบัติ ๗ ประการที่เรียกว่า สัปปริสธรรม ๗ ได้แก่

๑. มีธัมมัญญตา คือ การเป็นผู้รู้ธรรมคือหลักการ หลักความจริง เนื้อหาสาระของ เรื่องสามารถจะสื่อสาร รู้แจ้งแทงตลอดในทฤษฎีและปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของตน

๒. มีอรรถัญญตา คือ ท่านรู้จักเนื้อหาสาระ ความหมาย ความมุ่งหมาย และ วัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่แน่นอน ชัดเจน (Goal oriented)

๓. มีอัตตัญญตา คือ ท่านรู้จักตนเองรู้ว่าตนคือใคร มีความพร้อมหรือไม่อย่างไร การ รู้จักตนเองเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งเมื่อเรารู้จักตนเองดีแล้ว จะมีการยอมรับตนเอง แล้วจะเปิดเผยตนเอง สามารถสื่อสารภายในตนเองได้อย่างดียิ่ง ผู้ที่สามารถสื่อสารภายในตนเองได้ดีจะเป็นคนที่

สามารถรับรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีวิจารณ์ญาณที่สุชุม รอบคอบ มีเหตุ มีผล ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๔. มีมัตตัญญูตา ท่านรู้จักประมาณ และรู้จักความพอดี การสื่อสารบางอย่างหากมากเกินไปผู้รับสารก็รับไม่ได้ หากน้อยเกินไปก็ไม่เพียงพอแก่ผู้รับ การรู้จักประมาณในการสื่อสาร (Frequency) คือ ไม่ส่งสารซ้ำซากมากเกินไปน้อยเกินไป

๕. มีกาลัญญูตา คือ รู้จักกาลเวลา พระวิสุทธิธำมณีท่านเป็นผู้ส่งสารที่รู้จักเวลาในการสื่อสารว่าเวลาไหนควรเวลาไหนไม่ควร ท่านจึงประสบความสำเร็จทั้งการสื่อสารภายในตนเอง การสื่อสารระหว่างบุคคล หรือการสื่อสารของมวลชน

๖. มีปรีชาญาณ คือ รู้จักชุมชน รู้จักสังคม เรียกว่ากลุ่มผู้รับสาร กลุ่มเป้าหมาย พระวิสุทธิธำมณีท่านเผยแผ่พุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เพราะว่าท่านได้ศึกษาถึงภูมิหลังของผู้รับสาร ท่านเป็นผู้ส่งสารที่สำรวจกลุ่มเป้าหมายว่าเป็นใคร มีเพศอะไร อายุเท่าไร มีระดับการศึกษาแค่ไหน สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม เป็นอย่างไร เพื่อความมีประสิทธิภาพของการสื่อสาร

๗. มีบุคคลปโรปรัญญูตา คือ ท่านรู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า ผู้รับสารแต่ละคน แต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง มีจิต มีอัธยาศัย มีศักยภาพในการรับสารมากน้อยแค่ไหนเพียงใด การที่ท่านในฐานะผู้ส่งสารรู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลได้นั้น ทำให้สามารถแยกแยะผู้รับสารได้ดี และทำให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ซึ่งคุณสมบัติทั้ง ๗ ประการที่กล่าวมานี้เป็นแบบแผนที่พระวิสุทธิธำมณีท่านได้นำมาใช้เป็นรูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรม ซึ่งจะมีรายละเอียดในบทต่อไป

บทที่ ๔

รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธรรมาธิบดี (วีระ ภูทกจารี)

ธรรมะในพระพุทธศาสนา มีบทบาทในการหล่อหลอมความรู้สึกรีกนึกคิดของพุทธศาสนิกชนไทยมาเป็นเวลาช้านาน ยังความสงบสุขพอเพียงให้เกิดขึ้นจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแบบชาวพุทธ แต่เมื่อโลกมีความเจริญทางวัตถุอย่างยิ่งยวด เป็นยุคแห่งสังคมข่าวสารหรือสารสนเทศ (Information Age) เกิดปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่ได้ชี้ชัด คือ การไหลเวียนข่าวสารระหว่างประเทศต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างรวดเร็วและหลากหลาย ก่อให้เกิดความเสื่อมถอยของคุณธรรมในใจคนเพิ่มขึ้นอย่างทันท่วงที ธรรมะเป็นสิ่งล้ำค่าที่สมัยในความคิดของคนบางกลุ่ม การกอบโกยเพื่อผลประโยชน์ของตนเองของพวกเขาฟุ้งและปากท้องของตนเองเป็นสิ่งสำคัญเมื่ออวิชชาครอบงำมากขึ้น^๑

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนักเผยแผ่แต่ละรูป ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ มีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ที่เหมือนกันและแตกต่างกันออกไป ตามความถนัด ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ หรือตามจริตของแต่ละรูป อาทิ

พระอัสสชิเถระท่านมีแนวทางการเผยแผ่ด้วยการใช้วิธีการสื่อสารทางอาการสำรวมอิริยาธเพื่อสร้างศรัทธาให้แก่ผู้พบเห็น

พระสารีบุตรพระอัครสาวกเบื้องขวา ผู้มีแนวทางการเผยแผ่ ด้วยการเริ่มต้นสนทนาเป็นจุดสำคัญ การเผยแผ่ได้มุ่งไปที่เนื้อหาสาระให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เผยแผ่ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่เสียชื่อเสียง ใช้ภาษาที่นุ่มนวล สละสลวย ไม่หยาบคาย ขวนให้สบายใจ ตั้งใจสอนโดยเคารพ

พระมหาโมคคัลลานะ พระอัครสาวกเบื้องซ้าย ได้มีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่แบบสนทนา บรรยาย ตอบปัญหา และใช้ฤทธิ์ ซึ่งถือว่าเป็นความโดดเด่นที่แตกต่างไปจากพระสาวกรูปอื่น ๆ

พระมหากัสสปะเถระพระผู้ทรงรุดงค์วัตร มีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ การรักษาและธำรงไว้ซึ่งพุทธพจน์ซึ่งสามารถรักษาคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้ได้

^๑ ฉันทนันท์ ประกายสันติสุข, “ธรรมะเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ”, ใน **ธรรมนิเทศปริทรรศน์**, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย นิสิตบัณฑิตวิทยาลัย สาขาธรรมนิเทศรุ่นที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : เอ็มทีเรดคิง, ๒๕๕๕) : ๑๓๑-๑๓๖.

พระอานนทเถระ พุทธอุปัฏฐาก ผู้มีความโดดเด่นที่แตกต่างไปจากพระเถระรูปอื่น เช่น เป็นผู้มริฐูปราม นำเลื่อมใส ฝึต่อการศึกษา ช่างคิด ช่างสังเกต ช่างถาม สุภาพอ่อนโยน รักการประหยัด มีจิตเมตตาต่อผู้อาพาธ มีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ ทั้งวิธีการแสดงธรรม สันทนาธรรม โต้ตอบ ปัญหาธรรม สามารถทำให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้งในพุทธธรรมอย่างถูกต้อง เป็นต้น

พระนักเผยแผ่ในประเทศไทยในปัจจุบัน บางรูปเน้นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมที่ลึกซึ้ง เช่น หลวงพ่อพุทธทาส บางรูปเน้นการเผยแผ่พุทธธรรมด้วยการปฏิบัติกรรมฐาน เช่น พระเทพสิงหนราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) บางรูปเน้นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมที่เป็นวิชาการ เช่น พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) บางรูปเน้นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมที่เข้าใจง่าย เป็นหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของศีลธรรม จริยธรรมในสังคม เช่น พระราชธรรมนิเทศ (พะยอม กลฺยาโณ) เป็นต้น

การเผยแผ่พุทธธรรมและการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ให้กับพุทธศาสนิกชน นักเรียน นักศึกษา และลูกหลานไทยในยุคนี้ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นบริบทหนึ่งของสังคมมีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนา ย่อมต้องศึกษาให้เข้าใจในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ การนำธรรมะไปสู่ประชาชนเพื่อให้เขาเหล่านั้นปฏิบัติเป็นสัมมาปฏิบัติ อันก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเอง และแก่สังคมโดยทั่วไป พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเพิ่มความใส่ใจในการแสวงหาความรู้เพื่อการรู้เท่าทันสื่อ(Media Literacy) เพราะเทคโนโลยีการสื่อสารก้าวไปเร็วมาก ก่อให้เกิดพฤติกรรมการสื่อสารโดยเฉพาะทุกวันนี้ การสื่อสารมีหลายรูปแบบทั้งสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ พระสงฆ์ในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้สื่อเป็นช่องทางในการเผยแผ่พุทธธรรมให้มากขึ้น รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ก็ต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับของประชาชน เพราะงานเผยแผ่พุทธธรรมเป็นงานหลักเป็นหัวใจที่ทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรือง เป็นงานแรกที่พระบรมศาสดาจารย์และทรงทำแม้ลมหายใจสุดท้าย^๒ แม้ภายหลังเสด็จดับขันธปรินิพพานไป เหล่าสาวกทั้งหลายก็ได้ดำเนินการแสดงพระธรรมเทศนา สอนตามรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ของพระองค์เป็นลำดับสืบมา

พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูทกฺขาริ) เป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่ยึดถือรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าและพระสาวกมาเป็นแบบอย่างในการเผยแผ่พุทธธรรม ไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติผู้สอนหรือนักเผยแผ่ จุดมุ่งหมายในการสอน หลักการสอน ลีลาการสอน วิธีการสอน เทคนิคการสอน เหล่านี้เป็นต้น นอกจากท่านจะยึดถือรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าและพระสาวกแล้วท่านยังยึดถือรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ตามหลักนิเทศศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็น องค์ประกอบของ

^๒ เฒ่าไม้แห่ง-เฒ่าทารก, ฝากไว้กับกาลเวลา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตะวันออก, ๒๕๔๖), หน้า ๕๐

ผู้ส่งสาร คุณสมบัติของผู้ส่งสาร องค์ประกอบของสาร ช่องทางการสื่อสาร คุณสมบัติของผู้รับสาร เพื่อให้การเผยแผ่ของท่านน่าสนใจ และเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยท่านได้ปฏิบัติตนเป็นแม่แบบหรือแบบจำลองแห่งความดีงาม มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส มีมโนปณิธานอันแรงกล้า ได้ให้ดวงตาแห่งปัญญาแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่าเท่าเทียมเสมอเหมือนกัน เพราะท่านเพิ่มพูน บริบูรณ์ด้วยคุณสมบัตินี้ของความเป็นนักเทศน์ นักเผยแผ่ชั้นดี ด้วยมีศรัทธาจริง คือ รู้ดี เทศน์ดี และประพฤติดี^๓ มีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ เป็นที่ประทับใจ ปลื้มใจ ปลุกใจ ปลอบใจ แก่ประชาชนชาวไทยเป็นอย่างยิ่ง ท่านจึงได้ชื่อว่าเป็นแม่แบบที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการรักษาพระสัทธรรมให้คงทนถาวรสถาพรต่อไป ผู้วิจัยจึงมีความศรัทธาเลื่อมใส สนใจใฝ่ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูมิจาริ) เพื่อนำมาศึกษาให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สนใจในเนื้อหาพุทธธรรม การศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูมิจาริ) ในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัย ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น ๓ ส่วนดังนี้

๑. ศึกษารูปแบบการใช้สื่อในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูมิจาริ)
๒. ศึกษาแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูมิจาริ)
๓. ศึกษาคุณลักษณะพิเศษ และกุศโลบายในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูมิจาริ)

๔.๑ รูปแบบการใช้สื่อในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูมิจาริ)

สื่อ (Chanel หรือ Media) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสาร ซึ่งจะเป็นพาหนะหรือตัวกลางนำสารจากผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสาร การที่ผู้ส่งสารซึ่งต้องการส่งสารไปยังผู้รับ แต่ไม่มีสื่อการสื่อสารนั้น ๆ ย่อม ไม่เกิดขึ้น “สื่อ” นั้นได้นำมาใช้กันในความหมายที่ค่อนข้างกว้างขวาง เช่นอาจรวมถึงตัวสารเข้าไปด้วย^๔ ในส่วนของการศึกษารูปแบบการใช้สื่อในการเผยแผ่พุทธธรรมนี้จะทำการศึกษาวิจัยรูปแบบที่พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูมิจาริ) ใช้สื่อในการเผยแผ่พุทธธรรม ๓ วิธีการคือ

^๓ พระบุญโชค ชยธมโม (สังแสง), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘, หน้า ๕๖.

^๔ ฉันทน์ ปรกาศสันติสุข, ประสิทธิผลการสื่อสารในการเผยแผ่ธรรมะ หลักสูตรการพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข (ฉบับย่อ), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๕.

- ๑) สื่อบุคคล ได้แก่ พระธรรมเทศนา บรรยายธรรม สัมโมทนียกถา การให้โอวาท
- ๒) สื่อมวลชน ได้แก่ วิทูรกระจายเสียง วิทูรโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์
- ๓) สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ การสร้างวัดอุโมงค์ บทความ แถบบันทึกลายเสียง

๔.๑.๑ การใช้สื่อบุคคลในการเผยแผ่พุทธธรรม

สื่อบุคคล ในที่นี้หมายถึง พระธรรมเทศนา ปาฐกถาธรรม บทบรรยายธรรม สัมโมทนียกถา โอวาทที่พระวิสุทธิธำรงฯ ใช้เป็นสื่อในการเผยแผ่พุทธธรรม อันเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลบ่งเป็นนัยว่า ผู้ทำการสื่อสารเป็นบุคคล (Human) ได้แก่ พระวิสุทธิธำรงฯ มีปฏิริยาตอบโต้กันอย่างล้นหลามระหว่างผู้ส่งสารและรับสาร ได้แก่ พุทธบริษัทผู้รับทราบการเผยแผ่ผ่านสื่อบุคคลประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑. พระธรรมเทศนา หมายถึง การชี้แจงแสดงเหตุผลให้ผู้ฟังรู้ยิ่งเห็นจริงในที่ธรรมที่ควรรู้ ควรเห็น โดยมีท่วงทีลีลาสำนวนโวหารเป็นรูปแบบที่ใช้ในการเทศนาธรรมโดยเฉพาะ หรือเป็นการยกพระบาลีขึ้นมามีดั่งกระชู้ (อุเทศ) แล้วอธิบายกระชู้ที่ดั่งไว้ไปตามลำดับ (นิเทศน์) และลงท้ายด้วยการให้ความรู้ที่ผู้ฟังสามารถปฏิบัติตามได้ (ปฎินิเทศ)^๕ หรือ การยกหัวข้อธรรมขึ้นแสดง เพื่อสั่งสอนประชาชนให้รู้และเข้าใจ จะได้ละชั่ว ทำดี มีสวรรค์และนิพพานเป็นจุดหมายหมายของชีวิต^๖ สำหรับพระวิสุทธิธำรงฯ ท่านได้แสดงพระธรรมเทศนาตามสถานที่ต่าง ๆ ไว้มากมาย ผู้วิจัยจะได้นำมาศึกษาโดยจะขอยกมาพอเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

๑) ปุญญกถา	๒) สาราธัมมกถา
๓) คุณสมบัติของพุทธสาวก	๔) บัณฑิตกถา
๕) ปมาทกถา	๖) สังฆโสภณกถา
๗) กตัญญูกถา	๘) บัณฑิตกถา ๒
๙) สันติกถา	๑๐) มหาบุรุษ
๑๑) สัตบุรุษกถา	๑๒) กิตติกถา

^๕ พระมหาดรณงค์ศักดิ์ ไสภณสิทธิ (โสภณ) “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสสุตมโม)” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘, หน้า ๗๐.

^๖ เสนาะ ผดุงฉัตร, วาทศาสตร์ ศิลปะเพื่อการพูด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๖๔.

๑๓) อธิษฐานธรรมกถา	๑๔) เถรธรรมกถา
๑๕) ปัญญาถา	๑๖) มาตุกถา
๑๗) บัณฑิตกถา ๒	๑๘) เทวตานุสสติกถา
๑๙) ธรรมปาโมกข์กถา	๒๐) บุษากถา

๒. บรรยายธรรม หมายถึง การแสดงธรรมในรูปแบบบรรยาย ซึ่งมีการกำหนดหัวข้อ ผู้บรรยายต้องบรรยายให้อยู่ในกรอบของเรื่องนั้น พระวิสุทธิาธิปัตย์ ท่านได้บรรยายธรรมไว้มากมาย ผู้วิจัยจะได้นำมาศึกษาโดยจะขอยกมาพอเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

๑) ในหลวงของปวงชน	๒) ๖๐ พรรษามหาราชนี
๓) เมืองดี นาริราม เมืองแห่งความภูมิใจ	๔) หลิงมีบุญ
๕) ความเสียสละอันประเสริฐ	๖) จอมทัพไทย
๖) การสร้างพระพุทธรูป	๗) วัด
๘) สัจจะ	๙) วันทำดี
๑๐) มามบูชา	๑๑) ออกพรรษา
๑๒) เปลวไฟอยู่ที่ใต้และเชื้อ	๑๓) ภาวะผู้นำ
๑๔) การบำรุงบิดามารดา	๑๕) พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัล

๓. สัมโมทนียกถา หมายถึง กถาเป็นที่รื่นเริงบันเทิงใจ การกล่าวชม การสรรเสริญ ปลุก ปรับ ปลอบใจ ในการทำคุณงามความดี หลีกหนีหรือละเว้นการทำความชั่วทุกประการ ผู้วิจัยจะได้นำมาศึกษาโดยจะขอยกมาพอเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

๑) สัมโมทนียกถาพระธรรมปิฎก ๖๐	๒) สัมโมทนียกถาพราหมณ์ขจร
๓) สัมโมทนียกถาสมโภชหิรัญญบัฏ	๔) สัมโมทนียกถาวิสาขบูชารำลึก
๕) สัมโมทนียกถาพระเทพวิมลโมลี	๖) สัมโมทนียกถาพระเมธีธรรมาภรณ์
๗) สัมโมทนียกถาพระประสิทธิ์สุตคุณ	๘) สัมโมทนียกถาการสร้างมหาจุฬาฯ
๙) สัมโมทนียกถาโรงเรียนพระปริยัติธรรม	๑๐) สัมโมทนียกถาสามเณรนาคหลวงปี ๓๑
๑๑) สัมโมทนียกถาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	๑๒) สัมโมทนียกถาสามเณรนาคหลวงปี ๔๘
๑๓) สัมโมทนียกถางานฉลองพระตำหนักคณะ ๖	๑๔) สัมโมทนียกถามูลนิธิอัฐมราชานุสรณ์
๑๕) สัมโมทนียกถา ๕๐ ปีสมเด็จพระสังฆราช (แพ ดิสุตเทวมหาเถร)	
๑๖) สัมโมทนียกถางานพระราชทานเพลิงศพแม่มา รอดบำเรอ	

๑๗) สัมโมนียกถาโครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน

๑๘) สัมโมนียกถาโครงการร่มโพธิ์

๔. โอวาท หมายถึงคำกล่าวสอน, คำแนะนำ, คำตักเตือน คำกล่าวสอนและพรา้สอน, การสอนตามหลักโอวาทของพระพุทธเจ้า ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เว้นจากทุจริต คือประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา หรือ ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ๒) ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ หรือ ทำแต่ความดี ๓) ทำจิตใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น^๑ ผู้วิจัยจะได้นำมาศึกษาโดยจะขอขมาพ้อเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

๑) พระพุทธรูป

๓) พระสังฆคณ

๕) ทศสัทธิธรรมะสูตร

๗) กิจวัตร ๑๐ ของบรรพชิต

๙) การทำบุญสะเดาะเคราะห์

๑๑) การศึกษาพระปริยัติธรรม

๑๓) การบูชา

๑๕) กฐิน

๑๗) ให้ทาน

๑๙) ตบะ

๒๑) สุทัตสนนกร

๒๓) พาหุสัจจะ

๒) พระธรรมคุณ

๔) ตำนานประปริตร

๖) บรรพชิต สมณะ นักบวช

๘) ประวัติบรรพชาอุปสมบท

๑๐) การทำวัตร

๑๒) มงคล

๑๔) ปฏิรูปเทศ

๑๖) การบอแก้ว

๑๘) ขันติ

๒๐) นิพพานไม่ หวันไหว

๒๒) โอวาทนาค

๒๔) เข้าพรรษา

บรรดารูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมทั้ง ๔ ประการข้างต้นนั้น พระวิสุทธิธำมณี มีวิธีการนำเสนอพุทธธรรมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยประยุกต์การสอนให้มีลักษณะเป็นแบบบูรณาการ กล่าวคือ ผสมผสานระหว่างการชี้ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและให้คำชี้แนะ หรือ เสนอความคิดเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุง เพื่อการพัฒนาบุคคล ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคมส่วนรวม ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์

^๑ พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๔๔๐.

ทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ให้เกิดความรักความหวงแหนสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี อันดีงามที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นให้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

รูปแบบการนำเสนอของท่านจะเน้นเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้เคียงตัวคม ชัด ลึก และตรงประเด็น โดยการนำเสนอในแต่ละครั้งท่านจะมีการเลือกรูปแบบและวิธีการให้เหมาะสมทั้งต่อตนเอง และต่อผู้รับฟัง คือ เลือกรูปแบบที่ตนถนัด และให้มีความเหมาะสมกับผู้ฟัง เพื่อให้การเผยแผ่มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ชวนให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตามที่จะฟังเป็นอย่างดี และสามารถนำพุทธธรรมที่ได้รับไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน นำไปปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสังคมส่วนรวม โดยรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านจะยึดถือแบบอย่างตามแนวทางการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าและพระสาวก โดยท่านนำเอาวิธีการเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัยจะขอนำเสนอเนื้อหาของพุทธธรรมที่พระวิสุทธิธำมณีได้นำเสนอ เพียงตัวอย่างบางส่วน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา รูปและวิธีการเผยแผ่ที่พระวิสุทธิธำมณีท่านใช้ในปัจจุบันสามารถแบ่งเป็น ๕ วิธี ดังนี้

๑. นำเสนอโดยตรง
๒. นำเสนอโดยการเปรียบเทียบ อุปมา อุปมัย
๓. นำเสนอโดยใช้ตัวอย่าง
๔. นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์
๕. นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม โคลง คำกลอนประกอบ

๑. นำเสนอโดยตรง

การนำเสนอโดยตรง เป็นวิธีการที่พระวิสุทธิธำมณี ใช้ในการบอกความหมายของข้อธรรมโดยตรง แล้วอธิบายความหมายและกล่าวขยายความต่อไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง กตัญญูกตเวทิตะ

ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอ คือ กตัญญูกตเวทิตะ คุณธรรมที่เป็นเครื่องหมายของคนดี เป็นเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้า เป็นขั้นของคนดี ดังข้อความว่า

...กตัญญูกตเวทิตะ เป็นภาษาบาลี แยกเป็น ๒ ศัพท์ คือ กตัญญู ศัพท์หนึ่ง กตเวทิตะ ศัพท์หนึ่ง กตัญญู แปลว่า รู้ซาบซึ้งในความดีที่ผู้อื่นทำแล้ว กตเวทิตะ แปลว่า ตอบแทนหรือประกาศความดีที่ผู้อื่น

ทำแล้ว ความที่รู้คุณของผู้อื่นแล้วตอบแทน เป็นลักษณะเครื่องหมายของคนดีซึ่งมีเป็นชั้น ๆ หรือระดับได้แก่ ดีปกติ ดียิ่ง ดีเยี่ยม

๑) คนที่รู้สำนึกในบุญคุณของบิดามารดา โดยคิดสำนึกว่าบิดามารดาเป็นผู้ให้สิ่งผู้อื่นไม่สามารถให้ได้ เช่น เลือดเนื้อ และชีวิต ให้การเลี้ยงดู ให้การอบรมสั่งสอน ตลอดถึงครูอาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหาย ผู้ช่วยเหลือเกื้อกูลเมื่อมีความรู้สึกลำบากในบุญคุณของท่านแล้ว จะเป็นแรงกระตุ้นเตือนใจ ให้เกิดการประกาศความดีของท่าน ปฏิบัติระสอระคอบตอบแทนคุณท่าน บุคคลเช่นนี้ เชื่อว่าเป็นคนชั้นดีปกติ

๒) บุคคลที่รู้สำนึกในคุณของบรรพชน ผู้ทำความดีเป็นประโยชน์แก่คนรุ่นต่อมา เช่น ผู้คิดค้นปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น พัฒนาขึ้น เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ยานพาหนะ บุคคลหรือคณะบุคคลผู้มาบำบัดทุกข์บำรุงสุข มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สำนึกในความดีของบรรพชนถึงแคว้นต่าง ๆ เช่น ภูเขา ดันไม้ พืชพันธุ์ธัญญาหาร ห้วยหนอง แม่น้ำ สัตว์ต่าง ๆ บุคคลสำนึกในคุณความดีของบุคคล สัตว์ และสิ่งเหล่านี้แล้วไม่ทำลาย บุคคลเช่นนี้ เชื่อว่าเป็นคนชั้นดียิ่ง

๓) บุคคลสำนึกในคุณของพระรัตนตรัยว่า พระพุทธเจ้าทรงประกอบด้วย พระปัญญาคุณ รู้แจ้งเห็นจริงในอริยสัจจะธรรม พระบริสุทธิคุณ มีจิตบริสุทธิ์ สะอาด ปราศจากเลสาвањеทั้งปวง พระกรุณาคุณ ทรงมีความกรุณาต่อชาวโลก อย่างกว้างขวางหาที่สุดมิได้ พระธรรม เป็นคำสั่งสอนที่ตรัสไว้ดีแล้ว เป็นสัจธรรม เป็นนิยานิកธรรม นำสัตว์โลกออกจากทุกข์ พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ให้มองโลกในแง่ดีแม้ศัตรูที่คิดร้าย ก็มีความดีต่อเรา ซึ่งเป็นเหตุให้เราเกิดปัญญาคิดหาวิธีแก้ไข ผ่อนปรนให้พ้นภัยอันตราย พึงกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อพระรัตนตรัย ด้วยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง บูชาพระรัตนตรัยด้วยปฏิบัติบูชา บุคคลเช่นนี้ เชื่อว่าเป็นบุคคลชั้นดีเยี่ยม...”

เรื่องพระเถระ

ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้คือ ธรรมะของพระเถระหรือพระนักปกครองได้แก่ สัจจะ ๑ ธรรม ๑ อหิงสา ๑ สัจญมะ ๑ ทมะ ๑ ดังข้อความว่า

...คุณสมบัติของพระเถระนั้นมี ๕ ประการ ดังพุทธภาษิตที่ว่า

ขมุหิ สจฺจนฺจ ธมฺโม จ อหิงฺสา สญฺญโม ทโม
เสว วนฺตมโล ธิโร โส เถโรติ ปวฺจติติ.

^๔ พระวิสุทธิาธิปัตติ (วิระ ภทฺทจารี), เอกสารการเทศนา, ๒๕๔๘, หน้า ๖-๗.

แปลความว่า ภิกษุใดแล มีคุณสมบัติ คือ สังฆะ ๑ ธรรม ๑ อหิสา ๑ ศีล ๑ ญายมะ ๑ ทมะ ๑ ภิกษุนั้นแล คลายมลทินเสียได้ เป็นปราชญ์ ภิกษุนั้นได้รับการเรียกว่า พระเถระ ดังนี้...๕

เรื่อง ความดี

ธรรมที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ ความดีที่มีทั้งดินนอกและดินใน ดังข้อความว่า ...พระธรรมปาโมกข์ เป็นครูฐานิยะและปูชนียเถระ เพราะเป็นอุฆบคคัลล คือเป็นผู้เจริญแล้ว โดยชาติ โดยวัย และโดยคุณ ท่านเกิดครั้งแรกเป็นบุตรของกณสามัญจธรรมดา ต่อมาได้บรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา เป็นอริยชาติเกิดครั้งที่สอง ได้นามว่าสมณสากยบุตรพุทธชิโนรส ตลอดอายุขัย จึงกล่าวได้ว่า ชาตวิภูษะ ผู้เจริญแล้วโดยชาติ เป็นพระเถระรัตตัญญู ผู้รู้ราตรีนาน มีชีวิตล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ คือ ปฐมวัย วัยต้น มัชฌิมวัย วัยท่ามกลาง และปัจฉิมวัย วัยสุดท้าย มีอายุถึง ๘๕ ปี จึงกล่าวได้ว่าเป็น วิภูษะ ผู้เจริญแล้วโดยวัย

พระธรรมปาโมกข์ ไม่ใช่พระเถระที่โตเพราะฉันทข้าว แก่เฒ่าเพราะเกิดนาน แต่เป็นพระเถระผู้เปี่ยมด้วยคุณสมบัติ ที่เป็นทิวฐานุคติแบบอย่างของอนุชน เป็นผู้ซึ่งถึงคำว่า ความดี ไม่มีที่ซื้อขาย หาได้ด้วยการทำเอง ตลอดอายุของท่านทำดีมาโดยตลอด ไม่สามารถจะนำมาถวายวิสาขนาได้ทั้งหมด สรุปได้ ๒ ประการ คือ ดินนอก และดินใน ได้ชื่อว่า คุณวิภูษะ ผู้เจริญแล้วด้วยคุณความดี

ดินนอก หมายถึง ความดีที่สร้างขึ้นเป็นรูปวัตถุ เป็นปรกติปฏิบัติประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น เช่น สร้างอุโบสถ วิหาร ศาลา เสนาสนะ ศาสนสถานอื่น ๆ โรงเรียน สถานพยาบาล ห้องสมุด เป็นต้น วัตถุประสงค์ของเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ เพราะท่านเป็นผู้บุกเบิกมาแต่ต้น มีผลให้เป็นอารามที่สง่างาม มีศรีสง่าแก่ประเทศชาติและพระศาสนา

ดินใน หมายถึง ความดี อันเป็นอรรถสมบัติ คือความดีเฉพาะตน เช่น เป็นผู้มืศรัทธา มั่นคง โอบอ้อมอารี วชิโรหิตะ สงเคราะห์ชุมชน วางตนเหมาะสม มีเมตตากรุณา ไม่พยาบาท เบียดเบียน ลดละบาปอกุศล มีคุณสมบัติของพระเถระ ผู้มั่นคงในพระธรรมวินัย °°

เรื่อง บัณฑิตกลา

ธรรมที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ ความเป็นบัณฑิต หรือผู้มีปัญญาทางทั้งทางโลกและทางธรรมย่อมนำความเจริญมาแก่ตนเองและสังคมส่วนรวมดังข้อความว่า

^๕ เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๓-๒๕.

^๖ เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๕-๓๖.

ชาวโลกถือว่า เกิดเป็นเรื่องได้ ตายเป็นเรื่องเสีย แท้ที่จริง การเกิดการตาย ไม่ใช่เรื่องเลวร้าย เรื่องได้เรื่องเสีย เป็นเรื่องของธรรมชาติ คนเราจะได้ จะเสีย มีกำไร ขาดทุน อยู่ในระหว่างเกิดกับตาย คือขณะที่มีชีวิตอยู่ ถ้าสร้างสรรคคุณงามความดีเป็นประโยชน์สุขแก่ตน แก่ครอบครัว แก่สังคม แก่โลก เรียกว่า ชีวิตมีกำไร ถ้าเป็นไปโดยนัยตรงกันข้าม ก็เรียกว่า ชีวิตขาดทุน

พระราชธรรมสุนทร เป็นพระฉลาด มีปัญญา เป็นนักเสียสละ ทำชีวิตให้มีคุณค่า มีกำไร รู้จักวิธีบริโภคใช้สอยทรัพย์สมบัติ

คนโง่ บริโภคความมีทรัพย์
 นั่งนอนอย่างมีความสุขกับการได้มี
 คนฉลาด บริโภคอำนาจของทรัพย์
 เป็นสุขกับการได้จับจ่ายใช้สอย
 คนเจ้าปัญญา บริโภคคุณค่าแห่งทรัพย์
 เป็นสุขกับการสร้าง รักษา สละ และพัฒนา
 ค่าของทรัพย์ ให้เป็นคุณสมบัติอันที่ยิ่งกว่า...^{๑๑}

เรื่อง อนุศาสตร์

ธรรมที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ นิสสัย ๔ อกรรมยกิจ ๔ ดังข้อความต่อไปนี้
 ...อนุศาสตร์ คือ การสอนในเบื้องต้นที่ผู้บวชใหม่ควรรู้ ประกอบด้วย นิสสัย ๔ ได้แก่
 การบิณฑบาต อยู่โคนต้นไม้ ถือผ้าบังสุกุล จันยาตองด้วยน้ำมูตรเน่า ส่วนอกรรมยกิจ ๔ คือ กิจที่ห้าม
 กระทำ ได้แก่ การเสพเมถุน การลักขโมย การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตโดยเฉพาะการฆ่ามนุษย์ การอวดคุณ
 วิเศษที่ไม่มีในตน ข้อห้าม ๔ ข้อนี้นี้เป็นข้อห้ามที่ออกอุญญ์ ผู้ใดล่วงละเมิดแล้วต้องขาดจากความเป็น
 พระภิกษุ เช่นเดียวกับการประหารชีวิต ข้อที่ ๑ พระพุทธเจ้าท่านเปรียบเหมือนคนถูกตัดศีรษะไม่
 สามารถมีชีวิตได้ ข้อที่ ๒ เปรียบเหมือนใบไม้ร่วง ที่จะกลับมาเขียวอีกไม่ได้ ข้อที่ ๓ อริฐที่แตกแล้วไม่
 สามารถจะต่อให้เหมือนเดิมได้ ข้อที่ ๔ เปรียบเหมือนตาลยอดด้วนเมื่อยอดด้วนก็ไม่สามารถ
 เจริญเติบโตได้ ซึ่งเปรียบเทียบกับผู้ใดล่วงละเมิดแล้วมีโทษหนักถึงขาดจากความเป็นพระภิกษุ...^{๑๒}

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน หน้า ๘๐.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๕-๕๐.

เรื่อง บรรพชิต สมณะ ภิกษุ

ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ การอธิบายเปรียบเทียบความหมายที่เหมือนกันและแตกต่างกันของคำว่า บรรพชิต สมณะ ภิกษุ ดังข้อความว่า

...บรรพชิต คือ การถือบวช เป็นการเว้น การออกจากโลก คือ เพศของผู้มีคุณอันประเสริฐ

สมณะ แปลว่า ผู้สงบ คือ สงบกาย จากการกระทำที่เป็นโทษเป็นภัยในทางชั่วทางเลวร้ายไม่ดี สงบวาจา จากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อเหลวไหลไร้สาระ การพูดแต่คำสัตย์ คำประสานคน ประสานงาน ประสานใจ สงบใจ จากการคิดในเรื่องที่เป็นโทษ คิดเบียดเบียน คิดอยากได้ของผู้อื่นโดยวิธีต่างๆ โดยการใช่วิชาญาณพิจารณาไตร่ตรอง กรรมดีกรรมชั่ว ย่อมส่งผลต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเร็วความช้า เหมือนกับการปลูกต้นไม้ เช่น ปลูกหอม กระเทียม ก็เห็นผลสั้น ปลูกมะพร้าว ปลูกตาล ย่อมเห็นผลช้า การทำความดี ความชั่วก็เช่นกัน จะให้ผลตามกรรมหนักเบา

ภิกษุ มีอยู่ ๓ ความหมาย คือ

๑) ผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสาร ในการเวียนว่ายตายเกิดไม่รู้จบไม่รู้สิ้น จนเบื่อหน่ายเพียรพยายามตัดกรรมด้วยการระลึกรู้ถึง และปฏิบัติให้เข้าถึงพระนิพพาน ความสุขที่แท้จริง ความสุขที่สงบเยือกเย็นกว่าการได้สุขทิพย์เสียอีก

๒) ผู้ใช้ผ้าสามสีที่ถูกทำลายแล้ว ผู้ครองหรือผู้ใช้ผ้าที่ทำลายแล้วโดยศัสตรา การตัดผ้าสามสีให้เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ตัวอย่างจิ๋วจะเป็นตา ๆ อย่างน้อยจะมี ๑๐ ชิ้นบ้าง ๑๒ ชิ้นบ้าง ๑๕ ชิ้นบ้าง เพื่อให้ไม่เป็นที่ต้องการของคนอื่นหรือเพื่อตัดการขโมยผ้า

๓) ผู้ขอ พระได้เอาปากท้องฝากกับชาวบ้าน พระทำอาหารเองไม่ได้ สะสมอาหารเองไม่ได้ เพราะพระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นว่า การเก็บอาหารไว้นาน ๆ จะเป็นสิ่งที่สังฆของเชื้อโรค การขอไม่ใช่ เอ่ยปากขอ แต่ขอด้วยอาการอันประเสริฐ อันดี ไม่ฉุนฉียว ไม่รบกวน ขอบอย่างสงบเรียกว่าเอาปากท้องฝากไว้กับชาวบ้าน นอกจากนี้ยังหมายถึงผู้ขอบวชในพระพุทธศาสนา นี่คือ ความหมายของภิกษุ^{๑๑}

๒. นำเสนอโดยเปรียบเทียบ อุปมา อุปมัย

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน หน้า ๕๐-๕๖.

การนำเสนอโดยวิธีการเปรียบเทียบนี้ พระวิสุทธาธิปดี ท่านได้นำเสนอด้วยการนำเรื่องจากชาดก หรือเรื่องจากประสบการณ์มาเล่าให้ฟัง เป็นการนำเสนอในเชิงการยกตัวอย่างประกอบเปรียบเทียบหัวข้อธรรม เป็นการสร้างแนวคิดให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังนั้นมีความคิดที่จะประยุกต์เข้ากับเรื่องราวที่ตนนั้นกำลังฟังอยู่ พร้อมทั้งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดข้อคิด สะกิดใจแฝงไว้ให้คิด แล้วนำไปสู่การปฏิบัติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง เปลวไฟอยู่ที่ใต้และเชื้อ

...ครั้งหนึ่งเมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบำเพ็ญบารมีในฐานะพระโพธิสัตว์ เสวยชาติเป็นธัญชัยบัณฑิต จดประทับ ๕๐๐ คัม เข้าเฝ้าพระเจ้าโกรพราช กษัตริย์แห่งอินทปัตถนคร พร้อมด้วยกุมาร ๕๐๐ คน เพื่อถวายวิสัยนาอรรถธรรมบางประการ พระเจ้าโกรพราชทรงฉงนพระทัย จึงตรัสถามว่า “กลางวันแท้ ๆ เหตุใดเจ้าและกุมารจึงจดประทับเข้าวังเล่า”

ธัญชัยกุมาร กราบทูลว่า “เปลวประทีปมีประโยชน์มาก คือ มนุษย์ทั้งหลายที่จะเลี้ยงชีวิตด้วยข้าวต้ม ข้าวสวย กับข้าว ของคาวหวานก็อาศัยเปลวไฟทั้งสิ้น สมดังพุทธภาษิตที่ว่า อสหาโย สมกุโคปิ เตชสิ ก็ กริสุสสิ ไฟนี้บุคคลตามไว้ในที่ไม่มีลม สิ้นน้ำมันแล้วไฟก็ดับเองฉันใด เปรียบด้วยบุคคลที่มีกุศลแต่ไม่มีพวกพ้องที่จะอุดหนุน ครั้นสิ้นกุศลผลบุญแล้วก็เสื่อมไป อันว่าไฟที่รุ่งเรืองสว่างไสวอยู่ได้นั้นต้องอาศัยเชื้อ คือ น้ำมันมาก ฉันใด เปรียบด้วยบุคคลที่มีกุศลแล้วมีบุคคลช่วยอุดหนุน ก็มีความเจริญอยู่สืบกาลนาน”

ข้าพเจ้าประสบความเจริญทั้งร่างกาย จิตใจ บุญกุศล ยศศักดิ์ ก็ด้วยได้รับการอุดหนุน คือ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระราชทานสมณศักดิ์ และนิยภัต อันเป็นเชื้อประทีปชั้นยอด ได้รับความสงเคราะห์มากราบิศาและพระมหาเถระ ได้รับการช่วยเหลือจากสหธรรมิก ได้รับความนับถือเคารพจากศิษยานุศิษย์ และประชาชน ข้าพเจ้าระลึกอยู่เสมอว่า ที่ส่องแสงได้ ก็เพราะมีการส่งเสริม และส่งเสริมจากบุคคลรอบด้าน ขอทุกท่านจงเป็นผู้มีส่วนได้รับเกียรติจากการที่ข้าพเจ้าได้รับพระมหากรุณาธิคุณในครั้งนี้...”^{๑๔}

เรื่อง พุทธคุณ

...วันหนึ่งพระองค์ตรวดูเห็นองค์อุลุมาลโจรปรากฏในญาณของพระองค์ องค์อุลุมาลได้นิ้ว ๕๕๕ นิ้ว จะครบพันตามที่อาจารย์สั่งแล้ว คิดว่า เมื่อวันนี้ยังหาไม่ได้ จะกลับไปบ้านเพื่อหานิ้วให้ครบ

^{๑๔} พระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภัททจารี), สมโภชหิรัณยบัฏ, ๒๕๓๖, หน้า ๑๑๗.

พันให้ได้ ฝ่ายแม่ขององค์อุทตมมีความสงสารลูกจับใจว่า ลูกจะถูกจับลงโทษ ฆ่าให้ตาย ก็คิดจะช่วยเหลือห้ามปราม ให้ลูกเลิกละความตั้งใจ ให้กลับเป็นคนดี ด้วยความรักแท้ของแม่ที่มีต่อลูก ก็ออกจากบ้านที่ขามหาลูก โดยไม่รู้ว่าลูกคิดฆ่าตัวเอง พระพุทธเจ้าทรงรู้ว่า ถ้าองค์อุทตมเห็นแม่แล้วฆ่าแม่ ก็จะเป็นบาปมหันต์ ได้เห็นดังนั้นแล้วพระองค์จึงเสด็จไปเอง เมื่อพบองค์อุทตม ๆ จะฆ่าพระองค์ก็วิ่งตามพระพุทธเจ้า แต่วิ่งตามก็ยิ่งห่างไปเรื่อย ๆ องค์อุทตมเหนื่อยล้ามาก จึงร้องเรียกว่า “สมณะหยุดก่อน ๆๆ” พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “เราหยุดแล้ว” องค์อุทตมก็บอกว่า “อ้าว ... ทำไมพระคุณเจ้าโกหกเดินอยู่แท้ ๆ จะหยุดได้อย่างไร” พระพุทธเจ้าตรัสอีกว่า “เราหยุดแล้ว เธอยังไม่หยุด” องค์อุทตมโกรธ จึงพูดว่า “หยุดอย่างไร” จึงตรัสตอบว่า “เราหยุดแล้ว หยุดการกระทำชั่วจากการกระทำบาปทุกอย่าง แต่เธอยังไม่หยุด ยังทำความชั่วอยู่” องค์อุทตมเป็นชนชั้นปัญญาชน พอฟังเช่นนั้นระลึกได้ กลับได้สติว่า “โอ้ เราหลงทำความชั่วฆ่าคนเป็นจำนวนมาก” จึงทิ้งดาบ ก้มลงกราบพระพุทธเจ้า เลิกฆ่าคนแล้ว ออกบวช นี่คือ พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงเป็นโลกวิทูรู้แจ้งโลก ทรงรู้ว่าจะพูดอย่างไร จะทำอย่างไรจึงจะซาบซึ้งเป็นคำที่กินใจได้ การเทศน์ของพระพุทธเจ้าจึงได้ผลดี ทุกครั้ง ไม่เหมือนพระที่เทศน์ในปัจจุบันไม่รู้จิตใจคน ก็เทศน์ไปเรื่อยไม่รู้ว่าใครเทศน์เรื่องอะไร คนฟังก็ ฟังไปบ้าง หลับไปบ้าง...”^{๙๕}

เรื่อง การบูชา

...ความจริงวัตถุสิ่งของที่เรานำมาบูชานี้เป็นเครื่องเตือนใจเราได้ทั้งนั้น เราเห็นอะไรก็เป็นเครื่องสอนใจเราได้ ถ้าเราน้อมนึกถึงไตรลักษณ์ คือ ความเป็นของไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความเป็นอนัตตา เช่นอย่างดอกไม้ที่เรานำมาบูชา สักการะนี่ก็เป็นเครื่องสอนใจเราให้เกิดวิปัสสนาญาณได้ เพราะดอกไม้ที่แรกนั้นเป็นดอกเล็ก ๆ จากดอกเล็ก ๆ ก็เจริญเติบโตตามลำดับ เติบโตเต็มที่แล้วก็บาน บานเต็มที่แล้วก็ร่วงโรย เปรียบเหมือนความไม่เที่ยงแท้ ไม่จีรังยั่งยืน ของสภาวะธรรมรูปนามสังขาร ร่างกายของมนุษย์ เมื่อคิดถึงอย่างนี้ รู้แบบนี้แล้วจะได้เป็นผู้ระมัดระวัง ไม่ลืมหิว มีสติอยู่เสมอ ทำอะไรก็ผิดพลาดน้อย ความจริงจุดประสงค์ของการบูชาในทางพระพุทธศาสนามุ่งให้พุทธศาสนิกชนเป็นผู้ไม่ประมาท ไม่มัวเมา มีสติเสมอ นี่เราพูดถึงการบูชาพระพุทธรูป พระพุทธรูปไม่ใช่พระพุทธเจ้า แต่เป็นอนุสาวรีย์แทนตัวพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ประเสริฐที่สุด เลิศที่สุด ทรงมีพระคุณมากมาย เอนกประการพระองค์จึงมีอนุสาวรีย์มากที่สุดในบุคคลทั้งหลายหรือศาสดาทั้งหลายในโลก...”^{๙๖}

^{๙๕} พระวิสุทธิธัมมจริ (วีระ ภาทจาโร), พระดี – คนดี, ๒๕๔๒, หน้า ๑๐.

^{๙๖} เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๐-๗๑.

เรื่อง การสร้างพระพุทธรูป

...วันจันทร์ พระพุทธรูปปางห้ามญาติ ๆ นี้ มีประวัติ คือ พระญาติ พุทธแบบชาวบ้านคือ ญาติฝ่ายพ่อ ญาติฝ่ายแม่ ญาติทั้งสองฝ่ายทำนา เมื่อถึงคราวแห้งแล้ง ก็แย่งน้ำกัน ใครอยู่ที่บนเหนือกว่า น้ำฝนตกมาหรือน้ำในแม่น้ำไหลมาเข้าในคลองก็ปิดกั้น พวกที่อยู่ต่ำก็ไม่มีโอกาสที่จะได้น้ำ เกิดทะเลาะวิวาทกันจะกระทั่งเรื่องลุกลามใหญ่โตไปเป็นศึกสงคราม พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าพระญาตินั้นก็เป็นผู้มีอุปการะคุณต่อพระองค์โดยส่วนรวม เพราะฉะนั้นควรเสด็จไปเพื่อจะได้ห้าม ไม่ให้ประหัตประหาร ไม่ให้ฆ่าฟัน ไม่ให้ทำร้ายกัน เสด็จไปห้ามญาติ โดยได้ตรัสว่า “น้ำนี้มีค่าเท่าใด” พระญาติเหล่านั้นกราบทูลว่า “น้ำนี้ไม่มีค่า ไม่มีราคาเท่าไรหรอก เป็นของสาธารณะชนทั่วไป” พระพุทธเจ้าตรัสถามต่อไปว่า “แล้วตัวท่านมีค่ามีราคาไหม” พระญาติตอบว่า “ตัวเรามีค่า มีราคา” พระพุทธเจ้าจึงทรงบอกว่า “ทำไมจึงต้องมาทะเลาะกันเรื่องของไม่มีค่า ของเป็นสาธารณะชนทั่วไป ของที่มีมาแต่ธรรมชาติ แบ่งเฉลี่ยกันไปก็จะเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย” พระญาติเหล่านั้นฟังแล้วมีความสำนึกผิด เชื่อฟังพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าได้มาตรัสด้วยเหตุผลให้เป็นอันเข้าใจยินดีป็นน้ำตามส่วนทำให้การทำนาเป็นไปด้วยความราบรื่น นี่ก็เป็นจุดประสงค์ที่สร้างพระพุทธรูปปางห้ามญาติขึ้นมานักปราชญ์เขาสั่งขึ้นสอนพุทธศาสนิกชน บุคคลทั่วไป ว่าอย่าทะเลาะกันวิวาทกันในหมู่ญาติ เพราะว่าญาตินั้น ต้องมีความหวังดีต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน จึงจะเป็นญาติกัน...”^{๑๑}

เรื่อง ภาวะผู้นำ

...ในทางพระพุทธศาสนาได้แสดงถึงคุณสมบัติ หรือคุณลักษณะของผู้นำที่ดีไว้ ๖ ประการคือ ๑) อดทน ๒) ตื่นตัว ทันต่อเหตุการณ์ ๓) ขยันหมั่นเพียร ๔) แบ่งปัน ๕) เมตตา กรุณา ๖) เห็นการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ผู้เป็นประมุข ประธาน ผู้นำ มีคุณสมบัติดังกล่าวย่อมเป็นประมุข ประธาน ผู้นำที่ดี สามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้มาก ดร. ถาวร พรประภา มีคุณสมบัติที่เด่นชัดตามหลักธรรมข้างต้น ตัวอย่างเช่นการสอนบุตร ดร. ถาวร พรประภา ท่านจะสอนบุตรของท่านว่า เพื่อนป่าหรือที่ปรึกษาบริษัท ตลอดจนเจ้าพนักงานทุกคน เป็นผู้ช่วยให้บริษัทเจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับ ลูกต้องเคารพ นับถือ เอื้อเฟื้อสงเคราะห์ตามกาล พุดจาไพเราะ สุภาพ ไม่เย่อหยิ่งจองหอง

^{๑๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖-๗๗.

อีกทั้งทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม นั่นเป็นการผูกสัมพันธ์ไมตรีกับผู้ที่มีพระคุณ และคำนึงในคุณความดีของบุคคลเหล่านั้น ซึ่งนี่แหละจะเป็นเหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าตลอดไป...^{๑๘}

เรื่อง การเกิด การตาย

...การเกิด การตาย เป็นเรื่องของธรรมชาติ เมื่อจิตยังไม่สิ้นกิเลสโดยสิ้นเชิง จะต้องเกิดอีกแน่นอน มีพระพุทธพจน์ เป็นหลักฐานอ้างอิงว่า

สพฺเพ สตฺตา มริตฺสฺสนฺติ	มรณนฺตํ หิ จีวิตํ
ยถากมฺมํ คมิตฺสฺสนฺติ	ปฺปญฺญาปายผลปกา
นิริยํ ปายกมฺมุนตา	ปฺปญฺญกมฺมา จ สุกคฺติ.

สัตว์ทั้งหลายจักต้องตายด้วยกันทั้งสิ้น เพราะว่า ชีวิตมีความตายเป็นที่สุด เขาจักต้องเสวยผลบุญและบาปไปตามยถากรรม ผู้ทำบาปจักต้องไปนรก ฝ่ายผู้ทำบุญได้ไปสวรรค์ ดังนี้

วันเกิดเราทราบได้เพราะคุณพ่อคุณแม่บอกหรือปรากฏในทะเบียนสำมะโนครัว แต่วันตายเราไม่สามารถทราบได้ การเกิดการตายเป็นเรื่องของธรรมชาติดังกล่าวแล้ว ไม่ใช่เรื่องได้เรื่องเสียแต่ประการใดทั้งสิ้น จะได้หรือเสีย พึงบังเกิดขึ้นในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ กล่าวคือ ในระหว่างเกิดกับตาย แต่ละคนมีระยะยาวสั้นไม่เท่ากัน จึงไม่ควรประมาท โดยคิดว่า ความตายจะยังไม่ถึง

คนโง่ เพาะเลี้ยงความประมาทด้วยคิดว่า “ช่างมัน” จึงพลาดอยู่เรื่อย

คนฉลาด บ่มความรับผิดชอบด้วยคิดว่า “คิดให้ดีกว่าก่อนทำ”

คิดให้ดีกว่าก่อน จึงพลาดน้อย แต่บางครั้ง คนคิดมากไปก็ไม่กล้าทำอะไรเลย

คนเจ้าปัญญา มีปัญญาดี ปลุกฝังสติ “รู้ รู้ชัด รู้ลึก รู้กว้างไกล” ในจิตสำนึก แล้วรู้จักซึ่งดูความเหมาะสมตามสถานการณ์ จึงสำเร็จอย่างพอดีกับภาวะ...^{๑๙}

เรื่อง เหตุถึงมรณะ ๔ ประการ

...ตะเกียงน้ำมันที่ลูกโหลงต้องดับลงเพราะเหตุ ๔ ประการ คือ ๑. ไขหมด ๒. น้ำมันหมด ๓. ทั้งไขทั้งน้ำมันหมด ๔. ไขและน้ำมันยังมี แต่ถูกลมพัดดับ ฉะนั้นใด ชีวิตก็ดับลงด้วยเหตุ ๔ ประการ ฉะนั้น

พระพุทธเจ้าทรงแสดงเหตุถึงมรณะ ๔ ประการ อุปมาด้วยตะเกียงน้ำมัน ดังนี้

^{๑๘} พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาทจาโร), เอกสารการเทศนา, ๒๕๔๘, หน้า ๖.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน หน้า ๕๐.

๑. อายุขยฆมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุ อายุขัยของมนุษย์ไม่แน่นอน สมัยใด ทำกรรมดีมาก ทำกรรมชั่วน้อย อายุขัยก็ยืนยาว สมัยใด ทำกรรมชั่วมาก ทำกรรมดีน้อย อายุขัยก็สั้น สมัยพุทธกาล มนุษย์มีอายุขัยประมาณ ๑๐๐ ปี พอกาลล่วงไป ๑๐๐ ปี ลดลง ๑ ปี เวลานี้ล่วง ๒๕ ร้อยปี ที่เรียกกันว่า ๒๕ พุทธศตวรรษ อายุขัยจึงเป็น ๗๕ ปี คนที่ตายเมื่อมีอายุได้ ๗๕ ปี หรือเกินเล็กน้อย แต่ไม่เกิน ๑๕๐ ปี ชื่อว่าตายเพราะสิ้นอายุขัย (ตะเกียงไส้หมด)

๒. กัมมฆยฆมรณะ ตายเพราะสิ้นกรรม ชนกรรมมนำให้เกิดเป็นมนุษย์ และอุปถัมภกกรรม อุดหนุนอุ้มชูให้มีชีวิตอยู่ต่อไป แต่ยังไม่ถึงอายุขัย ๗๕ ปี ตายเสียในระหว่างนั้นก่อนอายุขัย (ตะเกียงน้ำมันหมด)

๓. อุภยฆยฆมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุและกรรมทั้งสองอย่าง ชนกรรมมนำให้เกิดเป็นมนุษย์และอุปถัมภกกรรมอุดหนุนอุ้มชูให้มีชีวิตยืนยาวถึงอายุขัย ๗๕ ปี หรือเกินขึ้นไป เรียกว่าตายเพราะหมดอายุและหมดกรรม (ตะเกียงไส้หมดน้ำมันก็หมด)

๔. อุปัจเจทกมรณะ ตายเพราะถูกกรรมเข้ามาตัดรอน กรรมในที่นี้หมายถึงอุปัจเจทกกรรม เช่น ถูกรถชนตาย จมน้ำตาย ถูกฆ่าตาย เป็นต้น ก่อนถึงอายุขัย อายุก็ยังมิได้อยู่ อุปถัมภกกรรม ที่หล่อเลี้ยงให้เป็นมนุษย์ก็ยังมีอยู่ แต่อุปัจเจทกกรรม กรรมตัดรอนเข้ามาเสียก่อน จึงเป็นเหตุให้ชีวิตดับลง (ไฟตะเกียงดับลงเพราะถูกลมพัด)^{๒๐}

๓. นำเสนอโดยยกตัวอย่างบุคคลมาประกอบ

การนำเสนอโดยวิธีการยกตัวอย่างบุคคลมาประกอบนี้ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่พระวิสุทธิธำมณีท่านนำมาใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม โดยท่านจะใช้การเล่าเรื่องบุคคลที่ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตามทำนองคลองธรรม โดยเล่าเรื่องจากประสบการณ์ที่ได้พบเห็น จากการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ จากการได้ยิน ได้ฟัง ได้อ่าน อันจะเป็นกำลังใจในการทำความคิด ต่อสู้กับอุปสรรคปัญหาในชีวิตของผู้ฟัง โดยจะสอนให้เชื่อมั่นและยึดหลักแห่งคุณงามความดีอันเป็นหลักชัยหรือหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาชีวิตนานาประการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง ในหลวงของปวงชน

...ในความเคารพนับถือจงรักภักดีที่ประชาชนมีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นจุดบังเกิดเหตุ อันเป็นที่อัศจรรย์แก่คนทั้งโลก นั่นก็คือการเฝ้ารับเสด็จอย่างเนืองแน่นของราษฎร ไม่ว่า

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน หน้า ๕๕.

พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไป ณ แห่งหนใดก็ตามที่ ประชาชนจะเข้าแห่ห้อมตามรายทางที่เสด็จพระราชดำเนินผ่าน แม้เพียงได้เห็นรศพระที่นั่ง ก็รู้สึกว่าเป็นบุญตา เป็นความสุข เหตุอันเป็นที่น่าอัศจรรย์ใจอย่างยิ่งของชาวต่างชาติก็คือ การที่ประชาชนพากันทูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศล ทั้งที่เป็นทางการ และการวางพระองค์เป็นกันเองกับราษฎร โดยมีได้ถือพระองค์ เงินนั้นถูกชูขึ้นเหนือหัวของประชาชนคนนั้น ๆ หากจะเทียบว่าแม้ไม้ดอกไม้ผลใดก็ไม่สามารถออกดอกไปได้ใ้สว่ท่ากับความจงรักภักดีของราษฎร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงน้อมนำพระวรกายลงยืนพระหัตถ์รับ มีอาการประหนึ่ง พระสงฆ์น้อมรับศรัทธาจากผู้ไต่บาตร ไม่เคยทรงแสดงอาการรังเกียจการทูลเกล้าฯ ถวายจากราษฎร ไม่ว่าผู้นั้นจะมีฐานะเป็นอย่างไรทรงรับด้วยพระหฤทัยที่ประกอบด้วยเมตตาเป็นที่สุดจากความจงรักภักดีที่ประชาชนได้ทูลเกล้าฯ เป็นการส่วนพระองค์ ก็คือพระราชทรัพย์ที่ได้นำไปพระราชทาน สงเคราะห์แก่อาณาประชาราษฎร์ผู้ขัดสน ยากไร้ พระราชทานทั้งเป็นการเฉพาะและเป็นการส่วนรวม ซึ่งออกมาในรูปแบบของโครงการตามพระราชดำริ ซึ่งมีนับไม่ถ้วน กระจายไปทั่วทุกภาคของภูมิภาค ประเทศ พระราชมณเฑียรกิจอันมิได้เว้นว่างนี้มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวายด้วยความจงรักภักดี ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ตรัสเล่าว่า ..พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านรับสั่งว่าตอนนี้ต่างคนต่างเป็นเครื่องจักร พบกันในช่วงทำงานด้วยกันอยู่ในหมู่คนแล้วที่จะได้พบกันก็คือ เวลารับประทานอาหารกลางวัน ต่างคนต่างทำงานกลับมา ก็ต้องสรุปข้อความอีกว่าใครจะอะไรบ้าง บางครั้งเสด็จกลับตำหนัก ๒ หุ่ ๓ หุ่ กว่าจะสรุปก็เสร็จทีหนึ่ง นี่เป็นเครื่องส่องให้เห็นพระราชมณเฑียรกิจบำเพ็ญแล้วในการเสวยซึ่งเป็นที่สนใจของประชาชนได้มีผู้ทูลถาม

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ตรัสเล่าให้ฟังว่า ...ที่แปลกคือเรื่องเสวยจะเย็นจะร้อนท่านก็ไม่สนพระทัยเลย เอามาตั้ง นี่ก็ไม่เคยขอเลย ไม่เคยขอเติมน้ำปลาเลย มหาเด็ที่อยู่วัยทารกและเป็นพยานได้ท่านไม่เอาเลย ไม่สนพระทัยเลย ส่วนการปฏิบัติพระองค์ก็ทรงเล่าว่า ...ท่านทำอะไรท่านก็ทำเองหมดอย่างเสด็จภาคใต้ ท่านก็จัดของเอง ในการแต่งพระองค์ก็ไม่สนพระทัยเลย แม้แต่จะส่องกระจกนาน ๆ ก็ไม่ส่อง ไม่สนพระทัย อย่างกระดุมของรัชกาลที่ ๕ ที่ทรงใส่ ๕ เม็ดนี้สวยเป็นไพรินงาม ๆ ทั้งนั้นฉันเอามาให้ท่านไว้ใส่ท่านก็ไม่ชอบใช้ นาฬิกาเรือนทองท่านก็ไม่ชอบใช้ เพราะท่านบอกว่าต้องแกะเข้าแกะออกฉันไม่ชอบ ตกเวลาเสด็จฯ ออกงานระดับประเทศก็นาฬิกาเหล็กนั้น เสด็จฯ ลงเรือไปก็นาฬิกาเหล็กเรือนนั้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระองค์อย่างเรียบง่าย แต่ทุกอย่างต้องเรียบร้อยด้วย ซึ่งเราอาจกล่าวได้ว่าทรงบำเพ็ญพระองค์อย่างสมณะ มีพระราชหฤทัยอย่างสมณะ คือ สงบจากกิเลสทั้งปวง จึงไม่คิดที่ พระราชสังวรพินิจ คือ หลวงปู่โตะ วัดประดู่ฉิมพลี

ได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้ตอนหนึ่งว่า เราต้องคิดดูซิว่า ทำไมท่านถึงได้มาเกิดที่นี่ แล้วก็ต้องดูต่อไปว่าทำไมเวลาท่านเกิดมา ท่านมีแต่ให้บ้านให้เมือง ท่านไม่เอาเลยทำไมท่านถึงทำอยุ่ นั้นเสมอต้นเสมอปลายก็ต้องแสดงว่า ท่านเป็นผู้มีจิตชำระสะอาดมากแล้ว ดูซิว่าท่านเอาไหม คนฉลาดเขาจะคิดอย่างนี้ ถ้าคนไม่ฉลาดเขาก็คิดได้แค่นั้นเอง

ดังนั้นวันเฉลิมพระชนมพรรษา คือ การจัดวันเกิดที่ยิ่งใหญ่และอัศจรรย์ที่สุดในโลก จะหาวันเกิดของท่านผู้ใดบนโลกนี้ที่ยิ่งใหญ่งดงามตระการตาเสมอด้วยวันเฉลิมพระชนมพรรษา แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เป็นไม่มีอีกแล้ว นับวันโลกยิ่งเร็นแค้นขาดแคลน ความเคารพศรัทธาเสื่อมถอย แต่สำหรับคนไทยแล้วกลับยิ่งเพิ่มความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพันพูนทวี ถวายของขวัญแด่พระองค์ท่านด้วยสรรพสิ่งอันวิเศษ ล้วนแล้วแต่ประกอบด้วยมงคลทั้งสิ้น นอกจากของขวัญที่ได้ทูลเกล้าฯ ถวายมาแล้วก็มักเป็นอาการแปลกที่สุดในโลก ที่เมื่อเขาจะให้ของขวัญแก่ผู้ใด ผู้รับจะต้องเห็นและรับด้วยตนเอง จะบังเกิดความชื่นใจสุขใจทั้งผู้ให้และผู้รับ แต่สำหรับคนไทยแล้ว ไม่จำเป็นที่จะต้องถวายต่อพระหัตถ์ของพระองค์เลยทุกคนได้สร้างถาวรวัตถุเฉลิมพระเกียรติเป็นของขวัญถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยใจที่งดงาม กิจกรรมต่าง ๆ มิใช่เป็นเพียงความสนุกสนาน แต่ประกอบด้วยบุญกุศลอันสามารถถวายเป็นพรชัยมงคลแด่พระองค์ท่านได้ นอกจากจะแต่งวัตถุสิ่งของอันเลิศทูลเกล้าฯ ถวายแล้ว วาจาหรือคำที่ถวายนั่นก็ถูกประดิษฐ์ด้วยความงามด้านภาษาออกมาเป็นร้อยแก้วร้อยกรองอันละเอียดวิจิตรแสดงถึงพระราชกรณียกิจ พระคุณธรรม ความจงรักภักดี ความปรารถนาที่จะพบเป็นข้าเบื้องพระยุคลบาทไปทุกภพทุกชาติ ดังบทถวายพระพรที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงขับร้องถวายพระพรเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๖ ว่า

ถึงกลางวัน	นั้นมี	สุริย์ส่อง
จันทร์ส่อง	รัตติวาร	ตระการฉาย
ไทยมีองค์	พระทรงธรรม	พรรณราย
คุ้มเกษกาย	ทั้งทิวา	และราตรี
สมาชิก	มูลนิธิ	สายใจไทย
กำลังใจ	แน่นหนัก	มีศักดิ์ศรี
ด้วยอาลัย	พระเมตตา	บารมี
หลักชีวี	ดำรงชาติ	ปราศพองพาล
พระประคอง	มาตุเรศ	ปีติรงค์
ผู้ประสงค์	คุ้มครองไทย	ไม่ร้างฉาน

พระประสิทธิ์	วิทยา	คุณอาจารย์
ด้วยเชี่ยวชาญ	นำรัฐ	พัฒนา
วันที่ห้า	ธันวา	มาบรรจบ
ถือถ้วนครบ	พระชน-	มะพรรษา
ถวายพระพร	พิพัฒน์	ตั้งสัจจา
ขอเป็นข้า	รองบาท	ทุกชาติไป ฯ ^{๒๐}

เรื่อง ๖๐ พรรษา มหาราชนิ

...วันนี้ตรงกับวันอาทิตย์ ที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๓๕ เดือนสิงหาคมนี้เป็นเดือนแห่งมหามงคลสมัยเพราะเป็นเดือนที่เป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษา แห่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ถ้าจะกล่าวโดยจำเพาะเจาะจงก็คือ วันที่ ๑๒ สิงหาคม เป็นวันคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษาแห่งสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พระองค์ทรงพระนามเป็นมหามงคลอย่างยิ่งเพราะพระนามของพระองค์นั้นมาจากพุทธพจน์ถึง ๒ แห่ง คำว่า สิริ มาจากพุทธพจน์ว่า สิริ โภคานมาสโย แปลว่า สิริ คือ มิ่งขวัญเป็นที่มานอนแห่งโภคะทั้งหลาย คำว่า กิตติ มาในพุทธพจน์ว่า สจเจน กิตฺติ ปปฺโปติ บุคคลย่อมได้รับเกียรติเพราะความสัจจะ ดังนี้ อันพระนามของพระองค์นั้น จึงถือว่าเป็นมงคลนาม

พระนามแรกที่ว่า สิริ นั้น หมายถึง ความดีงาม ความมีสง่า มิ่งขวัญ ศักดิ์ศรี รวมเรียกว่า สิริ ทั้งนั้น และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระองค์นี้ ก็มีสิริสมตามพระนามของพระองค์อย่างมีความงาม พร้อมทั้งพระสิริโฉมและพระกิริยามารยาท ตลอดจนกระทั่งน้ำพระทัยที่งามด้วย จึงถือได้ว่าเป็นสิริอย่างยิ่ง ผู้ใดได้เข้าไปใกล้ ได้เข้าเฝ้า ฯ พระองค์แล้ว ก็จะรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาของพระองค์ พระองค์ทรงมีพระเมตตาพระกรุณาต่ออาณาประชาราษฎร์โดยทั่วไปทรงสนับสนุนให้พสกนิกร อาณาประชาราษฎร์โดยทั่วไปได้มีการอยู่ดีกินดี เพิ่มพูนรายได้ในด้านต่าง ๆ พระองค์ก็พยายามที่จะทรงชวนช่วยช่วยเหลือให้เขาได้พ้นทุกข์ภัยนั้น ๆ ตลอดจนกระทั่งส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้นี่แสดงว่า พระองค์ทรงมีน้ำพระทัยแผ่ไปในอาณาประชาราษฎร์ โดยมิเลือกหน้านี้ก็ทำให้พระองค์ทรงมีพระสิริทั้งด้านพระวรกาย ทั้งพระวาจา และน้ำพระทัย เรียกว่า งามพร้อมเป็นสิริ ผู้ใดได้เข้าเฝ้าแล้ว ก็จะรู้สึกชื่นใจ ชื่นชมในพระบารมีของพระองค์นี้เรียกว่า เป็นสิริพระนามพระองค์จริง ๆ

^{๒๐} พระวิสุทธิาธิปัตติ (วีระ ภาทจาโร), สมโภชสิริณยบัฏ, ๒๕๓๖, หน้า ๑-๔.

พระนามที่สอง ที่ว่า กิตติ นั้น หมายถึง เกียรติ หรือความดีงาม ซึ่งเราใช้ในภาษาไทยว่า เกียรติคุณ ก็คือความดี เกียรติศัพท์ ก็หมายถึงเสียงที่เล่าลือถึงความดี เกียรติยศก็หมายถึง ยิ่งหรือมาก ด้วยความดี เป็นต้น สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถพระองค์นี้ ทรงได้รับเกียรติอย่างสูงสุด เพราะพระองค์ทรงมีธรรมะของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็คือสัจธรรม คือพระองค์ทรงมีความจริงในหน้าที่การงานของพระองค์ ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นพระบรมราชินีนาถ สนองงาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ก็ทรงงานอย่างจริงจังมิได้ทรงย่อท้อต่องาน ทั้งนี้ ก็เพื่อสนองงาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและเพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์ เมื่อมาทรงถือนักเป็น มนุษย์ในชาติดิยราชสกุลแล้ว ก็ยังทรงทำความดีอีก แสดงว่าพระองค์ทรงเกิดมาเป็นผู้มีบุญมาเกิด แล้ว เกิดก็ยังเป็นผู้มีคุณอีกด้วย ก็เท่ากับว่าพระองค์ได้ทรงสร้างคุณงามความดีที่เป็นเกียรติ เท่ากับเป็นทุน ฝากธนาคารไว้...

พระนามทั้ง ๒ ศัพท์ มารวมกัน จึงเป็นพระมงคลนามอย่างสูงสุด คือ คำว่า สิริกิติ์ นั้น เท่ากับว่าเป็นพุทธพจน์ เป็นพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเมื่อถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษา คือวันที่ ๑๒ สิงหาคมนี้ ทวยราษฎร์ทั่วทั้งประเทศนั้นก็จะได้ทำการถวายพระพร สักการบูชา เกิดพระเกียรติ เฉลิมพระเกียรติพระองค์ในวาระนั้น จึงเท่ากับว่า เป็นการบูชาพุทธพจน์ส่วนหนึ่ง และเป็นการบูชา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ อีกส่วนหนึ่งเพราะพระนามของพระองค์นั้นเป็นพุทธพจน์ และการบูชา การเกิดทุนเฉลิมพระเกียรติพระองค์นั้น จะมีคุณประโยชน์อย่างยิ่ง ก็ด้วยการประพฤติ ปฏิบัติตน ให้เป็นไปตามมงคลนามของพระองค์ พยายามที่จะสร้าง สิริ คือความมีศักดิ์ศรี ความสง่า และสร้างเกียรติ คือความดีงาม ให้เกิดแก่ตนแล้ว จึงนับว่าได้สักการบูชา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถนั้นอย่างแท้จริงและเป็นการกระทำที่มีผลานิสงส์ คือ มีผลดีแก่ผู้บูชาผู้นั้นอย่าง แน่นนอน ...^{๒๒}

เรื่อง หลุยส์มีบุญ

...สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงเล่าว่า ทุกวันไปโรงเรียนให้เอา ปิ่นโตไป แล้วท่านให้สตางค์ ๒๕ สตางค์ ให้ใช้ทั้งอาทิตย์ ใช้อะไรต้องทำบัญชี แล้วต้องเหลือ ๑ หรือ ๒ สตางค์ กลับมาให้ท่านทอดพระเนตร ถ้าจ่ายมากก็กริ้ว ทรงกวัดข้นเรื่องเวลา อาหาร เรื่อง พักผ่อน เรื่องนอน ให้เป็นเวลาตามตาราง นอกจากนี้ยังทรงกวัดข้นเรื่องจริยธรรม

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐-๑๒.

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงเล่าว่า ระเบียบวินัยเป็นของที่จำเป็น ทรงมีแน่นอน ฉันให้ตัวอย่างอันหนึ่งของรัชกาลที่ ๘ เมื่อเด็ก ๆ ท่านชอบรังแกคน แม่บอกกว่า ถ้า รังแกคนอย่างนี้ ก็อยู่กับคนไม่ได้ จะอยู่ในป่าก็ไม่ได้ แม้ว่า ถ้าเสื่อมาจะทำอย่างไร ท่านก็ว่าอย่างนั้น ก็จะอยู่ในสังคม แม่จึงว่า ถ้าอยู่ในสังคม ต้องไม่รังแกคน ต้องอดทน

คงเป็นผลตอบแทนความดีแก่ผู้เป็นแม่ และเป็นบุญแท้ของแผ่นดินไทย พระราชโอรส ของท่านทั้ง ๒ พระองค์ ได้รับการกราบบังคมทูลอัญเชิญจากรัฐบาลและประชาชน ให้ดำรงตำแหน่ง ประมุขแห่งราชอาณาจักรไทยสืบลำดับทั้ง ๒ พระองค์ นับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๘ และ พระองค์ที่ ๙ ^{๒๓}

เรื่อง อริยธรรมกถา

...เนื่องด้วยวันนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการนำของท่านเจ้าคุณอุปนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่านอธิการบดี คณะพระเถระผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาจารย์และนิสิตทั้งหลาย ได้อนุสรณ์ถึงชาตกาลครบ ๑๐๒ ปี ของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ อาสภมหาเถระ อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช อดีตนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอดีตอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ บัดนี้เป็นวาระบรรจบครบ ๑๐๒ ปี ประการเหตุนี้ จึงพร้อมใจกันบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายเป็นปุปพเปตพลี ธรรมบรรณาการ

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ อาสภมหาเถระ มีชีวประวัติน่าศึกษาอย่างยิ่ง ท่านดำรงตำแหน่งอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ลำดับที่ ๑๖ ดำรงตำแหน่งนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำรงตำแหน่งผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ปฏิบัติหน้าที่มาโดยสุจริต เรียบร้อยดีทุกประการ เห็นภัยในวิญญูสงสาร ยินดีในความไม่ประมาท เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้บันทึกไว้ว่า “ข้าพเจ้ามีความดีใจเป็นพิเศษอย่างหนึ่ง ก็จะได้โอกาสจัดตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานขึ้นอย่างเป็นหลักฐาน คู่กับสำนักเรียนพระปริยัติธรรม อันพระอุปัชฌาย์อาจารย์ได้จัดสอนกันมาเป็นหลักฐานมั่นคงแล้ว และมีชื่อเสียงมาแล้ว เมื่อจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมส่วนวิปัสสนาธุระขึ้น วัดมหาธาตุ ก็จะเป็นวัดที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์ ทั้งฝ่ายคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ”

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๕.

และเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ได้ดำริให้ตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้นที่ วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และให้พระเถระผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรมและวิชาความรู้ดี เป็นผู้สอนและควบคุมการสอบ

ขมา ชาศริยฐานัน

สัทธิโก ทักษิณ

นายกสุส คุณา เอเต

อิทธิตพพา มหสิโน.

ผู้นำแสวงหาความดีอันยิ่งใหญ่ ควรมีคุณธรรมเหล่านี้ คือ ๑. ความอดทน อดกลั้น ๒. ความตื่นตัว ๓. ความขยัน ๔. ความเสียสละ ๕. ความเมตตา กรุณา ๖. มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล...^{๒๔}

เรื่อง ฐานานุกรม

...พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระวิสุทฐิวงศาจารย์ (พลอย ญาณสัโร) เปรียญธรรม ๙ ประโยค อดีตเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม และอดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๑๔ ได้สนองงานการคณะสงฆ์ และการพระศาสนาโดยตลอด แต่งานที่รักมากและปฏิบัติมาจนตลอดอายุขัย คือความเป็นครู เป็นทั้งครูผู้แนะและครูผู้นำ เน้น คือบอกสอนให้เข้าใจ นำ คือทำให้ผู้เป็นแบบอย่าง เป็นพระเถระที่มีอริยาบถสงบนเยือกเย็น มีศีลาจารวัตรเรียบร้อย ประพฤติปฏิบัติชอบ รักความดี รักความถูกต้อง สุจริตยุติธรรม เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งหลาย

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๕ - ๒๕๐๗ ข้าพเจ้าอยู่ในปกครองดูแลของพระเดชพระคุณ ฯ เป็นระยะเวลา ๑๕ ปี ไม่เคยเห็นข้อบกพร่องในการปฏิบัติศีลธรรมวินัย ไม่เคยดูคำว่าใคร คำหยาบคาย ไม่เคยพูด ไม่นินทาว่าร้ายผู้อื่น มีวัตรปฏิบัติดีงาม เป็นทั้งผู้แนะ ทั้งผู้นำ จึงทำให้พูดได้เต็มภาคภูมิว่า เป็นพระเถระที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งความเป็นครูอย่างแท้จริง เพราะเป็นผู้มีคุณสมบัติของความเป็นครูตามพระบาลีพุทธภาษิต ในสัตตกนิบาต อังคุตรนิกาย ว่า

ปิโย ครู จ ภาวนีโย

วตฺตา จ วจนฺทโม

กมฺภิรณฺจ กถํ กตฺตา

โน จฐานเน นิโยชเย

^{๒๔} พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาทจาโร), เอกสารการเทศนา, ๒๕๔๘, หน้า ๕๗-๕๘.

ผู้เป็นครูพึงทำตนให้น่ารัก น่าเคารพ น่ายกย่อง เป็นผู้บอกผู้สอน อดทนต่อคำซักไซ้ไล่เลียงของศิษย์ ทำเรื่องที่ลึกซึ้งให้เข้าใจง่าย และไม่ชักชวนในอฐานะ คือในเรื่องที่ไม่สมควร^{๒๕}

๔. นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน

วิธีการนำเสนอโดยเชื่อมโยงเหตุการณ์ และสถานการณ์จริงในปัจจุบันมาประกอบการสอน เป็นอีกวิธีหนึ่งที่พระวิสุทธิธำมณีใช้ เพราะเป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่สร้างความน่าสนใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นเรื่องที่คนสนใจอยู่แล้ว เมื่อหยิบยกขึ้นมาพูด ก็จะทำให้การเทศนา การบรรยายธรรมนั้นน่าสนใจ น่าติดตามยิ่งขึ้น เพราะหลักพุทธธรรมนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะการนำไปสู่แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจแจ่มแจ้ง ชัดเจน การยกเหตุการณ์ขึ้นมาประกอบนั้น ท่านมีการชี้ชัดด้วยว่าเรื่องนั้น ๆ มีความเกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมอย่างไร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง วันปิยมหาราช

เทศนา ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๑

...สมเด็จพระปิยมหาราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์จุลจอมเกล้าเจ้าสยามนั้นทรงอวตารมาสู่โลกเพื่อทรงยังประโยชน์สุขให้สำเร็จแก่ประชุมนชนทั่วไป พระมหากรุณาธิคุณอันสูงสุดที่แผ่ไพศาลไปในประเทศไทยนี้ ก็ด้วยความที่พระองค์มีพระปรีชาสามารถ ดำรงเอกราชของชาติไทยให้ยั่งยืนวัฒนาสถาพรจนทุกวันนี้ และมีพระเกียรติคุณปรากฏขจรไปในนานาอารยประเทศ ด้วยว่า ในระยะแรกแห่งการเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัตินั้น เป็นเวลาที่มรสุมแห่งการล่าอาณานิคมไปอย่างรุนแรงในซีกโลกเอเชียอาคเนย์ ประเทศเพื่อนบ้าน ที่อยู่ใกล้เคียงล่มจมเสียเอกราชทั้งนั้น แต่ประเทศไทยยังดำรงอิสรภาพมั่นคง รอดพ้นจากอุปสรรคอันตรายได้โดยประการทั้งปวง ด้วยพระปรีชาสามารถยิ่งที่ทรงผ่อนสั้นผ่อนยาว เสียสละส่วนน้อยเพื่อรักษาส่วนมากไว้ ได้รับความเคารพนับถือจากนานาอารยประเทศอันเป็นมรดกล้ำค่า ซึ่งตกเป็นสมบัติของชาติไทยตลอดมาจนถึงทุกวันนี้ และต่อไปในภายภาคหน้าไม่สิ้นสุด

อนึ่งในระยะแรกที่เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ยังมีระบบทาส พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า การมีทาสนั้นเป็นการตัดเสรีภาพแห่งความเป็นคน จึงทรงพระกรุณาผ่อนผันเลิกทาส ด้วยให้เด็กที่เกิด

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐๐.

ในรัชสมัยของพระองค์ พ้นความเป็นลูกทาสโดยตราพระราชบัญญัติลักษณะทาส ในวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๔๕๔ และบุคคลที่มีค่าตัวอยู่ ก็ให้ผ่อนผันลงทุกปี โดยคิดหักค่าตัวลงเพื่อผ่อนผันให้ลดหายพ้นจากความ เป็นทาสไปโดยลำดับ ซึ่งเป็นพระปรีชาสามารถอันสุขุมคัมภีรภาพ ไม่กระทบกระเทือนแก่บุคคล ผู้เป็นนายเงินให้เกิดความไม่พอใจ ก่อให้เกิดความพอใจสงบเย็นอย่างหาข้อควรตำหนิมิได้

ส่วนการศึกษา พระองค์สนพระทัยในการศึกษา ในด้านการทหาร ได้ตั้งโรงเรียนนายร้อย ซึ่งปรากฏเจริญตลอดมาเป็นโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าในปัจจุบันนี้ ในด้านการศึกษาฝ่าย พลเรือน ได้ทรงตั้งการศึกษาขึ้นพระบรมมหาราชวังเป็นแห่งแรก แล้วทรงส่งเสริมให้แผ่ขยายเจริญยิ่ง โดยลำดับ จนปรากฏเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ต่อมาเจริญยิ่งกลายเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปัจจุบัน และมีมหาวิทยาลัยอื่นๆ อุบัติขึ้นมาโดยลำดับ อันสำเร็จมาแต่การทรงเสียดละและพระ ปรีชาสามารถอันพระมหากรุณาธิคุณเป็นมูลฐาน

อนึ่ง ในการปกครองประเทศชาติ พระองค์ได้ทรงจัดการปกครองเปลี่ยนระบบให้เจริญ ขึ้นโดยลำดับ ซึ่งเดิมมีจตุสดมภ์ คือ เวียง วัง คลัง นา ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดให้จัดแบ่งส่วน ราชการออกเป็นกระทรวงต่าง ๆ มีเสนาบดีเป็นผู้ว่าราชการกระทรวง และมีเสนาบดีสภา ซึ่งพระองค์ เสด็จประทับเป็นประธานในที่ประชุมเสนาบดีสภานั้น การปกครองเจริญขึ้นเป็นลำดับมาจนถึงปัจจุบัน

การสาธารณูปโภค เช่นการไฟฟ้า การประปา การสื่อสาร คือ การไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ และการคมนาคมมีการรถไฟเป็นอาทิ ย่อมอุบัติขึ้นในรัชสมัยแห่งพระองค์ นับว่า ทรง เสียดละปรับปรุงประเทศชาติให้เจริญวัฒนาสถาพร ก้าวหน้าเทียมทันนานาอารยประเทศ เป็นมรดก ตกถึงอนุชนคนรุ่นหลังตราบจนปัจจุบัน

ในฝ่ายการพระศาสนา ทรงสนพระทัยในการทำนุบำรุงอุปถัมภ์ ส่งเสริม เพิ่มพูนให้เจริญ ไม่น้อยไปกว่าฝ่ายราชอาณาจักร เช่นการศึกษาพระปริยัติธรรม แต่เดิมทำการส่วนบุคคล ต่อมา การสอบไล่เป็นการหลวง เป็นราชการที่กระทรวงธรรมการรับพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้มี การสอบในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ต่อมาได้ทรงรวบรวมพระราชกฤษฎีกาเปรียญธรรมผู้ทรงคุณพระ ปริยัติแตกฉาน จัดตั้งกองราชบัณฑิต มีกิจในการสอนพระปริยัติธรรม เบื้องต้น จัดการสอนในหอ มณเฑียรธรรม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ภายหลังกิจการเจริญมีนักเรียนมากขึ้น จึงโปรดให้ย้ายไป จัดการสอนที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และวัดสุทัศนเทพวราราม เป็นลำดับ

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพระองค์ทรงครองราชบรรจบครบ ๒๕ ปี ทรงพระ กรุณาโปรดให้ชำระพระไตรปิฎกเป็นภาษาไทย ด้วยทรงดำริว่าอักษรขอมเป็นเอกลักษณ์อันสำคัญยิ่ง ของชาติ และพระราชทานแก่พระอารามหลวงทั่วราชอาณาจักร พระราชทานแก่ห้องสมุดต่างประเทศ มีสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และเยอรมัน เป็นอาทิ เป็นอันทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นไป

แพร่หลายในโลกด้วยพระปรีชาสามารถ ในการเสด็จประพาสยุโรป ก็ได้ทรงพิจารณาหาของแปลกสวยงามมาพระราชทานแก่พระสงฆ์ โดยทรงพระกรุณาโปรดฯ สั่งให้ทำพัด ยาม จากต่างประเทศมาเป็นของที่ระลึก พระราชทานแก่พระสงฆ์

ในส่วนของการบูรณะปฏิสังขรณ์และสถาปนาถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนา พระองค์ก็ทรงเป็นพระราชการธุระ ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ปฏิสังขรณ์พระอารามที่สำคัญเป็นศิลปวัตถุแห่งชาติ เช่น เช่นวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดอรุณราชวราราม และวัด มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นต้น ทรงสถาปนาพระอารามใหม่เพื่อสนองพระคุณพระราชบูรพการีและถวายเป็นพุทธบูชาด้วยศิลปะสวยงามแปลกใหม่ อาทิ ทรงสถาปนาวัดราชบพิธสถิตสีมาราม ด้วยสถาปัตยกรรมศิลปกรรมไทยอันวิจิตรในภายนอก แต่ภายในพระอุโบสถตกแต่งด้วยศิลปะยุโรป วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ ทรงสร้างแบบสถาปัตยกรรมยุโรป แต่ภายในตกแต่งแบบไทย ทรงสร้างวัดเทพศิรินทราวาส ด้วยสถาปัตยกรรมศิลปกรรมไทย สมัยรัชกาลที่ ๔

ในที่สุดได้ทรงสถาปนาวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ขึ้นเป็นพระบรมราชานุสรณ์ในพระองค์ โดยออกแบบก่อสร้างอย่างวิจิตรบรรจงงดงามยิ่ง เสด็จสวรรคตไม่นานนัก อันเป็นที่สถิตพระบรมหน่อพุทธางกูรโพธิสัตว์ เป็นการสถาปนาพระอารามที่ลักษณะพิเศษแตกต่างจากวัดอื่น ๆ หลายสถานอันจะพึงเห็นได้ในเวลานี้ว่า การจัดวางแผนผังวัด จัดให้เหมาะสมเรียบร้อยสวยงามยิ่ง เช่น พระอุโบสถประกอบด้วยหินอ่อนสวยงาม ออกแบบแปลกไม่มีวิหารคดล้อมรอบ มีพระวิหารอยู่ด้านข้างและด้านหลัง พระวิหาร เสนาสนะ กุฏิ ล้วนเป็นระเบียบ ตลอดถึงมีสนามหญ้า มีสระ ลำคลอง สะพานว่าถึงฝีมือช่างและศิลปะ ก็โปรดให้ช่างมีฝีมือเอกและมีชื่อเสียง มีสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นต้น ให้ทรงเป็นต้นคิดออกแบบ โดยโปรดให้เลือกแบบอย่างช่างไทยโบราณผสมผสานศิลปะขอม ด้วยทรงพระประสงค์ไว้ว่า เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคต ถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้วให้นำพระบรมราชสรีรางคาร มาบรรจุประดิษฐานไว้ในพระรัตนบัลลังก์พระพุทธชินราช พระประธานในพระอุโบสถนี้ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเจ้าสยาม ก็ได้ทรงปฏิบัติสนองพระเดชพระคุณตามพระราชประสงค์แล้ว ครบเท่าที่ปรากฏล่วงจนถึงปัจจุบันกาล

ฉะนั้นการบูชา พระบาทสมเด็จพระปิยมหาราช พระจุลจอมเกล้าเจ้าสยาม มหาราช พระองค์ท่านผู้ทรงคุณสูงสุด ที่ทรงเป็นอัครมุนษย์ บุรุษรัตนะ จัดเป็นมงคลอันเลิศล้ำประเสริฐสิริสวัสดิ์แห่งปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า^{๒๖}

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖-๗๐.

เรื่อง อาทิสตตกคณา

เทศนาในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง วันพฤหัสบดีที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๓.๐๐ น.

...ในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ซึ่งสมเด็จพระบวรมหิศร พระราชสมภารเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พนักงานตั้งการพระราช พิธีฉลองสิริราชสมบัติในวาระครบ ๖๐ ปี ในวันนี้ โดยทรงบำเพ็ญพระราชกุศลบุญกรียาทานมัยเป็นส่วน ทักขิณานุปัตตานในภิกขุสงฆ์เป็นบุรพภาค โดยอัญเชิญพระบรมอัฐิมาประดิษฐาน ณ พิมาน กาญจนสิงหาสน์ ภายใต้ฉัตรเศวตฉัตรประกอบเครื่องราชูปโภค โดยสมควรแก่อิสริยยศานุรูป แล้วบำเพ็ญพระราชกุศล ทรงพระราชอุทิศถวายพระสยามเทวาธิราช สมเด็จพระบรม บวรพยุหัตถ์ริยาธิราชเจ้า สมเด็จพระบรมราชบุพการี สมเด็จพระบรมราชบุพการีนี สมเด็จพระนเรศวร มหาราช สยามรัฐกิตติเทพทั่วราชอาณาจักรไทย และอารักขเทพผู้อุปการะอภิบาลพระองค์มา เป็นส่วน บุพเพตพลีเทวตพลีธรรมบรรณาการ ข้อนี้อีกบังเกิดสุกผล เป็นไปตามพระพุทธรูปนิพนธ์ภายิตที่ตรัสไว้ แปลความว่า เทวดาเหล่าใด มีแล้วในที่นั้น ได้รับนับถือแล้วก็นับถือตอบ แต่นั้นย่อมอนุเคราะห์ เหมือนอย่างมารดาอนุเคราะห์บุตร ผู้เกิดแต่อุระ คนผู้อันเทพอนุเคราะห์แล้ว จะเห็นความเจริญ ทั้งหลายในกาลทุกเมื่อ ดังนี้

สมเด็จพระบวรมหิศร พระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ และพระ ราชโอรสพระราชธิดา พร้อมด้วยพระบรมวงศ์ทุกพระองค์ ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ เป็น หิตานุหิตประโยชน์ เป็นไปในประชาชนทั้งหลาย ทุกถิ่นฐานทั่วราชอาณาจักรไทยทั้งตามพระราช อำนาจหน้าที่ ในฐานะทรงเป็นพระประมุขแห่งประเทศชาติ ทั้งตามพระราชธรรมเนียม ในในฐานะทรง เป็นพระพ่อเมือง พระแม่เมือง ทรงถือทุกข์สุขของประชาชน ก็ทุกข์สุขของพระองค์ด้วย เมื่อคราว ราษฎรประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ได้รับความทุกข์ยากลำบาก จะทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจบำบัดทุกข์ บำรุงสุข โดยรีบด่วนทุกครั้ง

สมเด็จพระบวรมหิศร พระราชสมภารเจ้า ทรงมีพระอัจฉริยภาพปรีชาสามารถในด้านต่าง ๆ ดังคำประกาศราชสดุติ เถลิงพระเกียรติในพิธีทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุด ด้านการพัฒนา มนุษย์ โดยนายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ตอนหนึ่งว่า “ได้ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระราช กรณียกิจนานัปการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของปวงชนชาวไทยอยู่เป็นนิจศีล เป็นที่ประจักษ์แก่ สายตาชาวโลก จึงต่างกล่าวขานพระนามพระองค์ว่า ทรงเป็น “กษัตริย์นักพัฒนา” มีพระราชหฤทัย เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาต่อพสกนิกรผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส โดยไม่ทรงแบ่งแยกสถานะ ศาสนา

ชาติพันธุ์ หรือหมู่เหล่า ทรงสดับรับฟังปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรและพระราชทานแนวทางการดำเนินชีวิต เพื่อให้ประชาชนของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

โครงการในพระราชดำริต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชนบทมีจำนวนมากมาย มีอาจนับได้ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ความก้าวหน้าในการพัฒนา ยังประโยชน์ให้เกิดแก่การพสกนิกรทั่วหล้า อาทิ โครงการที่มุ่งเน้นการเกษตรขนาดเล็ก ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม โครงการที่มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน รวมทั้งโครงการป้องกันและบรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำท่วมและภัยแล้ง

ทรงพระปรีชาสามารถในการทรงทำฝนเทียมจนกระทั่งประเทศในโลกนี้ ได้รับรู้รับทราบอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในภาคพื้นยุโรป ได้น้อมเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรในเรื่องนี้ ในวารโอกาสอันเป็นมงคลนี้ด้วย

ด้วยพระปรีชาสามารถในการทรงเป็นนักคิด และคุณูปการต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้นานาประเทศตื่นตัวในการจัดรูปการพัฒนายั่งยืนภายใต้แนวคิดใหม่ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อประชาราษฎร์ ที่ได้พระราชทานปรัชญาชีวิต “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งชี้ถึงแนวทางการพัฒนาที่เน้นถึงความสมดุล ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สำนึกในคุณธรรม และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี พอที่จะต้านทานและลดกระแสจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์ด้วยปรัชญาชีวิต “เศรษฐกิจพอเพียง” ดังกล่าว สหประชาชาติจึงมุ่งเน้นเพียรพยายามและส่งเสริมการพัฒนานคน ให้ความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่สอนให้ศาสนิกชนมีความขยันหมั่นเพียรหาทรัพย์ ด้วยกำลังกายกำลังสติปัญญาในทางที่ชอบ สุจริต ยุติธรรม และใช้จ่ายทรัพย์นั้นให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่สุรุ่ยสุร่าย

ข้อนี้เห็นได้ชัดที่ชาวโลกทรงสรรเสริญพระองค์ เพราะตลอดระยะเวลา ๖๐ ปี ที่ผ่านมามีสมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงปฏิบัติตามพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” อย่างแท้จริง พระพุทธเจ้าผู้เป็นที่พึ่งของโลก ประกอบด้วยพระเมตตาตามหากรุณาธิคุณ ทรงบำเพ็ญบารมีเพื่อประโยชน์สุขแก่สรรพสัตว์นั้นใด สมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ก็ทรงเกิดขึ้นแล้ว พระราชาธิบดี ประมุขนานาประเทศต่างสดุดีแซ่ซ้องสรรเสริญในพระอัจฉริยภาพ

พระเจ้าสามารถ และความสำเร็จสูงสุด
ตามอาทิยสูตร ดังถาขยวิธานามา...^{๒๖}

ด้านการพัฒนามนุษย์ทั้งทรงตั้งมั่นในจริยธรรม

เรื่อง วันทำดี

...ในเดือนนี้มีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอยู่วันหนึ่ง เรียกว่า วันมาฆบูชา ๗ มีความสำคัญอย่างไร ขอตอบว่าเป็นวันสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา เพราะในวันเช่นเดียวกันนี้ เมื่อสองพันห้าร้อยปีเศษมาแล้ว ซึ่งเป็นสมัยที่พระพุทธเจ้าของเรายังทรงพระชนม์อยู่ หลังจากพระองค์ตรัสรู้แล้วไม่นานนัก ได้มีการประชุมสงฆ์ครั้งใหญ่ และเป็นครั้งที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์แห่งพระพุทธศาสนา หรือจะพูดว่าสำคัญที่สุดในโลกก็ได้ กาลล่วงเลยมาจนกระทั่งบัดนี้ ก็ยังไม่เคยมีการประชุมครั้งใดที่ยิ่งใหญ่และสำคัญเท่ากับครั้งนั้น และไม่มีทางที่ชนชาติใดจะจัดให้มีการประชุมเช่นนั้นได้อีกแล้ว

จริงอยู่ การจัดให้คนประชุมกันเป็นจำนวนมาก ๆ ตั้งพันตั้งหมื่น เป็นสิ่งที่ทำได้ สมัยทุกวันนี้เราก็เห็นกันอยู่เสมอที่นำเอาคนหรือพระภิกษุมาร่วมกันเป็นจำนวนมาก ๆ บางครั้งมากกว่า ๑,๒๕๐ รูป ก็เคยมี แต่การประชุมครั้งโน้นที่กล่าวว่าสำคัญที่สุดในโลกนั้น อยู่ตรงที่ว่าเป็นการประชุมเพื่อสันติภาพของโลก เป็นการประชุมที่บริสุทธิ์ผุดผ่องจริงๆ ผู้ที่เข้าประชุมก็เป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งนั้น ไม่มีผู้ใดเลยที่มีความคิดร้ายต่อผู้อื่น หรือมีความโลภคอกอบโกยผลประโยชน์เข้าตัวหรือพวกของตัว ประทานในที่ประชุมครั้งนั้นก็เป็นยอดของผู้บริสุทธิ์ คือพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธานเอง

เรื่องที่น่าเข้าสู่ที่ประชุมครั้งนั้น ชื่อว่า โอวาทปาฏิโมกข์ สมัยที่มีการประชุมครั้งนั้นเป็นการประชุมที่มีผลดียิ่ง ทำโลกที่กำลังวุ่นวายให้กลับเข้าสู่ความสงบ ทำโลกที่กำลังเร่าร้อนให้กลับกลายเป็นโลกที่มีแต่ความสงบเยือกเย็น ผู้ที่มุ่งหมายจะทำความวุ่นวาย ก็บ่ายหน้าเข้าหาความสงบ แม้ขุนโจรผู้กระหายเลือดก็รามือจากการล้างผลาญประทุษร้ายทำลายชีวิตคนอื่น กลับใจเป็นผู้ทำแต่ความดี ความสงบสุขที่เกิดขึ้นแก่โลก ต่อเนื่องกันมาจนถึงทุกวันนี้ เป็นการวางรากฐานแห่งสันติภาพของโลกอย่างแน่นแฟ้นมั่นคง ปกคลุมมาจนถึงตัวเราในปัจจุบัน เพราะฉะนั้น ในวันมาฆบูชาจึงเป็นวันเริ่มทำความดีของทุกคน เท่ากับเป็น วันสันติภาพของโลก ^{๒๗}

๕. นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม โคลง คำกลอนประกอบ

^{๒๖} พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูทกจารี), อาทิยสูตรคถา, ๒๕๔๕, หน้า ๕-๑๗.

^{๒๗} พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูทกจารี), สมโภชหิรัณยบัฏ, ๒๕๓๖, หน้า ๗๒-๗๔.

วิธีการนำเสนอโดยยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม โคลง คำกลอนมาประกอบการเผยแผ่พุทธธรรมนี้ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ได้ ในทุกสถานที่ ทุกโอกาส และพระวิสุทธิธำมณีท่านก็นิยมใช้วิธีการเหล่านี้โดยส่วนมาก เมื่อท่านยกหัวข้อธรรมเรื่องใดขึ้นมา ก็จะมีการนำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม โคลง คำกลอนประกอบทุกครั้ง เพราะเป็นวิธีที่ทำให้การเผยแผ่พุทธธรรม มีประเด็นที่ชัดเจน แจ่มแจ้ง สร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้ฟัง ผู้อ่านมากขึ้น ลักษณะการนำเสนอรูปแบบนี้ พระวิสุทธิธำมณีจะใช้คำเหล่านี้ ขึ้นต้น เชื่อม แทรก และลงท้ายอยู่เสมอ หรือจะคลี่คลายธรรมเป็นชั้น ๆ ไปตามลำดับ แต่ละประเด็นก็จะแจกแจงไปตามลำดับ ซึ่งสามารถแยกประเภทได้ดังนี้

๕.๑. พุทธศาสนสุภาษิต

การนำเสนอพุทธธรรมโดยการยกพุทธศาสนสุภาษิตขึ้นเป็นอุเทศนั้น เป็นธรรมเนียมของการแสดงพระธรรมเทศนา มาแต่โบราณกาล ต่างจากการบรรยายธรรม การปาฐกถา สัมมนาพิเศษ หรือการให้โอวาทที่ไม่มีเกณฑ์บังคับ ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี นอกจากการเทศนาแล้ว การบรรยาย การให้โอวาทเป็นต้น ท่านจะแทรกพุทธศาสนสุภาษิต ตามขึ้นตอนบ้าง ตรงกลางบ้าง ใช้เป็นบทสรุปบ้าง แล้วแต่ความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้สิ่งที่นำเสนอมีความหนักแน่น ชัดเจน มีหลักฐานอ้างอิงสามารถตรวจสอบได้ โดยเฉพาะพุทธศาสนสุภาษิตที่ท่านยกขึ้นมามีความหนักแน่น ชัดเจน มีหลักฐานอ้างอิงสามารถตรวจสอบได้ โดยเฉพาะพุทธศาสนสุภาษิตที่ท่านยกขึ้นมามีความหนักแน่น ชัดเจน มีหลักฐานอ้างอิงสามารถตรวจสอบได้ โดยเฉพาะพุทธศาสนสุภาษิตที่ท่านยกขึ้นมามีความหนักแน่น ชัดเจน มีหลักฐานอ้างอิงสามารถตรวจสอบได้ ส่วนที่นำมาจากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา เป็นส่วนน้อยตามลำดับ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง ยศ

...มีพุทธพจน์ในพระธรรมบท ขุททกนิกาย องคัมมสังคยพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นหลักพัฒนาตนเอง พัฒนางาน เป็นหลักของผู้ทำงานที่ประสงค์ความก้าวหน้า และเป็นหลักที่ผู้บังคับบัญชาจะได้พิจารณาผลงาน พระพุทธพจน์นี้เป็น “แว่นแก้วอันวิเศษ” ที่จะทำให้การมองไปสู่จุดเดียวกัน คือ จุดแห่งความเข้าใจระหว่างผู้ปกครอง และผู้ใต้ปกครอง “ทั้งแว่นแก้วก็เสียหลัก ออกดึกก็ครอบงำ”

พระพุทธพจน์นั้นความว่า

อุภูฐานวโต สติมโต

สญญตสฺส จ ฐมฺมชีวิโน

สุจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน

อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิตฺตฺติ.

ยศยอมเจริญแก่ผู้ขยัน มีสติ การงานสะอาด
มีปกติกระทำด้วยความใคร่ครวญ เป็นผู้สำรวม
(ถ่อมตน) ดำเนินชีวิตโดยธรรมและเป็นผู้ไม่ประมาท...^{๒๕}

เรื่อง สัตบุรุษ

...การที่ ๔ พณฯ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ปฏิบัติงานด้านการทหาร และด้านการเมือง ได้ผลดี จนได้รับเครื่องอิสริยาภรณ์เชิดชูเกียรติ ชั้นประถมาภรณ์จตุรมาภรณ์ มหาปฐมมารภรณ์ช้างเผือก มหาวชิรมงกุฎ และเหรียญเชิดชูเกียรติสดุดีวีรกรรม เป็นจำนวนมาก เพราะท่านเป็นบุคคลที่มีหลัก จึงหนักแน่นเข้มแข็งมั่นคง ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีหลัก จึงจะมีคุณสมบัติดังกล่าว ลักษณะของการทำงาน ต้องมี ๔ หลัก คือ หลักฐาน หลักการ หลักใจ หลักธรรม ดังต่อไปนี้

หลักฐาน บุคคลจะทำการสิ่งใด ควรศึกษาทำความเข้าใจ ในการนั้นเสียก่อน เพื่อเป็น หลักฐานในการทำงาน เช่นการก่อสร้าง จะต้องทราบพื้นที่ จะก่อสร้างเป็นดินชนิดใด สร้างอาคารกี่ ชั้น การตอกเข็ม เพื่อดูขนาดเท่าใด จึงจะรับน้ำหนักได้ งานอื่นก็เช่นเดียวกัน ต้องมีความรู้ในงาน นั้น เป็นพื้นฐานเบื้องต้นก่อนที่จะสร้างหลักการต่อไป

หลักการ คือ หลักในการทำงาน จะทำงานให้ลุล่วงเป้าหมายที่ประสงค์จะต้องมีความรัก งาน พอใจในงานที่ทำ ขยันทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ทอดทิ้ง เอาใจใส่ ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ สนใจทำอย่าง จริงจัง ใช้วิจารณญาณปัญญาไตร่ตรอง พิจารณาแก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้อง ให้หมดไป ในที่สุดงานนั้น ก็สำเร็จ

หลักใจ คือ อุদ্มการณ์เช่นทหารมีอุদ্มการณ์ ว่า " สละชีพเพื่อชาติ" ลูกเสือมี อุদ্มการณ์ว่า "เสียชีพอย่าเสียสัตย์" รัฐบาลมีอุদ্มการณ์ว่า " เทิดทูนชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และระบอบ ประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือ บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ปวงชนในชาติ " ให้หลักใจ ก้องอยู่ในหู ฝังอยู่ในใจ ใช้สมองหาวิธีเข้าสู่อุদ্มการณ์ เพื่อให้อุদ্มการณ์นั้นดีและถูกต้อง และการจะ อำนวยคุณประโยชน์อย่างแท้จริง ต้องมีหลักธรรม

หลักธรรม คือ หลักธรรมหรือคุณธรรมของผู้เป็นหัวหน้าหมู่ หัวหน้าคณะ ผู้นำปวงชน บำเพ็ญประโยชน์อันยิ่งใหญ่ พึงมีความอดทน ตื่นตัวทันต่อเหตุการณ์ ขยันเสียสละ มีความรัก ห่วงดี ต่อประชาชน มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล ว่าโดยรวม พึงมีหลักธรรม ตามพุทธภาษิตที่ยกขึ้น เป็นนิกเข ปบท ในเบื้องต้นนั้น ว่า

สทุททย สีสเณ จ โย ปาทุตติ

^{๒๕} พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาทวนาริ), สวตมณต์ วัดสุทัศน์เทพวราราม, ๒๕๓๗, หน้า ๑.

ปญญา จาเคน สุเคน จุกย์
 โส ตาทิโส สปุริโส วิกฺขโณ
 อาทิตฺติ สารมิเชว อุตฺตโน.

ชนใด เจริญด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ทั้ง ๒ ประการ (คืออย่างต่ำอย่างสูง คือที่เป็นโลกียะและโลกุตตระ) ชนเช่นนั้น เป็นสัตนุรุษ มีปัญญาเห็นแจ้ง ย่อมยึดเอาสาระแห่งตนไว้ได้ ในโลกนี้ ดังนี้...^{๓๐}

เรื่อง บัณฑิตกลา

...แท้จริง อดีตเจ้าอวาสทุกรูป เป็นผู้มาดี เพราะมีบุญ กล่าวคือ บุญกุศลหนุนนำให้มาเกิดเป็นมนุษย์และมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา อยู่ในเพศพรหมจรรย์ตลอดอายุขัย

เป็นผู้ยุติเพราะมีคุณ โดยสร้างคุณความดีเป็นนิตย์ ช่วงที่มีชีวิตอยู่ คือ สร้างคุณสมบัติ คุณวุฒิ คุณธรรม คุณประโยชน์ คุณสาร มีศัลยาจารวัตรเรียบร้อย ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ใฝ่ต่อการศึกษา มีคุณธรรมประจำใจประกอบด้วย พรหมวิหารธรรม สังคหัตถุธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีของสัทธวิหาริก อันเตวาสิก และประชาชน ทำตนให้เป็นประโยชน์ด้วยการดูแลรักษา บารณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ ศาสนสถาน ให้มั่นคงแข็งแรง พร้อมทั้งจะให้การได้เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ พระศาสนา และพระมหากษัตริย์ ประพฤติปฏิบัติมั่นคงในสารธรรม คือ มีศรัทธา สุตะ จาคะ และปัญญา นับได้ว่าเป็นผู้มีคุณสาร แม้เมื่อจากไป ก็ชื่อว่า ไปดีเพราะมีทุน คือ บุญกุศล คุณงามความดี ดังพระบาลีว่า ปุญฺญานิ ปรโลกสมิ ปติฏฺฐา โหนติ ปาณินฺ ปุญฺหํทํหฺลายนํทํทํของสัตว์ในปรโลกเบื้องหน้ามาดี ไปดี โชติ โชติ ปรายโน ผู้สว่างมาแล้วก็สว่างไป

สรุปว่า ความประพฤติดีของอดีตเจ้าอวาสวัตรราชโอรสอารามที่ผ่านมา เป็นไปด้วยดีตามพระบรมพุทธานุศาสน์ ที่ปกครองธรรมกาลา ที่ตั้งไว้เป็นนิกเขปบทในเบื้องต้นนั้นว่า

อฏฺฐาเนนปฺปมาเทน สยฺเมน ทเมน จ
 ทิปี กยิราถ เมธาวิ ยํ โอโฆ นากิรีติ

ความว่า บัณฑิตผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ควรทำเกาะ กล่าวคือ ที่พึงให้เป็นสถานที่ห้วงน้ำ หลากมาท่วมไม่ได้ ด้วยคุณธรรม ๔ ประการ คือ ด้วยอฏฐานะ ความหมั่นขยันเป็นเหตุลุกขึ้นทำงาน

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘-๓๙.

ไม่อยู่เลย ๑ ด้วยอุปมาปะ ความไม่ประมาทล้มตัว ๑ ด้วยสัญญาะ ความระมัดระวัง ๑ ด้วยทะมะ ความปราบปราม ๑ ดังนี้^{๓๐}

เรื่อง บุญ

...บุญกุศลได้ชื่อว่า เกาะ เพราะเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ผู้ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ ภาวะอันเป็นเหตุทำอันตรายแก่บุญกุศล ชื่อว่า ห้วงน้ำ อันสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ยังไม่บรรลุดังอรหัตผล ยังเวียนวนอยู่ในสังสารวัฏ ย่อมเป็นเหมือนคนเดินทาง ธรรมดาผู้เดินทางจำต้องมีเสบียง หากไม่มีหรือขาดไป ย่อมได้รับความลำบากหรือเดินทางไปไม่ถึงที่หมาย บุญกุศลจัดว่าเป็นเสบียง ผู้ยังท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏจะต้องสั่งสม และจำเป็นยิ่งกว่าเสบียงสามัญ เพราะเสบียงสามัญนั้นขาดแคลนลงเวลาใด และในสถานที่ใด ก็อาจหยิบยืมหรือขอกันได้บ้าง ส่วนเสบียง คือ บุญกุศลเป็นของเฉพาะตน ผู้ใดก่อสร้างสั่งสมไว้ ย่อมจะติดตามผู้นั้นไป จุณาตามตัวฉะนั้น ใครจะหยิบยืมหรือยื้อแย่งลอบลักเอาไปโดยพลการไม่ได้ เพราะเป็นธรรมชาติไม่สาธารณทั่วไปแก่ชนทั้งหลาย สมด้วยนัยพุทธภาษิตในนิธิภณท์และอภิณหปัจเจกขณสูตร ว่า

อสาธารณมณเฑสํ อโจรโณ นิธิ
 กยิราถ ชีโร ปุณฺณานิ โย นิธิ อนุคามโก
 กยิราถ ชีโร ปุณฺณานิ โย นิธิ อนุคามโก.
 นิธิชุมทรัพย์คือบุญ เป็นของไม่ทั่วไปแก่ชนเหล่าอื่น
 อันโจรจะลักไปไม่ได้ ผู้มีปัญญาควรทำบุญซึ่งจะตามตนไปได้ ฯ^{๓๑}

๕.๒ คำคม โคลง บทกลอน

คำคม โคลง กลอน เป็นส่วนประกอบในการพูด การแสดง ทำให้น่าฟัง น่าติดตาม เป็นการเสริมคำพูด หรือเรื่องที่พูดให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นในการพูด การแสดง ของพระวิสุทธิาธิบดี มีคำคม โคลง กลอนแทรก ท่านอ่านโคลง กลอน ที่ผู้อื่นแต่งไว้บ้างท่านแต่งขึ้นเองบ้าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง ยศ

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน หน้า ๕๐-๕๑.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน หน้า ๕๓.

...อนึ่ง พึงระลึกอยู่เสมอว่า ชศที่ท่านให้นั้น ต้องเกิดจากความดีที่มีในตน จึงเป็นความสง่า
งามและความภูมิใจของตนเองและผู้มอบให้ การปกป้องตนเองและผู้บังคับบัญชาที่จะมิให้มีผู้ครหา
คือ “เป็นผู้มีผลงาน เพราะผู้มีผลงานย่อมประจานผู้ครหา” จึงขอเรียงความที่มีเป็นสมบัติอันถาวรใน
ตนเองว่า

มีความรู้ที่หอมหวาน
 มีบารมีที่องอาจ
 มีศีลที่วิลาส
 มีสมาธิที่มั่นคง
 มีปัญญา (วิปัสสนา) ที่ผ่องใส
 มี “ปรุ” และมี “ปลง”
 กิ่งงามทั้งนอกใน^{๓๓}

เรื่อง สูญเสียไม่สูญสิ้น

...อันที่จริงผู้ใดเกิดมาเป็นมนุษย์ มีร่างกายอวัยวะสมส่วน ไม่บกพร่อง ไม่ใบ้ ไม่บ้า ไม่
หนวก ไม่บอด ไม่พิการ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ทั้งเกิดในตระกูลสัมาทิฐิ มีความ
คิดเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ผู้นั้นชื่อ ชาตวุฒิ ผู้เจริญแล้วโดยชาติ เกิดมาดี

ผู้ใดมีชีวิตอยู่นาน มีอายุยืนยาว มีประสบการณ์มาก ผ่านร้อนผ่านหนาวมานานหลายขวบ
ปี เห็นความเป็นไปและเปลี่ยนแปลงของโลก ต่อสู้ภัยอุปสรรคนานาประการ รักษาชีวิตให้รอดมาได้
โดยสวัสดิภาพจนถึงปัจฉิมวัย และมีศีลธรรมจริยธรรม ไม่ใช่โตเพราะกินข้าว แก่เฒ่าเพราะเกิดนาน
ผู้นั้นชื่อ วัชวุฒิ ผู้เจริญโดยวัย เป็นผู้สูงอายุที่ดี

ผู้ใด เป็นคนมีเหตุมีผล รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักสังคม
รู้จักเลือกคน ปฏิบัติงานตามหน้าที่จนเต็มความสามารถ ไม่ละเลยต่อหน้าที่ ไม่ทุจริตต่อหน้าที่
ตอบแทนคุณแผ่นดิน บำเพ็ญกรณียกิจเป็นคุณประโยชน์แก่สังคม แก่บ้านเมือง แก่ประเทศชาติ
พระศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความโอบอ้อมอารี วชิไพบราษะ สงเคราะห์ประชาชน วางตนเหมาะสม
มีความรักเมตตาต่อผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตามความสามารถ ผู้นั้นชื่อ คุณวุฒิ
ผู้เจริญแล้วโดยคุณความดี^{๓๔}

^{๓๓} พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาทจาโร), สมโภชหิรัณยบัฏ, ๒๕๓๖, หน้า ๑.

^{๓๔} พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาทจาโร), เอกสารการเทศนา, ๒๕๔๘, หน้า ๑๐๐.

เรื่อง มุมแห่งความจริง

... สิ่งใดมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับเป็นธรรมดา เพราะทุกคนดูเพียงร่างกายภายนอก ก็คิดว่ายังแข็งแรงสุขภาพดี แต่เมื่อพญามัจจุราชได้มาจู่โจมปัจจุบันทันด่วน จึงทำให้ต่างก็ปลงธรรมสังเวช ดังโคลงโลกนิติ ว่า

รื้อยคนหาผู้แก้แล้ว	กลางณรงค์
พันคนปัญญาาง	ยากแท้
หมื่นคนซื่อตรงทรง	ความล้ำ
มีบั้นนั้นแล	อาจอ้างอวยทาน ^{๓๕}

เรื่อง วันสงกรานต์

... ตรุษสงกรานต์ เราถือเป็นนักชดถุกษ์ ที่ขึ้นหน้าขึ้นตามตั้งแต่คึกคักบรรพ์ ก่อนจะถึงวันตรุษสงกรานต์ ก็จำลองวันกันแต่เรื่องเตรียมหาเครื่องแต่งตัว ประกวดประชันกัน ใครมีเครื่องประดับอะไร ก็เอามาแต่งกันจนหมดในวันนั้น นอกจากนี้ยังมีใจจดจ่อกันในเรื่องบุญกุศล เสริมจากการทำบุญ ก็แจกของให้บ้านโน้นบ้าง บ้านนี้บ้าง บางพวกก็ประชุมรื่นเริงร้องรำกันไปตามถนัด เห็นได้จากนิราศเดือน ที่ว่า

โอ้อฤคุเดือนห้าหน้าคิมหันต์
 พวกมนุษย์สุดสุขสนุกกรัน
 ได้คู่กันพิสวงเมื่อสงกรานต์
 ทั้งผู้ดีเชิญใจใส่อังคาส
 อภิวาทพุทธรูปในวิหาร
 ล้วนแต่งตัวทั่วกันวันสงกรานต์

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐๓.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐๔.

คู่มือการปฏิบัติพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

เรื่อง คนดี

...บุคคลที่บริบูรณ์ด้วยความดี ตั้งตนอยู่ได้อย่างสง่างามในโลกนี้ ทั้งสามารถเป็นที่พึ่งพำนักของบุคคลอื่นได้ด้วย เมื่อละชีวิตจากโลกนี้ไปแล้ว ย่อมมีสุคติเป็นที่ไปเบื้องหน้า เมื่อเป็นโลกุตตรธรรม ก็นำบุคคลผู้บริบูรณ์ด้วยคุณธรรมดังกล่าว ให้ก้าวล่วงพ้นโลกียวิสัย ดำรงอยู่ในโลกุตตรภูมิ ละกิเลสเป็นสมุจเฉตปหาน ถือเอาสาระแห่งตนไว้ได้ ดังสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ได้ทรงนิพนธ์ไว้ว่า

พฤษภกาส	อิกกุญชร	อันปลดปลง
โททนต์เสนังค	สำคัญหมาย	ในกายมี
นรชาติวางวาย	มลายสิ้น	ทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี	ประดับไว้	ในโลกา ^{๓๖}

สำหรับรูปแบบและวิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรมโดยใช้สื่อบุคคล คือ พระธรรมเทศนา บรรยาย สัมโมทนียกถา โอวาท เป็นต้น โดยการการเข้ารหัสสารนั้น ยังสามารถนำเสนอได้อีกมากมายหลายรูปแบบ ตามความถนัดของนักเผยแผ่แต่ละบุคคล และที่สำคัญให้มีความเหมาะสมกับ โอกาส สถานที่ และผู้ฟัง เพื่อให้การเผยแผ่แต่ละครั้งเป็นไปตามพุทธประสงค์ และก่อให้เกิดความสงบสุขสันติสุข แก่ประชาชน และสังคมส่วนรวม เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว รูปแบบและวิธีการเผยแผ่ที่พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูมิจาริ) ท่านนำมาในการเผยแผ่ในปัจจุบัน มี ๕ วิธี คือ

๑. นำเสนอโดยตรง
๒. นำเสนอโดยการเปรียบเทียบ อุปมา อุปมัย
๓. นำเสนอโดยใช้ตัวอย่าง
๔. นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์
๕. นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม โคลง คำกลอนประกอบ

๔.๑.๒ การใช้สื่อมวลชนในการเผยแผ่พุทธธรรม

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๒๐.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๒.

ปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อมวลชนเป็นไปอย่างกว้างขวาง ทั้งวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น เนื่องด้วยประชาชนในยุคปัจจุบันบริโภคข่าวสารผ่านสื่อมวลชนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นกิจวัตรประจำวัน การแสวงหาธรรมะจากพระสงฆ์ในวัดจึงเป็นเรื่องห่างไกลออกไป แต่ศาสนาก็ยังเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตในท่ามกลางสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน คนในสังคมยังต้องการที่พึ่งทางจิตใจ การเผยแผ่พุทธธรรมให้แก่ประชาชน จึงต้องเพิ่มเครือข่ายเข้าสู่สื่อมวลชนมากขึ้น^{๓๔}

พระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาททจารี) นอกจากจะมีรูปแบบในใช้สื่อบุคคลในการเผยแผ่พุทธธรรมแล้ว ท่านยังเป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งในปัจจุบันที่มีความทันสมัย และมีวิสัยทัศน์ในการเผยแผ่พุทธธรรม ด้วยการใช้อย่างสื่อมวลชน หรือสื่อเทคโนโลยีในการเผยแผ่พุทธธรรม รูปแบบการใช้อย่างสื่อมวลชนในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาททจารี) นั้น มี ๓ รูปแบบ ดังนี้ คือ

๑. สื่อวิทยุโทรทัศน์

สื่อวิทยุโทรทัศน์ นับว่าเป็นสื่อมวลชนหรือสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีอิทธิพลต่อจิตใจต่อการรับรู้และความเชื่อถือของประชาชนคนหมู่มาก ในปัจจุบันสื่อวิทยุโทรทัศน์ได้แพร่ขยายเข้าไปในทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ใด ประชาชนจะมีเครื่องรับสัญญาณวิทยุโทรทัศน์แทบทั้งสิ้น เพราะการรับชมวิทยุโทรทัศน์ ทำให้ประชาชนหลุดจากวงไกล สามารถมองเห็นภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ทำให้เป็นคนทันโลกทันเหตุการณ์ และข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์นั้น ย่อมถูกยอมรับโดยปริยายว่าผ่านการกรองมาแล้ว มีความน่าเชื่อถือ และถูกต้องสูง แต่ในปัจจุบันรายการเผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์กลับมีน้อยมาก พบว่ามีพระสงฆ์ผู้ทำการเผยแผ่เพียงไม่กี่รูปที่มีโอกาสเผยแผ่ทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ ส่วนมากจะเป็นพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงปรากฏเด่น ๆ และเป็นที่ยอมรับในสังคมพระสงฆ์เท่านั้น

พระวิสุทธาธิปติ เป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่มีชื่อเสียงในด้านการเผยแผ่พุทธธรรม และด้านวัตรปฏิบัติ มีศิลาจารวัตรที่งดงามเป็นที่ยอมรับและนับถือของสังคม ดังนั้น ท่านจึงได้มีโอกาสในการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ในการเผยแผ่พุทธธรรมแก่ประชาชนบ่อยครั้ง อาทิ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง ๕ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง ๑๑ กรมประชาสัมพันธ์

^{๓๔} อรรถ พนาราม, “สื่อมวลชนกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” วารสารพุทธศาสนศึกษา, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๔๓) : ๗-๘.

ผู้วิจัยจะขอคัดตัวอย่างรายการธรรมะที่พระวิสุทธาธิปได้เผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์ ดังต่อไปนี้

๑) รายการธรรมสวนะ ออกอากาศ ทุกวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ เวลา ๐๘.๐๐ น. - ๐๙.๐๐ น. ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓ เป็นรายการซึ่งจัดโดยทางสถานี เพื่อเผยแผ่พุทธธรรมที่ทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญ สำนึก ในพระคุณ รักหวงแหน และเคารพในสถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นสถาบันหลักของชาติไทย เพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคง และความเป็นปึกแผ่นกลมเกลียวเป็นหนึ่ง เดียวของคนในชาติ โดยมีพระธรรมกถึกหรือพระนักเผยแผ่ภายในวัดเป็นผู้ดำเนินรายการกล่าวนำ รายการ พร้อมด้วยภาพประกอบหัวข้อธรรมะบรรยาย ก่อนเข้าสู่การบรรยายธรรมของพระวิสุทธาธิปทุกครั้ง หรือในช่วงจบการบรรยายธรรม จะมีการนำเพลงประกอบพระราชกรณียกิจและภาพพระกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ หรือพระบรมวงศานุวงศ์ มานำเสนอปิดท้ายรายการเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดี ต่อสถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์

๒) รายการธรรมะทุกวันอาทิตย์ เวลา ๐๖.๒๐ น. ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง ๖ เป็นรายการซึ่งจัดโดยทางสถานี เพื่อเผยแผ่พุทธธรรมให้พุทธศาสนิกชนในเช้าวันอาทิตย์ เนื้อหาเป็นการอธิบายพุทธธรรมที่เข้าใจได้ง่าย ๆ ได้สาระ ในเวลาช่วงสั้น ๆ โดยนำเทปบันทึกภาพพระธรรมเทศนาจากพระภิกษุที่มีความรู้และชื่อเสียง เช่น พระวิสุทธาธิป (วีระ ภาทจาโร) วัดสุทัศนเทพวราราม พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ ปยุตฺโต) วัดญาณเวศกวัน พระราชกวี วัดราชาธิวาส พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทโร) วัดสุทัศนเทพวราราม เป็นต้น มาเผยแผ่ในรายการ จะแบ่งเสนอธรรมบรรยายของพระภิกษุเป็น ๒ รูป หัวข้อและเนื้อหาธรรมะต่างกัน คนละเทปบันทึกภาพ เพื่อให้ผู้เปิดรับชมได้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่หลากหลาย นำไปใช้และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้จริง ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง ความเสียสละอันประเสริฐ

...วันนี้ เป็นวันที่สดับรับฟังความคิดบางสิ่งบางประการ สำหรับเดือนมีนาคม มีวันสำคัญอีกวันหนึ่ง คือ วันที่ระลึกถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ซึ่งตรงกับ วันที่ ๓๑ มีนาคม เพราะเหตุใด จึงเป็นวันระลึกถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เนื่องด้วยพระองค์มีพระคุณแก่ประเทศชาติมาก ซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ทุกแง่มุม สำหรับวันนี้ได้ยกพระคุณ ๒ ประการเท่านั้น นำมาเสนอแก่ท่านผู้ชมทั้งหลาย คือ พระองค์ทรงบำเพ็ญจาละ การเสียสละอย่างใหญ่หลวง

พระองค์ทรงเสียดสภานอกเราเห็นได้ชัด ทรงเสียดสภทรมณ์สมบัติในการทำนุบำรุงบ้านเมือง ทรงสร้างพระอารามบูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งมีคำพูดในสมัยนั้นว่า ผู้ใดสร้างวัดวาอารามทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ผู้นั้นจะได้เป็นขุนนางในแผ่นดิน

ส่วนในสมัยรัชกาลที่ ๑ ได้มีคำกล่าวว่า ผู้ใดมีความกล้าหาญ สามารถรบทัพจับศึกได้ เก่งกล้า ผู้นั้นได้เป็นขุนนางผู้ใหญ่ ส่วนในรัชสมัยของรัชกาลที่ ๒ ก็ได้มีผู้กล่าวว่า ผู้ใดเป็นกวี มีความสามารถ แต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน บทละคร การดนตรี ได้ดี ผู้นั้นจะได้รับยกย่องว่าเป็นขุนนาง แสดงว่าสมัยรัชกาลที่ ๓ นั้น ทรงมีพระราชนิยมในบุคคล ผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงเสียดสภพระราชทรัพย์อันเป็นทรัพย์ภายนอกเป็นจำนวนมาก ไม่สามารถที่จะนับได้

การเสียดสภต่อจากการเสียดสภพระราชทรัพย์นั้น ก็คือ ความเสียดสภความยิ่งใหญ่ พระองค์แทนที่จะกอบโกยเพื่อพระเกียรติยศ อันยิ่งใหญ่แก่พระองค์ หรือแก่พระมเหสี พระราชโอรส พระราชธิดา พระองค์ก็ไม่ทรงกระทำเสียดสภส่วนนี้ ไม่ปรากฏว่าพระองค์ทรงตั้งผู้ใดผู้หนึ่งเป็นพระราชนิหรือพระมเหสี ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงเห็นว่าพระบรมเชษฐาธิราช คือ เจ้าฟ้ามหามงกุฎ ซึ่งต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็น รัชกาลที่ ๔ นั้น เป็นผู้ควรที่จะได้รับพระราชสมบัติ พระองค์ก็ทรงเสียดสภอันยิ่งใหญ่ในส่วนนี้ นอกจากนั้นที่ยิ่งใหญ่ในการเสียดสภ คือ การทรงเสียดสภพระชนม์ชีพ ในสมัยที่พระองค์ทรงเป็นพระราชโอรสได้ทรงออกราชการสงครามที่ท่าดินแดงกับพม่า การที่พระองค์เสด็จออกไปราชการสงครามในกาลครั้งนั้นก็เท่ากับว่าพระองค์ทรงเสียดสภพระชนม์ชีพเพื่อสถาบันชาติ เพื่อสถาบันพระพุทธศาสนา ข้างสถาบันพระมหากษัตริย์ นับว่าพระองค์ทรงเสียดสภสิ่งที่รักและหวงแหนที่สุด นั่นก็คือ ชีวิต นี่เป็นพระคุณที่ยิ่งใหญ่ของพระองค์ที่มีต่อชาติบ้านเมือง

ที่กล่าวว่าพระองค์ทรงมีความกตัญญูธรรม นั้นคือ พระองค์ทรงมีความกตัญญูต่อพระเชษฐาธิราช คือ รัชกาลที่ ๔ หรือเจ้าฟ้ามหามงกุฎ ทรงเห็นว่าเจ้าฟ้ามหามงกุฎเป็นพระราชโอรสของพระอัครมเหสี หรือพระราชนิ สมควรได้รับราชสมบัติต่อจากพระองค์ พระองค์ทรงปกครองแผ่นดินนี้ไว้ก็เพื่อพระบรมเชษฐาธิราช นอกจากนี้ยังมีพระกตัญญูต่อพระราชมารดาของพระองค์ เนื่องจากทรงยกย่องพระราชมารดาของพระองค์เท่าเทียมกับพระราชนิ ซึ่งต่อมาได้สถาปนาให้เป็นกรมสมเด็จพระศรีสุราลัย ในคราวบำเพ็ญพระราชกุศลอุทิศ ในพระบรมมหาราชวังนั้น ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๗ ก็มีพระบรมราชินีนารถ หรือพระราชนิ คู่กับรัชกาลนั้น ๆ แต่รัชกาลที่ ๓ มีกรมสมเด็จพระศรีสุราลัย ซึ่งเป็นพระราชมารดาของพระองค์ นำพระโกฐซึ่งทรงพระอัฐิของพระราชมารดาขึ้นประดิษฐานไว้ที่แท่น เพื่อบำเพ็ญพระราชกุศลอุทิศถวาย เท่ากับว่าทรงยกย่องพระราชมารดาของพระองค์เท่าเทียมกับราชิน้องค้ออื่น

นอกจากนี้ยังมีความกตัญญูต่อบ้านเมือง รัชกาลที่ ๓ นั้น เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระองค์ทรงทำการค้าขายกับต่างประเทศจนกระทั่งมีสมบัติในท้องพระคลังเป็นจำนวนมาก พระราชทรัพย์ส่วนนี้พระองค์ได้ใช้ในรัชกาลบ้านเมือง และมีส่วนเหลือที่เรียกว่า พระคลังข้างที่ ก่อนที่พระองค์จะสวรรคตได้สั่งว่า ขอเงินส่วนหนึ่งเพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามที่ยังค้างอยู่ และส่วนที่เหลือจำนวนมาก ก็ทรงมอบให้แผ่นดิน หรือผู้ปกครองแผ่นดิน และเงินนั้นก็ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดใช้ต่อต่อมาเมื่อสมัยรัชกาลที่ ๕ ฝรั่งเศสได้เข้ามาที่อ่าวไทย และทหารเรือไทยได้ยิงเรือทหารฝรั่งเศสได้รับความเสียหาย รัฐบาลไทยในสมัยนั้นไม่สามารถที่จะหาพระราชทรัพย์ส่วนใดมาชดเชยค่าเสียหายจำนวนมากแก่ฝรั่งเศสได้ จึงได้นำพระราชทรัพย์ที่เก็บไว้ในสมัยรัชกาลที่ ๓ นั้น มาชดเชยค่าเสียหายแก่ฝรั่งเศส นี่แหละคือ ความกตัญญูของพระองค์ท่านที่มีต่อประเทศชาติบ้านเมือง ถ้าเราไม่ได้รัชกาลที่ ๓ ทรงเก็บพระราชทรัพย์ส่วนนี้ไว้ เราก็คงเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสไปแล้ว...”^{๓๙}

เรื่อง หลุยส์มิญญู

...วันที่ ๒๑ ตุลาคม เป็นอภิลักขิตสมัย คล้ายวันพระราชสมภพแห่งสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งปีนี้พระองค์ทรงมีพระชนมายุครบ ๙๒ พรรษา ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ได้ถวายความจงรักภักดีในพระองค์ ด้วยการบำเพ็ญกรณียกิจอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศหลายประการ อาทิ มีการบรรพชาอุปสมบท ถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งรู้จักกันโดยทั่วไปว่า สมเด็จพระย่า เพราะฉะนั้นในวันที่ ๒๑ ตุลาคม ของทุกปี ซึ่งเป็นอภิลักขิตสมัย วันคล้ายวันพระราชสมภพของพระองค์ จึงควรถือว่าเป็นวันย่าแห่งชาติ หรือวันสมเด็จพระย่า

สมเด็จพระย่านั้น พระองค์ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐยิ่ง ทรงเป็นยอดขัตติยนารีด้วยเหตุที่พระองค์ ทรงบำเพ็ญมกคุณธรรม บำเพ็ญพระบารมี พระองค์เสด็จ หรือจะประทับอยู่ที่ใด ได้ทรงทำให้สถานที่นั้นเป็นที่เหมาะสมแก่การอยู่อาศัยหรือประกอบอาชีพของคนแต่ละท้องถิ่น ได้ทรงตั้งหน่วยแพทย์อาสาไปรักษาประชาชนผู้ได้รับการเจ็บไข้ได้ป่วย นี่เป็นพระมหากรุณาของพระองค์อย่างสูง

สมเด็จพระย่า ทรงรับภาระ ธุระ ในการอบรมเลี้ยงดู สั่งสอนพระราชโอรสและพระราชธิดาด้วยความเหนื่อยยากลำบาก แต่พระองค์ก็ทรงมีความอดุสาหะ วิริยะ ไม่ย่อท้อ ทรงอบรมสั่ง

^{๓๙} พระธรรมปิฎก (วีระ ภูทกจารี), ความเสียสละอันยิ่งใหญ่, รายการธรรมสวนะ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง ๓ อ.ส.ม.ท., ๒๕๓๔.

สอนพระพระราชโอรสและพระราชธิดาให้ตั้งอยู่ในคุณธรรม คุณความดี และพระองค์ก็ทรงมีบุญอย่าง ยิ่ง คือ มีพระราชโอรสเป็นพระมหากษัตริย์ ถึง ๒ พระองค์ คือ รัชกาลที่ ๘ และรัชกาลปัจจุบัน

ขอคนารู้ผู้ที่ประทานกำเนิดพระโอรสที่เป็นพระมหากษัตริย์ ถึง ๒ พระองค์นั้น ใน ประวัติศาสตร์ชาติไทยของเรา หรือในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้มีเพียง ๒ พระองค์ คือ สมเด็จพระศรี พชรินทราบรมราชชนนี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และสมเด็จพระศรี นครินทราบรมราชชนนี หรือ สมเด็จพระย่าของปวงชนชาวไทยเรานี้เท่านั้น

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงอบรม เลี้ยงดู สั่งสอนพระราชโอรสและ พระราชธิดา อย่างไรในครั้งพระเยาว์ พระคุณธรรมนั้นได้ฉายปรากฏในพระราชกรณียกิจที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๒ พระองค์ ได้ทรงบำเพ็ญต่อประเทศชาติและปวงชนชาวไทย วันนี้ของพระองค์ท่านจึงมีความสุขในฐานะแม่ที่ประสบความสำเร็จ สุขเพราะพระราชโอรสพระ ราชธิดา ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาติ ประชาชน สมกับที่พระบรมราชชนกทรงบำเพ็ญและทรงตั้ง พระราชหฤทัยมุ่งมั่นไว้

บุญของลูก	แท้ แท้	พ่อแม่ดี
บุญของพ่อแม่	พูนทวี	ที่ลูกรัก
ลูกเป็นร่ม	โพธิ์ ไทร	ไทยพิทักษ์
แม่ประจักษ์	ความดี	มีสุขเอย... ^{๔๐}

๒. สื่อวิทยุกระจายเสียง

สื่อวิทยุกระจายเสียงนั้นได้ทำหน้าที่เผยแผ่ข้อมูลข่าวสาร ทางบ้านเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม และเพื่อความบันเทิง โดยความควบคุมของหน่วยงานราชการและเอกชน รายการ ธรรมะที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้แทรกตัวอยู่ตามรายการหลักทางวิทยุ อันได้แก่ รายการข่าว และ สาระบันเทิง นับเป็นการกลายรูปแบบ จากการไปฟังธรรมที่วัดในวันพระ มาเป็นฟังธรรมจาก เครื่องรับวิทยุซึ่งหาได้ง่ายในราคาที่ใคร ๆ ก็เป็นเจ้าของได้ ออกอากาศทุกวัน ทั้งยังมีความ หลากหลายในเนื้อหา สะดวกเรื่องเวลา^{๔๑} รูปแบบการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงในการเผยแผ่พุทธธรรม นั้น พระสงฆ์ไทยได้รู้จักและใช้มาเป็นเวลานานพอสมควร ตั้งแต่ระบบการสื่อสารมวลชนหรือระบบ

^{๔๐} พระธรรมปิฎก (วิระ ภูทกจารี), **หญิงมีบุญ**, รายการธรรมสวนะ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง ๓ อ.ส.ม.ท. ๑๘ ตุลาคม ๒๕๓๕.

^{๔๑} อรทัย พนาราม, "สื่อมวลชนกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา", **วารสารพุทธศาสนศึกษา**, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๔๓) : ๒๘.

การสื่อสารที่เป็นเทคโนโลยียังไม่ีมากเหมือนในปัจจุบัน พระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่พุทธธรรมก็ได้ อาศัยการจัดรายการธรรมะต่าง ๆ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงให้ประชาชนได้รับฟังเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้

พระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจารี) เป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่ใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงในการเผยแผ่พุทธธรรม ในรูปแบบของการบรรยายพุทธธรรมตามที่ได้รับอาราธนา อาทิ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ และรูปแบบของการจัดดำเนินรายการที่คนอื่นจัด ซึ่งได้นำแถบบันทึกเสียงพระธรรมเทศนาของท่านมาเปิดในรายการธรรมะต่าง ๆ ที่ตนจัดรายการ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงอยู่ อาทิ รายการรุ่งอรุณด้วยคุณธรรม รายการป๊อกลดกลางกรุง รายการธรรมพิสมัย เป็นต้น ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างรายการธรรมะที่พระวิสุทธาธิปติเผยแผ่พุทธธรรมวิทยุกระจายเสียง ดังต่อไปนี้

๑) รายการธรรมะทาง สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ออกอากาศรายการ พระธรรมเทศนา เป็นประจำทุกวันธรรมสวนะหรือวันพระ เวลา ๐๘.๐๐ น. - ๐๘.๓๐ น. ที่สถานีวิทยุ เอฟเอ็ม ๙๙.๕ เมกะเฮิรตซ์ (MHz.) ซึ่งเป็นคลื่นที่เน้นสารคดี และบันเทิงคดีเป็นหลัก

๒) รายการป๊อกลดกลางกรุง ออกอากาศ วันพุธ - วันศุกร์ ทางสถานีวิทยุกองพลที่ ๑ รักษาพระองค์ เวลา ๒๑.๐๐ น - ๒๒.๐๐ น. เริ่มออกอากาศปี พ.ศ. ๒๕๒๘ - ปัจจุบัน เป็นรายการบรรยายธรรม แนวทางหรือรูปแบบการเผยแผ่ที่รักษานอบธรรมเนียมของการบรรยายธรรมไว้ครบถ้วน ก่อนเปิดรายการ แม้ผู้ฟังจะไม่ได้เข้าวัด แต่ก็สามารถได้ยินเสียงระฆัง เสียงเพลงธรรมะ เสียงน้ำที่ ทำให้จิตใจสงบได้ มีการนำสวดมนต์บูชาคุณพระรัตนตรัย ก่อนการบรรยายทุกครั้ง การบรรยาย จะใช้น้ำเสียงและลีลาที่ผู้ฟังเคยชิน คือ การใช้น้ำเสียงเนิบนาบ ลากเสียงให้ช้า บางครั้งจะมีการนำเพลงธรรมะมาเปิดเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกที่ใกล้เคียงกับการฟังธรรมด้วยตนเองให้มากที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง มาตุกลา

...แม่ เป็นสตรีผู้มีความสำคัญต่อชีวิตและจิตใจของลูกทุกคน ถึงแม้ผู้ชายจะมีความรับผิดชอบสูงในหน่วยงานที่สำคัญยิ่ง ก็มีคำว่าแม่นำหน้า เช่น หัวหน้าหน่วยงานจัดการศึกษาฝ่ายธรรม-บาลี เรียกว่า แม่กองธรรม แม่กองบาลี นายทหารผู้บังคับบัญชากองทัพ เรียกว่า แม่ทัพ แม่

ธรรมชาติที่มีอุปการะสำคัญยิ่งแก่ชีวิตคนและสัตว์ทั้งหลายก็ได้รับการขนานนามว่า แม่ ผืนแผ่นดินที่อยู่อาศัยของมนุษย์ สัตว์ ต้นไม้ ใบหญ้า เรียกว่า แม่พระแม่ธรณี อุทกาวารีที่ใช้ดื่มระดับดับกระหายใช้อาบชำระร่างกายให้สะอาดสดชื่น เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงเพาะปลูกรักษาดีพืชพันธุ์ธัญญาหารปราชญ์โบราณเรียกว่า พระแม่คงคา ข้าวอันเป็นอาหารหลักของมนุษยชาติ นักปราชญ์โบราณท่านก็เรียกว่า พระแม่โพสพ สามส่วนนี้มีพระคุณมากแก่สิ่งมีชีวิตทั้งหลายจึงได้รับขนานนามว่า แม่ แต่แม่บังเกิดเกล้าของเรานี้มีพระคุณอันใหญ่หลวง ยิ่งกว่าสิ่งทั้งปวง ข้าว น้ำ แผ่นดิน แม่เป็นผู้จัดหาให้พระคุณทั้งหมดจึงรวมอยู่ในแม่คนเดียว แม่บังเกิดเกล้าจึงมีพระคุณมาก ไม่มีผู้ใดเทียมเทียบเปรียบปานได้

ในพระบาลี มีคำใช้แทนมารดาว่า สุหตา บ้าง ชนตติ หรือ ชนนิ บ้าง โตเสนติ บ้าง โปเสนติ บ้าง ตามอาการที่แม่แสดงออกต่อลูก ๆ

ครั้นแม่มีระดูแล้วขาดไปไม่มาตามกำหนด เพราะปรากฏว่าตั้งครรภ์ จึงเกิดอาการแพ้ท้องต้องได้รับทุกข์ทรมาน แสนสาหัสเพราะอาการแพ้ท้องนั้น แต่แม่กลับดีใจระห่มยิ้มใจที่จะได้เป็นแม่ ท่านเรียกว่า สุหตา สตรีนี้ใจงามเพราะความรักปกป้องในลูกน้อย

แม่อุ้มครรภ์วันแล้ววันเล่าประมาณ ๙ เดือน หรือมากกว่านั้นจึงคลอดโดยปลอดภัย ไม่เป็นอันตราย ก็ชื่นใจว่า ได้เป็นแม่คนแล้ว จึงได้นามว่า ชนตติ หรือ ชนนิ สตรีผู้ให้กำเนิด

ยามเมื่อลูกยังเป็นทารกตกใจ หรือถูกความหิวบีบคั้นจึงร้องไห้ แม่จะกอดกอดให้อบอุ่น จุมพิตที่ศรีษะ เรียกขวัญรับขวัญ ให้ดีมนมและขับกล่อมด้วยเสียงเพลงอันไพเราะเสนาะหู เลี้ยงดูด้วยความเอ็นดู ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเรียกว่า โตเสนติ สตรีผู้ปรานีปลอบขวัญให้มั่นใจ

คราวลมแรงแสงแดดแผดเผากล้า เด็กยังไม่แข็งแรง ไม่ทราบว่าจะมีภัยให้เกิดความเจ็บไข้ ไม่สบาย แม่มีความห่วงใยคอยดูแลบำรุงเลี้ยง กำจัด บำบัด ปัดเป่า สิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยออกให้ห่างไกล จึงได้นามว่า โปเสนติ สตรีผู้เลี้ยงดู

ความรักความห่วงใยระหว่างแม่กับลูกนี้ เป็นความรักที่ดื่มด่ำและมั่นคงเสมือนพันธนาการอันเหนียวแน่น ดังภาษิตของนักปราชญ์ที่พรรณารักของแม่ไว้ว่า

ใครจะรักลูกเท่าแม่รัก
มีหวานชมชอบแล้วชิงชัง
แม่รักลูกผูกจิตสนิทรัก

คนอื่นรักมักกลายเมื่อภายหลัง
ไม่จริงเหมือนแม่รักแน่นอน
เฝ้าพุ่มฟักรักตลอดไม่ทอดถอน

รักสละรักเลิ้งไม่เกียจนอน

รักสุนทรควรเทอดเลศรักเอย...^{๔๒}

เรื่อง กิตติกา

...คนเราเกิดมาแล้วมีจิตปกติเป็นเหมือนสามัญชนชนทั่วไป ย่อมต้องการให้ตนเป็นคนดี เป็นคนมีเกียรติ มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม ดังคำที่นักปราชญ์ท่านกล่าวไว้ว่า "เกิดมาเป็นคนต้องทำตนให้เป็นคนดี เกิดมาทั้งที่สร้างความคิดใส่ตน หรือเกิดมาเป็นคนต้องทำตนให้มีดี เกิดมาทั้งที่ควรเป็นคนดีให้ได้" โดยคิดเห็นตามหลักพุทธธรรมว่า ผู้ที่จะได้มาเกิดเป็นมนุษย์นั้นแสนยาก ต้องสร้างบุญกุศลความดีไว้จึงได้เกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาแล้วจะมีคุณธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ โดยสมบูรณ์ มีจิตใจสูงก็หายาก ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ทำความดีสร้างบุญกุศลไว้ ก็จะเป็นคนมีคุณประโยชน์ ความดีจะเป็นบุญนิธิ อำนวยความสุขทางกาย สุขทางใจ เท่ากับว่าเกิดมาได้เพราะมีบุญ ชีวิตสุขสบายเพราะมีคุณความดีเป็นเครื่องอุปถัมภ์ค้ำชู แม้สิ้นชีวิตไปก็จะมีเชื้อร้อนเพราะมีทุน คือ บุญนิธิ เป็นเสมือนงบประมาณสำหรับใช้จ่ายในสัมปรายภพ

เมื่อทุกคนต้องการดี ประารถนาดี ประสงค์คืออย่างนี้ จึงพากันแสวงหาดีตามวิธีที่ตนคิดเห็น ว่าถูก ย่อมประสบความล้มเหลวบ้าง ประสบผลสำเร็จบ้าง ส่วนแนวทางการสร้างความคิดและมีเกียรติ ตามพุทธวิธี คือ ความสัตย์ ดังพระบาลีที่ว่า สจฺเจน กิตฺติ ปปฺโปติ บุคคลย่อมได้รับเกียรติเพราะ สัจจะ บุคคลผู้ตั้งอยู่ในคุณธรรม คือสัจจะ ย่อมได้รับยกย่องว่ามี เกียรติ ๓ ประการ คือ

๑) เกียรติคุณ ความดีงาม เกียรติศัพท์ คือเสียงที่เล่าลือถึงความดีงาม

๒) เกียรติศักดิ์ มีอำนาจวาสนาหรือฐานะตำแหน่งดี

๓) เกียรติยศ ยิ่งมากความดี ยิ่งมากด้วยบวรารยศ ยิ่งมากด้วยพวกพ้องบวร ผู้ให้ความเคารพ นับถือ ยกย่อง และอิสริยยศ คือ ยิ่งหรือมากด้วยความเป็นใหญ่

บุคคลใด มีความหวังตั้งใจ ต้องการปรารถนา ได้รับเกียรติ คือ เกียรติคุณ เกียรติศักดิ์ และเกียรติยศ บุคคลนั้นพึงปลูกฝังตั้งอยู่ในสัจจะเป็นนิจ ก็จะมีสัมฤทธิ์ผลสมประสงค์...^{๔๓}

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (วีระ ภาทจาโร), มาตุกถา, แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์, ๕ สิงหาคม ๒๕๓๒.

^{๔๓} พระธรรมปิฎก (วีระ ภาทจาโร), กิตติกา, แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์, ๒๕ เมษายน ๒๕๓๕.

เรื่อง ปุจฉาถา

...เนื่องด้วยวันนี้ เป็นวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เป็นวันธรรมสนะ หรือวันฟังธรรมตามปกติ แล้ว ยังเป็นวันอาสาฬหบูชา เป็นอภิลักขิตสมัย คล้ายวันทรงแสดงธรรมะประกาศพระมจรย์ คือ พระพุทธศาสนาครั้งแรก และจากการแสดงปฐมเทศนา คือ ธรรมจักกัปปวัตตนสูตรนี้เอง พระโคตมพุทธเจ้า ได้ดวงตาเห็นธรรม ขอบวชในพระพุทธศาสนา จึงเป็นวันที่พระสงฆ์เกิดขึ้นครั้งแรก และทำให้ เป็นวันที่พระรัตนตรัยครบบริบูรณ์ คือ พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ พระสังฆรัตนะ

พุทธศาสนิกชนจึงได้ทำบุญยิ่งใหญ่พิเศษ ด้วยชกัฏฐะ ประทีป โคมไฟ เขียนเทียน ประทักษิณปูชนียวัตถุ เช่น พระพุทธรูป พระสถูป พระวิหาร พระอุโบสถ ต้นศรีมหาโพธิ์ และสดับพระธรรมเทศนา เพื่ออนุสรณ์ระลึกถึงวันเช่นนี้ เมื่อ ๒๕๐๐ ปีเศษที่ผ่านมาแล้ว การที่เราบูชา บุคคลที่ควรบูชา หรือสิ่งที่ควรบูชานั้น เราบูชาความดีของของท่าน ความเลวร้ายเราไม่บูชา บูชานั้น คู่กับความดี กตัญญูคุณเวทีกู่กับ บุญพการี

ผู้ที่ควรบูชาเรียกว่า ปูชนียบุคคล บิดามารดาเป็นปูชนียบุคคลของบุตร ผู้ใหญ่เป็น ปูชนียบูชาของผู้เยาว์ ที่เป็นปูชนียบูชาของน้อง พระอุปัชฌาย์เป็นปูชนียบูชาของสัทธวิหาริก หรือ อันเตวาสิก บรรพชิตเป็นปูชนียบุคคลของคฤหัสถ์ แต่ปูชนียบูชาที่สูงที่สุด คือ พระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์

การบูชามีอานิสงส์ คือ ๑) โล้เสนียด ๒) ป้องกันความหลงผิด ๓) อบรมจิตใจให้ดีขึ้น ๔) มีผลทางอภินิหาร...^{๔๔}

๓. สื่อสิ่งพิมพ์

การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น เริ่มต้นที่การพิมพ์พระธรรมคำภีร์ พระไตรปิฎก ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ใช้ศึกษาเฉพาะวงพระสงฆ์ กษัตริย์เจ้านายชั้นสูงเท่านั้น สิ่งพิมพ์นั้น ไม่แพร่หลายแก่คนทั่วไป เพราะเทคโนโลยีการผลิตยังไม่มีคุณภาพก้าวหน้าเพียงพอ เนื้อหาพระธรรม ชั้นสูงก็อยู่ในความสนใจของคนในวงจำกัด เมื่อสื่อสิ่งพิมพ์มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น สื่อสิ่งพิมพ์ก็เข้ามา มีบทบาทในการเผยแผ่พุทธธรรม

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (วีระ ภาทจาโร), กิตติถา แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภทฺทจารี) นั้น ส่วนมากจะเป็นหนังสือที่พิมพ์ออกในรูปของการถอดใจความจากแถบบันทึกเสียงบ้างของพระธรรมเทศนาบ้าง บทบรรยายธรรมบ้าง สื่อสิ่งพิมพ์เผยแผ่อย่างอื่นบ้าง และหนังสือที่พิมพ์ในรูปของวารสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพุทธธรรมที่ท่านให้อโวาท หรือกล่าวสัมโมทนียกถาบ้าง หนังสือสวดมนต์ หรือหนังสือเกี่ยวกับการสร้างพระกริ่งบ้าง มีจำนวนมากมายด้วยกัน

ผู้วิจัย จะได้นำเสนอตัวอย่างสื่อสิ่งพิมพ์ที่เห็นว่ามีเกี่ยวข้องข้องกับการวิจัยและมีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าและการเผยแผ่ สื่อสิ่งพิมพ์ที่ พระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภทฺทจารี) ท่านใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมและประสบความสำเร็จ มีดังนี้

๑) สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือธรรมะทั่วไป

การสื่อสารหรือการเผยแผ่พุทธธรรมด้วยหนังสือธรรมะทั่วไป ของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภทฺทจารี) นั้น จะเป็นไปในแนวของการแสดงพระธรรมเทศนา การปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม เพื่อสอนธรรมะ หรือเผยแผ่พุทธธรรมแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ที่เข้ามาทำบุญ หรือปฏิบัติธรรมในวัด หรือพระธรรมเทศนาที่ท่านเดินทางไปเผยแผ่ในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชน เป็นต้น เนื้อหาและความสำคัญของหนังสือ จะนำมาจากการถอดใจความพุทธธรรมออกมาจากแถบบันทึกเสียงอีกทีหนึ่ง ในหนังสือที่เป็นผลงานของท่าน อาทิ หนังสือพระดี - คนดี ๕ รสบทธรรม สมโภชหิรัณยบัฏ โอวาทหลวงพ่ เป็นต้น ส่วนมากเนื้อหาจะเน้นธรรมะที่เป็นขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น เบญจศีล เบญจธรรม พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุธรรม สามัคคีธรรม กตัญญูกตเวทีธรรม มงคล ๓๗ ประการ ฃรวาธธรรม อปายมุข เพื่อให้ประชาชนผู้รับฟังได้นำไปประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน ดำเนินชีวิตตามร่มเงาของบวรพุทธศาสนา อันจะนำมาซึ่งความสุข ตนเอง สังคม และประเทศชาติบ้านเมือง

๒) สิ่งพิมพ์ประเภทการให้อโวาท

สิ่งพิมพ์ประเภทการให้อโวาท เป็นหนังสือที่รวบรวมเฉพาะบทโอวาทของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภทฺทจารี) ที่ท่านให้อโวาทแก่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ศิษย์วัด นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ในกับกับดูแลของท่าน โดยเฉพาะการให้อโวาทแก่พระนวกะผู้บวชใหม่ ตลอดพรรษา ๓ เดือน ซึ่งท่านจะเป็นผู้ให้อโวาทเองตลอดพรรษา เนื้อหาจะเน้นเรื่องพระธรรมวินัย กิริยา มารยาท การนุ่งห่ม การดำเนินชีวิตในเพศสมณะที่ถูกต้อง ที่เหมาะที่ควรแก่สมณะสารูป

หลักการวิธีการปฏิบัติกรรมฐาน โดยได้บันทึกเสียงและถอดเสียงจากแถบบันทึกเสียง นำมาพิมพ์เป็นหนังสือโอวาทหลวงพ่อ เพื่อเผยแพร่แก่พระภิกษุสงฆ์สามเณร ศิษย์วัด และประชาชนผู้สนใจใคร่ศึกษาทั่วไป

๓) หนังสือคู่มือประกอบภาพ

เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเป็นกรณีพิเศษเพื่อการเผยแพร่พุทธธรรม โดยต้องการใช้เป็นคู่มือให้เข้าใจในเนื้อหาของพุทธธรรม หรือข่าวสารต่าง ๆ ที่ทางวัดหรือตัวท่านเองต้องการนำเสนอ เพื่อชี้แจงอธิบายให้รู้ให้เข้าใจ ได้รวดเร็ว ว่องไว ง่ายขึ้น และถูกต้องตามวัตถุประสงค์ สื่อประเภทนี้ท่านจะให้จัดทำขึ้นเป็นกรณี ๆ ไป อาทิ หนังสือคู่มือประกอบภาพ พระกริ่ง ที่ท่านให้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา เรียนรู้ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระกริ่ง ประวัติการสร้าง วัตถุประสงค์ของการสร้างในแต่ละครั้ง ในแต่ละรุ่น วิธีการสร้าง วิธีการประกอบพิธี หรือสิ่งที่ใช้ในพิธีที่ถูกต้อง ซึ่งล้วนแต่มีความหมายเกี่ยวข้องกับพระรัตนตรัยทั้งสิ้น

นอกจากนี้ยังมี หนังสือคู่มือการท่องเทียววัดสุทัศนเทพวราราม หนังสือประวัติวัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร ซึ่งหนังสือประวัติวัดโดยทั่วไปจะไม่ใช้ภาพประกอบการบรรยาย แต่หนังสือประวัติวัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร เป็นหนังสือ คู่มือประกอบภาพ ๔ สี ทั้งเล่ม โดยพระวิสุทธาธิบดี ท่านได้มอบให้ บริษัท มรดกโลก จำกัด ทำการเรียบเรียงประวัติวัด และทูลเชิญให้ ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้า สุภัทราดิศ ดิศกุล ให้ทรงพิจารณาตรวจแก้ เพื่อให้สาระสมบูรณ์และเหมาะสมต่อการเข้าชมและนำชมยิ่งขึ้น โดยได้จัดทำหนังสือประวัติวัด เป็น ๓ ส่วน คือ ๑) คู่มือนำชมภาคภาษาไทย ๒) คู่มือนำชมภาคภาษาอังกฤษ ๓) ประวัติวัดสุทัศนเทพวรารามโดยละเอียด โดยมีเนื้อหาและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น คู่มือฉบับชมวัดนี้เป็นแบบแผ่นพับพกสะดวก ผู้ใช้เดินชมเองก็ได้เพราะอธิบายตามเส้นทางเดิน ตั้งแต่ประตูวัดเข้ามา

หนังสือหรือ แผ่นพับ หรือการจัดนิทรรศการทั้งภายในวัด และนิทรรศการสัญจร อาทิ นิทรรศการสัญจร ที่สนามหลวง ในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เพื่อแนะนำกิจกรรมของโครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน และเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโครงการการเผยแพร่พระพุทธศาสนาภายในวัดและนอกวัดที่จัดเป็นประจำ โดยเป็นหนังสือ ๔ สี หรือแผ่นพับ ๔ สี จัดทำด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ๆ เน้นรูปภาพกิจกรรมของโครงการเพื่อให้ประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามความเหมาะสม และความสะดวก ของแต่ละบุคคล

หนังสือคู่มือประกอบภาพนี้ จัดว่าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์อย่างหนึ่งที่พระวิสุทธาธิบดีท่านให้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยผ่านตัวหนังสือและมีรูปภาพประกอบเพื่อความ

เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก แก่ผู้สนใจและไม่สะดวกในการศึกษาด้วยตนเองอย่างลึกซึ้ง หรือผู้ที่ไม่มีความรู้ใน
ด้านนั้น ๆ ก็สามารถเข้าใจได้ทันที เมื่ออ่านหรือศึกษาหนังสือคู่มือประกอบภาพตามที่กล่าวแล้วข้างต้น

๔) หนังสือสวดมนต์

หนังสือสวดมนต์ วัดสุทัศนเทพวราราม เป็นหนังสือบทสวดมนต์ที่พระวิสุทธาธิปดี (วีระ
ภทฺทจารี) ท่านให้จัดทำขึ้นตามระเบียบเฉพาะของวัด แตกต่างไปจากวัดทั่วไป คือจัดระเบียบทำวัตร
เช้า-เย็นไว้สวดขึ้นบท และมีบทสวดมนต์ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกบท สวดสลับกันทุกวันหลังทำวัตรเย็น
เป็นจำนวน ๒๐ ลำดับ ที่เป็นเช่นนี้พระวิสุทธาธิปดี ท่านได้กล่าวว่า

การสวดมนต์ หรือการทำหนังสือสวดมนต์วัดสุทัศนเทพวราราม มีการจัดระเบียบ
เมื่อครั้งสมเด็จพระวันรัต (แดง สีลวฑฺฒโน) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม (พ.ศ.
๒๔๒๐-๒๔๔๓) ซึ่งเป็นเวลาที่พระอารามพร้อมด้วยวัตถุ การศึกษา การเผยแผ่ จำนวน

พระสงฆ์ พระราชศรัทธาที่ทำนุบำรุง และศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

สมเด็จพระวันรัต (แดง สีลวฑฺฒโน) เป็นพระมหาเถระที่ทรงความรู้ ความชำนาญ ในด้าน
การศึกษา การบริหาร รอบรู้ขนบธรรมเนียมประเพณี และพระราชพิธีอย่างถ่องแท้ เป็นที่พึ่งแห่ง
พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เรียบเรียงบทสวดมนต์
พิเศษขึ้นตามพระราชปรารภ เรียกว่า "ทำวัตรพระ" และระเบียบสวดมนต์วัดสุทัศนเทพวราราม

พระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภทฺทจารี) เมื่อท่านได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสใน
ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ท่านได้จัดให้มีการพิมพ์ และเผยแผ่หนังสือสวดมนต์วัดสุทัศนเทพวราราม เพื่อให้
พระภิกษุสามเณร หรืออุบาสกอุบาสิกาใช้ในการสวดมนต์ทำวัตรในพระอาราม หรือส่งเสริมให้มีการ
พิมพ์เผยแผ่ในสถานที่ต่าง ๆ อาทิ วัดทั่วไป สถานที่ปฏิบัติธรรม หรือสถานศึกษาต่าง ๆ เรื่อยมาเพื่อ
บูชาคุณองค์อดีตเจ้าอาวาส และบูรพมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๕ และในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ท่านได้
มอบหมายให้ พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ภายใน
วัด ให้จัดทำหนังสือคู่มืออธิบายบทสวดมนต์วัดสุทัศนเทพวราราม เพื่ออธิบายตำนาน ความเป็นมา
อานุภาพ อานิสงส์ และความหมายในหัวข้อธรรมบางส่วนที่เกี่ยวกับบทสวดมนต์วัดสุทัศนเทพวรา
ราม ปัจจุบันหนังสือสวดมนต์ทั้ง ๒ เล่ม ได้รับการยอมรับ และความนิยม นำไปเป็นแบบอย่างในการ
สวดมนต์ทำวัตรและการศึกษาหาความรู้ จากพระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก
โดยมีพุทธศาสนิกชนผู้สนใจได้มาติดต่อขอพิมพ์หนังสือสวดมนต์ทั้ง ๒ เล่ม เฉลี่ยประมาณ ๑,๐๐๐
เล่มต่อปี

หนังสือสวดมนต์ของวัดสุทัศนเทพวรารามที่พระวิสุทธาธิบดิน (วีระ ภทฺทจารี) ท่านให้พิมพ์เผยแพร่ จึงมีประโยชน์มากแก่พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนทั่วไป จะเห็นได้ว่าพระภิกษุ สามเณร ที่เข้ามาบวชใหม่ เพียง ๒๐ วัน มีโอกาสสวดมนต์ครบถ้วนทุกบท แม้ประชาชนก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือแม้ในวัดวาอาราม สถานที่ปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ในปัจจุบันก็มีการนำหนังสือสวดมนต์ ฉบับวัดสุทัศนเทพวรารามไปใช้ในการเป็นคู่มือสวดมนต์ทำวัตร และการศึกษาพุทธธรรมในบทสวดมนต์เป็นจำนวนมาก

๔.๑.๓ การใช้สื่อเฉพาะกิจในการเผยแพร่พุทธธรรม

ในการเผยแพร่พุทธธรรมในยุคข้อมูลข่าวสาร หรือยุคไอทีในปัจจุบันนั้น ยังมีสื่ออีกประเภทหนึ่งที่พระนักเผยแผ่นิยมใช้เป็นเครื่องมือ หรือเป็นช่องทางในการเผยแผ่ นั่นก็คือ สื่อเฉพาะกิจ เพราะสื่อเฉพาะกิจเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา สื่อเฉพาะกิจจัดว่าเป็นแขนงหนึ่งของสื่อมวลชน แต่ได้พัฒนาเนื้อหามาใช้เพื่อประโยชน์เป็นเรื่อง ๆ ไป อาทิ ใบปลิว คู่มือภาพ โฆษณา หนังสือเล่มเล็ก แผ่นพับ เสียงตามสาย เทปเสียง การสร้างวัตถุมงคล ฯลฯ เป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อปลูกฝังความนิยม สร้างความเข้าใจแก่ผู้รับสาร โดยมีหลัก คือ การใช้ข้อความและภาษาง่าย ๆ ใช้ศิลปะการพิมพ์ที่ดี ใ้ใจให้ผู้ฟังอ่านภาพประกอบด้วยอักษร สี และการจัดหน้าเล่ม ฉะนั้นสื่อเฉพาะกิจนี้โดยทั่วไปจึงมีกลุ่มเป้าหมายที่แน่นอน

พระวิสุทธาธิบดินท่านได้เล็งเห็นความสำคัญของการใช้สื่อเฉพาะกิจในการเผยแพร่พุทธธรรม เนื่องด้วยสื่อเฉพาะกิจในการเผยแพร่พุทธธรรม อันได้แก่ เทปธรรมะ แผ่นภาพ การจัดนิทรรศการสัญจร การจัดกิจกรรมเพื่อวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่ สื่อเหล่านี้ยังเป็นสิ่งที่ขาดแคลนเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเป็นสื่อที่ผลิตอย่างมีคุณภาพแล้วจะเป็นสื่อที่ช่วยวางรากฐานทางศีลธรรม จริยธรรมได้เป็นอย่างดี และยังช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องระลึก เป็นเครื่องเตือนสติในการทำมาดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส สำหรับสื่อเฉพาะกิจที่พระวิสุทธาธิบดินท่านใช้ในการเผยแพร่พุทธธรรมนั้น เมื่อกล่าวโดยรวมสามารถแยกประเภท ได้ดังนี้

๑. การสร้างวัตถุมงคล
๒. บทความ
๓. แลบบันทึกเสียง

๑. การสร้างวัตถุมงคล

การสร้างพระกริ่งหรือวัตถุมงคลต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นสื่อเฉพาะกิจอย่างหนึ่งในการเผยแผ่พุทธธรรม การสร้างพระกริ่ง โดยวัตถุประสงค์แล้วเป็นการสร้างเพื่อเป็นอนุสติหรือเป็นอนุสาวรีย์ของพระพุทธเจ้าไว้ประจำตัวบุคคลนั้น ๆ การได้เห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมทำให้จิตใจของพุทธศาสนิกชน บังเกิดความสุข ความสงบ เป็นเหตุให้ละชั่ว ทำดี ทำจิตใจผ่องใส แม้แต่การระลึกถึงพระองค์ก็มีอันส่งผล ทำให้ผู้นั้นมีจิตมั่นคงในความดีได้ ข้อนี้เป็นความสุขอันประเสริฐของบุคคลผู้นับถือพระรัตนตรัย ความงามของพระพุทธรูปหรือพุทธลักษณะนั้น ไม่ว่าจะเห็นหรือ น้อมระลึกถึง ย่อมทำให้เกิดความสุขอย่างอัศจรรย์ เป็นความสุขที่ไม่เจือด้วยด้วยกิเลสอันเป็นผลร้ายต่อตนเองและต่อสังคม การหล่อพระพุทธรูป หรือพระกริ่งนั้นเป็นการแสดงถึงพุทธประวัติ และพระอาการของพระองค์ทั้งดงามทั้งด้านฝีมือและจิตใจของช่างผู้ร่วมดำเนินการ อีกทั้งเป็นการสอนพระพุทธศาสนาด้วยทัศนูปกรณ์

การหล่อกริ่งนั้น มีพิธีกรรมอันพิสดารอย่างยิ่ง อาทิ การหล่อจะต้องนำแผ่นโลหะมาลงเลขยันต์ อันเกี่ยวข้องกับ พุทธลักษณะ พระพุทธรูป พระธรรมคุณทั้งสิ้น ในพิธีหล่อต้องกำหนดอย่างละเอียดพิสดาร ผู้เข้าร่วมพิธีนั้นต้องรักษาศีลให้บริสุทธิ์ทุกคน พระจะต้องเจริญพระพุทธมนต์ สวดคาถาพุทธาภิเษก ภาวนา ทิพยมนต์ ตลอดวันตลอดคืน พระวิปัสสนาจารย์จะนั่งปรกบริกรรมภาวนา ซึ่งการกระทำนี้แม้แต่เทียน หรือสิ่งของที่ใช้ในพิธีต้องมีความหมายเกี่ยวกับพระรัตนตรัยทั้งสิ้น พระที่หล่อนั้น ไม่ว่าจะเป็นขนาดใด ถ้าหล่อขึ้นเพื่อผลทางด้านจิตใจแล้วย่อมต้องประกอบพิธีอย่างเต็มบริบูรณ์ อย่างเช่น การหล่อพระกริ่ง ณ วัดสุทัศนเทพวราราม ที่นำมาเป็นสื่อในการเผยแผ่พุทธธรรมนี้ นับว่าเป็นผลทางด้านจิตใจให้เกิดพุทธานุสติ อย่างเช่น คำปรารภของพระวิสุทธาธิบดี ในทุกครั้งที่ท่านสร้างพระกริ่งว่า

“ข้าพเจ้าต้องการให้พระกริ่ง – พระชัยวัฒน์ ที่สร้างขึ้นนี้ บังเกิดพุทธานุสติ พุทธานุภาพ ธรรมานุสติ ธรรมานุภาพ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม มิได้มุ่งให้เกิดความมั่งงายแก่ผู้ปฏิบัตินอกอริยมรรค อันมีองค์ ๘ แต่ประการใด”^{๔๕}

บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมโดยใช้การสร้างพระกริ่งเป็นสื่อเฉพาะกิจ ในการเผยแผ่ของพระวิสุทธาธิบดีนั้น ได้เริ่มต้นเมื่อคราวที่ท่านยังเป็นพระมหาวิระ ได้ย้ายสำนักจากวัดเทพธิดาราม มาสังกัดวัดสุทัศนเทพวราราม จำพรรษาที่คณะ ๕ โดยมีพรครูพิพัฒนบรรณกิจ (วิเชียร ทับสายทอง) เจ้าคณะ ๕ ผู้เป็นพระอาจารย์ผู้เรืองวิทยาาคมเก่งกล้า เป็นพระวิปัสสนาจารย์ปฏิบัติกรรมฐาน จนได้รับการยกย่องจากสมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีสุตเทวมหาเถร) องค์ผู้สถาปนาพระกริ่ง วัดสุทัศน

^{๔๕} พระวิสุทธาธิบดี (วิระ ภูทกจารี), สมโภชหิรัณยบัฏ, ๒๕๓๖, หน้า ๓๓.

เทพวราราม เป็นผู้ประสิทธิประสาทวิชาให้ ท่านค้นคว้า ตำราการสร้าง พระกริ่ง พระผง การลงเลขยันต์ จนปรากฏว่า สามารถเขียนยันต์ “พุทธนิมิต” ได้สำเร็จ เขียนจรดดินสอครั้งเดียวโดยไม่ยกดินสอเลย เป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่งนัก”

เมื่อท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะ ๕ ท่านได้รับตำราการสร้างพระสมเด็จ เนื้อผง ของพระครูมูล พร้อมทั้งผงพุทธคุณอิทธิเจ ต่อมาเมื่อท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ชั้นธรรม ที่พระธรรมปิฎก และ เมื่อได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม รูปที่ ๗ ท่านได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้สืบทอดตำราการสร้างพระกริ่ง – พระชัยวัฒน์ ของสมเด็จพระสังฆราช (แพ ติสฺสเทวมหาเถร) ได้อย่างสมบูรณ์แบบครบวงจรที่สุด เพราะท่านได้รับตำราการสร้างพระกริ่งต้นฉบับจริงและสมบูรณ์แบบที่สุด ดังนั้นพระวิสุทธาธิบดี จึงได้สร้างวัตถุมงคล หรือพระกริ่งขึ้นเนื่องในวโรกาสต่าง ๆ กัน โดยมุ่งเน้นสร้างสาธารณะประโยชน์ สาธารณะกุศล เช่น การจัดสร้างพระกริ่งเพื่อตั้งทุนเพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และนักเรียน นักศึกษา การสร้างพระกริ่งเพื่อสร้างมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บูรณะปฏิสังขรณ์ โรงพยาบาลสงฆ์ สถานศึกษา วัดวาอารามต่าง ๆ นับว่าเป็นการใช้สื่อ คือ พระกริ่ง เป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พุทธธรรม และเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

การสร้างพระกริ่ง ของวัดสุทัศนเทพวราราม นับเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอย่างหนึ่งที่ปฏิบัติต่อเนื่องกันมานาน นับ ๑๐๐ ปี ตั้งแต่สมัย ของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช (แพ ติสฺสเทวมหาเถร) อดีตเจ้าอาวาส วัดสุทัศนเทพวราราม องค์ที่ ๔ เนื่องด้วยตำราการสร้างได้ตกทอดมาเป็นสมบัติของวัดสุทัศนเทพวราราม จึงเสมือนหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสองค์ต่อมาต้องถือปฏิบัติสืบสานตำนานและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีการที่เป็นเอกลักษณ์ให้คงไว้ซึ่งตำราบูรพาจารย์อันเป็นกุศโลบายในการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้สถาพรสืบไป

พระกริ่ง คือ พระโกษชัยคุรุ ตามคติความเชื่อชาวจีนโบราณ ว่าเป็นพระพุทธรูปเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตกาล มีคุณวิเศษรักษาโรคภัยไข้เจ็บและคุ้มครองความปลอดภัยในการเดินทาง หรือจะมีความหมายเป็นครูในทางการแพทย์ก็ได้ การสร้างพระกริ่งนอกจากจะเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาตามประเพณีแล้ว ยังนับว่าเป็นการมอบความหมายที่ดีให้แก่ผู้รับด้วย ดังนั้นมอบพระกริ่งแก่กันจึงเปรียบเสมือนกุศโลบายอย่างหนึ่งในการชักชวนผู้อื่นให้เข้ามาหาพระพุทธศาสนา เช่น พระกริ่งวัดสุทัศนเทพวราราม การสร้างเมื่อครั้งสมัยเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช (แพ) นั้น ท่านได้สร้างให้ตรงกับวันประสูติของพระองค์ท่าน ซึ่งเดิมมีไว้สำหรับมอบให้เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ หรือญาติโยมผู้ใกล้ชิดที่เข้ามาทำบุญหรือถวายภัตตาหารในวัด ซึ่งต่อมาจุดประสงค์ต่าง ๆ ในการสร้างก็เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ตามความเชื่อศรัทธาที่มีมากขึ้นเป็นลำดับ แม้ว่าความเชื่อเหล่านี้จะไม่ใช่วิธีการพิสูจน์

หรือการทดลอง แต่เป็นเรื่องของการตั้งจิตภาวนาจนก่อให้เกิดพลังใจ สิ่งที่อยู่ในองค์พระนั้น ก็คือแรงศรัทธาและพลังจิตของผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบที่พุทธบริษัทมีต่อบวรพระพุทธศาสนาและมีต่อความถูกต้องดีงาม ซึ่งจะทำให้เราเกิดความกล้าและก่อให้เกิดกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไปโดยชอบด้วยดี^{๔๖}

จากคำที่กล่าวข้างต้นของพระวิสุทธาธิปติ แสดงให้เห็น และเป็นเรื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า การสร้างวัดอุโมงค์ หรือการสร้างพระกริ่ง ของท่านแต่ละครั้งนั้นเป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พุทธธรรม ด้วยการรักษานบธรรมเนียมนิยมประเพณี พิธีการที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ คุณค่า ของพระกริ่งวัดสุทัศน์เทพวราราม คือ ความเป็นเอกแห่งศาสตร์ในการสร้างพุทธศิลป์ที่สวยงาม วิจิตร พิสดาร และทรงมหิทธิธานภาพในความศักดิ์สิทธิ์ เป็นการเผยแผ่พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ด้วยพิธีกรรมโบราณที่มหาชนต่างศรัทธากันมานานนับ ๑๐๐ ปี เป็นเสมือนหนึ่ง การอนุรักษ์เอกลักษณ์พิเศษของชาติ และพระพุทธศาสนาแต่ละยุคแต่ละสมัยตามคำสำหรับ ซึ่งนับเป็นมรดกอันล้ำค่าของแผ่นดินไทย

สมดังคำที่พระวิสุทธาธิปติท่านได้กล่าวไว้ให้คิดสะกิดใจว่า “การบูชาพระ โดยสรุป ก็คือการยกย่องเทิดทูนสนับสนุน ครอบนั้ ขอมรับนับถือ และการสักการะ ในความดี ในคนดี นั้นแหละเป็นคบะแผดเผาเสียดอัมมกมล เรามบูชาพระความประพฤติของเราต้องสอดคล้องกับคำสอนของท่านด้วย การบูชาพระเป็นอุบายไม่ให้ ลืมตัว และหลงผิด ที่ว่ามีผลทางอภินิหารเป็นเรื่องที่พูดยาก แต่เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ การที่เราเคารพพระพุทธรูป หรือพระกริ่ง เป็นสิ่งรวมกำลังใจ การที่เราเคารพพระ บุษพาพระเท่ากับว่าเราเอากระแสดิจิของเราเข้าไปต่อกำลังใจ เป็นการบริกรรมพระกรรมฐานที่มีอานิสงส์มากเวลาเรากราบไหว้พระกระแสดใจเราเข้าไปประสานถ่ายทอดอานุภาพนั้นมาสู่เรา ข้อนี้แหละ เป็นมูลฐานของอภินิหารให้สำเร็จความประสงค์ต่าง ๆ”^{๔๗}

๒. บทความ

บทความ คือ การนำเสนอข้อมูลเป็นประเด็น เป็นเชิงวิชาการ เป็นเรื่องเสนอความคิดที่มีความละเอียด ในที่นี้ พระวิสุทธาธิปติ ท่านได้นำเสนอพุทธธรรมผ่านสื่อเฉพาะกิจ ที่เป็นบทความเป็นเชิงวิชาการบ้าง นำเสนอประสบการณ์ชีวิตบ้าง นำเสนอประวัติชีวิตของผู้ที่ท่านกล่าวถึงเพื่อเป็นตัวอย่างแก่นุชนคนรุ่นหลังบ้าง แต่โดยส่วนใหญ่ท่านจะเน้นนำเสนอพุทธธรรม เพื่อการนำไปใช้ใน

^{๔๖} พระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภทฺทจารี), พระกริ่งอุ้แผ่นดิน วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร, ๒๕๔๕, หน้า ๖.

^{๔๗} พระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภทฺทจารี), สมโภชหิรัณยบัฏ, ๒๕๓๖, หน้า ๕๕.

ชีวิตประจำวัน การพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นตามบรรพบุรุษศาสนา และสามารถนำไปแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้ บทความที่ท่านนำเสนอในส่วนมากจะนำเสนอในโอกาสและวาระ ที่ต่าง ๆ กัน เช่น บทความในวารสารของมูลนิธิอัฐมราชานุสรณ์ บทความในหนังสือพระกริ่ง บทความในหนังสือ หรือวารสารต่าง ๆ ของวัดสุทัศนเทพวราราม หนังสือ หรือวารสารเฉพาะกิจต่าง ๆ ทั้งงานวันเกิด งานศพ งานอนุสรณ์ต่าง ๆ ท่านก็ได้มีเมตตาเขียนบทความให้แก่ผู้มาขอเรื่องโดยไม่ปฏิเสธ บทความต่าง ๆ ที่ท่านมอบให้ นับว่าเป็นรูปแบบ หรือวิธีการในการเผยแผ่ผ่านสื่อเฉพาะกิจที่ได้ผลจริง เกิดประสิทธิภาพตรงประเด็น และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ได้มากที่สุดอีกวิธีหนึ่ง เนื่องด้วยผู้อ่านบทความ มีความสนใจในเรื่องนั้น ๆ เป็นทุนอยู่แล้ว เมื่อได้รับการนำเสนอข้อมูล ข่าวสารผ่านหรือแทรกด้วยพุทธธรรมย่อมจะทำให้เกิดประสิทธิผล ตรงตามจุดประสงค์ที่ท่านวางไว้

๓. แลบบันทีกเสียง

แลบบันทีกเสียงเป็นสื่อเฉพาะกิจอีกอย่างหนึ่ง ที่พระวิสุทธิธำมณีท่านใช้เป็นสื่อในการเผยแผ่พุทธธรรม โดยทางศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดสุทัศนเทพวราราม ได้บันทีกเทปเสียงการแสดงพระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การให้โอวาท ทั้งภายในวัดและนอกวัดของท่าน เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการเทศนาทำนองธรรมวัตร ของพระภิกษุสามเณรภายในวัด และนอกวัดที่สนใจในโครงการอบรมพระนักเทศน์ ของโครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน วัดสุทัศนเทพวราราม ใช้เป็นสื่อในการเผยแผ่โดยเปิดให้ผู้เข้ามาทำบุญในวันธรรมสวนะ หรือในวันปกติได้ฟังเป็นประจำ การจัดจำหน่ายเทปเสียงของท่านเพื่อให้ผู้สนใจได้ฟังธรรมะ ได้นำไปฟังที่บ้าน หรือสถานที่ทำบุญต่าง ๆ หัวข้อเทศนาหรือหัวข้อการบรรยายนั้น อาทิ ปุญญกถา สามัคคีธรรม หึงมีบุญ พระดี-คนดี วันทำดี นิพพานกถา มาตุกถา อาทิสวดกถา เป็นต้น ปัจจุบันเทปเสียงธรรมะของท่านได้รับความนิยม จากพระภิกษุสามเณรภายในวัด เพื่อใช้เป็นแบบอย่าง หรือต้นแบบในการฝึกหัดเทศนา และพุทธศาสนิกชน ส่วนใหญ่ นิยมซื้อกลับไปฟังที่บ้าน ที่ทำงาน หรือซื้อไปฝากญาติสนิทมิตรสหาย ฉะนั้น การใช้สื่อเฉพาะกิจ คือ แลบบันทีกเสียงของท่านนั้น ได้สร้างความศรัทธา ปสาทะ ความเลื่อมใสในพุทธศาสนา แก่พระภิกษุสามเณรที่กำลังฝึกหัดอบรมการเทศนา และพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาทำบุญภายในวัด ซึ่งนับว่าเป็นสื่อเฉพาะกิจอย่างหนึ่งที่ได้ผล และเกิดผลดี เป็นประโยชน์สำหรับผู้ไม่มีเวลาเข้าวัด ฟังธรรม เนื่องด้วยภาระหน้าที่ หรือร่างกายไม่เอื้ออำนวยก็ตามที

รูปแบบการใช้สื่อเฉพาะกิจ คือ การสร้างพระกริ่ง บทความ เทปเสียง ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณีนั้น นับว่า เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่แปลกใหม่ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันสถานการณ์ ในยุคปัจจุบัน และสื่อเฉพาะกิจที่ท่านนำเสนอในแต่ละวิธีการนั้นยังเป็นสื่อที่ขาดแคลน

อย่างยิ่ง ถ้านักเผยแผ่พุทธธรรมในปัจจุบัน ได้มีการผลิตอย่างถูกวิธี และมีคุณภาพแล้วจะเป็นสื่อที่ช่วยวางรากฐานทางศีลธรรม จริยธรรมของสังคม และยังช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ในส่วนที่ยากแก่การเข้าใจ ละเอียดลึกซึ่งได้อย่างรวดเร็ว ไม่น่าเบื่อ น่าศึกษา น่าค้นคว้า และเป็นที่น่าสนใจของประชาชนทั่วไป ที่สำคัญจะเป็นที่สนใจของเยาวชนคนรุ่นใหม่ของประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

๔.๒ แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภทฺทจารี)

แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภทฺทจารี) นั้น ท่านได้นำหลักและวิธีการเผยแผ่แบบบูรณาการตามที่ท่านพระธรรมโกศาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า

แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีทั้งเชิงรับและเชิงรุก บางทีถ้าเราไม่ทำความเข้าใจให้ดี เราจะไม่เห็นความแตกต่างในเรื่องนี้ ขณะที่พูดถึงการเผยแผ่เชิงรับเราหมายถึง การเผยแผ่ด้วยการเทศน์การสอนธรรมเป็นหลัก ส่วนการเผยแผ่เชิงรุก หมายถึง การใช้การสงเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นตัวนำคนเข้าหาธรรม ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์ และสาธารณะสงเคราะห์จึงเป็นวิธีการเผยแผ่เชิงรุก^{๔๘}

๔.๒.๑ แนวทางการเผยแผ่ในเชิงรุก

การเผยแผ่พุทธธรรมของคณะสงฆ์ ถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ต้องให้ความรู้ความเข้าใจในหลักการที่ถูกต้องชัดเจน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน องค์การชาวพุทธกว้างใหญ่ไพศาล เหตุการณ์ในวงการพระพุทธศาสนาก็เกิดขึ้นอยู่เสมอ ก่อให้เกิดความสับสนในหมู่ชาวพุทธ คนที่รับข่าวสาร แทนที่จะเข้าใจพระพุทธศาสนา กลับเข้าใจผิด เกิดความหลงและเกิดความเสื่อม ดังนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องดำเนินเป็นฝ่ายรุก ไม่เป็นแต่ฝ่ายรับ

รัฐบาลไทยในปัจจุบัน ประสงค์จะให้มีการเผยแผ่เชิงรุกมากขึ้น เพิ่มงบประมาณในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากที่ไม่ถึง ๑๐๐ ล้านบาท ในปีนี้เพิ่มเป็น ๒๐๐ ล้านบาท ลักษณะการเผยแผ่เชิงรุกเป็นความจำเป็นแต่ละยุคแต่ละสมัย พระสงฆ์ในอดีตทำการเผยแผ่เชิงรุกด้วยทำหน้าที่เป็นครูสอนเด็กและเยาวชน วัดในอดีตทำหน้าที่เป็นโรงเรียน เป็นสถานสงเคราะห์ งานทั้งสามงานนี้เป็นเรื่องเดียวกัน คือ งานเผยแผ่ เช่นการเทศน์ ปาฐกถา ทำสื่ออุปกรณ์ สอนพระพุทธศาสนา งานศึกษาสงเคราะห์ เช่น การสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน การสอนธรรมศึกษา การให้ทุนการศึกษา การทำ

^{๔๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเผยแผ่เชิงรุก, หน้า ๑.

ค่ายพุทธบุตร งานสาธารณะสงเคราะห์ เช่น พัฒนาแหล่งน้ำ การตั้งธนาคารข้าว การสงเคราะห์ผู้ประสบภัย นี่เป็นวิธีการเผยแผ่ในเชิงรุก^{๔๕}

พระวิสุทธิธำมณีเป็นพระนักเผยแผ่รูปหนึ่งที่คิดกว้าง มองการณ์ไกล และมีวิสัยทัศน์ ท่านได้เล็งเห็นความสำคัญของการเผยแผ่ในเชิงรุก ตามแนวทางการเผยแผ่ที่กล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

๑) โครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน

โครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน วัดสุทัศนเทพวราราม ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ภายใต้การบริหารงานของพระเดชพระคุณพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาทวนาริ) ได้อนุมัติให้มีคณะกรรมการโครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืนขึ้น โดยท่านดำรงตำแหน่งประธานอำนวยการได้มอบหมายให้พระราชวิจิตรปฏิภาณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณรภายในวัดเปิดพระอารามให้สาธุชนพุทธบริษัทเข้ามาทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา ตามพระราชประสงค์ขององค์บูรพมหากษัตริย์ทั้งสามพระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงสถาปนาพระอารามให้เป็นสถานที่ก่อประโยชน์อันสูงสุดแก่พระพุทธศาสนาและประชาชนทั่วไป เพื่อให้สมกับพระราชประสงค์องค์ผู้สถาปนาพระอาราม

พระเดชพระคุณพระวิสุทธิธำมณี ท่านจึงให้เปิดพระอารามแห่งนี้ ในช่วงกลางคืนด้วยมุ่งให้ประชาชนที่กำลังเลิกงาน ประสบกับปัญหาหาคิด เข้ามาพักผ่อนทางร่างกาย และจิตใจ เข้ามาทำวัตรสวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนา เจริญจิตภาวนา เพื่อขัดเกลากิเลสให้เกิดความ สะอาด สว่าง สงบ ก่อนเดินทางกลับบ้าน เพราะชีวิตคนเรายู่กับบ้าน ได้ยินได้ฟังคนทั้งหลายพูดแต่คำไม่ดี สารพัด คือ คำบาป คำบ่น คำก่นด่า คำนินทาว่าร้าย คำป้ายสี คำทะเลาะวิวาท คำอาฆาตจองเวร เมื่อเป็นเช่นนี้จะมีความสุขได้อย่างไร แต่ถ้าเข้าวัดแล้ว วัดมีแต่คำสวด คำสวด คำสวดสอน คำพร การเข้าวัดจึงมีประโยชน์อย่างยิ่ง และยังเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามตามพระธรรมวินัยอันจะดำรงไว้ซึ่งความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนา

ในโครงการเปิดพระอารามแห่งนี้ พระวิสุทธิธำมณีท่านเน้นให้ทำการเผยแผ่ด้วยให้ยึดหลักการที่พระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้ ทั้ง 3 ประการ คือ

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน หน้า ๒-๑๔.

๑. สัพพปาปสุต อกรรม การไม่ทำบาปทั้งปวง โดยจะนำพาพุทธบริษัทให้ลด ละ เลิก จากการกระทำที่เป็นบาปกุศลทั้งปวง

๒. กุศลสปปุสสมปทา การทำความดีให้ถึงพร้อม โดยให้วัดเป็นศูนย์กลางของการบำเพ็ญความดีทุกประเภทมีการให้ทานและฟังธรรม เป็นต้น

๓. สจิตฺตปริโยทปนํ ทำจิตใจของของตนให้ผ่องใส โดยแนะนำให้ประชาชนรู้จักวิธีการบำเพ็ญสมาธิฝึกฝนอบรมจิตให้เกิดความสะอาด สว่าง และสงบ

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยทั่วไปได้มีสถานที่ในการทำวัตรสวดมนต์ ฟังธรรม และเจริญสมาธิภาวนา
๒. เพื่อขัดเกลาจิตใจ แก้ไขปัญหาสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม
๓. เพื่อฝึกหัดพระภิกษุสามเณร ให้ทำหน้าที่ศาสนาพยานที่ดีอันจะเป็นกำลังในการประกาศพระศาสนาสืบต่อไปในอนาคต
๔. เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอันจะธำรงไว้ ซึ่งความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนา

กิจกรรมที่ปฏิบัติ

สำหรับรูปแบบของกิจกรรม คณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการโครงการฯ ได้ร่วมกันดำเนินการด้วยมุ่งเน้นการเผยแผ่ในเชิงรุก ให้เหมาะสมกับยุคสมัย เหตุการณ์ และความต้องการของประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด สามารถแบ่งกิจกรรมออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ในส่วนที่ ๑ เป็นรูปแบบของกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นเป็นปกติทุกวัน โดยจัดเป็น ๒ ภาค คือ ภาคกลางวัน เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐ น. มีการไหว้พระสวดมนต์ บำเพ็ญจิตภาวนา ทุกวัน ถ้าเป็นวันเสาร์และวันอาทิตย์ ปรับเวลาเป็น ๑๓.๐๐ – ๑๕.๐๐ น. โดยมีการเพิ่มพระธรรมเทศนาเป็นปูจาว-วิสันนา ๒ ธรรมาสน์

ภาคกลางคืน มีการทำวัตรสวดมนต์แสดงธรรมเทศนา และบำเพ็ญจิตภาวนา โดยที่การทำวัตรสวดมนต์นั้นจะจัดวาระให้พระภิกษุ สามเณร เป็นหัวหน้านำประชาชนทำวัตรในแต่ละวัน โดยให้เริ่มในเวลา ๑๙.๐๐ น. - ๒๐.๐๐ น. หลังจากนั้นเวลา ๒๐.๐๐ น. - ๒๑.๐๐ น. จะเป็นการแสดงพระธรรมเทศนา ในวันปกติจะเป็นการแสดงพระธรรมเทศนาอ่านพระไตรปิฎกเรียงกัณฑ์ วันธรรมสวนะแสดงธรรมพิเศษ มีพระมหาเถระภายในวัดเป็นองค์ผู้แสดง ส่วนในวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ แสดงธรรมเทศนาเป็นปูจาวและวิสันนา ๒ ธรรมาสน์ หลังจากแสดงธรรมเทศนาจบลง ก็จะมีการบำเพ็ญจิต

ภavanaเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ ได้จัดตารางพระสงฆ์ทั้งนำทำวัตรสวดมนต์ และแสดงธรรม ถววงหน้าตลอดทั้งเดือน กับทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์ด้วย

การจัดกิจกรรมการสวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนา และเจริญจิตภาวนา ซึ่งมีขึ้นนี้ ดำเนินการมาถึง พ.ศ. ๒๕๔๕ นี้ นับเป็นปีที่ ๑๒ ของโครงการฯ มีประชาชนสวดมนต์เป็นจำนวนมาก จากเดิมมีเพียงผู้สูงอายุ แต่ในปัจจุบันนี้มีหนุ่มสาวและประชาชนวัยในทำงานมากกว่าผู้สูงอายุ

ในส่วนที่ ๒ เป็นรูปแบบของการจัดรายการวิทยุซึ่งจัดโดยคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการของโครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืนภายใต้ชื่อ "รุ่งอรุณด้วยคุณธรรม" ออกอากาศทุกวันพฤหัสบดี และวันศุกร์ เวลา ๐๕.๐๐ น.-๐๖.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ๑ ปณ. ระบบ A.M. คลื่นความถี่ ๑๐๘.๕ KHz

ในส่วนที่ ๓ เป็นลักษณะการจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น การจัดกิจกรรมส่งท้ายปีเก่า-ต้อนรับปีใหม่ กิจกรรมงานวันสงกรานต์ จัดอุปสมบทสามเณรเปรียญ และการจัดงานฉลองปริญญาบัตร แก่พระภิกษุสามเณรที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท โดยเปิดโอกาสสนับสนุน และส่งเสริม ให้พุทธศาสนิกชนเข้าร่วมกิจกรรม และเป็นเจ้าภาพอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

ผลการดำเนินงานตามโครงการ

ผลการดำเนินงานสามารถสรุปได้เป็น ๒ ส่วน คือ

๑. ส่วนของพระภิกษุสามเณร พระภิกษุและสามเณรเกิดทักษะ สามารถนำประชาชนทำวัตรสวดมนต์และแสดงธรรมได้อย่างถูกต้องตามทำนอง ตลอดถึงกิริยามารยาทในการต้อนรับ การสนทนาปราศรัยกับประชาชน เกิดความพร้อมที่จะทำหน้าที่ในฐานะเป็นศาสนทายาท ที่มีทั้งความรู้ความสามารถ และศีลาจารวัตรที่งดงาม

๒. ส่วนของประชาชน ประชาชนให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันมีประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเฉลี่ยประมาณ ๒๐๐ คน ต่อ ๑ วัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมในส่วนของการทำวัตรสวดมนต์ หนึ่งประชาชนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๓. ในปัจจุบันโครงการได้ขยายหรือนำรูปแบบไปดำเนินกิจกรรมในสถานที่ต่างๆ ได้แก่ บริษัทไทรเคมีอุตสาหกรรม จำกัด เดือนละ ๑ ครั้ง วันอาทิตย์ที่ ๔ ของเดือน และ ชุมชนบางบัวบางเขน เดือนละ ๑ ครั้ง บริเวณตรอกดิน ใกล้โรงพยาบาลพญาไท และคาดว่าจะขยายกิจกรรมข

โครงการออกไปอีกสำหรับประชาชนที่สนใจ อาทิ บริษัท ฟอยล์ มาสเตอร์ ไทยแลนด์จำกัด เดือนละ ๑ ครั้ง ทุกวันเสาร์ของต้นเดือน เป็นต้น^{๕๐}

๒) โครงการเรายกวัดมาไว้ที่เซเว่นฯ

โครงการเรายกวัดมาไว้ที่เซเว่นฯ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยที่บริษัท ซี.พี.เซเว่น อีเลฟเว่น จำกัด (มหาชน) ได้จัดทำเป็นโครงการปฏิบัติธรรมขึ้น ทุกวันศุกร์ ณ ห้องประชุม ซี.พี. ทาวเวอร์ (สีลม) ชั้น ๑๑ เป็นหนึ่งในกิจกรรมทางสังคมของบริษัทฯ ภายใต้นโยบายของผู้บริหารที่ต้องการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และเพิ่มศักยภาพ ประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และพนักงาน ที่สำคัญเป็นนโยบายด้านการแสดงความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรมต่อสังคมส่วนรวม ด้วยเล็งเห็นว่า องค์กรธุรกิจในปัจจุบันควรมีศีลธรรม มีความสำนึก ในเกียรติภูมิของความเป็นมนุษย์และคุณค่าของชีวิตมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน เมื่อได้ทำไรและ ผลประโยชน์จากสังคมแล้ว ก็ควรตอบแทนสังคม ถ้าหากนักธุรกิจไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ผลเสีย ย่อมจะเกิดขึ้นในระยะยาว ทั้งแก่องค์กรธุรกิจเองและแก่ผู้บริโภค

ผู้บริหารของบริษัท ฯ จึงได้อนุมัติให้จัดโครงการเรายกวัดมาไว้ที่เซเว่น ฯ ขึ้น ด้วยแนวคิด การนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในการพัฒนานุเคราะห์ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อันเป็นการธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของสังคมไทย ซึ่งในช่วงแรก ๆ คณะผู้ดำเนินการโครงการ โดยการนำของ คุณปรารถน์ เกียรติทรงศักดิ์ ผู้จัดการทั่วไป บริษัท ซี.พี. เซเว่น อีเลฟเว่น จำกัด (มหาชน) ที่ยังไม่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญการ ในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งได้รับคำปรึกษา แนะนำ และความเอื้อเฟื้อ ในเรื่องของการจัดรูปแบบโครงการจาก พระราชวิจิตรปฏิภาณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และได้รับการอนุเคราะห์จากจากพระวิสุทธาธิปดี เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม โดยการให้ยืมหนังสือสวดมนต์ฉบับวัดสุทัศนเทพวราราม การช่วยบรรยายธรรม และการส่งเสริมสนับสนุนให้ภิกษุในวัด เข้าไปเผยแผ่พุทธธรรม อันเป็นความร่วมมือของวัดและองค์กรทางธุรกิจ โดยได้ดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบ และแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม ของโครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน ซึ่งมีรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ ตรงตามแนวคิดหลักของโครงการเรายกวัดมาไว้ที่เซเว่น ฯ คือ การจัดให้มีการทำวัตรสวดมนต์ ฟังธรรมบรรยาย

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระมหาจำ สัจจวาทิ, ประธานคณะกรรมการบริหารโครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

ซักถามปัญหาธรรมะ การทำสมาธิภาวนา แผ่นตาดูทิศส่วนกุศล จบกิจกรรมด้วยความอิ่มเอิบใจ ปัจจุบันมีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ เฉลี่ย ๒๕๐ ต่อ ๑ สัปดาห์

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบทางด้านจริยธรรมต่อสังคมส่วนรวมขององค์กร
๒. เพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร ในสายตาของประชาชนทั่วไป
๓. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร พนักงาน ของบริษัท ซี พี เซเว่น อีเลฟเว่น จำกัด(มหาชน) และประชาชนที่สนใจ ได้มีสถานที่ทำวัตรสวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนา และเจริญจิตภาวนา
๔. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และเพิ่มศักยภาพ ประสิทธิภาพ ในการทำงานของบุคลากรในองค์กรให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น
๕. เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันจะสร้างไว้ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีอันดีของชาติไทย

ผลของการดำเนินโครงการ

ประชาชนมีความรู้สึกดีต่อภาพลักษณ์ขององค์กร ผู้บริหาร พนักงาน และประชาชนที่เข้าร่วมโครงการมีความเข้าใจและซาบซึ้ง ในคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักพุทธธรรมที่ได้รับ การเผยแผ่ ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และช่วยเพิ่มศักยภาพ และประสิทธิภาพในการบริหาร และการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการมีสติสัมปชัญญะ การมีสมาธิ ในการปฏิบัติงาน ที่สำคัญผู้เข้าร่วมโครงการสามารถสอบผ่านธรรมศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ในปัจจุบันมีผู้สอบผ่านตามหลักสูตรมากกว่า ๑,๐๐๐ คน นับว่าเป็นบริษัทแห่งเดียวและแห่งแรกในประเทศไทยที่มีการดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจัง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการตอบแทนสังคมและตอบแทนพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมให้กับสังคมเป็นอย่างดี^{๕๐}

๓) โครงการยกวัดไปไว้ในตลาด โชคชัย ๔

โครงการยกวัดไปไว้ในตลาด โชคชัย ๔ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ภายใต้การบริหารงานของ พระเดชพระคุณพระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภาทจาโร) ได้อนุมัติให้มีคณะกรรมการ

^{๕๐} สัมภาษณ์ คุณปรารภรัตน์ เกียรติทรงศักดิ์, ผู้จัดการทั่วไป บริษัท ซี พี เซเว่น อีเลฟเว่น จำกัด (มหาชน), ๒๔ ตุลาคม ๒๕๔๕.

โครงการยกวัดไปไว้ในตลาด โชคชัย ๔ เป็นโครงการที่ขยายฐานการเผยแผ่ในเชิงรุกจากโครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน ซึ่งเป็นโครงการเผยแผ่พุทธธรรมภายในวัด เข้าไปสู่มวลชนหรือสังคมภายนอก

พระวิสุทธาธิปดี ในฐานะเจ้าอาวาสท่านได้มอบหมายให้ พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทรญาณสุนทรโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ประสานที่ปรึกษาโครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน ร่วมกับผู้บริหารโครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน และผู้จัดการตลาดโชคชัย ๔ จัดให้มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีทำวัตรสวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนา เจริญจิตภาวนา ในวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เวลา ๑๘.๐๐ น. - ๑๙.๐๐ น. เป็นการสวดมนต์นั่งสมาธิ เจริญจิตภาวนา และแผ่เมตตา เวลา ๑๙.๐๐ น. - ๒๐.๐๐ น. มีการแสดงพระธรรมเทศนา และอนุโมทนา ให้ศีล ให้พร แก่พุทธบริษัทที่เข้าร่วมกิจกรรม

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชน พ่อค้าแม่ค้าในตลาดที่ไม่มีเวลาเข้าวัด ได้มีสถานที่ทำวัตรสวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนา และเจริญจิตภาวนา
๒. เพื่อขัดเกลาคใจ แก้ไขปัญหาสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม
๓. เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา
๔. เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอันจะดำรงไว้ ซึ่งความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนา

ผลการดำเนินงานตามโครงการ

๑. ชาวตลาดสวดมนต์ ทำวัตรเป็น
๒. ประชาชนที่ไม่มีเวลาเข้าวัด มีสถานที่ทำวัตร สวดมนต์ และฟังธรรมเทศนา
๓. ประชาชนมีความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง^{๕๒}

๔) โครงการร่วมโพธิ์

โครงการร่วมโพธิ์ เป็นนโยบายหรือแนวทางการเผยแผ่ในเชิงรุกที่สำคัญอีกโครงการหนึ่งของวัดสุทัศนเทพวรารามภายใต้การบัญชาการของพระวิสุทธาธิปดี ด้วยท่านได้ตระหนักและ

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระมหาสิทธิชัย อธิคมโมม, เลขานุการเจ้าสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาพุทธธรรมของเยาวชนไทยในปัจจุบัน ท่านจึงได้ร่วมพระสงฆ์ภายในวัดและคณาจารย์โรงเรียนเบญจมราชาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดให้มีการสอนวิชาธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และวิชาพระพุทธศาสนาทั่วไปแก่นักเรียน

มัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ตามหลักสูตรการศึกษาของแม่กองธรรมสนามหลวง และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มีวัตถุประสงค์ให้เด็ก เก่ง ดี มีความสุข มีสุขภาพแข็งแรง เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา อันมีอยู่ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์พิเศษต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้จากคัมภีร์ดั้งเดิม ให้มีความเข้าใจในหลักธรรม สามารถนำมาปฏิบัติและเผยแผ่ได้ถูกต้อง พระวิสุทธิธำมณีจึงส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนตลอดมา แม้ยังไม่เจริญแพร่หลายเท่าที่ควร การศึกษาอยู่ในวงจำกัด แต่ท่านก็ได้ให้พยายามขยายการเรียนการสอนให้กว้างขวาง และให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อรักษาคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตามระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย
๒. เพื่อให้การศึกษาระบบการศึกษาในโรงเรียนแพร่หลายไปตามโรงเรียนต่าง ๆ
๓. เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่แก่นักเรียนผู้เข้าเรียนธรรมศึกษา
๔. เพื่อให้คณะผู้บริหาร ครู นักเรียน ได้แสดงศักยภาพการทำงานด้านการศึกษา ให้เป็นที่ปรากฏ
๕. เพื่อสร้างวิสัยทัศน์ด้านการศึกษา อันเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

ผลการดำเนินงานตามโครงการ

นักเรียนผู้เข้าเรียนธรรมศึกษามีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในพุทธธรรม เนื่องจากพระวิสุทธิธำมณีท่านได้มอบหมาย ให้จัดกิจกรรมและจัดรูปแบบการสอน ที่แปลกใหม่ ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อสร้างความสนใจและความกระตือรือร้น ให้แก่นักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมส่วนรวม ทั้งนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปสอบธรรมศึกษาสนามหลวงให้ผ่านได้

๓) โครงการสีมาเดียวกัน

ด้วยวัดสุทัศนเทพวราราม มีกัลยาณมิตรผู้มีศรัทธาเข้ามาอุปสมบทและอยู่จำพรรษาเป็นประจำทุกปี พระวิสุทธาธิบดี ท่านจึงเห็นความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนพระนวกะในระหว่างในพรรษาและนอกพรรษา เพื่อให้พระนวกะได้มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยได้ถูกต้อง และศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในหลักสูตรนวกภูมิ ตลอดจนถึงข้อวัตรปฏิบัติในการดำรงสมณะ และข้อปฏิบัติที่เป็นเครื่องต่อต้านโรคที่เกิดขึ้นทางจิต ของคนที่อยู่ในสังคมปัจจุบัน จึงได้จัดให้มีการเข้าวัดปฏิบัติธรรมในช่วงเข้าพรรษาสำหรับผู้ที่ยังบวชแล้วลาสิกขาออกไปเป็นฆราวาส โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อให้ผู้ที่เคยบวชที่วัดสุทัศนเทพวราราม ได้มีโอกาสได้มาปฏิบัติธรรมร่วมกัน
๒. เพื่อให้มีโอกาสได้มากราบพระอุปัชฌาย์ คู่สวด และพระอาจารย์ที่เราเคารพ
๓. เพื่อนำหลักธรรมที่ได้รับฟังจากพระอุปัชฌาย์ และอาจารย์ไปประพฤติปฏิบัติ
๔. เพื่อให้มีโอกาสได้มารู้จักกันระหว่างคนที่เคยบวชในสีมาเดียวกัน

กิจกรรมที่ปฏิบัติ

กิจกรรมที่ปฏิบัติจะดำเนินการในช่วงเข้าพรรษา ๓ เดือน เดือนละ ๑ ครั้ง ในวันอาทิตย์ๆ ใด อาทิตย์หนึ่งของเดือนตามความเหมาะสม โดยมีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

- เวลา ๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. กำหนดลงทะเบียน
- เวลา ๑๓.๐๐ น. เริ่มทำวัตรสวดมนต์ร่วมกัน และเวียนเทียนรอบศาลาการเปรียญที่ประดิษฐานพระพุทธเศรษฐมุนี และพระบรมสารีริกธาตุ
- เวลา ๑๕.๐๐ น. ฟังการบรรยายธรรมจากพระอุปัชฌาย์ หรือพระเถระ พระนักเผยแผ่ภายในวัด และเจริญจิตภาวนาแผ่เมตตาเป็นลำดับสุดท้าย
- และอาทิตย์สุดท้ายของโครงการ ก็จะมีการมอบของที่ระลึก เป็นเกียรติบัตร ไครมาครบ ๓ วัน ๓ ครั้ง ก็จะออกเกียรติบัตรให้

ผลการดำเนินงานตามโครงการ

๑. ผู้เข้าร่วมโครงการที่มาปฏิบัติธรรมร่วมกันตลอดไตรมาส สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และสังคมส่วนรวม
๓. ผู้ที่เคยบวชที่วัดสุทัศนเทพวราราม ได้มีโอกาสได้มาร่วมกันปฏิบัติธรรมกันทุกคน และนำหลักธรรมที่ได้จากพระอุปัชฌาย์และอาจารย์ ไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริงได้อย่างดี
๔. ผู้ที่เคยบวชมีโอกาสได้มากราบพระ อุปัชฌาย์ คู่สวด และพระอาจารย์ที่เราเคารพ

๔) โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แบบบูรณาการ

โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสุทัศนเทพวราราม ก่อตั้งเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ โดยสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เสงี่ยม จันทสิริมหาเถร ป.ธ.๖) อดีตเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม และเป็นผู้อำนวยการแรก ปัจจุบันพระวิสุทธิธำมณี ในฐานะเจ้าอาวาส ได้สานต่องานการเผยแผ่ในส่วนหนึ่งของโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ท่านได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชน ในปัจจุบันเยาวชน กำลัง เพลิดเพลินในกระแสค่านิยมโลกตะวันตก ละทิ้งคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา เห็นว่าเป็นสิ่งงมงาย ไร้สาระ ล้าสมัย ทำให้ขาดหลักธรรมที่จะยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้มีความมั่นคง สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้มีแนวโน้มในการดำเนินชีวิตที่ผิดพลาด อาจเกิดความเครียดจนฆ่าตัวตาย เสื่อมศีลธรรมและหันพึ่งยาเสพติด เยาวชนคือ อนาคตของชาติ และวงศ์ตระกูล การที่สังคมประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าและมั่นคงได้นั้น เยาวชนต้องมีความรู้และศีลธรรมควบคู่กันไป จนมีผลให้เยาวชนมีจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมในการดำรงชีวิตที่เหมาะสม

การพัฒนาเยาวชนพระวิสุทธิธำมณีท่านให้ออกาสทั้งชายและหญิงอย่างเหมาะสมทั้งปริมาณและคุณภาพ เกื้อกูลต่อการประหยัด มุ่งให้เกิดประโยชน์ สร้างจิตสำนึก สร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองด้วยคุณธรรม จนอ่านตนออก บอกตนได้ ใช้ตนเองเป็น ให้เป็นผู้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันโลก เพื่อเกื้อกูลทั้งแก่ตนเองและประเทศชาติในที่สุด แลต้องนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีวัดเป็นสื่อกลาง โดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อเผยแผ่ ปลูกฝังศีลธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน
๒. เพื่อเป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนให้เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย
๓. เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี ต่อวัด และพระพุทธศาสนา
๔. เพื่ออบรมให้เด็กและเยาวชน มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สมกับเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี
๕. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักปฏิบัติตนในสังคม และรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

กิจกรรมที่ปฏิบัติ

กิจกรรมที่ปฏิบัติหรือวิชาที่สอนนั้น พระวิสุทธิธำมณีท่านเน้นให้สอนโดยใช้วิธีการของโรงเรียนวิถิพุทธ คือ การสอนโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียน ได้เรียนรู้ได้พัฒนา การกิน อยู่ คุ พัง ให้เป็นไปโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยริเริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ แม้โรงเรียนพุทธศาสนาวินิตยจะไม่ได้อยู่ในระบบเหมือนโรงเรียนปกติทั่วไปแต่ทางโรงเรียนก็พยายามพัฒนาผู้เรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ โดยพัฒนาให้โรงเรียนพุทธศาสนาวินิตยมีลักษณะของโรงเรียนวิถิพุทธ ด้วยการนำหลักพุทธธรรมที่ทำให้เกิดปัญญาเป็นหลักในการบริหารงานอันได้แก่ วัตรธรรม ๔ ประการ ดังนี้คือ

๑. สัมปยุตตเสว คือ การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีสื่อที่ดี
๒. สัทธัมมัสสวนะ คือ เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรที่ดี
๓. โยนิโสมนสิการ คือ กระบวนการคิด วิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
๔. ชัมมานุสรมปฏิบัติ คือ ความสามารถที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ถูกต้องตาม

ธรรม

กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินิตย วัดสุทัศนเทพวรารามจัดทำแต่ละปีนั้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามกระบวนการเรียนรู้ตามหลักของโรงเรียนวิถิพุทธเพื่อเกื้อกูล สัมพันธ์ สร้างสรรค์อนาคตของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกทั้งหมด ให้เป็นวิถีแห่งสันติสุขที่ยั่งยืน อาทิ

๑. การจัดกิจกรรมให้สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมวันวิสาขบูชา กิจกรรมวันอาสาฬหบูชา กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ กิจกรรมทอดผ้าป่า เป็นต้น

๒. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด โดยจัดในชั่วโมงกิจกรรมพัฒนานักเรียน

๓. การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและคนในชุมชน ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น โดยการเปิดกล่องรับความคิดเห็น และให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมและภารกิจต่าง ๆ เช่น การจัดทำอาหารกลางวันแก่นักเรียนของชมรมผู้ปกครอง การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองร่วมกิจกรรมที่สำคัญต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น

๔. จัดอบรมวิชาการ และวิชาชีพแก่ผู้ปกครองนักเรียนผู้สนใจ อาทิ การจัดโครงการอบรมธรรมศึกษาแก่ผู้ปกครองนักเรียน จัดโครงการบรรยายแก่ผู้ปกครองนักเรียน จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองนักเรียนในเรื่องวิชาชีพต่าง ๆ เช่น การจัดดอกไม้ การทำสบู่หอม การทำอาหาร เป็นต้น

๕. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และนักเรียน เช่น จัดกิจกรรมธรรมะสัญจร กิจกรรมธรรมะทัศนศึกษา กิจกรรมปฐมนิเทศ กิจกรรมปัจฉิมนิเทศ เป็นต้น

๖. เสริมความเข้มแข็งของระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การช่วยให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหาครอบครัว การมอบทุนการศึกษาต่อเนื่องแก่นักเรียนที่เรียนดี มีความประพฤติดี แต่ขาดทุนทรัพย์ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เป็นต้น

ผลการดำเนินงานตามโครงการ

๑. เด็กและเยาวชนสามารถนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไปประพฤติปฏิบัติและแก้ไขปัญหในชีวิตประจำวันได้อย่างมีสติ และรักษานับธรรมนิยมประเพณีอันดีงามของไทยไว้ได้

๒. เด็กและเยาวชนรู้จักปฏิบัติตนในสังคม และรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

๕) การท่องเที่ยวเชิงพุทธ

วัด เป็นแหล่งศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นแหล่งรวมงานศิลปวิทยาการและความรู้มากมายหลายสาขา ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย

วัดสุทัศนเทพวราราม เป็นอีกวัดหนึ่ง ที่มีแนวทางการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุก ด้วยการร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกรุงเทพมหานคร จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม หรือการให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวัด เช่น ประวัติความเป็นมาของวัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ลวดลายบนจิตรกรรมฝาผนัง และสถาปัตยกรรมต่างๆ ของวัด ตลอดจนกิจกรรมรยาทอันควรปฏิบัติเมื่อท่องเที่ยววัด ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ บุคคลที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดได้ดีที่สุด คือ เจ้าอาวาส หรือพระภิกษุสงฆ์ภายในวัดสุทัศนเทพวรารามเอง

พระวิสุทธาธิปติ ในฐานะเจ้าอาวาส ท่านได้กำหนดนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ดังนี้

๑. จัดให้มีการฝึกอบรมพระภิกษุสงฆ์ภายในวัด ให้มีความรู้ความสามารถทั้งในเชิงวิชาการ เชิงธรรมทศนศึกษา อาทิ พุทธประวัติ ประวัติความเป็นมาของวัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ลวดลายบนจิตรกรรมฝาผนัง และสถาปัตยกรรม ศิลปะต่างๆ ของวัด ตลอดจนการฝึกทักษะและเทคนิคการถ่ายทอดความรู้แก่พระภิกษุสงฆ์ภายในวัด การให้ทดลองปฏิบัติจริง การอบรมเชิงปฏิบัติการจากพระสงฆ์รุ่นพี่ที่เคยทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดมาก่อนแล้ว และการส่งเสริมสนับสนุน ให้พระภิกษุสงฆ์ เรียนรู้ศึกษาด้วยตนเอง ทั้งจากการฟัง และการสอบถามจากพระเถระผู้ใหญ่ภายในวัด

๒. กำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของพระสงฆ์ ในการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในการนำชมศิลปวัฒนธรรมอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม มีขั้นตอนในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นระบบ จัดให้มีการประเมินผลทุกครั้งที่ทำกาเผยแผ่

๓. ส่งเสริม สนับสนุน การศึกษาภาษาต่างประเทศ เพื่อให้พระสงฆ์ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการนำชมศิลปวัฒนธรรม มีทักษะ ความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ เพราะปัจจุบันวัดได้กลายเป็นสถานที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่นิยมการท่องเที่ยววัดและศึกษาพุทธธรรม

๔. ร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกรุงเทพมหานคร จัดให้มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของวัดทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ใบปลิว แผ่นพับ เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจศึกษาพุทธธรรมได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาหาความรู้

๕. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ลวดลายบนจิตรกรรมฝาผนัง และสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ของวัด จัดให้มีการจัดเก็บและจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อป้องกันการสูญหายและการทำลาย ทั้งด้วยระยะเวลาและการลักขโมยจากพวกมิจฉาชีพ การดำเนินงานให้ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมศิลปากร เป็นต้น

๖. จัดให้มีการปรับปรุง ลักษณะทางกายภาพของวัด คือ ด้านภูมิทัศน์ จัดให้มีความสะอาด ร่มรื่น ร่มเย็น เป็นสถานที่ที่ร่มเย็น ด้วยการปลูกต้นไม้ ดอกไม้ การจัดสวนหย่อม รักษาความสะอาดบริเวณของวัดด้วยจัดให้มีเจ้าหน้าที่กำกับดูแล อย่างเป็นระบบ ภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าอาวาส

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดสุทัศนเทพวราราม ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พุทธธรรมโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม หรือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ว่า

การเผยแผ่ในเชิงนี้ ทางวัดได้ทำและกำหนดเป็นนโยบายของเจ้าอาวาสตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ โดยเริ่มปรับปรุงตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพของวัด จากนั้นก็มาพัฒนาที่คนหรือบุคคลากร คือ พระภิกษุสงฆ์ พระจะอยู่กับวัดไม่แน่นอน ซึ่งวัดก็ต้องเตรียมคนไว้ เพราะฉะนั้นจะเอาคนจากไหนมา ก็ต้องฝึกจากตัวเราเองก่อนให้เป็นหมดทุกอย่าง ถ้าตัวเราเองไม่เป็นก็ต้องหาลูกศิษย์ และวางแผนสร้าง ให้พระรู้จักวัดจริง ๆ และสร้างอุปนิสัยในการเสียดละ พระที่ทำหน้าที่นำชม มีการถ่ายทอดกันมาจาก ความรู้สึกประทับใจต่อวัดของพระภิกษุสงฆ์ การไปเที่ยวที่มีคนให้ความรู้ด้วยเป็นสิ่งที่ดี วัดได้ให้ การสนับสนุนแก่พระภิกษุสงฆ์ทุก ๆ เรื่อง เช่น การศึกษาเพื่อให้มีพระที่มีความรู้ไว้บริการในทุก ๆ กรณี ตลอดจนเรื่องเครื่องอื่น ๆ นี่ก็วิธีสร้างคนโดยใช้เงิน เวลา ความรู้ และศรัทธา^{๕๓}

จากการศึกษาข้างต้น พบว่า พระวิสุทธิธำมณี ท่านเป็นพระเถระที่มีแนวทางการเผยแผ่ ในเชิงรุก ที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ เป็นที่ยอมรับของสังคมปัจจุบัน แนวทางการเผยแผ่เชิงพุทธ ผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรมนั้น เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจ ไม่ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และการ นำชมแต่ละครั้ง ท่านได้แนะนำให้มีการเผยแผ่พุทธธรรม ด้วยการสอดแทรก คำสอนทาง พระพุทธศาสนาเข้าไป ในการนำชมแต่ละสถานที่ แต่ละโอกาส และการให้สอดแทรกความรู้ เกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา มารยาท และศิลปวัฒนธรรม คติค่านิยมของไทยอันเป็น เอกลักษณะของประชาชนคนไทยและชาติไทย

ผลของการเผยแผ่ในเชิงพุทธผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรมของวัดสุทัศนเทพวรารามนี้ รลิกา อังกูร ได้กล่าวไว้ว่า^{๕๔} การเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรมในวัด วัดสุทัศนเทพวรารามเป็นวัดหนึ่งที่มีความพร้อม ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่าน การนำชม ศิลปวัฒนธรรมครบถ้วนทั้ง ๓ องค์ประกอบ คือ ๑ ลักษณะกายภาพของวัด ๒ นโยบายของวัด เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านศิลปวัฒนธรรม ๓ ความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ ทำ ให้ดึงดูดคนเข้ามาศึกษา พระธรรมตลอดจนข้อความรู้อื่นที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย ต่อกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมอีกต่อไป อีกทั้งยังเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวและ ประชาชนที่สนใจทุกระดับชั้น ให้หันมาศึกษาความรู้มากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันยังเป็นการปลูกฝังให้

^{๕๓} พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร), รลิกา อังกูร และคณะ, "รายงานการวิจัยเรื่อง ความพร้อม ของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม" สถาบันวิจัยและ พัฒนาฝ่ายพัฒนาและเผยแพร่งานวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เล่มที่ ๑๖ เดือน ตุลาคม ๒๕๔๔, หน้า ๔๕

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๕.

อนุชนรุ่นหลังเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาและ ศิลปวัฒนธรรมไทยภายในวัดอีกด้วย

๖) การเผยแผ่ในต่างประเทศ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศเป็นแนวทางการเผยแผ่ในเชิงรุก โดยหลักการ และวัตถุประสงค์ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ (Public relation) คือ การสัมพันธ์กับประชาชน หมายถึง ความผูกพันหรือความเกี่ยวข้องกับประชาชนในทางที่ดี เช่น การบอกข่าวที่ดีแก่ประชาชน ตลอดจน การบริการข่าวสารที่ดีต่อประชาชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างองค์กร หรือสถาบัน^{๔๕} งานพระธรรมทูตหรือการเผยแผ่ในต่างประเทศ เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ เป็นงานที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และเป็นงานที่ได้รับยกย่องจากสังคมในฐานะผู้ประกาศคำสอนของพระพุทธองค์ ผู้ทำหน้าที่ ได้สมบูรณ์ เท่ากับว่าได้รับประกาศนียบัตรรับรอง ในความเป็นสมณะศากยบุตร หรือพระธรรมทูต ภาควิชาปฏิบัติการนั่นเอง ในที่นี้จะขอนำเสนองานเผยแผ่ในต่างประเทศที่ท่านเผยแผ่เอง และงานเผยแผ่ที่ท่านสนับสนุน ส่งเสริม อุปถัมภ์ บำรุง พระภิกษุสงฆ์ในการเผยแผ่พุทธธรรมในต่างประเทศ

(๑) การเผยแผ่พุทธธรรมในต่างประเทศด้วยตนเอง

งานเผยแผ่พุทธธรรมในต่างประเทศของพระวิสุทธาธิบดี เป็นแนวทางการเผยแผ่ในเชิงรุก อีกวิธีการหนึ่งที่โดดเด่น เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนทั่วไป เพราะท่านเป็นพระเถระที่มีปฏิภาณดี มีบารมีมาก มีเมตตาธรรมแก่ทุกคนไม่จำกัดกาล ไม่มีประมาณ แม้ไพศาลไปในทุกที่ทั้งในและนอกประเทศ เป็นที่ยอมรับ นับถือ เคารพ ศรัทธา เลื่อมใส ของพุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนที่เป็นศิษยานุศิษย์ในต่างประเทศ ได้อาราธนาให้ท่านเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจและทำการเผยแผ่พุทธธรรมเป็นประจำในหลายประเทศ อาทิ ประเทศอินเดีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศเยอรมนี ประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น

พระวิสุทธาธิบดี ท่านได้กล่าวว่า งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกรูปแบบ ทุกวิธีการ ทั้งที่ทำการเผยแผ่ในประเทศและในต่างประเทศ ผู้ทำการเผยแผ่ต้องมีการผสมผสานระหว่างด้านวิชาการและด้านการปฏิบัติ ได้แก่ มีทั้งศาสตร์และศิลป์ในขณะเดียวกัน การเผยแผ่พุทธธรรมของท่านทุกครั้ง

^{๔๕} พระมหาชวน สิริธมฺโม, "การให้คำปรึกษาและประชาสัมพันธ์", ใน หนังสืออนุสรณ์ พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๑๑ : รวบรวมและจัดพิมพ์ โดย กองวิเทศสัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘) : ๒๒๐.

ท่านจะใช้แนวทาง คือ งานวิชาการ ต้องมีความแม่นยำในหลักพระพุทธศาสนา ไม่ว่าเอง ไม่สร้างพระสังฆธรรมปฏิรูป เผยแผ่ตามหลักการเผยแผ่ของพระพุทธองค์ในโอวาทปาฏิโมกข์ เพราะเราต้องนำไปสอนไปบอกคนให้เข้าใจด้วยการเทศน์ การสอน ก็ต้องมีวิธีการที่ ทันสมัย ทันการณ์ ทันเกมส์ ทันโลก ต้องรู้จักวิเคราะห์พุทธบริษัทที่จะทำการเผยแผ่ รวมไปถึงสภาพความเป็นอยู่ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ วัฒนธรรมประเพณีที่เขาอาศัยอยู่ เพื่อจะได้คัดเลือกพุทธธรรมที่เหมาะสมมาเผยแผ่อาทิสติสัมปชัญญะ พุทธธรรมที่ชาวพุทธไทยในต่างประเทศต้องมีให้มาก เพราะเป็นหลักธรรมที่จะปกป้องคุ้มครองตนเองได้ ทำให้บอกตนเองได้ ใช้ตนเองเป็น ไม่เข็ดขยี้ใจในยามตกทุกข์ได้ยาก และคุณธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความกตัญญู กตเวที เป็นหลักธรรมที่ควรมีประจำใจ จะทำให้เป็นคนคู่ดี มีเสน่ห์ อยู่เขาก็สุขใจ จากไปเขาก็คิดถึง เป็นต้น พระสงฆ์ผู้เผยแผ่ในต่างประเทศจึงต้องเป็นทั้งผู้นำทางสังคม และเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้สังคมให้ได้ แก้ปัญหาของสังคมได้ ในขณะเดียวกัน

แต่งงานเผยแผ่พุทธธรรมที่เป็นจุดใหญ่ใจความและได้ผลจริงนั้น คือ งานด้านปฏิบัติ เป็นงานที่จะทำให้เราเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผล การปฏิบัติให้เริ่มจากตัวเองก่อน ทำตัวเองให้ดี ให้เป็นแบบอย่างที่ดี นำเคารพ ยกย่อง นับถือก่อน เพราะการปฏิบัติจะทำให้ญาติโยมเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มั่นคง ยึดยาว เหนียวแน่น ทนทาน งานเผยแผ่ในต่างประเทศต้องให้เกิดความสมดุล ทั้ง ๒ คือ งานวิชาการ และงานปฏิบัติจึงจะได้ผลดี มีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผล^{๔๖} ผู้วิจัยจะขอตัวอย่างงานเผยแผ่พุทธธรรมในต่างประเทศของท่าน ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๓ ท่านได้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ วัดไทยกุสินารา เฉลิมราชย์, วัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดีย, วัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล เป็นจำนวน ๒-๓ ครั้ง

พ.ศ. ๒๕๔๔ ท่านได้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ และเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ วัดเส้าหลิน, วัดหนันซาน มณฑลเหอหนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

พ.ศ. ๒๕๔๕ ท่านได้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ และเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ วัดเมตตาวิหารี เมืองอัมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์

พ.ศ. ๒๕๔๕ ท่านได้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจ และเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ วัดไทยแฟรงก์เฟิร์ต ประเทศเยอรมนี

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภัททจารี), เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม เจ้าคณะภาค ๔ กรรมการมหาเถรสมาคม, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

พ.ศ. ๒๕๔๘ ท่านได้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจและเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเวลาหนึ่งเดือน ณ วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี., วัดไทยลอสแอนเจลิส, วัดมงคลรัตนาราม เบิร์กลีย์, วัดมงคลรัตนาราม ฟลอริดา, ประเทศสหรัฐอเมริกา

พ.ศ. ๒๕๔๙ ท่านได้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ วัดพุทธสามัคคี เขตเซอร์ลีย์ นครไครสต์เชิร์ช ประเทศนิวซีแลนด์

(๒) การสนับสนุน ส่งเสริม บุคลากรในการเผยแผ่พุทธธรรมในต่างประเทศ

การสนับสนุน ส่งเสริม บุคลากรในการเผยแผ่พุทธธรรมในต่างประเทศนั้น เป็นนโยบายการเผยแผ่พุทธธรรมในเชิงรุกที่พระวิสุทธาธิบดี ในฐานะเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม ได้ร่วมกับผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเจ้าคณะทุกรูป ได้จัดให้มีขึ้น ด้วยท่านได้เล็งเห็นความสำคัญว่า งานการเผยแผ่พุทธธรรม หรืองานพระธรรมทูตในต่างประเทศ ถือว่าเป็นงานที่สำคัญยิ่งต่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอนาคต การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศที่จะนำออกไปสู่มวลชนให้เป็นที่ยอมรับนั้นมีไม่เรื่องง่าย จำต้องผ่านกระบวนการการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมให้มีความสามารถในการเผยแผ่เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ท่านจึงมีนโยบายในการสนับสนุน ส่งเสริม พระภิกษุภายในวัดผู้มีพรรษาพ้น ๕ พรรษา สอดผ่านเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับของวัด คือ ชั้นมัธยมศึกษา และชั้น ป.ศ. ๖ ขึ้นไป มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติดี มีจริยวัตรงดงาม และมีความมั่นใจในการปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ เป็นที่ยอมรับของพระเถรานุเถระในวัด และพุทธศาสนิกชนทั่วไป ให้เข้ารับการอบรมเป็นพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ - ปัจจุบัน เมื่อผ่านการอบรมเป็นพระธรรมทูตสายต่างประเทศสมบูรณ์ ท่านจะสนับสนุน ส่งเสริม ด้วยการส่งให้พระธรรมทูตเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจและเผยแผ่พุทธธรรมในต่างประเทศ มุ่งให้เป็นที่ยึดทางใจ ให้คำปรึกษา และประชาสัมพันธ์ เผยแผ่พุทธธรรมแก่พุทธศาสนิกชนโดยรวม ปัจจุบันได้สนับสนุน ส่งเสริมพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจในวัดต่างประเทศมากมาย อาทิ

๑. วัดพุทธจักรมงคลรัตนาราม เมืองซานดิเอโก มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา
๒. วัดมงคลรัตนาราม เบิร์กลีย์ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา
๓. วัดมงคลรัตนาราม เมืองแทมปา มลรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา
๔. วัดมงคลรัตนาราม ฟอ์ทวูดคิลบีช มลรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา
๕. วัดพุทธสามัคคี เขตเซอร์ลีย์ นครไครสต์เชิร์ช ประเทศนิวซีแลนด์

พระมหาสมคิด (เลือกะ)^{๕๓} เลขานุการประธานสงฆ์ วัดมงคลรัตนาราม เมืองแทมป้า มลรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวว่า "งานเผยแผ่พุทธธรรมในต่างประเทศ หรืองานของพระธรรมทูตนั้น พระเดชพระคุณพระวิสุทธาธิปดี ท่านได้สนับสนุน ส่งเสริม อุปถัมภ์ บำรุงงานส่วนนี้อย่างดียิ่ง ในส่วนตัวพระธรรมทูตเองนั้น ท่านได้ให้ข้อคิด หรือแนวทางการปฏิบัติงานว่า การเป็นพระธรรมทูต หรือพระนักเผยแผ่ในต่างประเทศนั้น ต้องมีคุณธรรมหรือหลักการของนักเผยแผ่พุทธศาสนา คือ ต้องมีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด และกตัญญู"

ส่วนงานบริหาร หรืองานปกครองในวัด ท่านได้ให้นโยบายในการบริหารงาน ๔ ประการ คือ

๑. สถานที่ ต้องพยายามปรับปรุงให้มีความพร้อม มีความเป็นวัดไทย มีเอกลักษณ์แบบไทย เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจ และเตือนสติของคนไทย และต้องพร้อมที่จะให้บริการกับผู้เข้ามาทำบุญเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นเครื่องเจริญศรัทธา เลื่อมใสให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. บุคลากร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากอีกประการหนึ่ง ถ้าฆราวาสญาติโยมเข้ามาทำบุญ ปฏิบัติธรรมที่วัดแล้วไม่มีบุคลากรก็จะไม่มีประชาชนเข้าวัด พระภิกษุสงฆ์เองก็ต้องมีความประพฤติดี มีศีลาจารวัตรงดงาม มารยาทเรียบร้อย พัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ ในการถ่ายทอดการเผยแผ่พุทธธรรมที่ดี ที่ถูกต้อง ไม่เห็นแก่ตัวให้เห็นแก่พระศาสนา แก่ส่วนรวมเป็นใหญ่

๓. บริการ การบริการก็มีความสำคัญอีกเช่นกัน พระสงฆ์ในต่างประเทศต้องพร้อมที่จะต้อนรับผู้ที่เข้ามา โดยเฉพาะในต่างประเทศถ้ามีการต้อนรับที่ดี มีบริการที่ดี ก็จะเป็นผลดีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔. วิชาการ วิชาการเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่วัดทุกวัดต้องมีไว้ ให้คำปรึกษา แก้ปัญหาชีวิต หรือบริการทางวิชาการแก่ผู้สนใจพระพุทธศาสนาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ หากพระภิกษุสงฆ์ขาดความรู้ความสามารถในด้านนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็จะประสบความสำเร็จได้ยาก หรืออาจจะประสบความล้มเหลว งานวิชาการจึงเป็นงานที่ไม่ควรมองข้าม และควรส่งเสริมให้มีพร้อมไว้บริการ

จากแนวทางการเผยแผ่ข้างต้น ทำให้ทราบว่า พระวิสุทธาธิปดีท่านมีแนวทางการเผยแผ่ในต่างประเทศที่เป็นการเผยแผ่ในเชิงรุก คือ ท่านเผยแผ่ด้วยตัวท่านเองและสนับสนุน ส่งเสริม อุปถัมภ์ บำรุง ให้พระภิกษุสงฆ์ภายในวัดได้มีโอกาสเดินทางไปเผยแผ่ในต่างประเทศ งานเผยแผ่ด้านนี้ท่านได้

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระมหาสมคิด (เลือกะ), เลขานุการประธานสงฆ์ วัดมงคลรัตนาราม เมืองแทมป้ามลรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๙.

เน้นงานด้านเผยแผ่เชิงรุกที่ควบคู่กับงานด้านการปกครอง คือ เมื่ออยู่วัดต้องจัดการปกครองในวัดให้ดี แต่เมื่ออยู่นอกวัดแล้วงานเผยแผ่ภายนอกมีความสำคัญ ยิ่งงานในเชิงรุกยิ่งสำคัญมาก งานพระธรรมทูตนั้นเป็นงานสร้างสรรค์ที่ให้อิสระในการนำเสนอรูปแบบใหม่ ๆ แต่ต้องไม่ขัดแย้งกับนโยบายของผู้นำ แนวคิดต้องตรงกับแนวคิดของผู้บริหารชั้นสูงที่เราสังกัด คือ ต้องมีเป้าหมายเดียวกัน แต่อาจมีวิธีหรือกลยุทธ์ต่างกันก็ได้ ท่านได้เน้นให้ทำงานเป็นทีม ขยันคิด ขยันสร้างงาน มากกว่ารอคำสั่ง และให้มีความอดทนไม่กลัว ไม่เบื่อ ต่อความลำบาก ทำงานโดยไม่เห็นแก่ความสละควสหาย ไม่พุ่มเพี้ยง ชื่อสัตย์ และกตัญญูต่อผู้บังคับบัญชา ต่อสถานที่ ต่อตนเอง ดังนั้น เส้นหน้ของนักเผยแผ่หรือพระธรรมทูตในต่างประเทศอยู่ที่ทำตัวให้ลำบาก บำเพ็ญตบะ ประภคความเพียร แต่ในขณะเดียวกันก็ต้อง คิดไกล ใจกว้าง ใฝ่สูง จึงจะเป็นที่ยอมรับ นับถือ ของพุทธศาสนิกชน ทั่วไป เพราะต่อไปข้างหน้า พระธรรมทูต และ งานพระธรรมทูตนี้แหละจะกลายเป็นลมหายใจของพระพุทธศาสนา สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้ให้คู่สังคมโลกอย่างถาวรต่อไปได้

๗) การส่งเสริมบุคลากรในการเผยแผ่พุทธธรรมทางวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง

การส่งเสริมบุคลากรในการเผยแผ่พุทธธรรมทางวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียงนั้น เป็นนโยบายหรือแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมในเชิงรุกของพระวิสุทธิธำมณีอธิการบดีวิธีกรหนึ่ง ด้วยท่านเล็งเห็นว่าการสนับสนุน ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดทำการเผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อมวลชนทั้ง ๒ ประเภทนี้ เป็นการเผยแผ่ที่ได้ผลดี มีประชาชนจำนวนมากเป็นกลุ่มเป้าหมายในการเผยแผ่ เป็นการเผยแผ่แบบปลายเปิด คือ พุทธศาสนิกชนสามารถเลือกรับฟัง รับชมพุทธธรรมได้อย่างกว้างขวาง การเผยแผ่พุทธธรรมในสมัยปัจจุบันที่เป็นยุคบริโภคนิยมข่าวสารผ่านสื่อมวลชน จึงเป็นการปรับตัวของการเผยแผ่พุทธธรรมเพื่อตอบสนองวิถีของสังคมเมือง เพื่อให้ประชาชนได้รับชม รับฟังพุทธธรรมได้สะดวกยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างรายการธรรมะ ที่พระวิสุทธิธำมณีอธิการบดีท่านได้สนับสนุน ส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ภายในวัดทำการเผยแผ่พุทธธรรมทางวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง ซึ่งแยกประเภทตามสื่อมวลชนทั้ง ๒ ประเภท ดังนี้

๑. การเผยแผ่พุทธธรรมทางวิทยุโทรทัศน์

รายการธรรมะที่พระวิสุทธิธำมณีอธิการบดีท่านสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการเผยแผ่ทาง สื่อวิทยุโทรทัศน์ นั้นเป็นรายการที่มีแนวทางหรือรูปแบบพูดหรือบรรยายคนเดียวเป็นเหมือนการย้ายการบรรยายธรรมในวัด มาไว้ในสื่อวิทยุโทรทัศน์ โดยการนำเทปบันทึกภาพธรรมบรรยาย จากพระพระธรรมกถึก หรือพระนักเผยแผ่ภายในวัดมาเผยแผ่บ้าง เป็นรายการเทศนาแบบปฐกวิสัชนาถามตอบซึ่งกันและกันบ้าง ดังต่อไปนี้

๑) **รายการชีวิตไม่สิ้นหวัง** ออกอากาศวันอาทิตย์ เวลา ๐๖.๓๐ - ๐๖.๓๐ น. ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓ เป็นรายการที่ใช้พุทธธรรม เป็นคำตอบแก้ไขปัญหาให้กับสังคมปัจจุบัน เพื่อให้กำลังใจแก่คนที่สิ้นหวัง เพื่อสร้างจิตสำนึก ให้เยาวชนเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นรายการธรรมะที่เน้นเรื่องราวเหตุการณ์ ตลอดจนปัญหาชีวิตที่ใกล้ตัว ในสังคมปัจจุบัน เสนอทางออกโดยพระสงฆ์ หรือวิทยากรที่น่าเลื่อมใส ศรัทธาของมหาชน ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย มีประโยชน์ต่อผู้ชม ในการนำเอาไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาชีวิตประจำวัน พระวิสุทธาธิปคันทน์ได้สนับสนุน ส่งเสริมให้พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทร) เป็นวิทยากรร่วมบรรยายธรรมะสั้น ๆ ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ - ปัจจุบัน

๒) **รายการลีลาชีวิต** ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๑๑ กรมประชาสัมพันธ์ เป็นรายการธรรมะก่อนเปิด และปิดสถานี เวลา ๐๕.๕๔ น. และ ๒๔.๐๐ น. ของทุกคืน เริ่มรายการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕-ปัจจุบัน โดยมีผู้ดำเนินรายการกล่าวนำรายการและกล่าวปิดรายการ เป็นรายการบรรยายธรรมะสั้น ๆ ที่เข้าใจง่าย ได้ใจความ บรรยายด้วยภาษาที่ทันสมัย ไม่ซับซ้อน น่าศัพท์หรือภาษาปัจจุบันนิยม เหมาะแก่ทุกเพศทุกวัย มาใช้อธิบายหลักพุทธธรรม เป็นการนำบทบรรยายธรรมะจากหนังสือคัมภีร์ธรรมนำชีวิต และหนังสือลีลาชีวิต ที่พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม ได้เขียนไว้ด้วยภาษาพูด ภาษาคน ภาษาธรรม ซึ่งเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน หรือการพัฒนาตนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม ดำรงอยู่ในสังคมอย่างสันติสุขเป็นส่วนใหญ่

๓) **รายการธรรมรส ธรรมรัฐ** ออกอากาศในวันอังคารแรก ของทุกเดือน ๆ ละ ๑ ชั่วโมง เวลา ๑๐.๐๕ น. - ๑๑.๐๐ น. ทางสถานี โทรทัศน์ช่อง ๑๑ กรมประชาสัมพันธ์ เริ่มรายการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕-ปัจจุบัน โดยเป็นรายการพระธรรมเทศนาแบบปฐกวิสัชนา หรือเทศนา ๒ ธรรมาสน์แบบถามตอบ เป็นการเผยแผ่ที่รักษานบธรรมเนียมเดิมในการเทศนาไว้ โดยได้นำเทปบันทึกภาพพระธรรม เทศนาจากพระธรรมกถึก และพระนักเผยแผ่ภายในวัด และพระธรรมกถึกที่มีชื่อเสียงนอกวัด อาทิ พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ฐมฺมวฑฺโฒ) วัดประยุรวงศาวาส พระครูวินัยธรมานพ กนฺตสีโล วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นต้น แสดงพระธรรมเทศนาแบบปฐกวิสัชนาร่วมกับพระธรรมกถึกภายในวัดสุทัศนเทพวราราม เนื้อหาที่เทศนา ได้เน้นเรื่องการปฏิบัติตนตามแนวพุทธ พุทธธรรมกับสังคม พุทธธรรมกับเยาวชน พุทธธรรมกับผู้สูงวัย กิจกรรมการทำบุญหรือพิธีกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา การแนะนำพุทธธรรมที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การแนะนำวิธีทำจิตใจให้สงบ การใช้คำพูดเตือนใจ สะกิดใจให้ขบคิด การให้ยึดในหลักไตรสรณคมณ์ไว้เพื่อเป็นกำลังใจ เป็นต้น

๒. การเผยแพร่พุทธธรรมทางวิทยุกระจายเสียง

การเผยแพร่พุทธธรรมทางวิทยุกระจายเสียงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเผยพระพุทธศาสนา สมัยใหม่ ได้ผลดี เป็นที่ยอมรับ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง เป็นแนวทางการเผยแพร่ในเชิงรุก พระวิสุทธิธรรมาธิบดี ท่านได้ส่งเสริมให้บุคลากรเผยแพร่พุทธธรรมทางวิทยุกระจายเสียง ด้วยเล็งเห็นว่า สื่อวิทยุเป็นสื่อที่มีลักษณะพิเศษเหมาะสมสำหรับการเผยแพร่พุทธธรรม เพราะเป็นสื่อที่ช่วยสร้างจินตนาการ ด้วยปัจจัยทางจิตวิทยา (Psychological factor) ที่มีเฉพาะเสียง ผู้ฟังจะตั้งใจฟังและคิดตามไปด้วย การรับฟังธรรมะทางวิทยุ จึงเปิดโอกาสให้ผู้ฟังเกิดสมาธิ คิคคล้อยตามเนื้อหาธรรมะได้ ผู้บรรยายธรรมมีโอกาสใช้น้ำเสียง จังหวะการพูด ลีลาการแสดงธรรมเพื่อโน้มน้าวใจผู้ฟังไปตามเรื่องราวของธรรมะได้ รายการธรรมะที่พระวิสุทธิธรรมาธิบดี ท่านส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคลากรภายในวัดเผยแพร่ในปัจจุบันมีดังนี้

๑) รายการปักกลดกลางกรุง ออกอากาศ วันพุธ - วันศุกร์ ทางสถานีวิทยุกองพลที่ ๑ รักษาพระองค์ เวลา ๒๑.๐๐ น - ๒๒.๐๐ น. เริ่มออกอากาศปี พ.ศ. ๒๕๒๘ - ปัจจุบัน เป็นรายการบรรยายธรรม แนวทางหรือรูปแบบการเผยแพร่ที่รักษานับถวายเป็นธรรมเนียมของการบรรยายธรรมไว้ครบถ้วน ก่อนเปิดรายการ แม้ผู้ฟังจะไม่ได้เข้าวัด แต่ก็สามารถได้ยินเสียงระฆัง เสียงเพลงธรรมะ เสียงน้ำที่ ทำให้จิตใจสงบได้ มีการนำสวดมนต์บูชาคุณพระรัตนตรัย ก่อนการบรรยายทุกครั้ง การบรรยาย จะใช้น้ำเสียงและลีลาที่ผู้ฟังเคยชิน คือ การใช้น้ำเสียงเนิบนาบ ลากเสียงให้ช้า บางครั้งจะมีการนำเพลงธรรมะมาเปิดเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกที่ใกล้ชิดกับการฟังธรรมด้วยตนเองให้มากที่สุด

๒) รายการรุ่งอรุณด้วยคุณธรรม ออกอากาศทุกวันพฤหัสบดี และวันศุกร์ เวลา ๐๕.๐๐ น.-๐๖.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ๑ ปณ. ระบบ A.M. คลื่นความถี่ ๑๐๘๕ กิโลเฮิรตซ์ เป็นรายการธรรมะแบบเทศนาปฐาวิสัชนา หรือถามตอบ มีผู้ดำเนินเทศนา หรือดำเนินรายการ ๒ รูป ผลัดกันกันถามผลัดกันตอบ ตามประเด็นหรือหัวข้อธรรมที่ตั้งขึ้นมา เพื่อให้ผู้ฟังได้คำตอบและคิดตามไปตามลักษณะที่ตั้งคำถามหรือหัวข้อธรรม เนื้อหาที่นำมาบรรยายส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องวิถีชีวิต เช่น ชีวิตในวัยเรียน ชีวิตในวัยทำงาน ชีวิตครอบครัว การอยู่ในสังคม หรือหยิบยกประเด็นที่น่าสนใจในปัจจุบันในพระศาสนาของพระพุทธศาสนามาบรรยาย ด้วยการถามตอบที่ตอบรับกันเป็นอย่างดี เพื่อให้ผู้ฟังไม่เบื่อ และสนใจใคร่ฟัง ซึ่งรายการนี้ได้รับความสนใจจากผู้ฟังเป็นอย่างดี

๓) รายการธรรมาภิสมัย ออกอากาศทุกวันศุกร์ เวลา ๑๗.๐๐ น.-๑๘.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ F.M. ๙๕.๒๕ เมกกะเฮิรตซ์ เป็นรายการที่มีเนื้อหาไม่ตายตัว แต่จะให้พระภิกษุ หรือพระธรรมกถึกในวัด บรรยายเปลี่ยนหัวข้อไปเรื่อย ๆ ตามที่ผู้บรรยายเห็นสมควร หรือตั้งหัวข้อขึ้นตามความต้องการของผู้ฟัง เนื้อหา อาจจะเป็นเรื่องพระสูตรในพระไตรปิฎก นิทานชาดก พุทธประวัติ

หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต แต่จะหลีกเลี่ยงการบรรยายหลักพุทธธรรมที่ลึก หรือยาก เช่น พระอภิธรรม เพราะปัจจัยด้านบุคลากรที่ยังเป็นพระภิกษุที่ยังไม่มีชื่อเสียงนัก และกลุ่มผู้ฟังก็เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป การบรรยายจะเน้นแบบบุคลาธิษฐาน เพื่อให้ผู้ฟังสนใจ และเข้าใจง่าย ได้สาระครบถ้วน

การส่งเสริมบุคลากรในการเผยแผ่พุทธธรรมทางวิทยุโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงของพระวิสุทธิธำมณี เป็นนโยบายหรือแนวทางการเผยแผ่ในเชิงรุกที่ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ เพราะปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธรูปผ่านสื่อมวลชน ๒ ประเภทนี้ กำลังเป็นที่นิยมและเป็นที่ยอมรับสำหรับพุทธศาสนิกชนที่ไม่มีเวลาเข้าวัดทั้งเหตุผลเรื่องเวลา การงาน หรือว่าเหตุผลที่ร่างกายไม่อำนวย การเผยแผ่พุทธธรรมตามแนวทางนี้แม้จะเป็นพุทธธรรมเชิงอนุรักษ์นิยม เป็นการนำเสนอพุทธธรรมที่มีทั้งปริยัติและปฏิบัติ มุ่งเน้นเผยแผ่พุทธธรรมที่เป็นพื้นฐาน ไม่มุ่งเน้นธรรมะที่ลึกซึ้ง แต่ก็เป็นการที่ดี มีสาระ มีประโยชน์ แก่ประชาชนทั่วไป และที่สำคัญไม่มีการเรียกรับให้เสียศรัทธา แต่เน้นการให้ธรรมทาน เป็นรายการธรรมะที่แสดงพัฒนาการทางความคิดในคำสอนทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสภาพทางสังคมและการรับวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งที่ดีและไม่ดี เพื่อลดความสับสนของพุทธศาสนิกชนในพุทธธรรมคำสอนและความเบี่ยงเบนของประชาชนในกรณีความขัดแย้งในคำสอนต่าง ๆ เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามบรรพบุรุษศาสนาสืบไป

๔.๒.๒ แนวทางการเผยแผ่ในเชิงรับ

การเผยแผ่ในเชิงรับ หมายถึง การเผยแผ่ด้วยการเทศนา อบรม การปฏิบัติ การบรรยายธรรม ที่พระภิกษุสงฆ์กระทำกันภายในวัดเป็นหลัก การเผยแผ่เชิงรับเมื่อกล่าวโดยรวมสามารถแบ่งเป็นประเภทได้ ๓ ประเภท คือ ๑) การให้คำปรึกษา (Counseling) ๒) การบริการทางวิชาการทางพระพุทธศาสนา (Buddhist Academic Service) ๓) กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา (Buddhist Activities)^{๔๘}

แนวทางการเผยแผ่ในเชิงรับที่พระวิสุทธิธำมณีท่านได้ดำเนินการได้ผลดีและเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันนี้มีมากมาย ผู้วิจัยจะขอนำเสนอแนวทางการเผยแผ่ในเชิงรับที่โดดเด่นและเป็นประโยชน์มากที่สุดดังต่อไปนี้

๑) โครงการอบรมพระนวกะตลอดปี

^{๔๘} พระมหาควน สิริธมฺโม, "การให้คำปรึกษาและประชาสัมพันธ์", ใน หนังสืออนุสรณ์ พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๑๑ : ๒๒๑.

โครงการอบรมพระนวกะตลอดปีเป็นแนวทางการเผยแผ่ในเชิงรับ ที่พระวิสุทธาธิปดี ในฐานะเจ้าอาวาส วัดสุทัศนเทพวราราม ได้ให้ความสำคัญและเล็งเห็นว่า วัดสุทัศนเทพวรารามเป็นวัดใหญ่ใจกลางกรุง ในแต่ละปีจะมี กุลบุตรผู้มีศรัทธาเข้ามาอุปสมบทเป็นจำนวนมากและพระนวกะส่วนหนึ่งอยู่จำพรรษาตลอด ๓ เดือน การจัดให้มีการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ด้วยการจัดการเรียนการสอนพระนวกะในระหว่างพรรษาและนอกพรรษา เพื่อให้พระนวกะได้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตาม ดำเนินตามพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ กติกาสงฆ์ ได้อย่างถูกต้อง

พระมหาสิทธิชัย อติธมฺโม เลขานุการเจ้าสำนักเรียน วัดสุทัศนเทพวราราม ได้กล่าว^{๕๕} "ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รับมอบหมาย จากพระวิสุทธาธิปดี ให้เข้ามาดูแล รับผิดชอบ จัดการเรียนการสอน การจัดสอบ ของพระภิกษุผู้เข้ามาบวชใหม่ เพื่อให้มีการเรียนการสอนตลอดปี ท่านกล่าวว่า การที่พระวิสุทธาธิปดี ท่านจัดให้มีโครงการนี้ เพราะเหตุว่า เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา คนที่เข้ามาบวช ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาแค่ไหน อย่างน้อยเมื่อได้เรียน ก็จะต้องรู้ความหมายของการบวช ว่าบวชแล้วได้อะไร บวชเพื่ออะไร หลวงพ่อเจ้าอาวาสท่านได้ให้แนวทางว่า คนที่บวชเข้ามาแล้ว ต้องได้อะไรออกไป ต้องมีความเข้าใจ ความคิด ที่ศรัทธาที่ดี หรือการปฏิบัติดีตามคำสอนพระศาสนาไม่มากก็น้อยก่อนที่จะลาสิกขา การจัดการเผยแผ่หรือการเรียนการสอนเช่นนี้เป็นไปเพื่อการปลูกจิตสำนึกที่ดีแก่คนที่เข้ามาบวชนั่นเอง

กิจกรรมที่ปฏิบัติ

- สวดมนต์ทำวัตรเวลา ๐๔.๓๐ น. - ๐๕.๓๐ น. ทุกวันตลอดพรรษา ณ ศาลาการเปรียญ
- สวดมนต์ทำวัตรภาคเช้า เวลา ๐๘.๓๐ น. - ๐๙.๐๐ น. ทุกวันตลอดปี ณ พระอุโบสถ
- รับฟังโอวาทจากพระอุปัชฌาย์ หรือพระเถระภายในวัด ทุกวันหลังทำวัตรเช้า
- เข้ารับการอบรมวิชาพระพุทธธรรม ธรรมะ พุทธประวัติ วินัย ศาสนพิธี ชาดกต่าง ๆ และมารยาท เวลา ๑๓.๐๐ น. - ๑๕.๐๐ น. ทุกวันตลอดปี
- สวดมนต์ทำวัตรเย็น เวลา ๑๖.๐๐ น. - ๑๗.๐๐ น.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระมหาสิทธิชัย อติธมฺโม, เลขานุการเจ้าสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

- เข้ารับฟังการบรรยายธรรม การอบรมพระกรรมฐานจากเจ้าอาวาส (พระวิสุทธาธิปติ) เวลา ๑๗.๐๐ น. - ๑๘.๐๐ น. ในทุกวันพระช่วงเข้าพรรษาตลอด ๓ เดือน ณ ศาลาการเปรียญ

ผลของการดำเนินโครงการ

ทำให้ผู้ที่เข้ามารับการอุปสมบทมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยได้ดีในระดับหนึ่ง หรือบางรูปที่อยู่จำพรรษา ก็มีความรู้ ความสามารถเข้าใจในหลักพุทธธรรมได้เป็นอย่างดี สามารถสอบผ่านพระปริยัติธรรมแผนกธรรมได้ ที่สำคัญมีจิตสำนึก และเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาว่าเป็นสิ่งมีประโยชน์มีคุณค่า ไม่ห่างเหิน ไม่เห็นเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์อีกต่อไป

๒) ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาวัดสุทัศนเทพวราราม

ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาวัดสุทัศนเทพวราราม เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่พระวิสุทธาธิปติท่านใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นกุศโลบายในการเผยแผ่สำหรับผู้ที่ไม่สนใจใคร่ศึกษาพุทธธรรม หรือต้องการทราบกิจกรรมของวัดโดยรวม หรือกิจกรรมการเผยแผ่ของวัด ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของวัด ความสำคัญ สถาปัตยกรรม จิตรกรรมฝาผนัง ศิลปะต่าง ๆ ของวัด รวมไปถึงข้อมูลเกี่ยวกับพระสงฆ์ภายในวัด อาทิ เจ้าอาวาส พระเถรานุเถระ พระธรรมกถึก พระภิกษุสามเณร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ผลงาน คำสอน คำเทศนา แนวทางปฏิบัติ หนังสือการเผยแผ่ แถบบันทึกละเอียด แผ่นซีดี หรือข้อมูลเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเถรานุเถระ พระนักเผยแผ่ภายในวัด เป็นต้น พระวิสุทธาธิปติท่านได้มอบหมายให้ พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทรโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จัดตั้งสำนักงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดสุทัศนเทพวราราม ณ ศาลาดนไพบริเวณข้างพระวิหารหลวง จัดให้มีพระภิกษุสงฆ์ภายในวัดดูแล ให้ความสะดวกในด้านข้อมูลข่าวสาร หรือเผยแผ่พุทธธรรมตามความรู้ความสามารถของตน โดยการผลักดันหมุนเวียนกันตามความเหมาะสม

ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาวัดสุทัศนเทพวราราม ในปัจจุบันเป็นที่รู้จัก และเป็นที่ยอมรับมาแสวงหาความรู้ทางพระพุทธศาสนาทั้งของพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาทำบุญทั่วไป และที่สำคัญยังเป็นที่ให้ข้อมูลข่าวสารทางพระพุทธศาสนาแก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษารุ่นใหม่ ที่สนใจ และต้องการเรียนรู้ศึกษาพระพุทธศาสนา ในรูปแบบของการหาข้อมูลเพื่อทำรายงาน การติดต่อขอทำสารคดีทางพระพุทธศาสนา สารคดีเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย รวมไปถึงกิริยามารยาท การปฏิบัติตน การเป็นอยู่ของพระสงฆ์ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาวัดสุทัศนเทพวรารามจึงเป็นหนึ่งในเป็นแนวทางการ

เผยแผ่ของพระวิสุทธิธำมณีที่ได้ผลจริง ครอบคลุมทั้งพุทธศาสนิกชนทั่วไป รวมไปถึงเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นอนาคตของประเทศชาติสืบไป

แนวทางการเผยแผ่ของพระวิสุทธิธำมณีมีหลากหลาย ทั้งในเชิงรุก อาทิ การเปิดโครงการเปิดพระอารามให้ประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันทางพระพุทธศาสนา ทั้งทำวัตรสวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนา เจริญจิตภาวนา ได้ทุกช่วงเวลาตลอดทั้งวัน การนำพุทธธรรมเข้าไปสอนประชาชนในตลาดโชคชัย ๔ ที่เป็นแม่ค้าพ่อค้าไม่มีเวลาเข้าวัดสวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนา ท่านได้เมตตาให้นำพุทธธรรมเข้าไปเผยแผ่ภายใต้ชื่อว่า ยกวัดไปไว้ในตลาด โครงการยกวัดไปไว้ในเซเวนที่เน้นให้เผยแผ่พุทธธรรมแก่ผู้บริหารพนักงานของบริษัท ซี พี เซเวน อี เลฟเวน ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม การจัดให้มีการสอนแบบโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การส่งเสริมสนับสนุน ให้พระภิกษุสงฆ์ภายในวัด เข้าไปสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นประถม-ชั้นมัธยม การส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงพุทธ การส่งเสริมบุคลากรในการเผยแผ่พุทธธรรมทางวิทยุโทรทัศน์หรือวิทยุกระจายเสียง การเดินทางไปเผยแผ่ในต่างประเทศด้วยตัวท่านเอง การส่งเสริมการสนับสนุน พระธรรมทูตให้เดินทางไปเผยแผ่ในต่างประเทศ เป็นต้น

ส่วนแนวทางการเผยแผ่ในเชิงรับนั้น ท่านได้จัดให้มีโครงการพัฒนามุลากรภายในวัด ให้มีความเข้าใจในพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนปริยัติ และปฏิบัติ อันจะส่งผลให้บรรลุถึงปฏิเวธ อาทิ โครงการอบรมธรรมะพระนวกะตลอดปี การดำเนินการจัดตั้งศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาวัดสุทัศนเทพวราราม เพื่อเผยแผ่ บริการ ให้ข้อมูลข่าวสาร ทางพระพุทธศาสนา แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจทั่วไป

แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมทั้ง ๒ ประการข้างต้นนั้น เป็นอุดมการณ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระวิสุทธิธำมณีท่านต้องการยกระดับการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในแง่การใช้ปัญญาเพื่อสื่อสารธรรมะกับคนปัจจุบันคนสมัยใหม่ ให้ทราบถึงความทันสมัยของพุทธธรรมที่สามารถนำไปใช้ และแก้ไขปัญหาได้ทุกยุคทุกสมัย สอนให้เข้าใจง่าย ๆ ด้วยภาษาคนบวกกับภาษาธรรมเพื่อขยายฐานการเผยแผ่พุทธธรรมแก่คนหมู่มาก โดยไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ทางธุรกิจ ไม่คิดกำไรในระบบการค้า ไม่ตกอยู่ภายใต้กระแสบริโภคนิยมตลาดการค้าขายข้อมูล การการเผยแผ่ของท่านจะมุ่งสอนให้พุทธศาสนิกชนยึดมั่นในพระธรรม มากกว่ายึดติดในตัวท่านหรือในตัวพระสงฆ์ผู้เผยแผ่ แนวทางการเผยแผ่ของท่านจึงเป็นที่ยอมรับ นับถือ ศรัทธา นำศึกษา นำเชื่อถือ สะกิดใจ กินใจ ประทับใจ แก่ผู้บุคลากรผู้สนองงานการเผยแผ่พุทธธรรม และพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่

ได้รับรู้ รับฟัง รับทราบ หรือรับชมต่างก็นิยม ชมชอบ ตอบรับ สนับสนุน ส่งเสริม อุปถัมภ์ บำรุงด้วยดีตลอดมา

๔.๒.๓ แนวทางการใช้สำนวนภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภูทวาริ)

แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมนอกจากจะมีทั้งเชิงรุกและเชิงรับแล้ว ความสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ แนวทางการใช้สำนวนภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรม การที่ผู้เผยแผ่สามารถปรับแนวทางการใช้สำนวนภาษา และวิธีการนำเสนอให้เป็นที่น่าสนใจ น่าศึกษา น่าทดลอง น่าติดตามได้มากเพียงไร การที่จะทำให้นิเวศนาพุทธธรรมเข้าไปสู่มวลชน และเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง ย่อมจะเป็นเรื่องง่ายมากขึ้นเพียงนั้น

พระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภูทวาริ) ท่านได้ค้นหาและทดลองใช้แนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมผ่านการใช้สำนวนภาษา อาทิ การใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษาที่ร่วมสมัยในการสื่อสาร การนำศัพท์หรือภาษาที่นิยมใช้ในปัจจุบัน มาอธิบายหลักพระพุทธศาสนา การประยุกต์สถานการณ์ปัจจุบันกับธรรม การใช้ถ้อยคำโน้มน้าวใจ ให้ผู้ฟังคล้อยตาม เป็นต้น

แนวทางการใช้สำนวนภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภูทวาริ) ที่ปรากฏออกมาในผลงานต่าง ๆ ผู้วิจัยจะได้ศึกษา โดยแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. การใช้ถ้อยคำ
๒. การใช้ภาพพจน์

๑. การใช้ถ้อยคำ

การใช้ถ้อยคำในการเผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อมวลชนของพระวิสุทธาธิบดีนั้น มี ๓ ลักษณะ คือ ๑) การใช้คำง่าย ๆ ๒) การใช้คำสัพยอก ซึ่งมีลักษณะเป็นการคุ้นเคยและสร้างความสนิทใจ ส่วนการใช้คำภาษาบาลี ท่านจะแปลความหมายให้ด้วย ๓) การใช้คำ หรือใช้ภาษาร่วมสมัยในการสื่อสาร ซึ่งจะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑) การใช้คำง่าย ๆ ได้แก่ คำที่อ่านหรือฟังแล้วไม่ต้องแปลความหมาย สามารถเข้าใจได้ทันที ไม่ใช่คำยาก ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้รับสารในยุคเทคโนโลยีข่าวสารหรือคนยุคใหม่ในปัจจุบัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง เศขยวัตร

...คำว่า ฉัน โดยเคารพ นั้นมิได้หมายถึง จะต้องฉันหรือทานโดยการพนมมือไปเรื่อย ๆ อย่างนั้นไม่ใช่ แต่ต้องตั้งใจฉัน พยายามเคี้ยวให้ละเอียด เรียบร้อยไม่มูมมาม ไม่สกปรก ไปฉันตามบ้านญาติโยม ไปทำสถานที่เขาสกปรกก็ไม่ควร และเวลานั้น เวลาชดข้าวต้ม น้ำแกง ก็อย่างงี้ ชู้ด ๆ เวลาเคี้ยวก็ปิดปาก ถ้าอ้าปากจะเสียงดังท่านสอนไม่ให้ทำผิดสมบัติผู้ดี หรือเสขียวัตถ์ จับแก้วน้ำ ก็ต้องระวัง จะไอ จะจาม ก็ต้องปิดปาก ฉันเสร็จแล้วก็ไม่ควรแตะพื้น หรือแตะजूมูก ขากเสมหะ มันเป็นกิริยาไม่เหมาะสม ไม่สุภาพ...^{๖๐}

เรื่อง บูลา

...เรื่องนี้เป็นเรื่องของคนจีน ในสมัยหนึ่งยังมีดินแดนแห่งหนึ่งในประเทศจีน เป็นสถานที่ที่มีวิวัฒนาการอันสวยงาม มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่ง ได้อพยพมาจากหมู่บ้านอื่นมาอาศัยในถิ่นฐาน อยู่ต่อมาไม่นาน ก็เกิดมีลูกชายขึ้นมามากคนหนึ่ง เมื่อลูกชายอายุได้ประมาณ ๒ ขวบ พ่อเสียชีวิต แม่จึงเลี้ยงลูกมาด้วยความเป็นลูกคนเดียว ความรักทั้งหมดทุ่มเทให้ลูก เมื่อรักมากก็ตามใจลูก จะช่วยงานหรือไม่ช่วย แม่ไม่ว่าตามใจเพราะรักมาก แม้ว่าอะไรเถียงไม่ค่อยยอมเชื่อ อยู่มาจนอายุได้ ๒๐ ปี ได้ยินคำเล่าลือว่า วัดนี้เก่ง วัดโน้นเก่ง สามารถใช้สิ่งที่เป็นมงคล ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าได้ ก็พยายามไปหา มีคนบอกว่า คนนั้นเก่ง ขนาดลูกชายคนนี้ยังเจริญก้าวหน้าทั้ง ๆ ที่ไม่ชอบทำมาหากิน แต่อยู่ไกลมาก จึงบอกแม่ว่าจะไปหาพระที่มีชื่อเสียงโด่งดัง แม่ก็ห้ามปราม เพราะอยู่ด้วยกันสองคน แม่ลูก

เมื่อลูกไปก็เกิดความคิดถึงโสเภณีอันอ่อนหวานไม่ให้ลูกไป เพราะไร่นาก็พอมีอยู่แล้วรวมถึงสมบัติที่พอจะหาเลี้ยงชีพได้สบายในชั่วชีวิตนี้ ธรรมชาติคนหนุ่มมักจะมีความเชื่อในตนเอง หรือเป็นคนดีอันแม่พูดอย่างไรก็ไม่ฟัง เดินทางรอนแรมไป ๒ - ๓ วันกว่าจะถึงสถานที่ที่ต้องการ พอไปถึงพระองค์นั้นท่านเห็นหนุ่มคนนี้ก็ตรวจดูว่าชีวิตเป็นมาอย่างไร ก็ทราบทันทีเป็นชายหนุ่มที่อยู่กับแม่กันแค่ ๒ คน แม่ลูก และไม่ให้ความเคารพนับถือแม่ เป็นคนรั้น คนดี ตามใจตนเอง เพราะถือว่าแม่รัก

เมื่อชายหนุ่มไปถึงก็กราบทาน แล้วก็เล่าถึงความประสงค์ คือ ต้องการสิ่งที่เป็นมงคล สิ่งที่ทำให้เจริญก้าวหน้า พระผู้นั้นก็กล่าวว่า พระนั้นมีอยู่แล้ว แต่เธอเคยมาแล้ว พระที่ว่ำนั้นคอยอยู่ที่บ้านแล้ว กลับไปเถิด เธอจะพบท่านที่บ้านและจะออกมาต้อนรับเธอ ขณะที่เธอไปถึงบ้าน ขณะที่ออกมาต้อนรับนั้น พระอาจจะใส่เสื้อกลับด้าน จะสวมรองเท้าผิดข้าง สังเกตให้ดี จะมีอาการเหล่านี้

^{๖๐} พระวิสุทธิาธิปัตติ (วีระ กุฑมจาริ), พระดี-คนดี, ๒๕๔๒, หน้า ๘๕.

เมื่อเธอไปถึงบ้านแล้ว พบท่านที่แต่งตัวอย่างนี้ มีอาการเหล่านี้ นั่นแหละ คือพระ ที่มาคอยอยู่ที่บ้านแล้ว ขอให้ทำความเคารพ ปฏิบัติ อุปถัมภ์บำรุงเลี้ยงพระ ทำให้ท่านมีความสุขกายสุขใจ และเชื่อฟังคำสั่งสอนนั้นแหละ เธอจะเจริญอย่างยิ่งแน่นอน กลับไปเถิดพระไปรออยู่ที่บ้านแล้ว พอพระพูดจบแล้ว ชายหนุ่มก็คิดว่าพระไปหาเราถึงบ้าน จึงรีบลาพระรูปนั้นเดินทางกลับบ้าน ใช้เวลานานพอสมควร

ส่วนแม่นั้นอยู่คนเดียวก็เหงาคิดถึงลูกอยู่ทุกวัน นอนไม่หลับคิดถึงลูก ฝ่ายลูกกลับถึงบ้านก็เป็นเวลาที่ดีคืนแล้ว ประตูก็ปิดจึงเคาะประตูบ้านเรียก แม่ ๆ แม่ก็คิดว่าลูกกลับมาแล้วด้วยความรีบทั้งดีใจ ใส่เสื้อก็ผัดด้าน สวมรองเท้าก็ผัดข้าง รีบเปิดประตูให้ลูก พอลูกเห็นอาการต่างๆ ของแม่จากแสงสว่างของตะเกียงที่แม่ถือมา พรางนัยถึงคำพูดของพระจึงรู้สำนึกขึ้นมาทันทีว่า “โอ แม่เรานี้เอง คือพระประจำบ้าน ไม่ต้องไปหาที่พระที่ไหนไกล ๆ เลย ชายหนุ่มก้มลงกราบเท้าขอขมาแม่”

ตั้งแต่นั้นมาชายหนุ่มก็มีความเคารพในแม่ อุปถัมภ์บำรุงเลี้ยงดู เชื่อฟังคำสั่งสอน แม่ก็สอนตามคำสอนของนักปราชญ์จีน ทุกประการว่า ลูกต้องขยัน อดทน ซื่อสัตย์ และต้องเป็นลูกกตัญญู คุณธรรมนี้แหละเป็นคุณธรรมที่บรรพบุรุษของเราสะสมกันมา ชายหนุ่มนั้นก็เชื่อฟังแม่ และปฏิบัติตามคำสั่งสอน จึงพบกับความสุข ความเจริญก้าวหน้า...”^{๖๐}

๒) การใช้คำสัพยอก เป็นคำซึ่งมีลักษณะเป็นการสร้างความคุ้นเคย ความสนิทใจ และสร้างความเป็นกันเองให้เกิดมีในกันและกัน ให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับผู้พูด เป็นเสมือนญาติสนิทที่หวังดี คอยดักเตือน พร่ำสอน ด้วยความปรารถนาดี พระวิสุทธิธำมณีท่านได้นำคำเหล่านี้มาใช้บ่อยครั้งในการเผยแผ่พุทธธรรม ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

เรื่อง ความดี

...ความดีนั้น เราต้องทำเรื่อย ๆ ต้องทำเดี๋ยวนี้ ไม่ใช่เดี๋ยวก่อน ประเดี๋ยวก่อนค่อยทำ ต้องทำเดี๋ยวนี้ เราต้องเปลี่ยนเดี๋ยวก่อน เป็นเดี๋ยวนี้ เราจะประมาทไม่ได้ว่า จะมัวคิดว่าเรายังหนุ่มอยู่ ไปเที่ยวสนุกสนานให้เพลิดเพลินบ้าง ไปเที่ยวสำมะเลเทเมาหัวทกกันขวิดเสียก่อน แรก ๆ ค่อยมาทำบุญ แรก ๆ แล้วค่อยมาสร้างความคิด รอให้แก่ก่อน เดียวก็หมดแรงจะมาวัด หมดแรงทำบุญแล้ว จะคิดอย่างนั้นไม่ได้ ทำให้เราเกิด ปมาทธรรม คือ ความประมาท อย่าคิดว่าเราอายุยังน้อยยังอีกนานกว่าจะตาย ไม่ตายง่าย ๆ ยังอยู่อีกนานยิ่ง ไม่มีโรคภัยมันจะตายได้ยังไง แต่ชีวิตมันไม่แน่นอนนอนหรือก ไม่มี

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๒๒-๑๒๔.

อะไรแน่นอนทั้งนั้น ถึงคราวตายก็ตายคือ ๆ นี่แหละ ความตายมันไม่บอกเราหรอกว่า วันนี้จะตายนะ พรุ่งนี้จะตายนะ บางทีเราก็ก๊วไปหรือตาย แบบไม่รู้เนื้อไม่รู้ตัว ฉะนั้น ญาติโยมอย่าประมาทกัน^{๒๒}

เรื่อง มองหน้า แลหลัง ตั้งใจทำงาน

แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๗ เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น.

...ญาติโยมทั้งหลาย เนื่องด้วยวันนี้ เป็นอภิลักขิตกาลวาระกำหนดเป็นดิถีขึ้นปีใหม่ ตามสากลนิยม คือ วันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ แท้ที่จริง กาลเวลา มีกลางวัน กลางคืน นับเป็นหนึ่งวัน ๗ วัน เป็นหนึ่งสัปดาห์ ๒๘ วันบ้าง ๒๙ วันบ้าง ๓๐ วันบ้าง ๓๑ วันบ้าง เป็นหนึ่งเดือน ๑๒ เดือน เป็นหนึ่งปี ประเพณีของไทยเราแต่โบราณมา ท่านนับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือนอ้าย (๑) เป็นวันขึ้นปีใหม่ โดยถือฤดูหนาวเป็นต้นปี

ต่อมาเห็นว่าเดือนอ้ายเป็นเวลาประชาชนเก็บเกี่ยวพืชผล ไม่มีเวลาที่จะมาสนุกสนานร่าเริงกัน จึงย้ายวันขึ้นปีใหม่เป็นวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือนห้า เป็นเวลาที่ว่างเว้นจากการงาน เป็นโอกาสที่จะสนุกสนานร่าเริงเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่อย่างเต็มที่ ต่อมานิยมนับวัน เดือน ปี ตามสุริยคติ จึงถือว่าวันที่พระอาทิตย์ขึ้นสู่ราศีเมษ ตราววันที่ ๑๕ เมษายน ของทุกปี เป็นวันเถลิงศกขึ้นปีใหม่

ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๔๔ รัฐบาลไทยพิจารณาเห็นว่า วันขึ้นปีใหม่ของไทยเรายังไม่เป็นไปตามสากลนิยม จึงอนุวัติตามสากลนิยม คือกำหนดวันที่ ๑ มกราคม ของทุกปี เป็นวันขึ้นปีใหม่ดังในปัจจุบันนี้ ท่านสาธุชนทั้งหลาย วัน เดือน ปี ถึงจะกำหนดอย่างไร ก็ไม่สามารถทำให้ดี ให้เลวได้ คนจะดีหรือเลว เพราะใช้เวลาในการทำดีหรือทำชั่ว แม้ชาติตระกูลก็ไม่สามารถทำคนให้เป็นคนดี คนเลวได้ นอกเสียจากการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้นั้นเอง คนจะประพฤติปฏิบัติดี ต้องรู้และตระหนักในภาวะฐานะของตน ตนเป็นอะไร มีฐานะหน้าที่อย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับภาวะฐานะ ชื่อว่า ปฏิบัติธรรมอันเป็นหน้าที่ ญาติโยมผู้หวังความเจริญก้าวหน้า พึงพิจารณาให้ทราบชัดถึงภาวะฐานะของตน ประพฤติปฏิบัติให้เหมาะให้ควรแก่ภาวะฐานะ ย่อมถึงความเจริญก้าวหน้าบรรลุถึงผลสำเร็จแห่งหน้าที่การงาน โดยวิธีมองไปข้างหน้า แลไปข้างหลัง แล้วตั้งใจทำงานอันเป็นหน้าที่^{๒๓}

^{๒๒} พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูมิจาริ), พระดี-คนดี, ๒๕๔๒, หน้า ๑๔๘.

^{๒๓} พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภูมิจาริ), เอกสารการเทศนา, ๒๕๔๘, หน้า ๕๕.

๓) การใช้คำ หรือใช้ภาษาร่วมสมัยในการสื่อสาร พระวิสุทธิธำมณีได้นำศัพท์หรือภาษาที่เป็นปัจจุบันนิยมมาใช้อธิบายหลักพระพุทธศาสนา เพื่อใช้เป็นกุศโลบายในการเผยแผ่ ให้ทันยุคทันสมัย เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง ผู้นำ

...ตัวอย่างเช่น ดร. ถาวร พรประภา เป็นคนดี คือ เป็นผู้มีดีเพราะมีบุญ เป็นผู้อยู่ดีเพราะมีคุณ และเป็นผู้ไปดีเพราะมีคุณ โบราณท่านว่า มาให้เขาเอ็นดู อยู่ให้เขารัก จากให้เขาคิดถึง

ดร. ถาวร พรประภา พรั่งพร้อมด้วยคุณ เริ่มแต่เป็นผู้มีคุณสมบัติ คุณวุฒิ คุณภาพ คุณประโยชน์ คุณธรรม คุณสาร คุณธรรมนั้นเป็นแก่นสารแห่งชีวิต ร่างกายของคนเราไม่จีรังยั่งยืน แต่ธรรมะ คือ คุณธรรมของแต่ละบุคคล จะสถิตติดแน่นอยู่คู่กับโลกไปอีกล้านเท่าพัน

ดร. ถาวร พรประภา มีอุดมคติหรือคตินิยมในการทำงาน ๕ ข้อ คือ

๑) ธุรกิจของบริษัทต้องดำเนินไปในทางที่ชอบด้วยกฎหมายของบ้านเมือง และให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลในด้านเศรษฐกิจ สังคม และกำลังคน

๒) การบริหารบริษัทต้องมีระบบ ระเบียบ เช่นเดียวกับบริษัทที่เจริญแล้วในต่างประเทศ

๓) ให้บริษัทเป็นสถานที่ให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถหลายระดับได้มีอาชีพและรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงครอบครัว และประพฤติดนเป็นพลเมืองดี

๔) ให้บริษัทเป็นสถานที่ตัวอย่างให้เยาวชนได้เห็นความสำคัญของการประกอบธุรกิจการค้า มีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชาติ

๕) บริษัทต้องช่วยสังคมเท่าที่จะกระทำได้

ดร. ถาวร พรประภา ยังมีคติพจน์เป็นเครื่องเตือนใจและปลุกใจอยู่เสมอว่า “สวรรค์ได้มอบงานอันยิ่งใหญ่ เราต้องยอมรับ และพยายามฟันฝ่าอุปสรรคไปจนกว่าจะประสบความสำเร็จ”

นักบริหารที่ดีนั้น ต้องรอบรู้ มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย และวิธีการ คือ ซื่อสัตย์ สามารถ ขยัน ช่วยเหลือกันด้วยความจริงใจ ลูกหลานดีเป็นสมบัติของตระกูล พนักงานดีเป็นสมบัติของบริษัท ประชากรดีเป็นสมบัติของชาติ...^{๖๔}

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐๒.

เรื่อง ผู้นำ ๒

...ตัวอย่างเช่น ท่าน ดร.ถาวร พรประภา ซึ่งเป็นผู้เกิดมามีบุญ มีอุปสมบัติได้สัดส่วน ช่างเจรจาปราศัย มีมนุษยสัมพันธ์ดี ทั้งมีสติปัญญาเฉียบแหลม ปฏิภาณไหวพริบดี ว่องไว เฉลียวฉลาด สามารถค้าขายตั้งแต่สมัยเยาว์วัย ทั้งใคร่ต่อการศึกษาหาความรู้จากข้อคิดข้อเขียน ของนักปราชญ์ฝ่ายจีน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส และไทย เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในธุรกิจ เช่นวิชาพิชัยสงครามของนักรบผู้ยิ่งใหญ่ของจีนชื่อ ซุนวู สามก๊ก ประวัติบุคคลสำคัญของโลก เช่น เฮนรี ฟอร์ด ลินคอล์น วิเคราะห์

ในตำราพิชัยสงคราม ของซุนวู กล่าวว่า การรณรงค์สงครามเป็นงานใหญ่ของประเทศชาติ เป็นความเป็นความตาย เป็นทางนำไปสู่ความยั่งยืนหรือดับสูญ พึงพิจารณาพิเคราะห์ให้จงหนัก และวินิจฉัยด้วยปัจจัย ๕ ประการ เป็นปรัชญาการต่อสู้ทุกรูปแบบ คือ

- ๑) ธรรมชาติ คือ สิ่งที่ต้องตั้งให้ทั่วราชอาณาจักรร่วมจิตสามัคคีสมานฉันท์
- ๒) ภูมิอากาศ ฤดูกาล ความร้อน ความหนาว ความผันแปรเปลี่ยนแปลงของอากาศ
- ๓) ภูมิประเทศ ความใกล้ไกล ความทุรกันดาร หรือราบเรียบแห่งพื้นที่ ความกว้างแคบของแนวรบตลอดจนยุทธภูมินั้นอยู่ในลักษณะอย่างไร
- ๔) ขุนพล คือ ผู้นำพึงประกอบไปด้วยสติปัญญา เทียงธรรม เมตตา กล้าหาญ และเข้มแข็งเด็ดขาด
- ๕) ระเบียบวินัย คือ ระบบการจัดกำลังรบ วินัยทหาร ระบบการจัดองค์กร และระบบการใช้จ่ายของกองทัพ...^{๖๕}

เรื่อง การพัฒนาคุณภาพนักเรียน

...การที่เราจะพัฒนาคุณภาพนักเรียนนั้น ความจริงคุณภาพ หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก็มีอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ครบถ้วนบริบูรณ์ แต่การที่จะนำมาใช้ นำมาปรับเปลี่ยน ปรับปรุง ให้เข้าสถานการณ์นั้นก็เป็นเรื่องของบุคคล ซึ่งเป็นหัวหน้าหมู่หัวหน้าคณะทำงานกันเป็นทีม ซึ่งเรียกว่า “ทีมเวิร์ก” คือ คณะกรรมการต้องมีความเป็นผู้นำ และผู้นำที่ดีต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

- ๑) เป็นคนอดทน ๒) เป็นคนมีความดันตัว ทนต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ปัจจุบัน ๓) เป็นคนขยันไม่เกียจคร้าน ๔) เป็นคนเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ๕) เป็นคนมีพรหมวิหารธรรม มีความเมตตา

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐๕.

กรุณา รักใคร่ ช่วยเหลือ เกื้อกูล ไม่อิจฉาริษยา มีความเป็นธรรม มีความยุติธรรม มองการณ์ไกล และมีวิสัยทัศน์

ความจริง ธรรมะนี้ เป็นวิชาการที่ต้องใช้ตลอดชีวิต วิชาการ บางอย่างทางโลก เช่น วิชาแพทย์เขาก็ต้องใช้ในขณะที่ร่างกายแข็งแรงพอจะเยียวยารักษาได้เท่านั้น หรือวิชาชีพต่าง ๆ เช่น วิชาช่างก็ต้องใช้ในขณะที่ร่างกายแข็งแรงพอ หรือร่างกายอ่อนวัย หรือวิชาการ ก็ต้องใช้ในระยะเวลาที่อายุไม่เกิน ๖๐ ปี วิชาต่าง ๆ เหล่านี้ ใช้ได้เฉพาะเวลาที่ร่างกายมีกำลังและสติปัญญายังอ่อนวัยอยู่

แต่วิชาธรรมะต้องใช้ตลอดชีวิต เป็นเด็กก็ต้องใช้ เด็กมีธรรมะรักความดี ความถูกต้อง ขยันศึกษาเล่าเรียนก็เป็นเด็กน่ารักน่าเอ็นดู เป็นวัยหนุ่มสาวก็ต้องใช้ การตั้งใจทำงานสร้างฐานะ ให้เป็นปึกแผ่น มีหลักฐานมั่นคง ก็เป็นคนดี ได้รับการยกย่องในสังคม เป็นคนแก่ก็ต้องใช้ การมีความเมตตา กรุณา เอ็นดูผู้น้อย ไม่เป็นคนขี้บ่น ไม่ทำให้ลูกหลานได้รับความลำบาก เวลาเจ็บป่วยไม่ควรมองขวางจนเป็นที่รำคาญของผู้ปฏิบัติดูแล เป็นต้น ธรรมะจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนต้องใช้ เมื่อทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย มีธรรมะ เด็กก็จะเป็นเด็กที่น่ารัก หนุ่มสาวก็จะเป็นคนน่านับถือ ผู้ใหญ่ก็จะเป็นคนน่าเคารพ น่ากราบไหว้ ธรรมะจึงเป็นสิ่งที่สำคัญทั้งแก่ร่างกายและจิตใจ...”^{๖๖}

๒. การใช้ภาพพจน์ หมายถึง คำพูดที่บรรยายให้เห็นภาพพจน์^{๖๗} การพูดเขียนอย่างเทียบเคียง เปรียบเทียบ โดยมีมุ่งหมายให้ข้อความที่กล่าวถึงนั้นมีรสน่าฟัง การใช้ภาพพจน์ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณีมี ๒ ลักษณะ คือ ภาพอุปมา ภาพบุคคลชยฐาน

๒.๑ ภาพพจน์อุปมา

ภาพอุปมา หมายถึง การนำสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกันมาเปรียบเทียบกัน มักใช้ คำเชื่อมเหมือน ดูก ราวกับ ปาน ประดุจ เป็นต้น การใช้ภาพพจน์อุปมาของพระวิสุทธิธำมณีในการเผยแผ่ผ่านสื่อมวลชนปรากฏอยู่ทั้งในสื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ มากมาย ผู้วิจัยขอนำเสนอตัวอย่างพอสังเขป จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

^{๖๖} พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาทจาโร), “การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน”, วารสาร วันมอชประกาศนียบัตรโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสุทัศนเทพวราราม ฉบับที่ ๑ (ธันวาคม ๒๕๔๖) : ๑-๔.

^{๖๗} มานิตย์ มานิตเจริญ, พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : หสน. นิยมวิทยา, ๒๕๓๔), หน้า ๖๕๗.

เรื่อง เทวตานุสสติกา

...หิริ เป็นเป็นชื่อของความละเอียดต่อความประพฤติน่าดี ความชั่วช้า เลวทรามต่าง ๆ คนมีหิริประจำใจ ก็เหมือนกับ คนที่ชอบของสะอาดรังเกียจของโสโครก

ส่วนโอตตปปะ เป็นชื่อของความกลัวผลของความประพฤติชั่วทุกประการ คนมี โอตตปปะ คือ คนที่ไม่กล้าทำความชั่วเพียงเล็กน้อย คุณคนฉลาดกลัวต่ออสรพิษ แม้จะตัวเล็กนิดเดียวก็ไม่กล้าเข้าใกล้

คนที่ทำชั่ว พุคชั่ว คิดชั่ว ท่านกล่าวว่า เป็นผู้มัวหมองโดยความประพฤติ แม้จะมีรูปร่างมีวิชาความรู้ดี มีทรัพย์สมบัติมาก ทั้งมียศศักดิ์อีกด้วย ก็ช่วยไม่ได้ เหมือนดอกไม้ที่มีสี สันฐานงามแต่มีกลิ่นเหม็น แรกได้พบเห็นก็เกิดความพอใจ แต่พอเข้าใกล้ได้กลิ่นก็สิ้นความต้องการหมดเลย ขื่อนี้ฉันใด ข้อนุญชั้ก็ฉันนั้น

ส่วนคนที่ทำดี พุคดี คิดดี ท่านกล่าวว่า เป็นผู้ผ่องแผ้วโดยความประพฤติ แม้จะขาดแคลนรูปสมบัติ โภคสมบัติ อิสสริยสมบัติไปบ้าง ก็ยังมีจริยาวัตรความประพฤติน่าดี เป็นอสังการเครื่องประดับ นับว่าเป็นผู้ผุดผ่อง เป็นที่ยกย่องสรรเสริญ ของพุทธาภิณฑิต...^{๖๔}

เรื่อง การสร้างพระพุทธรูป

...ที่ว่าสร้างพระพุทธรูปเพื่อเป็นอนุสติหรืออนุสาวรีย์นั้น เพราะผู้ที่ได้บูชาพระพุทธรูป หรือมีพระพุทธรูปไว้ประจำตัว แล้วก็เท่ากับเป็นอนุสติ เป็นเครื่องระลึกว่า พระพุทธเจ้าสอนไม่ให้ทำชั่ว สอนให้ทำความดี สอนให้ทำใจให้บริสุทธิ์ ผู้ที่มีพระพุทธรูปก็เท่ากับว่า เป็นเครื่องเตือนใจ ให้ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธองค์ เมื่อเกิดจะทำความชั่วอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น เห็นพระพุทธรูป หรือมีพระอยู่กับตัว แขนงไว้ที่หน้าอก ใกล้หัวใจ ก็จะได้เป็นเครื่องเตือนใจว่า พระท่านสอนไม่ให้ทำความชั่ว ถ้าเราขึ้นทำก็เท่ากับว่าเราไม่นับถือพระพุทธเจ้า นี่เป็นจิตวิทยาเป็นอุบายให้ระลึกถึงพุทธคุณ

ที่ว่าสร้างพระพุทธรูปเพื่อให้เกิดสุนทริยภาพนั้น ก็ให้เกิดความงาม ช่างหรือปฏิมากรทุกท่านก็พยายามสร้างพระพุทธรูปให้ได้พุทธลักษณะที่งดงาม ดังพระที่สร้างในสมัยเชียงแสนก็ดี ในสมัยสุโขทัยก็ดี ช่างได้ทำอย่างประณีตบรรจง อย่างสุดฝีมือทีเดียว พระพุทธรูปจึงออกมาในลักษณะที่งดงาม ใครไปบูชา ใครได้พบ ใครได้เห็น ก็มีความชื่นใจ ปลื้มใจ หรือมีความกลุ่มอกกลุ่มใจอย่างไร เมื่อได้เข้าไป

^{๖๔} พระเทพเวที (วีระ ภาทจาโร), เทวตานุสสติกา, แสดง ณ สถาบันวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ๒๕๓๐.

บูชา ได้ ดังเช่นในสมัยเชียงแสน กำลังสร้างบ้านแปลงเมือง กำลังก่อตั้งประเทศชาติ คนในชาติก็ต้องมีร่างกายกำยำล่ำสัน แข็งแรง พระพุทธรูปจึงออกมาเช่นนั้น เราจะเห็นได้ว่าพระพุทธรูปที่สร้างในสมัยเชียงแสนนั้น ลำสัน ไม่ผอม ไม่เพรียว แต่พอมาถึงสมัยสุโขทัย บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ใครใคร่ค้า ค้า ใครใคร่ขาย ขาย ไม่มีการเก็บภาษีอากร ทุกคนหน้าชื่นตาบานมีความสุข จึงมีพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะบ่งบอกถึงความสุข มีพระพักตร์เอิบอิ่ม พระโอษฐ์แย้มนิค ๆ รูปทรงก็เพรียว ไม่ลำสัน เหมือนพระเชียงแสน นี่ก็เป็นการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมของไทยอย่างหนึ่ง...^{๖๕}

๒.๒ ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน

ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน คือ การนำสิ่งที่ไม่มีชีวิตมาเล่าราวกับว่าเป็นสิ่งมีชีวิต ซึ่งการใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานของพระวิสุทธิธำมณี ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านสื่อมวลชนปรากฏอยู่ทั้งในสื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ มากมาย ผู้วิจัยจะขอนำเสนอตัวอย่างพอสังเขป จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

เรื่อง วัด

....ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงสร้างพระวิหาร สำเร็จและโปรดให้สร้างพระอุโบสถ พร้อมหล่อพระประธานขึ้นมาใหม่ และพระราชทานนามว่า วัดสุทัศนเทพวราราม ซึ่งหมายถึง สุทัศนนครบนเขาพระสุเมรุ ศูนย์กลางของสวรรค์ ขึ้นดาวดึงส์เป็นที่ประทับของพระอินทร์ บริเวณที่ตั้งของวัดอยู่เกือบกึ่งกลางของกรุงเทพมหานคร เปรียบเสมือนเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางของจักรวาล เป็นศูนย์รวมของสรรพสิ่งที่น่าสนใจ รูปแบบการก่อสร้างของสิ่งก่อสร้างภายในวัด มีทั้งคตินิยม ปรีชาธรรม สัญลักษณ์ ที่ต้องขบคิดตีปัญหาให้เข้าใจ

งานศิลปกรรมที่เป็นเอกของวัดนี้ มีให้เห็นทั่วไป ล้วนแต่สวยสดงดงามวิจิตรยิ่งนัก ไม่ว่าจะเป็นปฏิมากรรม สถาปัตยกรรม และจิตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่พระวิหารพระศรีศากยมุนี ซึ่งเป็นเจดีย์สถานอันสำคัญของพระอาราม เมื่อมองรวมกับเสาชิงช้า จัดว่าเป็นสัญลักษณ์เอก ที่โดดเด่นของวัด ของชาติไทย

ที่หน้าบันมุขเด็จ สลักภาพพระนารายณ์ทรงสุบรรณ บริเวณคูหาใต้หน้าบัน สลักภาพร้ายรวงผึ้งคู่วิจิตร อัครราชย์ยืนนัก ตรงกลางหน้าบันของพระวิหาร แกะสลักภาพลอยตัวนูนเด่น เป็น

^{๖๕} พระธรรมปิฎก (วีระ ภาทจาโร), การสร้างพระพุทธรูป, แสดง ใน รายการธรรมสวนะ ไทยทีวีสี ช่อง ๓ อ.ส.ม.ท. ๒๕๓๔.

พระอินทร์ขณะทรงช้างเอราวัณ เมื่อมองลงมาจะพบบานประตูสลักไม้ ซึ่งเป็นทางเข้าสู่พระวิหารหลวง งดงาม วิจิตร พิสดาร ยากที่จะหาบานประตูใดเทียมได้ ด้วยบานประตูนี้ใช้วิธีแกะสลักลงบนไม้พิมพ์แผ่นเดียวให้สลักลงไป มีลวดลายสลักซับซ้อน เป็นลายเถาวัลย์ รูปพญายมมีกิ่งก้าน ใบ สาขา และดอกตระหวัดเกาะเกี่ยวอ่อนช้อยงดงาม มีสัตว์เกาะเกี่ยวเหนียวเหมือนธรรมชาติ ลวดลายบนบานประตูนี้เป็นฝีพระหัตถ์แท้ ๆ ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒

ภายในพระวิหารประดิษฐานพระประธานองค์ใหญ่ นามว่า พระศรีศากยมุนี เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยสำริด หน้าตักกว้าง ๓ วา ๑ คืบ เดิมเป็นพระประธานอยู่ในพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุเมืองสุโขทัย เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยสำริดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

พระพุทธลักษณะพระศรีศากยมุนี เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ขวาทรงวางบนพระเพลา ครองจีวรห่มเฉียง ชายสังฆาฏิยาวลงมาถึงระดับพระนาภี มีปลายเป็นสองแฉก เชี่ยวตะขาบ ลักษณะพระองค์ค่อนข้างสั้น บั้นพระองค์เล็ก พระอังสาใหญ่ หัวพระันโปน ลักษณะพระพักตร์และพระเศียรที่ปรากฏ คือ พระรัศมีเป็นเปลวสูงตั้งอยู่บนพระอุษณิษะรูปমনาวัดัด เส้นพระศกขมวดเล็กแบบก้นหอย พระพักตร์ก้นรูปไข่เกือบกลม พระขนงโค้งแยกออกจากกัน ระหว่างพระขนงมีพระอุณาโลมก้นอยู่ พระนาสิกงุ้ม พระโอษฐ์อมยิ้มเล็กน้อย พระหนูกกลม

พระศรีศากยมุนีประดิษฐานบนรัตนบัลลังก์แบบฐานลอยแข่งสิงห์ ตลอดทั้งรัตนบัลลังก์ประดับลายปูนปั้น เป็นดอกลายเถา ลายเทศ ปิดทองคำเปลว ประดับกระจกสีทั้งหลาย...^{๓๐}

เรื่อง ลิ่น

พระราชองค์หนึ่ง คิดในรสอาหาร ไปบอกพ่อครัวให้หาชิ้นส่วนอวัยวะสัตว์มาทำอาหาร ให้หาอวัยวะที่สุดยอดจริง ๆ นำมาปรุงอาหาร พ่อครัวก็นำเอาชิ้นสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นอวัยวะชั้นยอดที่สุด มาปรุงอาหาร หลาย ๆ วันเข้า อวัยวะคือ ลิ่นก็หมด

พระราชจึงตรัสถามว่า “ เมื่อลิ่นหมด อวัยวะที่สุดยอดอย่างอื่นไม่มีแล้วหรือ ”
พ่อครัวจึงทูลบอกว่า “ ไม่มี พระเจ้าข้า เพราะว่าลิ่นนั้นสุดยอดที่สุด ”

พระราชตรัสถามว่า “ สุดยอดอย่างไร ” พ่อครัวจึงทูลว่า “ เพราะลิ่นนั้น ทำได้ทุกอย่าง ทำให้ดีได้ ทำให้เสียได้ คือ พูดยให้ดีก็ได้ พูดยให้เสียก็ได้ ”

^{๓๐} พระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาทจาโร), วัด, แสดง ใน รายการธรรมสวนะ ไทยทีวีสี ช่อง ๑๑.ส.ม.ท.

ลื่นแม้จะมี สิ่งเดียว ไม่แข็ง เป็นของอ่อน แต่ลื่นมีหน้าที่หลายอย่าง ทั้งใช้ในการชิมรสชาติอาหาร ทั้งช่วยในการเจรจาปราศรัย ลื่นช่วยพูดให้แตกกันก็ได้ พูดให้รักกันก็ได้ หนุ่มสาวนั้นพูดจาจับกันด้วยคำหวาน แต่หากไม่ชอบกันแล้วลื่นอาจจะช่วยพูดให้แตกกัน กลายเป็นการเล่นลื่น ลื่นจึงเป็นอวัยวะที่สำคัญ ไม่แพ้อวัยวะส่วนอื่น ๆ...^{๓๐}

ฉะนั้น ในส่วนของแนวทาง การใช้ตำนานภาษา ในการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระวิสุทธิธำมณี เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ๒ รูปแบบด้วยกัน คือ

๑. การใช้ถ้อยคำ แบ่งได้ ๓ ลักษณะ คือ ๑) การใช้คำเข้าใจง่าย ๒) การใช้คำสัพยอก ซึ่งมีลักษณะเป็นการคุ้นเคยและสร้างความสนิทใจ ส่วนการใช้คำภาษาบาลี ท่านจะแปลความหมายให้ด้วย ๓) การใช้คำ หรือใช้ภาษาร่วมสมัยในการสื่อสาร

๒. การใช้ภาพพจน์ แบ่งได้ ๒ ลักษณะ ๑) การใช้ภาพพจน์อุปมา ๒) การใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน

แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมข้างต้นเหล่านี้ พระวิสุทธิธำมณีท่านนำเสนอด้วยเรื่องต่างๆ ใกล้ตัว เรื่องที่ลึกซึ้ง เข้าใจยาก ท่านก็ใช้วิธีการอุปมาให้เห็นราวกับว่า ประสบพบเห็นกับตนเอง เนื้อหาพุทธธรรมที่นำเสนอส่วนมาก เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ตรงประเด็น ไม่สลับซับซ้อน สามารถตรงตาม กิจพิจารณาตามได้ มุ่งพัฒนาปัญญา มีเจตคติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ปฏิบัติและจัดการกับสิ่งทั้งหลายตามที่ควรจะเป็น อันจะก่อให้เกิดความสงบสุข ร่มเย็นแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติสืบไป

๔.๓ คุณลักษณะพิเศษ หรือกุศโลบายของพระวิสุทธิธำมณี ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม

การศึกษาเรื่องคุณลักษณะพิเศษ หรือกุศโลบายที่พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาทจารี) ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมนี้ เป็นการศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมในการเผยแผ่ของท่านที่ปรากฏออกมาทั้งรูปธรรมและนามธรรม อันหมายถึง อุปนิสัย อรรถาธิบาย การศึกษา การแต่งกาย กิริยามารยาท การก้าวเดิน การพูดจา การสร้างศรัทธา และการสำรวมในพระธรรมวินัย

จากการที่ผู้วิจัย ได้ศึกษาจากเอกสารข้อมูล การสัมภาษณ์ศิษยานุศิษย์ผู้ใกล้ชิด และพุทธศาสนิกชนที่เกี่ยวข้อง โดยใช้คำถามสำหรับสัมภาษณ์ทั้งหมด ๒ ข้อคำถามด้วยกัน ซึ่งเป็นคำถามที่

^{๓๐} พระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาทจารี), พระดี-คนดี, หน้า ๑๔๐-๑๔๑.

เกี่ยวกับคุณลักษณะพิเศษ และกุศโลบายในการเผยแผ่พุทธธรรม ที่ท่านนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ส่วนตัวของท่าน มีดังต่อไปนี้

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เสงี่ยม จันทสิริมหาเถระ)^{๓๒} องค์อดีตเจ้าอาวาส วัดสุทัศนเทพวราราม รูปที่ ๖ สมัยที่ยังดำรงสมณศักดิ์เป็น พระธรรมวิสุทธิธารจารย์ ผู้มองการณ์ไกล คุณคนออก บอกคนได้ ใช้คนเป็น ได้เห็น ได้ฟัง ได้คิด แล้วได้อารธนา ได้กล่าวไว้ว่า^{๓๓}

“...ได้เห็น ในยามเช้าตรู่แทบจะทุกวัน จะเห็นพระหนุ่มจากวัดเทพธิดาราม ออกรับอาหารบิณฑบาตโปรดพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ด้วยอาการอันสำรวม ด้วยจิตที่ดีมีเมตตา กรุณา เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธายิ่ง แม้แต่เจ้าประคุณสมเด็จพระ ๑ เอง ได้เห็นยามเดินสวนทางกันยังนึกนิยมชมชอบในอาการที่สำรวมระวัง

ได้ฟัง เจ้าประคุณสมเด็จพระ ๑ ได้ยินได้ฟังกิตติศัพท์ชื่อเสียงของพระมหาวิระमानานแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา ก็สอบได้ถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค ด้านกิริยามารยาททั้งงดงาม อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ ถ่อมตนต่อผู้น้อย ส่วนด้านจิตใจที่บริสุทธิ์ เป็นพระสุปฏิปatti คือ ปฏิบัติดี เป็นพระสัมมาปฏิบัติ คือ ปฏิบัติชอบ ตามพระธรรมวินัย และยังเป็นยอด “กตัญญู” รู้คุณชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดจนกระทั่งครูบาอาจารย์ ผู้มีอุปการคุณทั้งหลาย จนมีพระภิกษุ บ้าง ญาติโยมบ้าง กล่าวกันไปทั่ว...”

พระธรรมรัตนดิลก^{๓๔} ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม รองเจ้าคณะภาค ๔ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะพิเศษ หรือกุศโลบายที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธาราธิบดีไว้ว่า...

พระเดชพระคุณท่านเป็นพระเถระที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ใส่ใจในกิจวัตรของสงฆ์ ดำรงตนเหมาะสมในฐานะของพระมหาเถระเจ้าคณะปกครอง เป็นที่พึ่งของผู้น้อย เป็นที่สบายใจของพระผู้ใหญ่ ไม่เคยพูดว่าร้ายใคร ให้โอกาสในการทำงาน มีความโอบอ้อมอารี วิจิไพเราะ สงเคราะห์ ชุมชน วางตนเหมาะสม การเผยแผ่ของท่านจะพูดด้วยสำนวนภาษาที่เข้าใจง่าย ได้ภูมิปัญญา ได้สาระ น่าฟัง น่าศึกษา น่าวิจย นำไปปฏิบัติได้ทันที ท่านเป็นพระเถระที่เพียบพร้อมด้วยปฏิปทาใน

^{๓๒} เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เสงี่ยม จันทสิริมหาเถระ), "ก่อนจะมาเป็นพระธรรมปิฎก", ใน **ที่ระลึก งานฉลองชณมายุ ๖๐ ปี พระธรรมปิฎก (วีระ ภาทจาโร)**, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย มูลนิธิอัฐมราชานุสรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (กรุงเทพมหานคร, วัดสุทัศนเทพวราราม ๒๕๓๔) : หน้า ๒๗

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนดิลก (เชิด จิตตคุตโต), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม รองเจ้าคณะภาค ๔, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

การบริหารตน บริหารคน บริหารงาน บริหารธรรม เป็นพระมหาเถระที่มีคุณธรรมส่งเสริมสมณศักดิ์สูงส่ง มั่นคง มั่งมั่ง มองการณ์ไกล ในการรักษาพัฒนาชาติ พระศาสนา และพระมหากษัตริย์

พระประสิทธิสุตคุณ (ฉลอง สุภาจาโร)^{๓๕} ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม เลขานุการเจ้าคณะภาค ๔ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะ พิเศษ หรือกุศโลบาย ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดีไว้ว่า...ลักษณะพิเศษของหลวงพ่อบ้านจะมีเมตตา ไม่อิจฉา ไม่นินทา ไม่ว่าร้าย ไม่แข่งขัน ท่านเป็นพระเถระที่มีคุณสมบัติ คุณวุฒิ คุณภาพ คุณประโยชน์ และคุณธรรม เป็นพระผู้ใหญ่ที่ไม่ยึดติดในยศ ไม่ยึดติดในสมณศักดิ์ มีความหนักแน่น อดทน อ่อนน้อมถ่อมตนกับผู้ใหญ่ ไม่ถือตัวกับผู้น้อย เป็นแบบอย่างแห่งความดีงาม ผู้ใหญ่ก็ให้ความเคารพ ผู้เสมอก็ให้ความเคารวะ ผู้น้อยกว่าก็ให้ความนับถือ ให้ความเมตตากรุณา ท่านจึงนำเลื่อมใส นำศรัทธา นำกราบไหว้ ทั้งในที่ต่อหน้าและในที่ลับหลัง

ส่วนกุศโลบายในการเผยแผ่นั้น ท่านเป็นพระผู้ใหญ่ที่ให้โอกาส ส่งเสริมผู้น้อยให้พัฒนาความสามารถ ด้วยการสร้างแรงศรัทธา แรงจิตใจ และแรงบันดาลใจ ส่วนการเทศนาท่านเป็นนักเทศน์ที่มีความรู้เข้าใจในหลักธรรม มากด้วยประสบการณ์ หลักการ วิธีการ และเทศน์มีจุดมุ่งหมาย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน เข้ากับยุคสมัย ไม่ปฏิรูปพระสัทธรรมที่เป็นแก่นแท้แน่นอน แม่นยำในหัวข้อธรรมะ มีสาระข้อคิดสะกิดใจ ให้ความบันเทิงในธรรม ไม่กล่าวล่วงล้ำล่วงเกินใคร ใส่ใจ และมีความรับผิดชอบต่อวัดวาและพระศาสนาอย่างสูงยิ่ง

พระครูโสภณกิตยาภรณ์^{๓๖} อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาส และ เจ้าคณะ ๑๔ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างพระกริ่ง วัดสุทัศนเทพวราราม ได้กล่าวว่า^{๓๗} “...ในด้านศิลาจารวัตรข้อปฏิบัติของหลวงพ่อบ้าน ซึ่งคนภายนอก หรืออยู่ห่างไกล อาจจะมองไม่รู้ ดูไม่เห็น แต่ข้าพเจ้ามองเห็น ดูเห็นดังนี้ ...หลวงพ่อบ้าน เป็นพระ

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระประสิทธิสุตคุณ (ฉลอง สุภาจาโร), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม เลขานุการเจ้าคณะภาค ๔, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

^{๓๖} พระครูโสภณกิตยาภรณ์, "พระธรรมปิฎก", ใน ที่ระลึกงานฉลองชนมายุ ๖๐ ปี พระธรรมปิฎก (วีระ ภาทจาโร), หน้า ๓๑-๓๔.

ผู้เสียสละ ไม่สะสม นิยมทำวัตร บิณฑบาตประจำ สิบห้าคำถวายผ้าไตร เงินอุปัชฌาย์ให้ ตั้งเป็น กองทุน ไม่เดินทับทาง ไม่นั่งทับที่ ปฏิบัติธรรมดี จิตใจเยือกเย็น

เสียสละ หลวงพ่อเป็นพระนักเสียสละอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นเงินเป็นทองสิ่งของต่างๆ ที่ได้มาด้วยศรัทธาของประชาชน ก็มอบให้ประชาชนกันไป อย่างเช่น วัดสุทัศนเทพวรารามอยู่ใกล้ชิด ดิศุก หรือปัจจุบันลหุโทษคลองเปรม พอคนพื้นโทษออกมาก็จะรีบเข้าวัดมาหาสมภารขอเงินค่ารถ กลับบ้าน หลวงพ่อเคยให้ค่ารถกลับบ้านและยังค่าอาหารอีกด้วย การเสียสละหรือการบริจาคของ หลวงพ่อบางครั้งแทบไม่น่าเชื่อว่าท่านเสียสละได้มากมายถึงขนาดนั้น

ไม่สะสม หลวงพ่อเป็นพระที่ไม่สะสมไม่นิยมของเก่า จะเห็นได้ชัดว่า ท่านไม่สะสม ไม่นิยมของเก่า เช่น ลายคราม กังไส मुख หรือเครื่องประดับต่างๆ ที่กุฏิท่านอยู่ สมบัติของพระสงฆ์ มีอยู่อย่างใดก็อยู่อย่างนั้น ไม่ขาดไม่หายหรือเพิ่มเติม ปัจจัยเงินทองของวัดไม่ยุ่งเกี่ยว มีไวยาวัจกร ของวัดเป็นผู้เก็บ แม้แต่ปัจจัยที่ญาติโยมถวายด้วยศรัทธาท่านยังไม่สนใจ ญาติโยมถวาย...รับ...จับ ต้อง...แต่ไม่คิดใจ หลวงพ่อเป็นพระเถระผู้ใหญ่ ได้รับกิจนิมนต์ไปต่างจังหวัดโดยมากทางเจ้าภาพ นิมนต์จะจ่ายค่าน้ำมันรถบางครั้งเป็นจำนวนหลายพันบาท หลวงพ่อไม่คิดใจในค่าน้ำมันรถโดยจะมอบ ให้คนขับรถทั้งหมด แต่ถ้าน้อยก็เพิ่มให้อีก ที่ต้องพูดอย่างนี้ เพราะปัจจัยเป็นของต้องใจ ถูกใจ ถ้าใคร คิดใจไม่คิดใจในปัจจัย ผู้นั้นเสียสละได้แน่นอน เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช (เส่งี่ยม) เคยกล่าวไว้ว่า ...ถ้าจะดู พระดี หรือไม่ดี ให้ดู ๒ อย่าง ๑. สตรี หรือ ผู้หญิง ๒. สติงส์ หรือ เงินทอง เป็นพระต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับ ผู้หญิงในท่านองฐ์สาว และไม่ยุ่งเกี่ยวกับเงิน ๆ ทอง ๆ ของวัด หลวงพ่อ เก็บกวาด เช็ดถูกุฏิเอง ซัก สบงจีวรเอง บางครั้งเทกระโถนล้างแก้วน้าเอง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้หญิง เงินทองของวัดท่านก็ไม่ยุ่งเกี่ยว

นิยมทำวัตร หลวงพ่อท่านถือการทำวัตรเช้า-เย็นเป็นกิจวัตรประจำวันที่สำคัญ ถ้าไม่มี กิจวัตรที่จำเป็นหรืออาหารแล้วไม่เคยขาด แม้ฝนจะตก เพราะฉะนั้น การเจริญพุทธมนต์ก็ดี สวดพระพุทธรณ์ก็ดี ทุกสูตร ทุกบททุกคาถา สามารถสวดได้หมด จนเป็นที่ยอมรับกันว่า “ท่านสวดมนต์เก่ง”

บิณฑบาตประจำ ตั้งแต่ท่านเป็นสามเณร จนถึงบัดนี้ เป็นพระมหาเถระแล้ว ท่านยังมี เมตตาธรรม ออกบิณฑบาตเป็นประจำทุกเช้า โปรดญาติโปรดโยมโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ยศถาบรรดาศักดิ์ พร้อมทั้งนำอาหารมาพิจารณา ถิ่นฉลองศรัทธาญาติโยมทุกอย่าง

สิบห้าคำถวายผ้าไตร วันพระปาฏิโมกข์ทุกทั้งเดือนและสิ้นเดือน จะจัดผ้าไตรเต็มพร้อม ด้วยเครื่องไทยทานอย่างดีและมีปัจจัย ถวายแก่พระภิกษุผู้สวดพระปาฏิโมกข์เป็นประจำไม่เคยขาด แม้แต่ครั้งเดียว

เงินพระอุปัชฌาย์ให้ตั้งเป็นทุน ปัจจัยที่ได้จากการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ ทั้งในวัด และนอกวัด ท่านจะไม่นำมาใช้ส่วนตัว ให้จัดตั้งเป็นทุนมูลนิธิ ในมูลนิธิธรรมราชานุสรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาลภิกษุสามเณร

ไม่เดินทับทาง ทางเดินเข้าออกประตูคณะ ๑๑ ที่เจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จฯ เดิน หลวงพ่อพระธรรมปิฎกไม่ยอมเดินทับทาง ทั้งเป็นผู้กตัญญูรู้พระคุณ เพราะทุกวันที่ ๒๗ มกราคม ทุก ๆ ปีซึ่งเป็นวันคล้ายวันมรณภาพของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธสาโรจน์ (เสงี่ยม จนฺทสิริมหาเถระ) จะต้องจัดงานบำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย ความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ของท่านนั้นเป็นเลิศ พอถึงดิถีคล้ายวันเกิดจะนำเครื่องสักการะไปถวายครูบาอาจารย์ด้วยตนเอง ถ้าปีไหนมีกิจจำเป็นจะจัดให้ผู้อื่นไปถวายแทน อาทิ นำไปถวายเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดสามพระยา พระเดชพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดสุวรรณาาราม และพระเดชพระคุณพระธรรมเจดีย์ วัดเทพธิดาราม ผู้เคยเป็นอาจารย์สอนบาลีและให้ที่อยู่อาศัย

ไม่นั่งทับที่ สถานที่ที่เจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวร เสด็จฯ เคนนั่งต้อนรับพระเถระและญาติโยมนั้นหลวงพ่อพระธรรมปิฎกท่านจะไม่นั่งนอนทับและยังสร้างรูปหล่อเหมือน ไว้บูชา กราบไหว้สักการะอีกด้วย

ปฏิบัติธรรมดี หลวงพ่อเป็นพระนักปฏิบัติและเคร่งครัดในพระธรรมวินัยมาก การปฏิบัติกรรมฐานของท่านนั้น สงบเงียบ ไม่เปิดเผย ไม่แสดง เพราะท่านเคยฝึกอบรมปฏิบัติกรรมฐานมาจากพระเดชพระคุณพระเทพสิทธิมนี (โชคก ป.ธ. ๕) วัดมหาธาตุฯ ข้าพเจ้าเคยได้ยินแต่บุคคลอื่นเล่าให้ฟัง ขอยกตัวอย่างเช่น นายสุตใจ ไม่ทราบนามสกุล เป็นพนักงานขับรถของธนาคารมหานคร สำนักงานใหญ่ ได้ขับรถของธนาคารบริการถวายไปจังหวัดพิจิตร หลวงพ่อท่านไม่มีรถเป็นของตัวเอง จะไปปฏิบัติศาสนกิจที่ไหนแต่ละครั้ง จะต้องขอยืมรถของธนาคารมหานครเป็นประจำ และธนาคารก็ดีใจหาขบริการถวายทั้งคนขับและค่าน้ำมัน มาเป็นเวลานานแล้ว ขออนุโมทนา คุณนพ บางภูมิ ซึ่งเป็นไวยาวัจกรของวัดสุทัศน์ที่ได้ทำงานอยู่ที่นั่น นายสุตใจเล่าว่า

...หลวงพ่อกับหลวงพี่เชยสนามักธรรม ที่จังหวัดพิจิตรหลังจากปฏิบัติกิจพระศาสนาแล้วได้ค้างคืนที่นั่น เพราะวันรุ่งขึ้นจะไปจังหวัดเพชรบูรณ์ เวลาเช้าประมาณตี ๔ เห็นจะได้ลุกขึ้นมาจะเข้าห้องน้ำ เห็นหลวงพ่อนั่งสมาธิอยู่ นึกอัศจรรย์ใจเกิดความเลื่อมใสศรัทธา เพราะว่าท่านเดินทางไกลมาหลายร้อยกิโลเมตรเมื่อทำงานเสร็จแล้วน่าจะพักผ่อน ก่อนจำวัดตอนหัวค่ำก็เห็นมานั่งแล้ว นายสุตใจถึงกับออกปากชมหลวงพ่อกว่าเก่งจริง ๆ ข้าพเจ้าบอกกับนายสุตใจว่า ที่เห็นนี้ยังน้อยไปถ้าอยากจะได้ดูอยากเห็น ให้มาค้างที่กุฏิคณะ ๑๑ แล้วจะยอมเป็นศิษย์ถวายชีวิตกันเลยทีเดียว

จิตใจเยือกเย็น การเป็นพระนักปฏิบัติกรรมฐานนั้น เราจะทราบด้วยการประกาศหรือการแสดงไม่ได้ พุทธศาสนิกชนบางคน หลงเชื่อตามรูปแบบบ้าง ตามโฆษณาชวนเชื่อบ้าง ตามการแสดงบ้าง แต่หลวงพ่อบุญธรรมปิฎกที่ข้าพเจ้าสังเกตดูได้รู้ได้เห็น ท่านมีกายที่สำรวม ระวัง มีวาจาที่เรียบร้อยไม่หยาบคาย ไม่เคยได้ยินคำคำจากท่านเลยแม้แต่ครั้งเดียว มีใจที่เยือกเย็น สุขุม คนใจดี คนเรากล้าใจฝึกไว้ดีแล้ว การกระทำที่ดี คำพูดที่ดี และความคิดที่ดี ดีไปหมด จึงสามารถเป็นเครื่องกำหนดได้

พระมหาสิทธิชัย อธิษฐานโม^{๑๕} พระนักเผยแผ่ และ เลขานุการเจ้าสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม ได้กล่าวว่า ... หลวงพ่อใหญ่ท่าน เป็นพระเถระที่มีศีลาจารวัตรงดงาม มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใครเห็น แม้แรกพบ ย่อมเลื่อมใส ใครได้ฟังธรรมแล้ว ย่อมศรัทธา ใครมีปัญหา ได้อุปถัมภ์บำรุง ย่อมสักการะ เคารพ นบนอบท่าน โดยไร้กังขา ศรัทธาไม่หวั่นไหว ไม่จีจาง ไม่ร้างรา ไม่คลอนแคลน เป็นบุญตา บุญหู บุญปาก และบุญใจ แก่ทุกคน เมื่อกล่าวโดยรวมแล้วท่านมีคุณลักษณะพิเศษ ดังนี้คือ

๑. เกรงครัดในพระธรรมวินัย เรื่องพระธรรมวินัยหลวงพ่อบุญธรรมท่านจะเคร่งครัดมาก เน้นไม่ให้เกิดความเสียหาย ทำอะไรท่านจะสอนให้คำนึงถึงชื่อเสียงของวัดก่อนเพราะเป็นวัดใหญ่ถ้าเสียหายจะกระเทือนไปทั้งวัดทั้งพระศาสนา

๒. ใส่ใจในการทำวัตรสวดมนต์ เรื่องกิจของสงฆ์ท่านจะสอนพระภิกษุสามเณรด้วยนะ ให้ทำ นานาให้ดู อยู่ให้เห็น ท่านจะไม่พูดมาก ไม่พูดมั่ว แต่จะทำให้ดูมาก ๆ ไม่ทำให้ดูมั่ว ๆ เป็นแบบอย่างทางอุดมคติ และทราบกันดีของพระภิกษุสามเณรในวัด

๓. ปกป้องคนดี ไม่ย่ำยีคนทำผิด เอกลักษณะของท่านอีกอย่างหนึ่ง คือ การยกย่องคนทำดี ปรามคนทำเลว ท่านจะเน้นย้ำเสมอว่า คนที่มี ความรู้ มีการศึกษา แต่ขาดคุณธรรม ใช้ไม่ได้ เราจะต้องสร้างคนดี เพื่อควบคุมคนเก่ง จะต้องมีความระมัดระวังใน ความรู้ต้องคู่คุณธรรม

๔. มีไมตรีจิต เมตตา กรุณา ท่านจะมีเมตตาธรรมสูง มีน้ำใจเพื่อแผ่แก่ ทุกคน จะปลูกเสกอะไรก็ขลัง จะสั่งอะไรก็ศักดิ์สิทธิ์ นิยมใช้พระคุณให้พิเศษ ส่วนพระเดชใช้ในคราวจำเป็น ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่มีอคติ ให้โอกาสทุกคนทำงานได้อย่างเต็มที่ ตามความรู้ ความสามารถ ความฉลาด ความถนัด ความใส่ใจ ไม่คลอปปา ไม่แทรกแซง ไม่ให้แบ่งพรรคแบ่งฝ่าย แต่ให้สมานฉันท์ สามัคคี

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระมหาสิทธิชัย อธิษฐานโม, เลขานุการเจ้าสำนักเรียน วัดสุทัศนเทพวราราม, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

๕. เน้นการศึกษา ท่านส่งเสริม สนับสนุน อุปถัมภ์ การศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นพิเศษ เพราะท่านกล่าวว่าวัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นสถาบันที่เป็นตำนานการศึกษาด้านนี้ เป็นบาลีวิทยาลัย แม่กองบาลีรูปแรก ก็เกิดที่วัดสุทัศน์ ฯ การศึกษาของวัดจึง โดดเด่น เป็นสง่า เป็นหน้าเป็นตา เป็นศักดิ์ เป็นศรี ท่านมาที่นี่ก็เพราะการศึกษา มาฟื้นฟูการศึกษาให้ดี ให้เด่น ให้ดัง เหมือนในอดีต

๕. เป็นนักเทศนาที่ให้ข้อคิดดี การเทศน์ของท่านจะให้เกิดเตือนใจได้มาก ไม่โลดโผน ไม่ดุดัน ไม่ดุเดือด แต่ทำให้ผู้ฟังมีข้อคิดสะกิดใจในทุกครั้ง

๖. มีมารยาทเรียบร้อย ท่านเป็นพระเถระมีความประพฤติทั้งดงาม นุ่มนวลเรียบร้อย ท่วงท่าลีลาเหมาะสม น่าเลื่อมใสศรัทธา เป็นบุญตาแก่ผู้พบเห็น

๗. ไม่ปล่อยเวลาให้ว่าง หลวงพ่อท่านเป็นคนมีความรู้มาก รู้รอบ รู้ลึก รู้แจ้ง เพราะท่านเป็นคนอ่านหนังสือมาก ชอบการศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

๘. เป็นนักสร้างนักพัฒนา หลวงพ่อท่านเป็นนักสร้างคน สร้างวัตถุ สร้างความรู้ สร้างคุณธรรม นักพัฒนาสติปัญญา พัฒนาศาสนา พัฒนาบ้านเมือง พัฒนาประเทศชาติ

คุณประจวบ รอดน้อย ^{๓๕} อดีตที่ปรึกษา ฝ่ายการเมืองระดับ ๑๐ สำนักงานเลขาธิการ วุฒิสภา ได้กล่าวถึงคุณสมบัติหรือเอกลักษณ์พิเศษหรือกุศโลบายในการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านว่า ... ท่านเจ้าคุณเปรียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติของนักเผยแผ่พุทธธรรม มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส มีจิตใจที่ดีงาม สงบเยือกเย็น เป็นผู้สง่างาม ในท่ามกลางบริษัท เป็นที่เคารพ สักการะ บูชา ศรัทธา ของประชาชนทั่วไป เมื่อกล่าวโดยรวมท่านได้กล่าวถึงคุณสมบัตินี้เป็นเอกลักษณ์ของพระวิสุทธิธาริณีไว้ว่า

๑. มีปฏิปทา ท่านเป็นพระเถระที่พูดน้อย พูดแบบระมัดระวัง เป็นนักเทศน์ประเภทน้ำเต็มขวด ไม่ใช่ น้ำครึ่งขวดหรืออ่อนขวด คือ ท่านไม่โอ้อวดความรู้ที่มี ไม่อวดดี ไม่บ้ายอ ไม่ก่อความเดือดร้อนให้ใคร ๆ แต่ถ้ามหาเทศนาที่ไหนได้เนื้อหา สาระ ธรรมะ อรรถรส ครบถ้วน สมบูรณ์ เป็นที่ชื่นชม ชื่นชอบ และศรัทธาเลื่อมใสในความลึกซึ้งในพระพุทธานุภาพและตำนาน ภาษา ลีลา ท่าทางที่ใช้ในการแสดงธรรมของท่าน อาทิ การเทศนาต่อหน้าพระพักตร์ เนื่องในมงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติ ๖๐ ปี ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง

^{๓๕} สัมภาษณ์ คุณประจวบ รอดน้อย, อดีตที่ปรึกษา ฝ่ายการเมืองระดับ ๑๐ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๘.

๒. มีการวัชรธรรม ไม่เคยดูถูกรุกรานคน อ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระผู้ใหญ่ มีน้ำใจกับพระผู้น้อย คอยใส่ใจต่อเพื่อนเสมอ เป็นห่วงเป็นใย ไม่ถือตัว ไม่เย่อหยิ่ง เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เจ้าชู้

๓. มีความกตัญญูเป็นเลิศ ท่านมีความกตัญญูต่อพ่อ แม่ครูบาอาจารย์ เป็นแบบอย่างที่ดี ให้ลูกศิษย์ลูกหา เป็นที่กล่าวขานว่า เป็นพระยอดกตัญญู ได้ดีแล้วไม่ลืมนึกผู้มีพระคุณ เพื่อนพ้อง น้องพี่

๔. ข้อวัตรปฏิบัติส่วนตัวเป็นยอด ขยันทำวัตร สวดมนต์ ลงฟังพระปาฏิโมกข์ไม่เคยขาด เรียกว่า “สัตว์กัปปิโร อุโบสถกัลง” ท่านเผยแผ่ด้วยเอาตัวเองเป็นเครื่องทดลองปฏิบัติ ทำตัวเองให้ลำบากก่อน ปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ทำให้เห็นซึ่งเป็นเรื่องที่ทำได้ยากยิ่ง

๕. ใช้ความสงบ สบายความเคลื่อนไหว สมัยก่อนวัดสุทัศน์ฯ มีสำนักเต็มไปหมด ทั้งหมดดู หมอยา หมอสารพัด ท่านไม่กล่าว ไม่ดู ไม่ค่า แต่ว่าไม่สนับสนุน ไม่ส่งเสริม ไม่อุปถัมภ์ สุดท้ายจากสำนักมากมายหลายหมอ ก็กลายเป็นสำนักเผยแผ่ สำนักศึกษา ที่เด่นดังในปัจจุบัน

นายแพทย์นคร สุขสวัสดิ์^{๔๐} เจ้าของคลินิกส่วนตัว อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ได้กล่าวถึงคุณลักษณะพิเศษหรือกุศโลบายในการเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธิธำมณีไว้ว่า

...พระเดชพระคุณหลวงพ่อกุศลคุณท่านเป็นพระที่น่าเคารพเลื่อมใส มีวัตรปฏิบัติทั้งงดงามสมควรแก่ฐานะ เป็นผู้หนักแน่นมั่นคงในพระพุทธศาสนา มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ท่านเป็นนักเผยแผ่ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ คือ

๑. รักการอ่านหนังสือ การศึกษา ท่านเป็นพระที่ชอบการอ่านหนังสือ ชอบศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ไม่ปล่อยเวลาให้ว่างเปล่า เวลาเข้าไปกราบท่าน ช่วงบ่าย ๆ หากไม่ไปกิจนิมนต์ จะเห็นท่านอ่านหนังสือเป็นประจำ จึงทำให้ท่านเทศน์เก่ง โดยเฉพาะท่านจะหยิบ ยกพุทธพจน์ มาอ้างเป็นหลักฐาน ในการเทศนาเสมอ

๒. มีเมตตาสม่ำเสมอ ความมีเมตตากรุณาของท่านนั้น ไม่จำกัดกาล เวลา ไม่จำกัดสถานที่ ไม่จำกัดบุคคล ท่านเดินไปไหนกลับมาถ้าเจอลูกศิษย์ท่านจะชอบนำของมาฝาก ท่านเมตตากรุณาให้คำปรึกษาแนะนำสั่งสอนธรรมะเสมอ เมื่อลูกศิษย์กราบเรียนถามโดยไม่เกี่ยงงอน ไม่หลบหนี เพราะความใจดีมีเมตตาธรรมของท่าน

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายแพทย์ นคร สุขสวัสดิ์, เจ้าของคลินิกส่วนตัว อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘

๓. มีความเรียบง่าย ทักทายเป็นกันเอง ท่านดำรงสมณะเพศแบบเรียบง่าย เรียบร้อย งดงามตามพระธรรมวินัย ที่สำคัญท่านทักทายเป็นกันเองกับลูกศิษย์เสมอ ไม่ถือตัว เป็นกันเอง แต่นำเกรงขาม น่าเลื่อมใส ด้วยความดีในตัวท่าน

นายเริงชัย จงพิพัฒนสุข^{๔๐} กรรมการผู้จัดการ บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด ได้กล่าวถึงพระเดชพระคุณพระสุทธาธิปดี ไว้ว่า.. พระวิสุทธาธิปดี ท่านเป็นพระเถระผู้เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพนับถือของตระกูลข้าพเจ้ามาช้านาน นับแต่บิดามารดาของข้าพเจ้า มาจนถึงปัจจุบัน ความเคารพนับถือก็ไม่ได้เสื่อมคลาย กลับเพิ่มพูนทวียิ่งขึ้นตามลำดับแห่ง คุณวุฒิ วิทยุติ สมณศักดิ์ และคุณธรรม พระวิสุทธาธิปดีท่านเป็นพระนักเผยแผ่ที่มีวิธีการเทศนาด้วยภาษาที่ไพเราะ เข้าใจง่าย ได้ภูมิปัญญา พระธรรมเทศนาที่พระวิสุทธาธิปดี แสดงทางโทรทัศน์ และทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ทำให้เห็นสัจธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ราวกับได้ คัม ชับ อาบ กิน ให้อิ่มเอมใจ

พระวิสุทธาธิปดี จึงเป็นพระเถระที่มีคุณลักษณะพิเศษที่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ ท่านมีทั้งคุณวุฒิ วิทยุติ และชาตวุฒิ อันหมายถึงความรู้ พุทธยา และสมณศักดิ์ ท่านมีความประพฤติดีงามตามพระธรรมวินัย วางตัวได้ดี มีระเบียบวินัย มีความจริงใจ ไม่ทอดทิ้งการธุระในพระศาสนา ทำหน้าที่ของพระอย่างสมบูรณ์แบบ คือ สั่ง สอน เสก สันนิสนุน และส่งเสริม แนะนำให้คำปรึกษาด้วยความปรารถนาดี ผิดอย่างไรคอยสั่ง ถูกอย่างไรคอยสอน ที่เรียกว่า คอยชี้ทางบรรเทาทุกข์ คอยชี้สุขเกษมสันต์ คอยชี้ทางพระนฤพาน ให้พ้นโศกวิโยคภัย ไม่ว่าคนรวยคนจน คนก่นแค้นแสนสาหัสขนาดไหน เข้ามาหากก็เอ็นใจ กลับไปก็ยินดี

ส่วนกุศโลบายในการเผยแผ่พุทธธรรมนั้น ท่านใช้ทั้งศาสตร์ ศิลป์ และสื่อ รวมกันแบบเข้าใจ เข้าใกล้ และเข้าถึง ใช้ตัวเองเป็นเครื่องทดสอบ เป็นเครื่องทดลอง เรียนรู้ และแนะนำเข้าสู่การปฏิบัติจริง นิยมใช้ความสงบ สบายความเคลื่อนไหว ไม่ดู ไม่ดำ ไม่ว่าใคร ๆ แต่ใช้อุปมาอุปมัย สอนให้ผู้ทำผิดสำนึก รู้สึกรู้สีก ด้วยตนเอง ด้วยท่านนิยมใช้พระคุณที่พิเศษ ดีกว่าใช้พระเดช ให้ผู้น้อยกลัวเกรง ขก้องคนดี มากกว่าคนเก่ง ไม่ใช้อำนาจข่มเหงรังแก สร้างแรงศรัทธา แรงจงใจ แรงบันดาลใจ ในการทำความดี หลีกหนีความเลว มีคำคมนิมิต มีสุภาษิตน้อย อร่อยที่มีคำกลอน ไม่ให้วังวนนอนด้วยคำขัน ทำให้จำได้นานด้วยมีนิทานประกอบ ท่านใช้กุศโลบายในการเผย

^{๔๐} เริงชัย จงพิพัฒนสุข, พระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภาททจารี), สมโภชหิรัณยบัฏ, ๒๕๓๖, พระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภาททจารี), หน้าก.

แผ่พุทธธรรม ด้วยเน้นย้ำ สร้างความ แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติ ฝึกหัดให้เกิดความดีงาม ความสุข ความเจริญ ทั้งแก่ตนเอง สังคม ประเทศชาติ

ฉะนั้น คุณลักษณะพิเศษ และกุสโลบายที่พระวิสุทธิธำมณีท่านใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม นั้นจึงมีหลากหลาย กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

- (๑) ดำรงอยู่ในพระวินัย (๒) มีจิตใจที่เปี่ยมด้วยเมตตา (๓) สง่างามท่ามกลางสงฆ์
- (๔) ทรงจำพุทธพจน์ได้ดี (๕) มีความเสียสละเป็นเยี่ยม (๖) มีความกตัญญูเป็นยอด
- (๗) ไม่ทอดทิ้งการธุระพระศาสนา (๘) เป็นพระเถระนักพัฒนา (๙) ไม่ดูต่ำไม่ว่าไม่ไ้จ้ดี
- (๑๐) มีปกติยิ้มแย้มแจ่มใส (๑๑) อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ (๑๒) มีไมตรีต่อผู้น้อย
- (๑๓) เสียงเสนาะ นุ่มนวล ชวนฟัง (๑๔) ใช้ศาสตร์ ศิลป์ และสื่อ (๑๕) มีจุดมุ่งหมายในการเทศนาที่ชัดเจน
- (๑๖) มีเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน นำเสนออย่างมีเหตุผล (๑๗) มีคำคม คำธรรม (๑๘) มีคำคม คำขำ คำกลอน (๑๙) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ร่วมสมัย ทันเหตุการณ์ (๒๐) ไม่เทศน์หักหาญน้ำใจใคร (๒๑) อธิบาย ขยายความ สรุป ชัดเจน แจ่มแจ้ง ตรงประเด็น ประทับใจ ได้ข้อคิดสะกิดใจทุกครั้ง (๒๒) มีความสอดคล้องกับพุทธวิธีการสื่อสาร (๒๓) มีความสอดคล้องกับหลักนิเทศศาสตร์

ส่วนรูปแบบ และแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระวิสุทธิธำมณี (วีระ ภาทจาโร) ที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของการใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ การใช้แนวทางการการเผยแผ่ทั้งในเชิงรุก และในเชิงรับ รวมทั้งคุณลักษณะพิเศษ และกุสโลบายที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมของท่าน เมื่อกล่าวโดยรวมจะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับพุทธวิธีการสื่อสาร กล่าวคือ

พระวิสุทธิธำมณีท่านมีรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมตามวิธีการสอนหรือรูปแบบการสอนของพระพุทธเจ้า ดังนี้

๑. รูปแบบสากัจฉา หรือ การสนทนา อาทิ การเทศนาแบบปุจฉา วิสัชนา หรือการสนทนาธรรม ตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด เป็นวิธีการที่ท่านเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมเทศนา หรือผู้ฟังได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำให้การสอนมีความสนุกสนาน เป็นกันเอง และเป็นการสร้างความมีส่วนร่วมของผู้รับฟังธรรมะ โดยท่านจะทำหน้าที่ในการโยนคำถามสนทนาให้ขบคิดแล้วนำเข้าสู่สรุป ซึ่งรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมส่วนนี้เป็นวิธีการที่พระพุทธรูปเจ้าทรงใช้เป็นประจำ และทรงสรรเสริญว่า "การสนทนาธรรมตามกาลเป็นอุดมมงคล"

๒. รูปแบบการบรรยาย เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระวิสุทธิธำมณีท่านใช้ในที่ประชุม หรือการเผยแผ่ทางวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียงเป็นส่วนใหญ่ การเผยแผ่ในรูปแบบนี้จะเป็นการ บรรยายพุทธธรรมแก่ผู้ฟังที่มีความรู้ หรือมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นในขั้นพื้นฐานมาบ้างแล้ว

๓. รูปแบบของการตอบปัญหา โดยในการตอบปัญหาของท่านจะมุ่งเน้นตอบตาม ลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบที่เหมาะสม เพราะผู้ถามย่อมถามด้วยวัตถุประสงค์ที่ต่างกันไป

นอกจากนี้ ท่านยังมีวิธีการนำเสนอพุทธธรรม ตามเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า โดยท่านนำเทคนิคเหล่านั้น มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ปัจจุบัน โดยแบ่งได้ ๕ ประการ คือ การนำเสนอโดยตรง การนำเสนอโดยเปรียบเทียบ อุปมาอุปมัย การนำเสนอโดยการใช้อุปมา การนำเสนอโดยเชื่อมโยงสถานการณ์ และการ นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม โคลง คำกลอนมาประกอบ

และท่านยังได้นำรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระสาวกมาประยุกต์ใช้ในการ เผยแผ่พุทธธรรมของท่านด้วย อาทิ

รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่ของพระอัสสชิ คือ การเผยแผ่ด้วยการใช้การสื่อสารทาง อาการสำรวมผ่านสื่อบุคคล อันได้แก่ ตัวท่านเอง เพื่อสร้างศรัทธาปสาทะแก่ผู้พบเห็น

รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระสารีบุตร โดยท่านได้นำมาประยุกต์ใช้ ในการเผยแผ่พุทธธรรมด้วยการเริ่มต้นสนทนาเพื่อสร้างความคุ้นเคย เผยแผ่ด้วยมุ่งเน้นเนื้อหาสาระ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่ยกตนข่มท่าน ใช้ถ้อยคำที่นุ่มนวล สละสลวย ไม่หยาบคาย ขวนให้สบายใจ และท่านจะตั้งใจสอนโดยเคารพทุกครั้ง

รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระโมคคัลลานะ โดยท่านได้นำเอา วิธีการใช้ฤทธิ์ อันได้แก่ การสร้างวัตถุมงคล เพื่อเป็นการนำคนเข้าหาพุทธธรรม หรือเป็น การใช้จิตวิทยาในการสอน

รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระมหากัสสปะ โดยท่านได้นำเอาวิธีการ เผยแผ่ที่มุ่งเน้นการรักษาพุทธพจน์ ซึ่งสามารถรักษาคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้ได้

นอกจากนี้รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านยังมีความสอดคล้องกับหลัก นิเทศศาสตร์อยู่มาก กล่าวคือ

พระวิสุทธิธำมณี ในฐานะผู้ส่งสาร (Sender) ท่านมีคุณสมบัติของความเป็นนักเผยแผ่พุทธ ธรรมหรือผู้ส่งสารที่ดี ด้วยท่านมีคุณสมบัติของผู้ส่งสารที่สำคัญๆ คือ ความน่าเชื่อถือ ความน่าเลื่อมใส ของผู้ส่งสารในสายตาของผู้รับสาร (Source Credibility) อันประกอบด้วยปัจจัย ๕ คือ

๑. ท่านเป็นผู้มีความสามารถ (Competence) อันได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ในข้อมูล ข่าวสาร หรือเรื่องที่จะสื่อสาร และการส่งสารของผู้ส่งสาร รวมทั้งความสามารถในการจัดควบคุม สถานการณ์ในการสื่อสาร เช่น ควบคุมอารมณ์ไม่ให้ตื่นเต้นในขณะพูด หรือในขณะทำการสื่อสารได้ดี เป็นต้น

๒. ท่านเป็นผู้มีคุณลักษณะ หรือบุคลิกลักษณะ (Character or Appearance) คือ มีบุคลิกลักษณะที่ดีทั้งภายนอกและภายใน เป็นผู้ส่งสารที่มีความเฉลียวฉลาด เป็นผู้ที่มีความประทับใจที่ดี สามารถที่จะตัดสินใจกระทำในสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม แสดงออกต่อผู้รับสารทั้งลักษณะ การให้ความอบอุ่น เป็นที่น่าไว้วางใจ ซึ่งจะทำให้ผู้รับสารมีความเลื่อมใสศรัทธาในตัวท่านยิ่งขึ้น

๓. ท่านเป็นผู้มีความสุขุมเยือกเย็น (Composure) และความคล่องแคล่วในการสื่อสาร หมายถึง การไม่มีอาการที่แสดงถึงความตื่นเต้นหวาดกลัว หรือไม่แสดงถึงความไม่สามารถควบคุม อารมณ์ ความรู้ในขณะทำการสื่อสารของผู้ส่งสาร การไม่ติดใจที่จะใช้คำใดคำหนึ่งอันแสดงอาการ ทางประสาท เช่น เอ้อ อ้อ อ้า ในเวลาพูด ทำให้ผู้รับสารมีความรู้สึกดีต่อท่านในฐานะผู้ส่งสาร

๔. ท่านเป็นผู้ที่สังคมให้การยอมรับหรือเป็นที่รู้จักทางสังคม (Socialbility) การเป็นคนที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป ทำให้ได้รับความรู้สึกที่ดีจากผู้รับสาร ผู้รับสารจึงให้ความนิยม เชื่อถือ

๕. ท่านเป็นคนเปิดเผย (Extroversion) การเป็นคนเปิดเผยของท่านเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่สร้างความไว้วางใจต่อตัวท่านเอง โดยการให้ข้อมูลที่เพียงพอและการไม่ปิดบังข้อมูลของท่านใน ขณะที่ส่งสารซึ่งทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเองและรู้สึกไว้วางใจ ชวนให้เกิด ศรัทธา ปลอดภัย และคล้อยตามได้เป็นอย่างดี

ในขณะที่ เนื้อหาของสาร (Message) หรือพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอมีทั้งลึกซึ้ง และเข้าใจง่าย มีส่วนประกอบที่เหมาะสมแก่ผู้รับฟัง คือ มีการเข้ารหัสสาร ด้วยการแสดงออกมาเป็นสารทั้งที่เป็น ภาษาพูด ภาษาเขียน หรือที่ไม่ใช่ภาษาพูด คือ การแสดงออกทางกิริยาท่าทาง หรือทางกายภาพที่ดี มีสมณะสัญญา มีการสร้างโครงสร้างของสารที่สมบูรณ์ อันประกอบด้วย คำนำ หัวเรื่อง เนื้อหา และบทสรุปที่ชัดเจน เนื้อหาของสารที่สื่อออกมามีหลากหลายรูปแบบ อาทิ เนื้อหาธรรมะทั่วไป เนื้อหาเฉพาะ หรือเนื้อหาประเภทวิชาการ ที่สำคัญเนื้อหาของสารที่ท่านสื่อออกมา มีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นเรื่องจริง สมเหตุสมผล เป็นเรื่องที่คนสนใจ เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับกาลเวลา มีชีวิตชีวา มองเห็นภาพ มีอรรถรส ซึ่งหลักธรรม นำสาระ ได้ธรรมะชัดเจน สามารถนำไปใช้ ในชีวิตประจำวัน หรือแก้ไขชีวิตที่มีปัญหา พัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นได้

มีการใช้สื่อหรือช่องทาง (Channel) ในการส่งสาร หรือเผยแผ่พุทธธรรม ที่หลากหลาย มีทั้งสื่อบุคคล อันได้แก่ ตัวท่านเองที่เป็นสื่อบุคคลที่สำคัญ ในการทำให้ผู้ได้รับสาร หรือรับการเผยแผ่เกิดศรัทธา ด้วยความเป็นผู้มีกุศโลบายในการเผยแผ่พุทธธรรม ด้วยเน้นย้ำสร้างความแจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง ให้แก่ผู้รับสาร นอกจากนั้นท่านยังได้ใช้สื่อมวลชน คือ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อเฉพาะกิจต่างๆ อาทิ การจัดพิมพ์หนังสือมากมายเพื่อใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมไปยังผู้รับสาร ทุกระดับชั้น นับตั้งแต่พระภิกษุ สามเณร ศิษยานุศิษย์ ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนทั่วไป

และก่อนการนำเสนอสาร หรือการเผยแผ่พุทธธรรมในแต่ละครั้งนั้น ท่านได้มีการวิเคราะห์คุณสมบัติของผู้รับสาร (Receiver) อันได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร ทักษะคติ ความรู้ระบบสังคม และวัฒนธรรม ก่อนการนำเสนอสารทุกครั้ง เนื้อหาของพุทธธรรมที่ทำการเผยแผ่จะแตกต่างกันตามลักษณะของผู้รับสาร อาทิ พระภิกษุสามเณร ท่านจะเน้นให้เคร่งครัด ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา ใฝ่ปฏิบัติในพระธรรมวินัย ในพระกรรมฐาน หมั่นสร้างคุณงามความดี หรือท่านเน้นเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง ข้าราชการ เน้นเรื่องการปฏิบัติตามพระบรมราโชวาท และการพิทักษ์รักษาพระราชารักษ์ตามกฎหมายบ้านเมือง ชาวชน เน้นการเผยแผ่ด้วยการใช้สื่อเข้ามาช่วยในการสอน การนำเสนอในรูปแบบที่แปลกใหม่ ได้สาระ สร้างสรรค์ ไม่จำเจ ไม่มอมเมาประชาชนทั่วไป ท่านได้เน้นเรื่อง ทาน ศีล ภาวนา การรู้จักสามัคคี สมานฉันท์ การไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก การมีสติสัมปชัญญะ และการมีความอดทนอดกลั้นในการอยู่ร่วมกัน^{๔๒}

ดังนั้น รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภทฺทจารี) ที่นำเสนอไปแล้วข้างต้นนั้น มีความถูกต้องตามหลักกระบวนการการเผยแผ่พุทธธรรมของพระพุทธเจ้า ของพระสาวก และการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์โดยแท้

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภทฺทจารี), เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม เจ้าคณะภาค ๔ กรรมการมหาเถรสมาคม, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัย เรื่องบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภทฺทจารี) รูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรม คุณลักษณะพิเศษ หรือกุศโลบายในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี ผู้วิจัยพบว่า บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านเป็นแบบอย่างที่ดี มีประโยชน์สามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการเผยแผ่พุทธธรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลได้เป็นอย่างดี รวมทั้งรูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านก็มีความหลากหลาย ทันสมัย เข้ากับยุคเข้ากับเหตุการณ์ เป็นปัจจัยส่งเสริม สนับสนุนให้การเผยแผ่ประสบความสำเร็จ โดยสามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้

พระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภทฺทจารี) เป็นพระเถระนักเผยแผ่ที่เปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรม เป็นผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย มีศีลาจารวัตรงดงาม มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส มากด้วยบริวาร เป็นพระผู้เสียสละ ไม่สะสม นิยมทำวัตร บิณฑบาตประจำ สืบหาคำถาพวนคำไตร่ เงินพระอุปัชฌาย์ให้ ตั้งเป็นกองทุน ไม่เดินทับทาง ไม่นั่งทับที่ ปฏิบัติธรรมดี มีจิตใจเยือกเย็น

ตามประวัติชีวิต เดิมทีก่อนที่ท่านจะมีบุญญาवासนาส่ง มากไปด้วยบารมีและบริวารเหมือนเช่นในปัจจุบัน ท่านก็เหมือนเป็นผู้มีบุญมาเกิด เพราะเหตุที่น้ำชาขี้ได้ฝันก่อนท่านคลอดว่า มารดาท่านได้ลงไปนอนในสระน้ำใหญ่ภายในวัด อุ้มพระพุทธรูปทองคำที่มีสีเปล่งปลั่งเป็นประกายงดงาม ยิ่งนักขึ้นมาให้ประชาชนได้กราบไหว้ และอีกไม่กี่เดือนต่อมามารดาก็ได้คลอดบุตรชาย และนอกจากนั้นท่านยังได้ส่อแววความฉลาดมาตั้งแต่วัยเยาว์ ด้วยบุคลิกผิวพรรณสะอาด สะอ้าน เป็นคนช่างสังเกต มีลักษณะพิเศษ คือ ชอบติดตามปู่กับย่าไปทำบุญที่วัดทุก ๆ วันพระไม่เคยขาด ชอบฟังพระเทศน์ และรักษาศีลอุโบสถอย่างเคร่งครัด และด้วยความรัก ความอบอุ่น จากครอบครัวใหญ่ ผนวกกับความเป็นผู้มีอัธยาศัยอ่อนโยนไปทางธรรมตั้งแต่เด็ก เมื่อจบชั้นประถมศึกษา

เมื่ออายุได้ ๑๖ ปี ท่านได้บรรพชาเป็นสามเณร ท่านได้มีวิริยะอุตสาหะศึกษาพระปริยัติธรรม จนสอบได้เปรียญธรรม ๖ ประโยคขณะเป็นสามเณร พออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ได้อุปสมบทเพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดา หลังจากอุปสมบทท่านได้ใช้ความเพียรพยายามอย่างหนัก จนสอบได้เปรียญธรรม ๘ ประโยค ณ สำนักเรียนวัดเทพธิดา กรุงเทพมหานคร ท่านได้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมที่สำนักเรียนกลาง วัดสามพระยาเรื่อยมา ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เสงี่ยม จันทสิริ) ได้ดำเนินการขอตัวท่านให้ย้ายมาช่วยพัฒนาการศึกษาพระ

ปรีชิตธรรมที่สำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวราราม ท่านได้ช่วยพัฒนาสำนักเรียนวัดสุทัศนเทพวรารามจากไม่มีผู้สอบได้เปรียญธรรม ๘ ประโยค นานถึง ๖๘ ปี จนมีผู้สอบได้เป็นจำนวนมาก ท่านเป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่มีวัชฺฐิ คุณุฉิ ชาติวุฒิ ได้รับความไว้วางใจ การยอมรับนับถือจากคณะสงฆ์ จนให้ดำรงตำแหน่ง เจ้าคณะภาค ๔ และกรรมการมหาเถรสมาคม ด้านเกียรตินคุณ ได้รับรางวัลมหิดลวานุสรณ์ จากสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย และได้รับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พร.ด.) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นี้อีก ประวัติชีวิต การศึกษา การงาน และเกียรตินคุณ ที่เห็นได้เป็นเชิงประจักษ์ โดดเด่นเป็นรูปธรรม นอกจากได้ทำหน้าที่เป็นสมณะศากยบุตร พุทธชินารสที่ดีตามพระธรรมวินัยแล้ว ท่านยังได้มีบทบาทในการเผยแผ่พุทธธรรมผ่านภารกิจ ๖ ด้าน อันเป็นกิจการงานคณะสงฆ์ คือ

๑) บทบาทการปกครอง พระวิสุทธาธิบดี ท่านเป็นพระเถระที่มีภาวะผู้นำสูง ปกครองด้วยระบอบธรรมธิปไตย เทียงธรรม ไม่ลำเอียง คำนึงถึงพระวินัย กฎหมาย และวัฒนธรรม มุ่งความเสมอภาค สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นนักปกครองที่มองการณ์ไกล ไปมาหาสู่ อยู่ร่วมด้วย ช่วยทำกิจ จิตประสาน งานต้องดำเนิน และมีการประเมินผล

๒) บทบาทการศาสนศึกษา พระวิสุทธาธิบดี มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งด้านคันถธุระ และด้านวิปัสสนาธุระ ทำให้ท่านมีความลึกซึ้งทั้งด้านพระกรรมฐานและวิชาการทางโลก เป็นพระเถระที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน อุปถัมภ์ บำรุง การศึกษาพระปรีชิตธรรมของพระภิกษุสามเณร จนเป็นสำนักเรียนที่โดดเด่น ดี ดัง เป็นศักดิ์ เป็นศรี เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์

๓) บทบาทสาธารณูปการ พระวิสุทธาธิบดี ได้พัฒนาวัดให้สะอาด สว่าง สงบ ร่มเย็น ร่มรื่น ด้วยการรักษาของเก่าไว้ได้ สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย หรือ การบูรณะพัฒนาวัด ให้เป็นสถานที่เจริญตา เจริญหู เจริญใจ แก่ผู้ที่ได้พบเห็น การก่อสร้างบูรณะปฏิสังขรณ์ เสนาสนะ การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด หรือ พัฒนาวัด พัฒนาคนในวัด และพัฒนาชุมชน

๔) บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ พระวิสุทธาธิบดี ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาของเยาวชน ท่านจึงได้ให้ทุนสนับสนุนช่วยเหลือเกื้อกูล มอบทุน การศึกษาแก่นักเรียน โรงเรียน พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสุทัศนเทพวราราม โรงเรียนวัดสุทัศน์ โรงเรียนราชบพิธ โรงเรียนเบญจมราชาลัย และโรงเรียนอื่น ๆ ส่งเสริมให้มีธรรมะ ใช้พุทธธรรมในการศึกษาและการดำเนินชีวิต สร้างคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มุ่งสร้างคนดี เพื่อมาควบคุมคนเก่ง สร้างเยาวชนให้ เก่ง ดี มีความสุข

๕) บทบาทสาธารณสงเคราะห์ พระวิสุทธิธำมณี ท่านได้ใช้หลักพรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุธรรมอันเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการช่วยเหลือเกื้อกูล พุทธศาสนิกชนและคนทั่วไป ด้วยเมตตาจัดตั้งโครงการทุนช่วยเหลือ พระภิกษุสามเณรอาพาธ โครงการห้องสมุดเพื่อเยาวชน จัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัย และโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน จนท่านได้รับขนานนามว่า พระเถระนักสังคมสงเคราะห์ จาก หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน หรือจากพุทธศาสนิกชนทั่วไป

๖) บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม พระวิสุทธิธำมณี ท่านได้ดำเนินงานการเผยแผ่พุทธธรรมตามรอยพระดำริของพระบรมศาสดา ทำหน้าที่สอนธรรม นำปฏิบัติ ด้วยการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งมั่นในศีลธรรมเป็นประจำทุกวันพระอุโบสถศีล บรรยายธรรมทางวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน ด้วยคุณลักษณะของนักเผยแผ่ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ในแนวคิดใหม่ ทำใหม่ ก้าวไกล ก้าวหน้า มุ่งพัฒนาสังคม

รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านนั้น ยึดถือแบบอย่างตามรูปการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าและพระสาวก โดยท่านนำเอาวิธีการเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน มีการใช้สื่อบุคคล คือ ตัวท่านอันเป็นสื่อบุคคลที่สำคัญ ในการทำให้ผู้ได้รับสาร หรือผู้ได้รับการเผยแผ่เกิดศรัทธา ตัวสาร คือ พระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การให้โอวาท การกล่าวสัมโมทนียกถา ท่านนำเสนอด้วยใช้วิธีการที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้เคียง คม ชัด ลึก และตรงประเด็น เน้นย้ำ มุ่งสร้างความแจ่มแจ้ง จูงใจหาญกล้า ร่าเริง ให้แก่ผู้รับสาร วิธีการเผยแผ่ที่ท่านใช้ในปัจจุบันแบ่งเป็น ๕ วิธี คือ (๑) นำเสนอโดยตรง (๒) นำเสนอโดยการเปรียบเทียบ อุปมา อุปมัย (๓) นำเสนอโดยใช้ตัวอย่าง (๔) นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ (๕) นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม โคลง คำกลอนประกอบ

นอกจากนั้นท่านยังได้ใช้สื่อมวลชน คือ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อเฉพาะกิจต่าง ๆ ได้แก่ การสร้างวัดถมมงคล บทความ แถบบันทึกลีลา เพื่อใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมไปยังผู้รับสาร ทุกระดับชั้น นับตั้งแต่พระภิกษุ สามเณร ศิษยานุศิษย์ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนทั่วไป

ด้านแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านมีแนวทางการเผยแผ่ทั้งในเชิงรุก และเชิงรับ ในส่วนของเชิงรุก ได้แก่ โครงการเปิดพระอารามภาคกลางคืน โครงการเรายกวัดมาไว้ที่เซเวน ๗ โครงการยกวัดไปไว้ตลาด (โชคชัย ๔) โครงการร่มโพธิ์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แบบ

บูรณาการ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ การส่งเสริมบุคลากรในการเผยแผ่พุทธธรรมทางวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง การเผยแผ่ในต่างประเทศ และในเชิงรับ ได้แก่ โครงการ อบรมพระนวกะ ตลอดปี การจัดตั้งศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาวัตรสุทนต์เทพาราม

นอกจากนี้ท่านยังมีแนวทางการเผยแผ่ด้วยการใช้สำนวนภาษา สามารถแบ่งเป็น ๒ แนวทางด้วยกัน คือ

๑. การใช้ถ้อยคำ แบ่งได้ ๓ ลักษณะ คือ (๑) การใช้คำเข้าใจง่าย (๒) การใช้คำสัพยอก ซึ่งมีลักษณะเป็นการคุ้นเคยและสร้างความสนิทใจ ส่วนการใช้ภาษาบาลี ท่านจะแปลความหมายให้ด้วย (๓) การใช้คำ หรือใช้ภาษาร่วมสมัยในการสื่อสาร

๒. การใช้ภาพพจน์ แบ่งได้ ๒ ลักษณะ (๑) การใช้ภาพพจน์อุปมา (๒) การใช้ภาพพจน์ บุคลาธิษฐาน

แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมข้างต้นเหล่านี้ พระวิสุทธิธำมณีท่านนำเสนอด้วยเรื่อง ที่ ง่าย ๆ ใกล้ตัว เรื่องที่ลึกซึ้ง เข้าใจยาก ท่านก็ใช้วิธีการอุปมาให้เห็นราวกับว่า ประสบพบเห็นกับตนเอง เนื้อหา พุทธธรรมที่นำเสนอส่วนมาก เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ตรงประเด็น ไม่ สลับซับซ้อน สามารถตรงตาม คิดพิจารณาตามได้ มุ่งพัฒนาปัญญา มีเจตคติต่อสิ่งทั้งหลายอย่าง ถูกต้อง ปฏิบัติและจัดการกับสิ่งทั้งหลายตามที่ควรจะเป็น

นอกจากนี้ แนวทางการเผยแผ่ของท่านยังเป็นแนวทางการเผยแผ่ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนรวม อาทิ โครงการยกวัดไปไว้ที่เขว่น ฯ และโครงการยกวัดไปไว้ในตลาดสด เป็นต้น เมื่อ พิจารณาโดยไม่รอบคอบอาจมองว่า เป็นการเผยแผ่ในเชิงพุทธพาณิชย์ แต่ในความเป็นจริงเป็นความ รับผิดชอบต่อสังคมในเชิงจริยธรรม เป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมในการบริหารงาน และการปฏิบัติงาน ของบุคลากรในหน่วยงานทางธุรกิจที่มุ่งเน้นแสวงหาผลกำไรเป็นหลัก โดยท่าน มุ่งเน้นให้มีจริยธรรมคือการทำธุรกิจโดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เป็นระเบียบวินัยที่กำหนดจาก ศีลธรรมอันดีของสังคม เช่นการกักตุนสินค้าไว้ขายในราคาแพงเมื่อเกิดการขาดแคลนขึ้น ทำให้ธุรกิจ มีกำไรมากแต่ทำให้คนเดือดร้อนถือว่าไม่มีจริยธรรม อีกสิ่งหนึ่งก็คือ การประกอบอาชีพจะต้องมี จรรยาบรรณ ที่แต่ละอาชีพกำหนดแนวทางที่พึงมาเอาไว้ อันจะก่อให้เกิดความสงบสุข ร่มเย็น แก่ ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติสืบไป

จากการศึกษาวิจัยในส่วนของคุณลักษณะพิเศษ และกุศโลบายที่พระวิสุทธาธิปคันท่านใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผู้วิจัยพบว่าท่านมีคุณลักษณะพิเศษ และกุศโลบายในการเผยแผ่พุทธธรรมดังต่อไปนี้

(๑) สำรวมยิ่งในพระวินัย	(๒) มีจิตใจที่เปี่ยมด้วยเมตตา
(๓) สง่างามท่ามกลางสงฆ์	(๔) ทรงจำพุทธพจน์ได้ดี
(๕) มีความเสียสละเป็นเยี่ยม	(๖) มีความกตัญญูเป็นยอด
(๗) ไม่ทอดการธุระพระศาสนา	(๘) เป็นพระเถระนักพัฒนา
(๙) ไม่ดุด่า ไม่ว่า ไม่โจมตี	(๑๐) มีปกติยิ้มแย้มแจ่มใส
(๑๑) อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่	(๑๒) มีไมตรีต่อผู้น้อย
(๑๓) เสี่ยงส่นาะ นุ่มนวล ชวนฟัง	(๑๔) ใช้ ศาสตร์ ศิลป์ และสื่อ
(๑๕) มีจุดมุ่งหมายในการเทศนาที่ชัดเจน	
(๑๖) มีเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน นำเสนออย่างมีเหตุผล	
(๑๗) มีคำคม คำธรรม	
(๑๘) มีคำคม คำขำ คำกลอน	
(๑๙) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ร่วมสมัย ทันเหตุการณ์	
(๒๐) ไม่เทศน์หักหาญน้ำใจใคร	
(๒๑) อธิบาย ขยายความ สรุป ชัดเจน แจ่มแจ้ง ตรงประเด็น ประทับใจ ได้ข้อคิดสะกิดใจทุกครั้ง	
(๒๒) มีความสอดคล้องกับพุทธวิธีการสื่อสาร	
(๒๓) มีความสอดคล้องกับหลักนิเทศศาสตร์	


```

graph TD
    subgraph Input
        A[พระวิสุทธิธำมณี] --> B[บทบาทการเผยแผ่ ๖ ด้าน]
        B --> B1[บทบาทการเผยแผ่]
        B --> B2[บทบาทการปกครอง]
        B --> B3[บทบาทการศึกษา]
        B --> B4[บทบาทสาธารณูปการ]
        B --> B5[บทบาทศึกษาสงเคราะห์]
        B --> B6[บทบาทสาธารณสงเคราะห์]
    end

    subgraph Process
        C[การใช้กลยุทธ์สื่อ] --> C1[สื่อบุคคล]
        C --> C2[สื่อมวลชน]
        C --> C3[สื่อเฉพาะกิจ]
        D[การใช้กลยุทธ์สาร] --> D1[การโน้มน้าวใจ]
    end

    subgraph Output
        E[โครงการปิดพระอาราม (ภาคกลางคืน)]
        F[โครงการเรากลับมาใช้ที่เขมร ๙]
        G[โครงการยกวัดไปวัดลาด]
        H[โครงการรวมโพธิ์]
        I[โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์แบบบูรณาการ]
        J[การท่องเที่ยวเชิงพุทธ]
        K[การส่งเสริมบุคลากรในการเผยแพร่พุทธธรรมทางวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง]
        L[การเผยแพร่ในต่างประเทศ]
    end
  
```

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัย เรื่องบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภาทจาโร) ผู้วิจัยศึกษาได้ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ส่งสารเท่านั้น อันหมายถึง พระวิสุทธาธิบดี และพบว่ายังมีเรื่องอื่น ๆ ที่น่าสนใจนอกเหนือจากที่ได้ศึกษามาแล้ว คือ

๑. การศึกษาบทบาทการสาธารณสงเคราะห์ของพระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภาทจาโร)
๒. การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี(วีระ ภาทจาโร) กับนักเผยแผ่พุทธธรรมรูปอื่น ๆ เพื่อทราบบทบาทการเผยแผ่รูปแบบ แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๓. การมีการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับคุณลักษณะความน่าเชื่อถือ และประสิทธิภาพในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภาทจาโร) ต่อไปในอนาคต
๔. ควรนำเนื้อหาที่สำคัญ น่าสนใจไปผลิตเป็นสื่อ เพื่อให้นักเผยแผ่และผู้ที่ศึกษาได้นำไปเป็นแบบอย่าง ในการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล สังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาสืบต่อไป
๕. องค์กรหรือหน่วยงานการเผยแผ่ที่ทำการเผยแผ่พุทธธรรมในเชิงรุก อาทิ การจัดโครงการยกวัดไปไว้ที่เขว่นๆ ของวัดสุทัศนเทพวราราม หรือ โครงการเผยแผ่ในห้างสรรพสินค้าของวัดต่าง ๆ ในปัจจุบัน ควรระมัดระวังเกี่ยวกับ นโยบายการเผยแผ่เพื่อไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของหน่วยงาน หรือองค์กรทางธุรกิจบางแห่ง ที่มุ่งเน้นแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจมากกว่า การเข้าถึงพุทธธรรมอย่างแท้จริง เพราะจะกลายเป็นการเผยแผ่พุทธธรรมเชิงพุทธพาณิชย์ ซึ่งเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

(๑) หนังสือ :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬามหาจุฬาเดปีฎก, ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. อรรถกถาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระเทพเวที (วีระ ภาทจาโร ป.ธ. ๙). สัตตถกนิทาน. งานออกเมรุ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เสี่ยม จันทสิริมหาเถระ). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๒๖.

พระวิสุทธาธิบดี (วีระ ภาทจาโร ป.ธ. ๙). สมโภชหิรัณยบัฏ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชย์ จำกัด, ๒๕๓๕.

_____. ทำเนียบพระกริ่ง-ชัยวัฒน์ วัดสุทัศน์เทพวราราม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖-๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลียงซึ้ง, ๒๕๔๕.

_____. พระกริ่งคู่แผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท คอมม่า ดีไซน์ แอน ปริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๕.

_____. เอกสารการเทศนา. กรุงเทพมหานคร : วัดสุทัศน์เทพวราราม, ๒๕๔๘.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กาญจนา เกียรติประวัติ. วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๖.

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

กิตติมา สุรสนธิ. ความรู้ทั่วไปทางการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.

กิตติสุนทร. คู่มือวิธีโฆษก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ม.ป.ป.

คณะสงฆ์ภาค ๔. อบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง คณะสงฆ์ภาค ๔. นครสวรรค์: โรงพิมพ์สี่แคว, ๒๕๔๕.

คุณ โทจันทร์. พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

จำนง ทองประเสริฐ. ประวัติพระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิอิทธิกรรมมหาธาตุวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

ชญาสินทร์. หลักการพูดของ ๕ นักปราชญ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๓.

บำรุง สุขพรรณ. จิตวิทยาการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๑.

ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. คณะนิเทศศาสตร์ . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

ประเวศ วสี. สอนโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑.

ประเวศ วสี. พระสงฆ์กับการเรียนรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐.

ปิ่น มุทุกันต์. พุทธศาสตร์ ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๐.

_____. พุทธวิธีครองใจคน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๕๕.

พงษ์ไพบูลย์ ศิลาวราเวช และประสิทธิ์ พลสร. วัดกับการพัฒนาชุมชน. กาญจนบุรี : เอกสารอบรมภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๐ (อัดสำเนา).

พระครูวิจิตรการโกศล (สงัด ญาณพโล). ประวัติวัดสุทัศนเทพวราราม. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร, ๒๕๑๖.

พระครูวิจิตรธรรมโกศล. รวมปาฐกถายอดฮิต. กรุงเทพมหานคร : เสียงเชียงใหม่, ๒๕๒๗.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๕ กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.

_____. ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐.

_____. ๒๐ ที่ ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา (ศาสนากับยุคโลกาภิวัตน์). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕.

_____. บุญ-บารมี ที่จะกู้แผ่นดินไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๓.

..... . จารึกอโศก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๑

..... . พระพุทธศาสนาในเอเชีย. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐),

พระเทพวิมลโมลี (เชิด จิตตคุตโต ป.ธ. ๘). งานด้านศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์ภาค ๔.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเจ้าคณะภาค ๔, ๒๕๔๖.

พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทโน). เทศนาว่าไรต์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง,
๒๕๔๑.

พระเมธีธรรมมาภรณ์. พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕.

พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุติเมธี). พระสงฆ์กับการพัฒนาศาสนาสังคม. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). พุทธศาสตร์ปริทัศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับ
พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระโสภณธรรมวาที (บุญมา อาคมปญโญ). เกล็ดลับกับศิลปะการเทศน์. กรุงเทพมหานคร:
บริษัท ศิลป์สยามบรรณภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๑.

พิสิฐ เจริญสุข. คู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา,
๒๕๓๕.

มณฑล ใบบัว. หลักและสื่อสารทฤษฎีการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร. ๒๕๓๖.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชา หลักทฤษฎีการสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘.
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๓.

มานี ไชยธีรานุวัตรศิริ และคณะ. บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาในภาคกลางและ
ภาคตะวันออก. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๔๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์,
๒๕๒๕.

วสิน อินทสระ และไชย ฌ พล. พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ และกลยุทธ์การประกาศธรรมสู่
โลกกว้าง. กรุงเทพฯ : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ม.ป.ป.

..... . พุทธวิธีการสอน. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

วัดสุทัศนเทพวราราม. ขุมทรัพย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง, ๒๕๔๖.

สมาน งามสนิท. ผู้ส่งสารที่พึงประสงค์ตามแนวทางแห่งพุทธะ. ครบรอบ ๑๐๐ ปี สาขานิเทศศาสตร์.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
๒๕๓๓.

สมเด็จพระธีรญาณมุนี(สันทิต เขมจารี). **วิชานักเทศน์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลียงเชียง,

๒๕๔๒.

เสถียรพงษ์ วรรณปก, ราชบัณฑิต. **พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพฯ : ๒๕๔๐.

แสง จันทรงาม. **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร. **วิชาการเทศนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

อรรณณ ปิณฑโอวาท. **การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ**. กรุงเทพฯ . โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ณัฐนันท์ ประกายสันติสุข. “ประสิทธิภาพของการสื่อสารในการเผยแผ่ธรรมะหลักสูตรการพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาสื่อสารมวลชนภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

ปนัดดา นพพนาวัน. “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมของสถาบันการสงฆ์ไทย.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต**. ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พระบุญโชค ชยธมฺโม (สงฺแสง) “ศึกษารูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน.” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภณ), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสฺสธมฺโม).” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาไพสิทธิ์ สัตยาภู. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท ศึกษากรณี : พระเทพสิมากรณ์กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา.” **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.

พระวุฒิกุล วุฑฒิกุล. “ศึกษาเทคนิคการเผยแผ่พุทธธรรมพระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตโต).” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

รัตนกรรณ์ บางจริง. “การวิเคราะห์ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ).”

วิทยานิพนธ์ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๗.

สมบัติ เสริมศิลป์. “วรรณกรรมคำสอน พระพยอม กัลยาโณ.” ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕.

สมเกียรติ เรืองอนันต์เลิศ. “การเปิดรับธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์.” วิทยานิพนธ์ปริญาโทศาสตร. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

(๓) สัมภาษณ์ :

นคร สุขสวัสดิ์, นายแพทย์เจ้าของคลินิกส่วนตัว อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

สัมภาษณ์. ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

ประจวบ รอดน้อย, อดีตที่ปรึกษา ฝ่ายการเมืองระดับ ๑๐ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

สัมภาษณ์. ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

ปรารังรัตน์ เกียรติทรงศักดิ์, ผู้จัดการทั่วไป บริษัท ซี พี เซเว่น อีเลฟเว่น จำกัด (มหาชน)

สัมภาษณ์. ๒๔ ตุลาคม ๒๕๔๕.

พระประสิทธิ์สุตคุณ, (ฉลอง สุภาจาโร), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม เลขานุการเจ้าคณะ

ภาค ๔ สัมภาษณ์. ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

พระมหาสิทธิชัย อติธมฺโม, เลขานุการเจ้าสำนักเรียน วัดสุทัศนเทพวราราม

สัมภาษณ์. ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

พระมหาสมคิด (เสือกะ), เลขานุการประธานสงฆ์ วัดมงคลรัตนาราม เมืองแทมป้า

มลรัฐฟลอริดาประเทศสหรัฐอเมริกา สัมภาษณ์. ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

พระธรรมรัตนดิลก, (เชิด จิตคุตฺโต), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม รองเจ้าคณะภาค ๔

สัมภาษณ์. ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

มอญ รอดบำเรอ บ้านป่าฝ้าย ตำบลเขาแร้ง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

น้องสาวของพระวิสุทธาธิปดี สัมภาษณ์. ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Berlo David K. **The Process of Communication**. New York : Hoit, Rineheart and Winston
Inc, 1960

Brown. J.A.C. **Techniques of Persuasion : From Propaganda to Bramwashing.** London :
CoxWyman Ltd. , 1972.

K lapper, Joseph T. **The Effects of Mass Communication.** New York : The Free Press, 1966.

Cherry,Colin. **On Human Communication.** New York : Wiley, 1957.

๓. เว็บไซต์ :

<http://www.nso.go.th/nso/data/data23/stat_23/toc_3/3.2.1-1.xls>

<http://www.moe.go.th/webrad/data/data_19.htm>

.....

ภาคผนวก ก.

แบบสัมภาษณ์พระเดชพระคุณหลวงพ่ พระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภูทาทา)

๑. ทิศนคติ : บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภูทาทา)

๑.๑ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเดชพระคุณหลวงพ่ในปัจจุบัน ทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่พุทธธรรม มีลักษณะการทำงานอย่างไรบ้าง ?

.....

๑.๒ การเผยแผ่พุทธธรรม พระเดชพระคุณหลวงพ่มีอะไรเป็นแรงบันดาลใจ และมีหลักธรรม คติธรรมข้อใดเป็นหลักปฏิบัติ อะไรคือตัวปัญหา และอุปสรรคในการเผยแผ่ ?

.....

๑.๓ พุทธธรรมที่พระเดชพระคุณ ได้แสดงไว้แล้ว มีมากมาย ทั้งพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ แต่โดยหลักสาระพุทธธรรมที่น่าเสนอ ได้เน้นเรื่อง ทาน ศีล ภาวนา ความกตัญญู มงคล ๓๘ ประการ อัปมาทธรรม ฌราวาสธรรม อบายมุข และพระบรมราโชวาท เพราะเหตุใด จึงได้เน้นเรื่องนี้เป็นกรณีพิเศษ ?

.....

๒. พระเดชพระคุณหลวงพ่ มีหลักการ หรือเทคนิคในการเผยแผ่พุทธธรรมอย่างไรบ้าง ?

.....

๓. พระเดชพระคุณหลวงพ่คิดว่า การเผยแผ่พุทธธรรมควรมีการใช้สื่อ อุปกรณ์อะไรบ้าง จึงทำให้ประชาชนผู้รับฟังธรรมะเข้าใจได้ง่าย และลึกซึ้งยิ่งขึ้น ?

.....

๔. ก่อนแสดงธรรมพระเดชพระคุณหลวงพ่ มีวิธีการเลือกกลุ่มบุคคล หรือหัวข้อธรรมที่จะแสดงหรือไม่ อย่างไร ?

.....

๕. คุณลักษณะพิเศษของพระสงฆ์ ที่จะป็นักเผยแผ่พระพุทศาสนาที่ดี ควรเป็นอย่างไร ?

.....

๖. ขอความเมตตาให้พระเดชพระคุณหลวงพ่ ได้ชี้แนะทิศทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ควรจะเป็นไปในทิศทางใด ?

.....

-ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์

ทัศนคติที่มีต่อ พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญชูธรรม (วีระ ภูมิจาริ) เจ้าอาวาสวัด
สุทัศนเทพวราราม เจ้าคณะภาค ๔ กรรมการมหาเถรสมาคม เกี่ยวกับคุณลักษณะพิเศษ และกุศโลบาย
ในการเผยแผ่พุทธธรรมของท่าน ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์กึ่งยัติ และประชาชนที่เกี่ยวข้อง โดยใช้
แบบสัมภาษณ์เหมือนกันทั้งหมด จำนวน ๔ ข้อ ดังนี้

๑. ขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณลักษณะพิเศษ ที่เป็นเอกลักษณ์ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญชูธรรม (วีระ ภูมิจาริ) ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมเป็นประจำ

.....

๒. ขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับ กุศโลบายในการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญชูธรรม (วีระ ภูมิจาริ)

.....

๓. ขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปฏิบัติในการครองตน ครองคน ครองงาน ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญชูธรรม (วีระ ภูมิจาริ) เป็นอย่างไรบ้าง

.....

๔. ขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับ แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญชูธรรม (วีระ ภูมิจาริ) นำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระมหาศกดิ์พิชิต ฐานสิทฺโธ (ชัยดี)
เกิด	๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๓
ภูมิลำเนา	บ้านเลขที่ ๑๑๕ หมู่ ๑ บ้านแวง ต.แวง อ.สว่างแดนดิน จ. สกลนคร ๔๓๒๔๐
ประวัติการศึกษา	-นักธรรมชั้นเอก พ.ศ. ๒๕๓๘ สำนักเรียนวัดบางไผ่ จ.นนทบุรี -เปรียญธรรม ๖ ประโยค พ.ศ. ๒๕๔๓ สำนักเรียนวัดสุทัศน์- เทพวราราม กรุงเทพมหานคร -ปริญญาตรีคณะพุทธศาสตร์ (เอกศาสนา) มหาวิทยาลัยมหา- จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่นที่ ๔๘ พ.ศ. ๒๕๔๖
ปัจจุบัน	สังกัดวัดสุทัศน์เทพวราราม แขวงราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
ประสบการณ์ทำงาน	-พ.ศ. ๒๕๔๐-ปัจจุบัน เป็นอาจารย์สอนวิชาพุทธศาสนา วิชามารยาทไทย โรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวินาศิตย วัดสุทัศน์เทพวราราม -พ.ศ. ๒๕๔๔-ปัจจุบัน เป็นอาจารย์สอนวิชาพุทธศาสนา โรงเรียนเบญจมราชาลัย กรุงเทพมหานคร -พ.ศ. ๒๕๔๕-ปัจจุบัน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรม สนามหลวง.